

Prologus.

II

Guillermi de podio pre-
sbyteri: cōmentarioꝝ mu-
sices ad Reuerēdissimū il-
lustrissimūq; Alfōsum de
Aragonia Episcopū der-
tusenseꝝ Incipit prolog⁹

De cōmentarioꝝ nomine et horum
editionis causa.

Quāq; neminē eorū q; vñ
in exponendis facultati-
bus vel diuinarū scriptu-
rarū interpretationibus
Glosas aut cōmentari-
os edidere: qd per nomen importat
Presulum dignissime illustrissimēq;
ignorasse credendū fuerit: et tñ quos-
cūq; legere potui: illud silētiō inuē-
ti sunt pterisse. Hinc igit in nostrorū
atq; p̄sentū cōmentarioꝝ editione: et
si tuam dominationē nequaquā lateat
aut fugiat: id in primo capite aperire
mibi admodū libidini fuit. Erit enī
nescientibus magis quidē ac magis
si a text⁹ noīe initū fiat opere precū.
Textus igit vt qui de verborū signifi-
catione recte sensisse vident: nob tra-
didere est prima cuiuscūq; faculta-
tis originalisq; descriptio: expositio-
ne vt plurimū indigēs. Glosa autem
litteralis textū: hoc est de verbo ad
verbum declaratio. Unde enim grece
ita dicta: latine lingua nūcupat. Cō-
mentū vero iuncturā verborū minime
considerās: sensū dūtarat illoꝝ trās-
latio vñ assumptio est. Universaliter
autē quicūq; liber aut textus com-
mentū: qd est pluriū studio vel doctri-

na in mēte habitōrū in vñ collectio
dicit. Sed quorsum ista: forte inqes.
Cogitāti enī mibi sepe numero singu-
larē illā ac ppe diuinā Boetij Adal-
lij Seuerini Principis nostri musice
descriptionē ita institutā: vt sine p̄uio
ductore et mōstrante semitā: pluribus
nō modo ad intelligendū difficilē: ve-
rū enī cū p̄cipue in veritatis p̄tem-
platione vñ speculatione p̄sistat: quā-
tum ad actū cantādī minime aut pa-
rum vtilē esse: et modernorū quorūdā
ineptā insipidāq; illi traditionē: que
sepi⁹ ad man⁹ deueniens: et nugis ple-
na: et p̄tra hui⁹ artis principia manife-
ste peccare: quo deteri⁹ cuiuscūq; disci-
pline nihil esse potest inuēta est: quā-
tum ad theoricā nimīū incōgruā: qm̄
ad destruendū p̄ncipia vt dī p̄mo phi-
sicoꝝ nō est ampli⁹ ratio: inde vt cla-
riorē cōmodiorēq; medio quodā in-
ter p̄dictos incedēs itinere: illā habe-
re cupientib⁹ efficere: hos eiusdē fa-
cultatis iam p̄fatos cōmentarios ede-
re: ac nomini tuo consulte dicare: nec
ab re in mēte venit. Instructissim⁹
enī inter omnes disciplinas in hac no-
stra cū existas: maximā si tua appben-
tur illustrēturq; auctoritate: p̄sequē-
tur dignitatē. Sed qm̄ i omni doctri-
na enucleāda vñ diuisionib⁹ semper
admodū p̄fuisse p̄spiciū est: hāc igit
(qm̄ de generib⁹ meloꝝ in qbus funda-
mēta illius subsistunt: agendū erit) in
mere speculatiuā: et in speculatiuā si-
mul et practicā: libro scdo diuidere: vt
multis p̄desse valeam: erit mibi cure.
Per huiusmodi enī discretionis incō-
siderationē vix vn⁹ plures inf canto-
res euadit music⁹. q̄ primū enī Prin-
cipis n̄ri codicē in manib⁹ suscepit:
et quartū libruꝝ in quo ista latissime
a ij

Prologus.

disputant: ceperint legere: ducti in de-
sperationē: quia acutissime tractata:
eo derelicto ad indoctissimorum studia
scient: verū enī nescij puerunt. Tunc
igī alterutris a se inuicē resecatis: si-
ue separatim ostensis. Hinc mere spe-
culatiua digne relictā ad alterius sen-
sum: sparsim tamē: idest quantū huic
operi per singula capitula necessariū
videbitur: propalandum omnino in-
tendam. Et quia hoc tempore plura
sunt in hac disciplina: de quibus Boe-
tius ipse nunq̄ meminit: ut sunt q̄ de
cantu plano: contrapūcto: et cātu mē-
surabili dicunt: inde etiam: quoniam
additiones in artibus: quē admodum
primo ethicorum: et secūdo metaphi-
sices habet: possibile est fieri: et de his
latissime differere: patefactisq̄ a mo-
dernis ipsis de quibus dictum est: in-
sipienter descripta fuere: conabor e-
dem ita illa summopere cōsutare: ut
quasi sentibus quibusdā ab ordo no-
stre musices amputatis: reliq̄ tanq̄
veritatem obrinetia q̄ clarissime elu-
cescant. At vero si quandoq̄ inter ea:
que dicturus sum: diatesseron: diapē-
te: diapason: et similes vocum coniu-
ctiones in feminino genere cōtra grā-
maticorum legem: ut per adiectiua il-
lis attributa: alias aperte monstra-
bitur: me descripsisse contigerit: illud
ad consonantiam referatur. Sūt enī
huiusmodi. Et si quando de me ipso
dumtaxat tanq̄ de multis sermones
faciendo: pluratiue locutus fuero: so-
cij non esse arrogantis: sed potius con-
tra existiment. Humile enim gen^{us} di-
cendi est: et a doctissimis viris admo-
dum obseruatum: ut qd quisq̄ in de-
scribendis artibus solus conflauerit:
id etiam quorūdā adiutorio egisse:

significare videatur. Unde iam nunc
finem his imponendo: quoniam a mul-
tis (qd de nulla ceterarum artium cō-
fuetum est) quomodo aut a quib^{us} no-
stra musica reperta fuerit: instant que-
ri solet: et re omnium: que a me dicen-
da sunt: tanq̄ assistentem rectore mā-
nuq̄ ductorem habere velim: age igitur:
ab eiusdem inuentione initium scri-
bendi sumamus.

Liber primus

III

Incipit liber primus de musica discipline prima inuentione: de quo illius antiquitate.

Discipline disciplina que nobis adeo naturaliter insita est: ut nullum hominum genus a citharæ dulcis delectatione alienum: nullaque etas sancta sit: ceteras inuentione precedere: sacrarum litterarum auctoritate perclarum esse constat. Libro enim geneſis: nihilo adhuc de reliquis exarato: nullosque de musicis qui buſcunq; verbo facti a Moyſe dicitur: Tubal fuit princeps canentium cithararum organorum: de fratre eius immediate subdit: Tubal cayn fuit malleator in cuncta opera eris et ferri. Qua ex sententia non modo quod propositum: verum etiam alterum horum musicae facultatis: et alterum ferrarie artis: inuentore extitisse manifestum est. Sed de nostre musicæ inuentionis modo: et si agioſophus ille silentio preterierit: posteris tamen ferre omnibus a malleorum sonitu Tubalcayn sumpta occasione experimentis quod plurimis inuenta fuisse: nec ab re placuit. Experientia enim quæ admodum .j. metaphisices dicitur: artem fecit: hoc modo: In his quod facultatibus quæ a sensibilibus originem duxerunt: ut musica ab auditu: ex sensibilibus per sensus susceptis: generatur in nobis memoria: Ex pluribus autem memoratis fit experientia: et ex pluribus experimentis efficitur ars. quæ est quedam consideratio a quocunque particulari et omni illorum fluxu abstracta: quæ uniuersale et unum propter multa vocant. Quod genus est: Si duos nervos equaliter crassos et equaliter tenses: quorum alius ab alto duplo longior: aut breuior existat: quocunque practice percusserit: diapason consonantiam ad se

inuicem resonare manifeste preponderet. quod si duabus fistulis vel duobus calamis superius dicta longitudine aut breuitate differētib; expiatur etiam. Rursus. Si in unum et eiusdem nervi dimidio tectare voluerit: etiam atque etiam. His igitur experimentis atque similibus: hoc necessario uniuersale quiescens in anima efficitur: quod dimidium cuiuscunque continui sonabilis atque proportio duplicis eiusdem consonantie essendi causa existit. Duplum enim dimidii duplici: et dimidium duplici dimidium est. Ab hoc enim si quantumcunque minimus declinare contingat: percussa chorda: iam non esse diapason statim cognoscitur. Itaque experientia singularium est: ars vero uniuersalium. Atque in reliquis consonantiis secundum suas dimensiones: de quibus suo in loco disputabimus. Nichil enim de non esse ad esse: nisi tamen per suam causam formalem deducitur. Nunc autem: quoniam de preceptis ipsius tubal si aliquid et quiddam autumamus placuerit: nullum inueniente diluuiio: ad nostras usque peruenit etate: ad eos igitur: qui post illa tempora huiusce discipline inuectores extiterunt: sermonem peruertamus. De secunda musica discipline inuentione. Ca. II

Secunda autem huius facultatis inuentione: ac post diluuium prima a mercurio facta extitisse legitur. libro enim .j. de institutione musicæ a boetio dicitur. Simpliciter principio fuisse musicam. Nichomachus refert: adeo ut tota quintus or chordis constaret: idque usque ad orpheum durauit. Huius autem primus nervus et quartus diapason consonantiam resonabant: medius vero ad se inuicem tonum atque ad extremos diatesseron ac diapente. cuius quod trichorдий (ut inquit) mercurius inuector extitit: quod ob hanc causam teste firmiano lactatio. libro .j. diuinarum institutionum: celo dignum reputatus est. Huius autem lire chorebs atque his fi

a Mercurio

simplex musica
quatuor cordis
tabat.

Chorebs dicitur

a iij

Liber

liq̃ fuit lidoꝝ rer: q̃ntāq̃ boeti⁹ etiam ait) adiūxit chordā. hiāguis frix sextaz: terpāder lesbi⁹ septimā: fami⁹ licaō octauā: pphast⁹ perbiotes nonā in gūio rē scz partē. Estibeus colophon⁹ in eā dē etiā ptē decimā apposuit. Timotheus milesi⁹ vndecimā: q̃ cromatici gñis meloꝝ qd̃ lōge ceteris q̃b⁹ libro. ij. dicem⁹ dulci⁹ est: q̃a molli⁹ inuētoꝝ teste boetio iam dicti libri in plogo existens: ab aristotele. ij. metaphisices. ita laudib⁹ efferē: gr̃as agim⁹ timotheo milesi⁹: q̃ tantā nob tradidit melodīā. post has voq̃ttuoꝝ insup addite sunt choꝝ detres. s. ad acutā ptē: 7 vna ad grauiorē: verū enī a q̃bus boetius ipse siluit. Que ad q̃ntūdecimū numerū cū puenissent: additionis finē acceperūt. Resonāt enī bisdiapason oim psonātiarū pfectissimā: vltra quā antiq̃ merito nullam assignarūt. Difficile enī est: 7 quasi humane voci impossibile extra illam abire. s. de his lat⁹ pueniētoꝝ loco dicem⁹. Hec enī q̃ nūcusq̃ exarauim⁹: nō ob hoc dicta sunt vt numerū chordarū musices: s. vt p̃mos illi inuētoꝝ: qui post diluuiū extiteredescriberem⁹: a q̃bus nulli dubiū deuenit ad posteros: 7 si q̃busdā nō recte opinātib⁹ huiusmodi gr̃a alia mēs fuerit teste enī s. flauio iosepho p̃mo antiq̃ratus libro s. filij seth disciplinā celestīū corpoꝝ adinuenerūt: 7 cū adā eoꝝ au⁹ exfmiatiōes rerū oim duas: vnā scz aq̃rū vi ac magnitudine: alterā vo ignis ṽtute futuras: illis p̃dixisset ne periret ars inuēta: eā in duab⁹ colūnis: vna videlz latericia: alta vo lapidea: hoc est in q̃libet totā reposuere: vt si latericia exfminaret ab imbrib⁹: lapidea pmanēs pberet hoib⁹ scripta cognoscere. Hāc aut cū adhuc tpib⁹ suis apd̃ siria inuētā fuisse asserat: existima-

rūt etiā illi artē musices a tubal pflatā: in memoratis colūnis inclusas: 7 inde grecis post diluuiū p̃mo hauriētib⁹ ad reliquos oēs diffusas extitisse: atq̃ ita posteris in scriptis reliq̃rūt. Quoz sententia nulli⁹ esse momēti facile cōpbat⁹. Cū enī ioseph⁹ ipse nihil de hac re meminert: 7 neminē illi i his anteferre vlp̃ pponere valeāt: sola opinione qd̃ affirmant p̃tendunt. Ceterū si ab vniuerso orbe mercuri⁹ ea d̃ cāq̃ dixim⁹: puta q̃a lirā p̃m⁹ inuenit: p̃ alfo deoꝝ habit⁹ est: atq̃ venerat⁹: ergo siri simul cū ceteris gētib⁹ eadē veneratiōe illū coluerūt: et quos p̃dixim⁹ falsus asseruisse manifestū est. De tertiā 7 vltima musices inuētiōe deq̃ illi fm̃ rationem p̃por tionum institutione. Caplm III

Sic cithara musices ad p̃fectū vsq̃ deducta: nō mediocris int̃ eos q̃ post p̃dictoꝝ t̃p̃a prime fuere musicos: d̃ iudicio ac eiūsdē facultatis iudice orif̃ q̃stio. Aristochēn⁹ enī q̃das sensum audit⁹: cui oīa cōmittebat: quēadmodū p̃sonātie 7 dissonātie: sic 7 infualloꝝ verū esse iudicē. vnd̃ 7 semitonū dimidiū toni affirmabat: ita oē musice iudiciū ad eū p̃tinere dixit. Nonnulli aut̃ eō rationis iudicio p̃cise astandū esse astruebāt. S. pithagoras medio quodā incedēs itinere: 7 si p̃mā vim agnitiōis idē sensus teneat: postremā tñ ṽtatis determinationē in rōne p̃sistere optime diffinisse p̃mo musices d̃z. s. de his enucleat⁹ paulopost disputabim⁹. pithagoras igit̃ hac de cā p̃mot⁹ sepe ac multūq̃ esset sup̃dictarū p̃sonātiarū a mercurio iuētaz cā ac rōsecū inq̃rēs nō modo qd̃ affectabat: verū etiā easdē sonoz p̃iunctiōes recent adinuenit. s. factū est enīz (quēadmodū eodē in libro a boetio d̃z)

vt circa officinas fabroz ptrāsies: pul-
 sos malleos vnā qđamodo simphonā
 reddentes audiret. Quāobz letus effe-
 ctus accessit ad opribz diu pñderādo/
 arbitrat' est sonoz differētiās: feriētū
 dissimilitudines viriū efficere. Atqz vt
 id apertū perpenderet: mutare inter se
 malleos imperauit. Perseuerāte autē
 eadē simphonā vt cognouit/qz nō illo
 rū viribz: tūc malleoz pōdus: vt vl' sic
 cām inueniret/examinat. Et cuz quīqz
 essent mallei: qttuor illoz his ponderi-
 bus: duodeci/nouēz/octo/sex/ inuenti
 sunt pñneri. Ilozū autē q duplo ponde-
 re sibi correspōdebāt: vt malle' duode-
 cim ad malleū sex: diapason cōsonantiā
 personabāt. Qui sesqtertio: vt malle'
 duodeci/ad malleū nouē: 7 malle' octo/
 ad malleū sex: diatesserō psonatiā. Qui
 vō sesquialtero: vt malle' nouē ad mal-
 leū sex: 7 malle' duodeci ad malleū oc-
 to: diapente psonatiā. Sed q sesqocta-
 uo pōdere: vt malle' nouē/ad malleū
 octo: tonū resonabāt. quī autē ē reiect'
 qz cūctis incōsonās erat. Bonū igit' re-
 uersus/multiplici examinatōe iqrere cepit/
 an i his pportioibz ratio oīs supdicta-
 rum simphoniarū cōsisteret: vel alicui'
 instātia dephēdi possz: siue in pstrariū
 aliqd euenire. Adaptat enī. tū quidem
 nervos: tū vō fm lōgitudinē/7 breuita-
 tem superiorz pōderū/in pportione sibi
 respōdentes calamos: vt pluribz/perpe-
 rimētis qđ ceperat inuenire: 7 diu affe-
 ctauerat: manifeste cōprobaret. Qui
 nihil in oppositū accidere cū intelleris-
 set: regulā nō quidē lignēā aut cuiuscū-
 qz alteri' materie: sz armōicā/atqz rati-
 onabilē siue artē: q nullū inqrentē du-
 bio fallat iudicio audact cōfecit. Om-
 nis enī mathematica demonstratio in
 hac disciplina ab illa sumpsit origines.

Prim' igit' oīm Pithagoras vt dī me-
 morato libro q sibi met hec sonoz pcor-
 dia iungeret: hoc modo repperit.

De noīs musices assūptiōe. La. III

Am apd vetustissimos mu-
 sicoz: plura fuissent istrumē-
 ta diuersoz genēz ad aq mo-
 tū sonū reddētia: de qb' boe-
 ti' libro. j. parti atqz summatibz huguti'
 etiā pisan' parti/sz tñ lati' meminit: que
 iam secul' multis ab vsu recessere: 7 qz
 pluria fuerint: q sine spūs humani insuf-
 flatione 7 humectatiōe minime sonare
 valeāt: tū etiā qm nulla cātlena sine hu-
 moris naturalis bñficio subsistere: pro-
 feriqz nō pñt: qđ est general' 7 natura-
 pri': quēadmodū apte mōstrat. Ibinc
 est q nostra disciplina a moys grece/vl'
 egyptiace: qđ est aq latine musica recte
 atqz perpulcre dicta est. Qđ si ad oēs
 facultates: q ideo ab antiqs vulgo mu-
 se appellate sunt: quātū ad actū pñun-
 ciādi attineat: ppri' tñ ad hāc nrām p-
 tinere videt'. Quāto enī ipsi' voces pro-
 pter intualloz distantiā: nūc intenden-
 do: nūc autē remittēdo/vehemēt' labo-
 riosiusqz pferunt: tāto magis earū pla-
 tio supdicto nature beneficio indigere
 videt'. Ifacili' enim decātando/q collo-
 quēdo arteria vocalis ericari/7 voces
 subcumbere/atqz deficere pñt. Conse-
 quēter autē est metrica disciplina: hec
 enī per arsm 7 thessim qđq indefmina-
 te ad graue 7 acutū eleuationē 7 depo-
 sitionēz suscipiens/lōge ceteris nrē assi-
 milat: 7 ei' gaudet noīe: vt musica Au-
 relij Augustini: q huiusmodi est. Ibinc
 enī 7 Priscian' cesariensis in plogo ma-
 ioris voluminis de Homero/atqz Vir-
 gilio: q metricē cōscpserūt: vtriqz artes
 musices possedisse ait. Beinde autem
 sunt cetere oēs. Et qm grāmatica cum
 a iij

A moys

Artes eleuatio
 thessis depositio

Liber

ctariū prior est: hinc etiā 7 donatū ille pri
mā p musaz exorsus est/declinationem.

De musico quid sit. Caplm V

Quāq̄ aut in ea q̄ de morib⁹
est disciplina: operatiōes vel
actiōes incōparabilis omnē
illaz cognitionē antecellere
manifestū fuerit: cū multo mai⁹ sit/vel
liberalē vel fortē vel alia q̄cunq̄ virtu
te p̄ditū esse: q̄ scire dūtarat q̄d ille eri
stāt: in hac vō vt in alijs q̄buscūq̄ ecō
trario est/ honorabiliorē enī naturalis
h⁹ rōnez/ q̄ vel actū cātadi vī instrumē
toz pulsandi: ita vt nisi q̄d illa docet ef
ficia: 7 ei obtēperet p̄cipienti: ois exer
citatio frustra atq̄ nulla sit. Que cum
ita fuerint: hic est q̄ cātōres a cātupul
satores aut ab ipsis/ quib⁹ vtunt/ instru
mentis: vt cithared⁹ a cithara: tibicen
a tibia: 7 ita reliqui denoient: musicus
vō ab ipsa facultate nomē accepit. In
de enī vt a boetio libro. j. d⁹ is est musi
cus: qui rōne perpēsa canēdi: sciam nō
seruitio operis: sed imperio speculatio
nis assumit.

De iudicio ac iudicibus armonie si
ue musice atq̄ eius nominis importa
tione. Caplm VI

Si armonia: fm q̄ p nomē
importat: pueniētia sit p̄rio
rū: vnde 7 sonoz p̄rio: id est
grauis 7 acuti soni cōmixtio: 7 composi
tio: noie tñ eiusdē ipsam intelligim⁹ ar
monizādi facultatē. Libro enī de intel
ligentijs d⁹: Omne mathematicū qua
drupartita diuisiōe p̄stare videt: Arith
metica. s. geometria: armonia: 7 astro
nomia. Et armonie audit⁹ 7 ratio p̄n
cipiū: Principiū inq̄ discernēdi atq̄ di
iudicādi: vnd boetio libro. v. Armonia
est facultas differētiā acutoz 7 graui
um sonoz/ sensu ac rōne perpēdes. Sē

su quidē p̄fuse 7 indefminate: rōne vō
dilucide/ atq̄ aperte. Differētiā enim
sonoz. i. graue 7 acutū: q̄ etiā q̄litates
illoz dicunt: 7 q̄ ex his permiscēdo/ seu
ecōtra efficiunt. i. p̄sonātiā 7 dissonan
tiā: sensus de per se capit/ discernit/ atq̄
dijudicat. Null⁹ enī circa p̄pziū sensibi
le: nisi tñ p accidēs p̄t errare sensus. vn
de boetio libri p̄mi in plogo: cū q̄s triā
gulū respicit: facile id q̄d oculis intuet⁹
agnoscit: s; q̄ nā trianguli vel q̄drati sit
natura: a mathematico necesse ē petat.
Idq̄ de ceteris sensibilib⁹ vt inquit ac
sensib⁹ dici p̄t: maximeq̄ d arbitrio au
riū: q̄rū vis ita sonos captat: vt nō mo
do d his iudiciū capiat/ d̄riāscq̄ cogno
scat: verū enim delectetur sepi⁹ si dulces/
coaptatiq̄ modi sint: angat vō siue tri
stes/ si dissipati atq̄ inchoerētes feriant
sensus. Itā q̄ h⁹ modi sunt: dissonātiā
faciūt. Si enī nō sibi coherēt: nullā h̄nt
grauitatis 7 acuminis cōmixtionē. vn
de nec p̄sonātiā: que teste eodē p̄cepto
re iam dicto ei⁹ libro/ est acuti soni gra
uisq̄ mixtura: suauiter/ vniformiterq̄
aurib⁹ accidēs. Quāobzē dissonantia
est duoz sonoz sibi impmixtoz ad au
rem veniens/ aspera atq̄ iniocūda per
cussio. At vō d̄riā acutoz 7 grauiū so
noz. i. vocū ad voces intualia/ sensus si
mul cū rōne vt p̄s p̄ supiorē boetij diffi
nitionē perpēdūt vtiq̄: atq̄ distingūt.
Sensus enī intualloz aliud alio mai⁹:
aliud vō min⁹: Ratio aut quātū mai⁹
min⁹ supgradit⁹ 7 ecōtra/ defminat: ad
cui⁹ rei integritatē sensus ipse nunq̄ p
uenit. Qd optime idē p̄ceptor 7 musi
coruz p̄nceps hoc exēplo declarat. Ba
ta enī linea maiorē minorēue reperire:
nihil est difficile sensui: p̄posita vero
mensura: vt tāto maiorē: tātoue mino
rem reperiat: id non faciet sensus p̄ma

Uo qd sit
musica

q̄ sit armo
nia vide

Uo
fit
nan
en q
diffi
ho

ceptio: sed solers rōnis inuentio. De
cuius lineae diuisione: et si quātū ad hoc
attinet: multa consequēter dixerit: nos
tamen de his omnib⁹ familiariora de-
mus exempla. Magis igitur distare in-
ter se voces per diapente consonantiā/
q̄ per diatesseron: et multo magis per
diapason q̄ per diapente: vnusq̄sq̄ sen-
su practico et bene disposito iudicabit:
Verum tamē que sit horum differētia
nūq̄. Quāuis enim: quid maius: q̄d-
ue minus fuerit: ad sensum spectet co-
gnoscere: non tamē eorum differētiās
dijudicare: q̄ si nō in maximis aut ma-
gnis interuallis: neq̄ etiam in paruis
aut minimis. Quod enim minimū est:
difficile sensu comprehenditur: Est enī
prope nihil. Si igitur supradictarū cō-
sonantiarum differētiās siue distanti-
as: quarum alia per tonum: alia vō p̄
diatesseron aliā superat: dijudicare ne-
quit: quomodo ditoni et semiditoni/ac-
tursus ditoni et diatesseron: que in pri-
ma cōparatiōe semitonio maiori: in se-
cunda autem minori semitonio distāt:
determinare poterit. Nullatenus inq̄.
q̄ si ita est: igit ipsoꝝ semitonioꝝ diffe-
rentiam minime. Est enim quasi insen-
sibilis: idest coma: q̄d v̄t Boetio libro
tertio optime videtur: est vltimū subia-
cens auditui. Quo fit: vt in huiusmo-
di iudicio: quidā famulus/obediensq̄
sit sensus: domina vō atq̄ imperās ra-
tio. Hoc autem ideo est: quia iudiciū
sensus subitū est: atq̄ in superficie posi-
tum: rationis vō econtra. Est enim ra-
tio vis animi: rerū a sensib⁹ susceptarū/
vel mediantibus illis intellectarum: di-
cretiua: que nullo vnq̄ errore decipit.
Unde ita dicta ē: q̄ rata atq̄ firma sit:
et a doctissimis viris: oculus mētis ap-
pellata. Itaq̄ hac consideratione tan-

tum: idest circa acutorum et grauiū so-
norum differētiās: firmiter tenendum:
non omne iudiciū dandū esse sensui:
sed amplius rationi credēdū. secus au-
tem est in ipsis sonoz differētijs vel q̄-
litatib⁹ ad seinuicē cōparatorz. Sēsus
enim auditus: et si circa subiectū soni/
et locū decipi possit: vt audiens Qua-
drichordum: atq̄ prope existimet esse:
Pentachordum: atq̄ longe: non tamē
circa obiectū et eius qualitates: vt pre-
dictum est. Quemadmodum enim de
sono dijudicat: et non decipitur: ita de
gravi et acuto: et non fallitur. Musice
igitur facultas duas habet iudiciij par-
tes: vnā scilicet per quam subiectarum
vorum differētiās capiat: graue vide-
licet: et acutum: consonantiā: et disso-
nantiā: idest sensum auditus: alterā
vō per quam illarū distantiās siue in-
terualla dijudicare valeat: idest rōnem.

De triplici musica. scilicet mūdāna
humana. et instrumentali. Ca. VII

triplicem esse musicā: mū-
danā videlicet: humanā et
instrumentalem antiqui di-
xerunt. Mūdanā inq̄: q̄
in orbium cōtrarijs motibus: et elemē-
torum qualitatibus: vel proprietatib⁹:
aut temporū varietate: omnia in vnā
conuenientiam: vel consonantiā de-
ducendo: consistit. Humanā vō: qua
incorporea viuacitatis ratio: corporiz
partes anime: que v̄t Aristoteli placet
ex rationali: irrationaliq̄ coniuncta est:
et ipsi corpori: etiam ipsa elementa: ve-
luti quadam acutorum: grauiūq̄ so-
norum coaptationeq̄ permiscuntur.
Irrationalem autem partem anime:
ipse Aristoteles primo Ethicorum:
omnem vim appetitiuā et concupi-
scibilem dicit: Que tamen quando

rationē monentē exaudiūt: et ei obedi-
unt imperātrōnales appellant. Itaq;
rōnale dupliciter dicitur per essentiā et partici-
pationē. Sed de his hacten[us] ita breuit[er].
Nō enī est nob[is] alienis disputatiōibus
immo[ra]ndū. Instrumētale aut[em] que in
lira organo[rum] et similib[us] sumit[ur] instrumē-
tis no[n] iarunt. S[ed] q[uo]m[od]o de musica sonora
nob[is] est p[ri]mo: mūdana igit[ur] et humana:
cū huiusmodi neq[ue] fuerint: s[ed] in meta-
phorā t[ame]n aut similitudinē dicunt[ur]: teste
enī eodē p[re]ceptore. ij. de a[n]i[m]a iōis cōposi-
tio[n]is et p[ar]tialio[rum] cōmixtio armonia siue
musica nūcupat[ur]. Ibi[n]c et boetius n[ost]r[us]. ij.
arithmetices ait: q[uo]d sit plurimum aduna-
tio[n]is et dissentiētū p[re]sentio: q[uo]d si de huma-
na nō esse sonorā p[er]clarū fuerit: de mun-
dana etiā p[ro]pter quātū ad orbū reuoluti-
ones: quēadmodū pithagorice placet:
ut dicitur. ij. de celo et mūdo: De q[uo] re[rum] ad
musicū non p[er]tineat disputare: nullū in
de faciētes vbi[us]q[ue] musicā i[n] duas t[ame]n diui-
dim[us] p[ar]tes. De instrumētali et cātadi
musica. Ca. VIII

Musice igit[ur] facultatis duo tā-
tū sunt g[en]era p[ro]p[ri]e sumpta. et
p[ri]ma q[uo]des cātadi dicitur. Est
enī nob[is] innata et ingenerata. Scōda v[er]o
et vltima instrumētalis: ad similitudi-
nē prioris effecta. Quid enī est ton[us] nisi
p[ri]ma humane vocis ad scōdaz perfe-
cta et eleuatio vel depositio. Et q[uo]d se-
mitonū nisi imperfecta et o[mn]i minima.
Et q[uo]uis q[ua]nta fuerint earū infualla et
earū differētie q[ua]nte ac ceteraz p[er] instru-
mētale t[ame]n adhibita mēsurā cōpben[er]t:
p[ri]mo t[ame]n o[mn]i s[ed] iam dicte humane vo-
cis ātecedentē p[re]nūciationē: in illa tāq[ua]m
in tabula q[uo] sunt de g[en]e successiuoz fire
p[er]manētes descripte sunt. Iharus autē
vtrazq[ue] in tripliei est d[iv]isio. Instrumētale
aut[em]: aut p[er]cussio[n]e t[ame]n: ut in cit[ra]ra mo-

nachordo et similib[us] instrumētis admi-
nist[ra]t[ur]: aut spū et p[er]cussio[n]e simul: ut in ti-
bijs: organis q[ue] hui[us]modi sunt: aut spū
t[ame]n: ut in plurib[us] atq[ue] simplicib[us] tubis si-
mul sumptis: dū t[ame]n lōgitudine et breui-
tate alfa p[ro]portionū a pithagora inue[n]-
tarū i[n] se differāt relatiōe. Si aut[em] sin-
gillatim accipiant[ur]: tūc i[n]f[ra] musice instru-
menta p[ro]p[ri]e cōputari nō valent. Mul-
lam enī h[ab]ent per tonos et semitonia intē-
siones et remissiones q[uo]d oportebat. Si
v[er]o single ex plurib[us] fistul[is] p[er]fecte fuerint:
tūc quocunq[ue] sumpte extiterint sup[er]di-
cto[rum] infuallor[um] manifestā recipiūt atq[ue]
efficiunt simphonā: v[er]ū enī uero q[uo] hui-
usmodi sunt: ut qui illis ludere noue-
rint: v[er]o saltē viderint testificari poterūt:
ad scōdam q[uo]damodo reducunt differen-
tiam. Musica v[er]o cantandi in cantum
planū: et p[er] punctū: et cātū mensurabi-
lem: de quib[us] postremo quātum expedi-
ens fuerit dicem[us]: vtiq[ue] scinditur.

De cōponētib[us] siue efficientibus musi-
ca aut[em] i[n] cā. Ca. IX
Musica aut[em] i[n] cā. Ca. IX
sono et voce: nūc diuisim[us]
nūc v[er]o p[er] iunctim p[er]sideratis
nūeris atq[ue] signis p[er]sistit.
Instrumētale enī p[er] sonus
simpliciter acceptū: s[ed] q[uo] dicitur cātadi p[er] sonū
vocē efficit. At v[er]o vtrazq[ue] numeris p[er] se
sumptis cōponit[ur] ad aliq[uo]d dictis in ef-
se p[er]stituit atq[ue] signis n[ost]ro intelligit[ur].
Soni enī natura trāseūtes sunt. ex duo-
bus aut[em] sonis aut duab[us] vocib[us] media-
tis v[er]o ton[us] vel semitonū: et ex duob[us] to-
nis et semitonio diatesserō p[er]sonātia p[er]fi-
ciē q[uo] t[ame]n p[ro]pter q[ua]ndā p[ro]portionē et posteri-
us palā erit p[er]iūgi nō p[oss]ūt. et ita i[n] ceteris
d[iv]isib[us] oportūo loco dicem[us]. De sono
et sono et vo[n]e. Ca. X
Sono et vo[n]e q[uo]tū ad musicū attinet dictu
ri. i. put cōsonātiā et dissonātiā

q^d p^ro
ny vide
dumtaxat efficiunt: vtriusq^{ue} differenti-
am primo omnium edisseram. Son^{us}
igitur (vt Boetius libro primo ait) est
percussio aeris indissoluta vsq^{ue} ad audi-
tus. Sonor^{um} aut^{em} ali^{us} vocali^{us} non vox.
Son^{us} nō vox multiplex est. Alij enī de-
bite grauitatis: et definiti acumis: pp-
ter eā quā hñt a natura impmixtione: et
p^rfusionē: vt manuū: pedū: lapidūq^{ue}: et
siles: oīno exptes sunt: et ab armonie ef-
sentia eā ob rē separati. Alij vō vt instru-
mētoz ope musico pfectoz: quēadmo-
dū eoz: de q^{ui}b^{us} iam dictū est: atq^{ue} simili-
um: et dissimiliū: oīs armonie susceptibi-
les existūt. Iñt enī certā et definita: et
sonoz intēsiōe et remissionē q^{ui}ru^m alte-
ra: teste boetio libro. ij. acūmē: alta vō
grauitatē facit. ex quoz debita cōmixti-
one seq^{ui}tur psonātia. Son^{us} autē vox (vt
aristoteles. ij. de aīa inq^{ui}t) son^{us} aiari est:
et quātuz ad hāc attinet facultatē: non
oīs aiari: s^{ed} rōnalis tñ. Quēadmoduz
enī neq^{ue} p^{ro}pter artē: sic neq^{ue} p^{ro}pter intelli-
gentiā: symphonia efficit^{ur}. vnde boetius
eodē in libro. j. Sonū nō gñalit^{ur}: s^{ed} eū q^{ui}
grece p^{ro}thōg^{us} appellat^{ur}: dicit^{ur} ad similitudi-
nē loquēdi: nūc volumus diffinire. Ait
enī: son^{us} est vocis casus emineles: id est
ap^{er}t^{us} mel^{us}. Hoc est son^{us} ap^{er}t^{us} ad melodiā:
ē p^{ro}cise son^{us} cadēs a voce. i. son^{us} vox. Est
autē vox: rep^{er}cussio aeris respirati ad ar-
teriā vocālē ab aīa: vt ipsi aristoteli iaz
dicto ei^{us} libro optie placet: vox enī ex ae-
re p^{ro}cussio intra sumit p^{ri}ncipiū: et ex reper-
cussione foris respirādo formā: Respi-
rare enī quēadmoduz in libro de spū et
respiratiōe d^{icitur} aīaliū tñ est habētū pul-
monē habētes sanguinē. Quib^{us} de reb^{us}
instrumētoz nō esse voces manifestū ē:
neq^{ue} enī respirāt: neq^{ue} arteriā hñt voca-
lē: Inaiatoz enī nullū vocat^{ur} aut spirat:
s^{ed} neq^{ue} vt dictū est respirat. Si autē vo-

ces nō hñt: q^{ui}uis armoniā ex gñitatis et
acuminis tēperamento pfectā: ppulcre
p^{ro}seq^{ui}nt^{ur}: nullā tñ hñt melodiā. Melus
enī si grāmaticoz q^{ui}b^{us}dā vim vbi ma-
le int^{er}pretantib^{us} alia mēs fuerit: ad vo-
cem tñ spectat humanā: vt p boetiū su-
peri^{us} patuit: s^{ed} de his ptingit ita indiffe-
rent plurimū loq^{ui}: vt q^{ui}q^{ue} sonū p voce:
atq^{ue} armoniā p melodiā: et eō multi ac-
cipiāt. De diuisione vocū seu distri-

butione. Caplm XI

Omⁿis vox: aut est cōtinua:
aut discreta: vt boeti^{us} libro. j.
inq^{ui}t. Cōtinua aut^{em} est: q^{ui} lo-
quētes: vel p^{ro}psam v^{el} rhetoz orōnē legē-
tes: vba pcurrim^{us}. Iffestina est enī: et nul-
laz p gñitatis: et acuminis infualla mo-
rā faciendo: ad exp^{re}mendos q^{ui} velocissi-
mie litterarū sensus: smonesq^{ue} expedie-
dos tota inheret. vnde ab armonie ef-
sentia separat^{ur}. In hac enī eā ob rem so-
la p^{ro}nūciatio attendit^{ur}. Discrete aut^{em} vo-
ces sunt: q^{ui}s canēdo certis suspēdim^{us}: in-
ternallis: tñ intēdēdo: tñ remittēdo. et
in his teste eodē p^{re}ceptore n^{ost}ro iā dicto
ei^{us} libro: nō sunt accēt^{ur}: obfūadi: vt in q^{ui}-
busdā antiq^{ui}s ei^{us} codicib^{us} inuenit^{ur}: q^{ui} nō
poti^{us} smonib^{us} vt inq^{ui}t: s^{ed} modulis inse-
ruim^{us}. In alijs aut^{em} dūtaxat sic habet^{ur}:
Et i his nō poti^{us} smonib^{us}: s^{ed} modulis
inseruimus. Q^{ui}d in eandē sniam venit.
Hoc enī duab^{us} de causis. s. v^{el} dulci^{us} mo-
dulādi grā: vel q^{ui}dā necessitate fieri ma-
nifestū est. Quēadmodū enī grāmati-
coz aucte cōplures littere in alias ido-
sepe p^{ro}uertunt^{ur}: vt facili^{us} / suauiusq^{ue} sylla-
be vel dictiones pferant^{ur}: ita et musicoz
licētia accent^{ur} vni^{us} syllabe in aliā in can-
tu plerūq^{ue} p^{ro}trāsit. Quāq^{ue} enī omnis so-
nus musice sumptus: super vocales ne-
cessario deputat^{ur} fuerit: q^{ui}m ipse sunt: q^{ui}
in voce p^{ro}tinua de p^{ro} se plene: atq^{ue} perfe-

no

Liber

cte sonare dicunt: verū enim: qm̄ illarū alie ab alijs/ideſt prima ſecūda/atq; tertia ceteris longe melius natura ſonant: ea ppter ſi accētus ſyllabe modulade ſuper quartā aut quintā fuerit in vnā pcedentiū/et in eandē ſyllabam inuentā a muſico cantū cōficiēte/pluriū aggregatione notularū/ut longior fiat mora ſuper illā pulſando/pmutari valet: put ſepe et multuz a beato Gregorio Boetij doctrinā ſequendo/factum eſſe ptemplamur. Tūc enim multo elegantior erit modulatio q̄ ecōtra diſpoſita: qm̄ hoc modo potius illi q̄ ſermo nibus inſeruiū. Rurſus quadā inenitabili neceſſitate. Maſiſtū eſt enim/ q̄ modulatio primi modi atq; ſerti in intonatione pſalmoz/primā notulam ſimplicē/ideſt p ſe ſtante: ſecundaz vo atq; tertiā: quadā ligatura pūctas habet. His igitur ſi dictiones in prima ſyllaba accentū retinentes: ut dñs vl̄ dñe et ſimiles adaptent: pclarum eſt/q̄ nullo pacto poterunt illū obſeruare: ſ; potius in ſecundā oēm vim ptra grāmaticoz legem: maiorē ſuper illaz q̄ ſuper primā de neceſſitate ligature faciendo morā/omnino traducent. Et in alijs q̄ plurimis: ut in gregoriana modulādi practica: que ab oibus p lege habetur: facile eſt inuenire. Que cum ita fuerit: in ſuſpenſa igit̄ voce cū interuallis potius ſonoz modulatio q̄ verboz pñūciatio inq̄riſ. Albin̄ aut̄ quidā noiē tertiā inter has (ut eodē in libro d̄) ponit dñiam: ut cū heroū Poemata legūtur: in q̄ neq; cōtinuo curſu ut pſa: neq; ſuſpenſo ſegniorq; modo/ut in cantico agit. Quāobzēq; ſuoz carminū pñūciationē iſdē notulis/q̄b; muſici cantuz demōſtrare nitunt̄/queadmodū quidā modernoz faciūt/valde errare cōpro-

banſ. Tūc enī notulas ipſas certis de terminatis ſonoz intualis a ſe inuicez diſtare oportet eos pcedere qd̄ huius ce nre diſcipline tñ ppiū eſt. Muſica enī metrica/ſicut ab ariſtotele. viij. politicoz d̄. nuda ēz ab omni modulati one eruta. Pñt aut̄ huic medie poſitioni ppiūſſime/ euāgelia/ pphetie/ epiſto le/lectiones: q̄ (ut ex earū noiē colligit̄) a legendo ita dicte ſunt/et eccl̄ie orationes/ nulli dubiū/ annumerari. Quāq̄ enī i pñūciationib; /ideſt colo/ comate/ 7 per h̄odo/ quodāmodo intēdant̄ muſicez remittant̄: ſemp tñ in int̄medijs ſyllabis 7 dictionib; plane legunt̄: in q̄ bus eā ob rem potius pronūciatio q̄ modulatio queriſ. De naturali vocū muſice diſcipline numero. Ca. XII

Ed qm̄ de ijs tñ vocib; que p ſecundā ſuperioz diſtinctionē intelligunt̄. i. que altero intualloz de q̄bus memini mus: vl̄ eoz de q̄bus in primo dicem; diſcrete ſiue diſiuncte/ aut ſepate ſūt/ muſicoz eſt pſiderare: nūc de naturali numero: poſtea vo d̄ illarū accidētib; agē dū eſt. Voces igit̄ huiusmōi teſte virgilio. vj. eneydos/ 7 exp̄ientia cōprobat̄ ſeptē ſūt dūtaxat: qm̄ ſeptē p̄ciſe p̄t in q̄ ſūt earum diſcria. Diſcria aut̄ huius modi teſte Seruio ſonoz diſſimilitudines ſūt: Nulla enī illaz ad aliā quācunq; cōparata ſilem reddit ſonū. Si aut̄ p earundē repetitionē multiplicatio fiat: tūc octauā ſimilez prime reperire: 7 ita ad infinitā vl̄ quaſi infinitā ſummā deuenire poſſe neceſſe eſt: ut enī ſuperi memorato muſices libro Boeti; inq̄t: queadmodū in p̄tinua voce null; euoluendis ſmonib; termin; naturalit̄ fit: ita in voce diſcreta/ vl̄ acuminib; extol lendis/ vel grauitatibus laxandis.

Voces
diſcreta
ampli
medi
li
et m
p

De vocū gūitate et acumie. Ca. XIII

Scretariū igitur vocū alie ab alijs si interuallis differunt: necessario grauius/alie vero acuti/sonāt. Internallū eni vt Boeti' libro. j. inquit: est acuti soni/grauiusq; distantia. Quāobzē duarū tantū vocū pma erit grauis: scda vo acuta. Si autē tres describant in ordine: tertia supacuta dices. Vel pma erit etiā grauis: tertia acuta: secūda vo media. Si enim duoz interualloz/vnū 7 idem est numero medium/iplūm igitur alterius illoz/idest secūdi: erit graue de necessitate: alteri vo/id est pmi/erit acutū. Mediū enim vt ab Aristotele dz. v. phisicoz/partim recipit extrema. Hinc enim nullū habet natura determinatū grauis acutaz vor/quē teneat locus. Et ita de quocunq; numero vocū hoc modo p interualla psideratariū. Si autē septē ipse voces de quib' dicitur/atq; disputam/simpliciter/vel de p se/nullo inf se/mo p dicto/habito respectu considerent: neq; graues/neq; acute fm illā speculationē vel cōparationē: sed tantū huiusmodi pteplatione dicent: Si eni semel 7 iterū prout d more est/atq; necessitate intendendo repetantur: tūc priores septē tanq; longiores chorde portionem obtinētes/grauiiores erunt: secūde acute: tertie autē superacute. Et eni a Boetio libro. iij. dicit: 7 experiētia cōprobat: tanto chorda maior est in acumine: quanto minor fuerit in spacio vel lōgitudine. 7 eē. De gūitate et acumis causa.

Rauitas et acu Ca. XIII
mē i musice disciplina a motū diuersitate originē sumpserūt. Si eni son' teste Bo-

etio li. j. pcussio est aeris indissoluta vsq; ad auditū: pulsus vero siue pcussio nullo modo pōt esse/ nisi precesserit mot': sonoz igit differētie a motu diuersitate: initū deduxere. Dis aut mot' hz in se tū velocitatē tū vo tarditatē. Quāobzē si mot' in pellendo tard' fuerit: sonium efficit grauiore: si aut velox reddet acutū. Si vero vterq; multiplex extiterit: tunc tardiores erūt rariores: velociores siue celeriores/erūt spissiores. Et in his frequentia motū ē causa soni acuti: raritas autē grauioris causa. Inde eni chorda in cithara existēs/quāto vel breuior/vel tensior fuerit: tāto acuti/sonabit: Tunc eni illa pcussa velociore reddit sonū: celeriusq; reuertit' 7 frequētius ac spissius aerē ferit. Quanto autem vel lōgior/vel laxior: tūc graui': Solutos eni/ac tardos pulsus efficit: rarosq; ipsa imbecillitate feriendi: qm nō diuti' tremat. Nō eni putādū est i his vnica pcussione vnici' tū ipsam chordā efficere sonū. Quotiēs eni tremat/aut mouet/totiēns sonat: siue tot sonos efficit. Sz qm huiusmodi soni ita sibiipsis pini sunt: vt quasi pincti/atq; cōmixti esse videāt: nulla incapedo/inuallū siue distātia pcipit: sz tanq; vn' 7 idē vel gūis vel acut' tantū iudicat: qm vterq; quadā motū numerositate cōstet: vt diximus. Grauis qdez ex tardiorib' 7 rariozibus: acut' vero ex celeribus 7 spissis. Quemadmodū enim vt Boeti' principis nri vtamur exēplo/ si qz conum in medio deductū vnacq; virgula rubei vel alteri coloris depictū: ea q poterit celeritate pcutiat/atq; puerat: tūc tot' con'eodē colore ita vidbit in tict' vt ptes ipsi pure ppter puerfiois

Liber

celeritatē intueri nequeāt. Est autē con^o vel con^o grece figura in superiorⁱ capite ampla: et in inferiorⁱ acuta vel stricta ad similitudinē cordis effecta. Et est proprie^o h^o sumi^o instrumentū et vel cupreū vel ligneū quo pueri funiculo circūligatū et manib^o quadā cū vehemētia solutū: vel flagellis cedētes ludere solēt. Ex dictis igit^r manifestū est: ex plurib^o motib^o acūmē^o q^{uod} grauitatē p^{ro}stare. Que tñ adinuicē cōverti p^{oss}unt: Grauis enī son^o p^{er} unitatis additionē in motu in acutū p^{ro}uertit^r. acut^o vero p^{er} illi^o subtractionē grauis efficit^r. Quo fit vt ois son^o quasi ex q^{ui}busdā partib^o cōposit^o esse videat^r. Qua de re et si graue et acutū q^{ui}litates dicant^r in sono: in quātitate tñ sunt: sicut effectus i sua causa formali. Grauis enī son^o ex maiori chorde longitudine et motu illi^o minori multitudine: acutus vero ecōtrario p^{ro}ducit^r. Hoc autē q^{uod} de chorde sonabili dicim^o: et si eui^o dēriori modo in illa aiaduerti valeat: a vocis humane dispositiōe tñ inuestigatū atq^{ue} tractū est. At enī pulsus cordis in pectore: ita pulsus chorde i cithara: quoz p^{ro} ille: iste vero posterior inuenit^r. Ille enī a natura nob^{is} inest: hic autē ab artifice inq^{ui}rit^r. Instrumentū enī musicū atq^{ue} naturale p^{er}ectus nostrū est. Unde enī sicut quāto ex p^{ro}fundo illi^o attrahit^r cantādo spiritus: tāto grauior est son^o et quāto ecōtra tanto acutior: ita quanto lōgior aut breuior est chorde: vt p^{ro}monstratum est. Hinc enī antiq^{ui} citharā predicti n^{ost}ri pectoris forma p^{ro}flarunt: et ab ipso ita illā denoiarunt. Cithara enī dorica lingua p^{ro}ced^{it}. Hūc autē quoniam Aristotele docēte. iij. phisicor^{um} didiscim^o velociorem motū esse q^{uam} in mi

nozi tēpore mai^o spaciū pertransit: tardiorē vero qui in maiori/min^o spaciū. Hinc igit^r voces graues dicuntur: que in multo tēpore paucū mouēt sēsum audit^r. Acute vero q^{ui} in pauco tēpore multū: vt eidem p^{re}ceptori scōdo de anima placet.

De grauium et acutarum vocum differentijs. Caplin XV

Grauiū et acutarū vocum alie sunt p^{ro}sone: alie eq^{ui}sone: alie dissone: alie vero medie. Cōsone q^{ui}dem sunt (vt dicūt q^{uod} de institutiōe musices) q^{ui} si mul pulse suauē p^{ro}mixtūq^{ue} ex graui et acuto reddūt sonū: vt diatesserō et diapente: de q^{ui}bus iam meminim^o. Et q^{ui} sone vero q^{ui} q^{ui} vnū e duob^o atq^{ue} simplicē: vt diapason et ab ea composita bis diapason sonū efficiūt. In^{ter} quas diapason diapēte p^{ro}sonātia in natura locata inuenit^r. Dissone vero (que sibi p^{ro}sis natura p^{ro}hibēte coherere cōmisceriq^{ue} nō p^{oss}unt: que multe sunt: harum autē quedā sunt tono distantes. Sed q^{ui}m he diatesserō ac diapēte p^{ro}sonātiā iungūt: sicut in q^{ui}drichordio Mercurij ostensum est: inde Eminēles ab antiq^{ui}s tanq^{uam} ad hoc aptitudinem habētes: dicte sunt. Naturā enim extremoz partim necessario recipientes a dissōnātia in p^{ro}sonantiā quodāmodo p^{ro}uertī inueniunt^r. Hīs autē si semitonii ānumerabim^o nequa^{quam} errasse videbimur: Nulla enī p^{ro}sonātia absq^{ue} illo subsistere potest. Que vero alteri^o istoz modoz nō fuerint: vt quarte sibi semitonio carētes: atq^{ue} septie et iā illud possidētes: et si q^{ui} hīs similes fuerint: quas quidā ex nostris hermeles esse de q^{ui}bus Boetius noster libro q^{ui}nto indefinite tñ meminit: esse volue

Primus.

VIII

rūti diſſonātie manēt aſperitate. Ad e
die vo int pſonātiā ⁊ diſſonantiā de q
bus antiq nullū vbuſ fecerūt: ſunt ter
tie ſibi: ſexteq: ⁊ q ex hiſ cōponuntur.
huiuſmodi enī vocū pūctioneſ: quo
niā natura ſuauit ferūt ſenſum: qd eſt
pma diſſinitioniſ pſonātie pditio: nul
laten diſſone ſunt. Ande enī in cōtraſſu

ſine diſtātia duarū vocū immediatarum /
plene pfecteq: ſonātuz. Unde iure ita
dict eſt: qz p reſpectū ad ſemitoniū for
titer tonat vel ſonat. De ſemitonio.

ſemitoniū qn Ca. XVII
tū ad oēm paxim ob cām i
ſcdo dicendā indiuiſibile erit
ſtēs: ſpaciū eſt duarū etiā vo

U. q. d. p. r.
tong.

U. q. d. p. r. ſem. p. r.

Liber

Ivo duobus tonis semitonius additum existat: diatesserō prima omnium consonantiarum secundum hanc considerationem elicetur. Si autem huic tonus superannexus fuerit: secunda quae est diapente nascitur. Ibi autem si alia alteri addita fuerit: tertia quae est diapason oritur consonantia. quarta autem quae diapason diapente dixerit quibus composita ipsa significatio nominis ostendit. quinta et ultima. id est bisdiapason etiam. Quod igitur consonantie compositae sunt. scilicet quoniam aliae ex elementis tantum: aliae autem etiam ex alijs: ut ostensum est: inde iste duntaxat compositae: ille vero simplices dicuntur. Idem enim numero simpliciter et compositum esse diversis respectibus: ut filium ad linum et ad telam: et ita recte utroque modo posse appellari manifestum est. Est autem consonantia: ut boetio libro. i. optime placet: dissimilium inter se vocum in unum redacta concordia. Quae autem huiusmodi dissimilitudo fuerit: eodem in libro declarat: ubi sicut iam meminimus ait. Consonantia est acuti soni grauiusque mixtura suavis unius formaeque auribus accidens. De diatesserō consonantia et eius speciebus. Ca. XX

Diatesserō igitur consonantia quae admodum per eius nomen importat: de quattuor denotationibus accepit. Tesserō enim vel tessera graece: eundem latine significat numerum: quae Pythagoras in carminibus aureis omnium perfectissimum atque diuinum appellauit. Sicut enim de omnibus quae per illud sunt finis est: quae admodum et principium: ita et numerorum finis est decas. Est enim illa nullus est nisi tantum per prae repetitionem numerum. Decadis quoque vis quaternarius numerus est. Unum enim / duo / tria / quattuor / decade implent. Implent inquit dicamus et nos / oēs ferre musicā. Quoniam enim consonantiarum: per libro. iij. manifestum erit: cā existunt. Est igitur

tur diatesserō consonantia vocum quattuor: trium necessario intervallo. Intervallo enim duarum est vocum. Et est duorum tonorum et semitonij: ut ante diximus. Semitonij inquit minoris: unde boetii libro. i. Constat autem diatesserō ex duobus tonis et non integro semitono: quod ita esse manifeste probat: nosque libro. iij. ratione et causam dicemus. ubi quorundam modernorum dānandem imo iam dānate positionem et opinionem rēdebimus. Et eadem. i. libro ait. Tota diatesserō consonantia duorum tonorum est: ac semitonijque non pleni. Et libro. iij. Diatesserō duorum tonorum est et minoris semitonij. Et libro. iij. sublati a diatesserō consonantia duobus tonis fit reliquum semitonium minus. Et libro. iij. ut in secundo et eisdem verbis. Semper enim semitonium per se existens: id est nullius diuisionis toni pueniens: minus est dimidio tono. Et quoniam teste eodem preceptore libro. iij. et experientia comprobatur: quot sunt uniuscuiusque consonantie intervallo: tot sunt illius species: et inde una minus quae fuerit voces: diatesserō igitur tres sunt species. Ibi autem prima est: quae per tonum semitonium et tonum praecedat. id est. a. b. c. d. A primo enim omnium signorum atque prima voce secundum hanc rationem incipit: quae etiam his signis d. e. f. g. intelligitur. Atrobique enim idem est ordo intervallo. Secunda autem quae apud musicorum vetustissimos prima fuit: ut in tetrachordorum descriptione praeclearum erit: per semitonium tonum et tonum hoc est. b. c. d. e. / vel e. f. g. a. Tertia et ultima per tonum tonum et semitonium scilicet. c. d. e. f. g. a. b. c. tantum. Nam si per f. g. a. b. demonstrare: tunc semitonium habet chromaticum: quod preceptori nostro in hoc admittere nullatenus placet. Chromaticum enim genus quae admodum sequenti libro manifestum erit: innaturalius est a genere diatonico: de quo praecise habet interdidit. unde et tetrachordum synemenon de

Quid sit
consonantia
vide

quo memorato libro dicemus: ab hac subtrahit speculatione. scilicet nunc quoniam secunda cuiuscunque consonantie species a secunda voce prime: tertiaque a tertia incipit: illud est itueduz: quod quod teste virgilio septem: ut superius meminimus: fuerint natura voces: sex tamen secundum hanc considerationem erunt: quibus durat ad omnem percurrentem musicam utimur: singulis enim vocibus due ultime species ultra primam prehenduntur. semper enim numerus longitudinis specierum cuiuscunque consonantie ad numerum intervalloz illius: dupli existit. Est autem species: ut b sumit: et a Boetio prefato libro dicitur: quedam positio propriam habens formam secundum unumquodque genus uniuscuiusque proportionis consonantie facientis: terminis constituta: ut in diatonico genere: de quibus sequenti volumine dicemus. Species autem huiusmodi in nullo alio a genere differunt propter quod in ordine progressionis semitonij: secundum quod preponitur ipis tonis: vel inponit: vel illos sequit. Si uersus enim ordo procedendi: stantibus istis intervallicis: et si novas species efficiat: nunquam tamen genus variat. Cum autem hec ita se habeant: Omnis igitur quattuor vocum durat coniunctio: quod huiusmodi non fuerit: ut duorum tonorum et integri semitonij: si potuissis dari: de quo in tertio dicemus: atque duorum tonorum et semitonij maioris: ac rursus trium tonorum immediatoz: dissonantiam reddet de necessitate. scilicet quoniam harum dissonantiarum ultima tamen omnibus modis cantandi siue musicis ut b. f. g. a. b. accidere potest: inde illa: per ultimi toni in minor et maius semitonium diuisione et minoris assumptione: in predictam reducimus consonantiam: quoties euenerit. unde b. molle exordium sumpsit. de quibus necessario sepe et multum facienda est meditatio. De diapete consonantia et eius speciebus. Ca. XXI

Diapete consonantia a petra grece: quod est quicquid latine: ita dicta: eodem numero vocum constituta: intervalloz est necessario quattuor: trium tonorum et predicti minoris semitonij. Tono enim diatesserō superat consonantiam: ut in tertio liquet. Huius autem quattuor secundum numerum intervalloz sunt species: scilicet harum prima: tono: semitono: tono: et tono interdictum. id est d. e. f. g. a: secunda semitono: tono: ac tono. e. f. g. a. b: tertia tono: tono: tono: et semitono: id est f. g. a. b. c. quarta uero et ultima: tono: tono: semitono: et tono. scilicet g. a. b. c. d. Has autem ias dicte consonantie species ideo his tamen signis demonstramus: quoniam per precedentia: eque bene fieri non poterat. Quando enim prima illarum per primum omnium: id est a: et tertia per tertium: id est c. designari poterat: secunda tamen per b. c. d. e. f. minime valuit: uno enim semitono maiori diatonice sumpte: quod optebat: ut per diffinitiones species: dictum est a diapete deficiunt: duobus enim tonis et totidem semitonij minoribus tamen continentur. preterea quarta et ultima in quarto signo quod est d. assignari non potuit. d. enim et a. eodem intervalloz ordine eleuatur. in his autem speciebus quicquid tritonum iuenire: ut i. secunda et tertia ostendimus: necesse est: et enim per illam infuentionem subsistere non possunt: unde huic mimes repugnat consonantie: quod quod enim in coniunctione quattuor durat vocum: dissonantiam diatesserō consonantie oppositam faciat: mimes uero itra maiorem numerum adiuuat: ut b: dum tamen vel intercedendo vel remittendo ita in ordine distribute fuerit: ut nunquam ad coniunctionem quattuor conuerse videatur. si autem ad superius dictam intervalloz quantitate: quicunque voces numero quicquid non puenerint: consonantiam nequaquam efficiet. si enim quicunque voces trium tonorum et semitonij minoris consonantiam reddunt: quam diapete iure nominamus: omnis igitur toti

Quot sim
ps diapete nota

Liber

dem vocū coniunctio: q̄ huiusmodi nō fu-
erit: vt in sepeiori exemplo/ dissonātiāz
faciet: que per precedētis vel subsequen-
tis toni/ in maius atq; min⁹ semitonii
diuisionē/7 maioris assumptionē/ emē-
dāda est: 7 in p̄dictam consonātiā quer-
tenda. s̄ finis enim musices consonātiā ē.
de qua p̄mo 7 vltimo necessario intēdi-
mus. Absq; illa enim ip̄a facultas nul-
la est. Unde oīa huius elemēta eadem
necessitate ad illā adaptant: 7 ppter il-
lam esse dicunt. p̄mo enim ethicoz 7 se-
cūdo phisicoz dicitur: Causa finalis ē/ cui⁹
gratia cetera fiūt. De diapason cō-
sonantia 7 eius speciebus. Ca. XXII

Diapason autē consonātiā/ que
octo vocib⁹ p̄stat: septē natu-
rales voces/ de q̄bus dictum
est: vna voce alteri⁹ subintel-
lecti tñ/ atq; subsequētis ordinis alia⁹
septē supergraditur: que illarum neces-
sario principiū est. Et qm̄ fm̄ hanc cōsi-
derationem: cū precedētib⁹ septē cōpu-
tari nō valuit: inde ab octonario nume-
ro: qd̄ tamē precedētes diatesserō 7 di-
apēte/ ab ijs quib⁹ cōponunt/ fecerē dia-
ogdo vel diaocto: teste aristotele. p̄ble-
mate. xxij. particula. xix. / denotari nō
potuit. S; qm̄ oēs in se p̄tinere voces
inuēta est: qm̄ octaua similis est prime:
hinc a pan grece/ qd̄ est totū latine: 7 so-
no vel sonis: tale merito: quale dictū ē/
nomē accepit. Extra enī illaz/ vel vltra/
nil aliud est q̄ p̄orum sonoz repetitio.
quēadmodū enī decas numeroz: ita 7
sonoz musicoz. diapason/ finalis termi-
nus est. Hui⁹ autē verbi greci assumptio/
atq; interpretatio nimii ab ineūtib⁹ secu-
lis apd̄ latinos vulgata fuit: Panis enī/
eo q̄ efficacis oēm in se p̄tineat escas: a
pan ita appellat⁹ est. Unde etiā romani
maximū illd̄ tēplū/ qd̄ in oīm deoz ho-

nore dedicarūt: a pan 7 theos insuper
grece: qd̄ est de/ latine: qm̄ oībus eū co-
lentib⁹ timori existat: pantheō cognōia-
rūt. Hinc etiā poete deū pastoz/ d̄ quo
Virgili⁹ i bucolicis egloga scda memi-
nit: p̄ quē toti⁹ nature similitudines in-
telligi voluere/ vniuersali elemētoz spe-
cie fingētes: atq; depingētes: pan ita
q; noiarunt. Cuius figurā verbis exp̄-
mere: quoniā ad hāc nostrā disciplināz/
excepto q̄ in dextera fistulā septē cala-
moz/ ppter armoniam celi: in quo (vt
aiunt) sunt septē planetaz soni: 7 septē
discrimina vocū: gestabat: nihil attinet/
psulte p̄mittim⁹. Est igit⁹ diapason
vocū octo: infualloz septē: quicq; tono-
rū/ duoz semitonioz. Cōstat enī ex di-
atesserō 7 diapēte: qm̄ alfa ex duob⁹ to-
nis 7 semitono nō integro: alfa vō tri-
bus tonis 7 eodē semitono (vt p̄dirim⁹)
p̄ficiť. vnde ad sex tonos neq; puenire
potuit. Et qm̄ septē infualloz necessa-
rio est: septē igit⁹ sunt illi⁹ spēs: videlicet
a a. b b. c c. d d. e e. f f. g g. q̄ttuordecis
voces cū his q̄ sunt infmedie p̄tinētes.
vnde Boeti⁹ libro q̄rto: Est autē dia-
pason a proslābanomēos i mese: id ē ab
a. in a: ceteris q̄ sunt medie vocib⁹ enu-
meratis: 7 ita in reliq; s. Prima igit⁹ dia-
pason consonātie spēs/ ab. a. p̄ma oīm si-
gnoz in. a. existēs: ex p̄ma diatesseron
specie: que est. a. b. c. d. idest tono/ semi-
tonio 7 tono: 7 ex p̄ma diapēte. d. e. f.
g. a. idest tono/ semitono/ tono 7 tono
efficitur. Secūda/ que est ab. b. in. b. ex
secūda diatesseron. b. c. d. e. idest semi-
tonio/ tono 7 tono: 7 ex scda diapente
e. f. g. a. b. idest semitono/ tono/ tono 7
7 tono. Tertia q̄ est ab. c. in. c. ex tertia
7 vltima diatesserō. c. d. e. f. idest tono
tono/ 7 semitono: 7 ex tertia diapente
f. g. a. b. c. id ē tono/ tono/ tono/ 7 semi-

Diatesseron
et diapente
anomezis
cōponitib⁹
sumpta noue
quod diapason
improbat

tonio. Quarta vo/que est ab. d. in. d. ex prima diatefferon/que plusq̃ tres species natura habere nō potuit. d. e. f. g. id est tono/ semitonio/ atq; tono: 7 ex quarta vltima diapēte. g. a. b. c. d. id est tono. tono. semitonio 7 tono. Quinta q̃ est ab. e. in. e. ex scda diatefferō. e. f. g. a id est semitonio/ tono/ 7 tono: 7 ex prima diapente: qm̃ vltra q̃ttuor species natura non valuit obtinere. a. b. c. d. e. id est tono/ semitonio/ tono 7 tono. Sexta quoq; q̃ est ab. f. in. f. ex tertia diapēte. f. g. a. b. c. id ē tono/ tono/ tono 7 semitonio: 7 ex tertia diatefferō. c. d. e. f. id est tono/ tono/ 7 semitonio. Hāc autem diapason spēm fm̃ ceterarū distributionē: que diatefferō diapēte preponit: ideo nō exordimur: qm̃ p̃ma illaz in voce cromatica 7 molli finē: 7 secunda p̃cipium haberet: qd̃ boetio p̃ncipi nostro minime placet/ p̃pter cām i diatefferō speciebus dictā. Septima 7 vltima/que est ab. g. in. g. ex tertia diatefferon. g. a. b. c. id est tono. tono. 7 semitonio: 7 ex quarta diapēte. c. d. e. f. g. id est tono/ tono/ semitonio/ 7 tono.

De diapason diapēte cōsonantia 7 eius speciebus. Caplm̃ XXIII

Diapason diapēte/quemadmodum ex tertia p̃sonantia/ et ex secunda composita est: ita 7 nomē sibi vēdicauit. et qm̃ altera illarū octo vocū/ infuallozū septē/ qnq; tonoz 7 duoz semitoniozū/ altera vo vocū qnq; infualloz q̃ttuoz triū tonoz est 7 semitonij: erit igi diapason diapēte vocū duodeci: vndeci in terualloz: octo tonoz/ 7 triū semitoniozū. Ac p̃ hoc fm̃ numerū infuallozū: vndecim spēs/ viginti duas voces amplectentes habere debuit. Verū eniue ro. qm̃. b. f. duodecio loco a seinuicem

distātia/ vno semitonio maiori a predicta p̃sonantia deficiūt: vnde regula lōgitudinīs infualloz in hoc patit instātia/ inde singularē illi specierū descriptionē p̃sulte p̃finitim? Nō enim vt ostēdimus omnes dābiles existūt. Nō cum ita fuerit: Hinc boeti n̄ de primarum p̃sonantiarum/ scz diatefferō diapēte/ ac diapason speciebus tractādum precise/ vt p̃ libro eius. iiii. dignū esse duxit.

De bisdiapason consonantia 7 eius speciebus. Caplm̃ XXIII

Bisdiapason p̃sonantia qd̃ sit/ et vnde ita dicta/ ex ipsi noie colligit. Et qm̃ duplicē esse diapason apte mōstrat: qn̄ decim vocib; eā obrem/ q̃ttuordecim in teruallis/ totidē speciebus/ decē tonis/ et q̃ttuor semitonij/ viginti octo voces habētib; p̃stare p̃clarū est. At qm̃ oia que huius sunt p̃sonantie/ p̃ ea q̃ de simplici diapason dixim; intelligi possunt: Hinc et q̃ istius summatū meminimus/ satis extet: 7 huic p̃mo libro finē imponam; S; oportet oēs p̃sonantias aio/ atq; aurib; vt d̄ tertio musices a Boetio rite esse notas. Frustra eni hec sciētia 7 ratione colligunt: vt inq̃t: nisi fuerint vsu atq; exercitatioe notissima.

Comentariozū musices de chordis 7 generib; meloz. Liber secundus.

De diatefferon cōsonantia in musice disciplina supponeuda. Caplm̃ I

Bisdiapason igitur p̃sonantia oīum de q̃bus a nobis dicendū erat/ maximā ac perfectissimā/ post q̃ puenim; atq; illā describēdo absolui; nūc aures q̃b; noibus

Liber

ipsius chorde aut voces / quas quiddecim
esse constat / ab antiquis appellate: et quo
etiam ordine distribute fuerint / hoc se-
cundo volumine consequenter dicendum est.
Et quoniam ipsarum nomina greca esse manife-
stum est: Unde illa non modo latine in-
pretanda: verum etiam ad nouitiorum instru-
ctionem rudimentis puerilibus declaran-
da dignum existauimus. Hoc autem prouenie-
tius fieri: si prius de generibus melorum /
sub quibus omnis decurrit musica / quan-
tum expediens fuerit / dixerimus / cum opi-
nemur. ad primam igitur omnium conso-
nationum / siue minimam / que est diatessa-
ron / redeundum / et quantum in hac facultate
existat / ostendendum esse videtur. Ab ea enim
ipsa genera melorum / quemadmodum ma-
nifestum faciemus / originem deduxere. De
diatesserō consonantie dignitate. **Ca. II**

Mater oēs musice consonantias /
et si diapason / ob causam in ter-
tio dicendam / potissima fuerit:
diatesserō tamen admodum ne-
cessaria habetur. Cum enim ea posita / om-
nem trium tonorum immediatorum colle-
ctionem / in eo de numero vocum dum-
taxat inuētorum / que sepe et multum no-
bis in cantu occurrit: ut hic. f. g. a. b. / dis-
sonantiam esse ostendens / de medio illius /
eo modo / quo dictum est / abiciat: illam
in seipsam conuertendo: hinc antiqui re-
cte de musica sentiētes: iam dictam con-
sonantiam precise rectrices illius / atque fun-
damentum: a quo cetera omnia tanquam a
primo principio / ut in sequentibus cōte-
reretur: esse voluerunt. De diatessa-
rō consonantie triplici consideratione: et gene-
rum melorum causa et institutione. **Ca. III**

Diatesserō autē consonantie tri-
plex est consideratio. Primo enim
eiusdem elementa. i. semitonij et
duorum tonorum intervalla / ex

quibus constat / et si diuisibilia fuerint: ut
in proximo conspicuum erit: indiuisibi-
lia tamen abstracte scilicet per intellectus
considerantur / et accipiuntur. Secundo autem
remanente semitonio indiuiso: primum se-
quentium tonorum precise quantum ad
hoc attinet / in semitonium maius proue-
nitur. Tertio et ultimo / tonis in unicum
intervallum per intermediij termini reale
subtractionem / prouersis / inde inseparabi-
liter positis: quemadmodum in primo de-
scribenda figura monstrabit: semitonij
illos precedens: in duas equas partes /
quas diesim / atque diesim appellat / scin-
ditur. Iste autem intervallozum interse-
ctiones: maxime tonorum / que practice
dumtaxat recipiuntur: et si per interme-
dij termini appositiones secundum moderno-
rum institutionem fieri valeant: secundum ta-
men presentem speculationem per ma-
ioris intervalli in minus intervallum con-
uersionem efficiuntur / eo modo / quo di-
ctum est: et in proximo enucleabitur.

De primo genere melorum. **Ca. IIII**

Ex his igitur / que de diatessa-
rō consonantia ultimo loco di-
cta sunt: tria necessario atque
precise genera melorum / scilicet
licet diatonicum / chromaticum / et enarmo-
nicum eliciuntur. Primum ergo genus: quoniam
per semitonium tonum et tonum progreditur / a
maiori sui positione diatonicum appellatur.
Et quoniam tonos integros habet ab
omni scilicet diuisione abstractos: et se-
mitonium a natura / idest nulla tono-
rum partitione productum / quemad-
modum sequenti libro mathematica de
monstratione notum erit: merito ceteris
aliquanto durius et naturalius teste Boetio
libro. j. dictum est. Unde enim huius generis
institutio in omni consonantiarum naturali in-
stitutione precipue obsuata iuenitur. Vicit

autē toni in hoc genere incōpositi: qm̄
unico tm̄ intervallo integer ponit. Pnt
autē semitonii et semitonii sequētis ge-
neris toni appellari: s; nō incōpositus:
Duob; eniz intervalis p̄staret. s; int̄ ista
hoc aiaduertendū est: Et si q̄ntū ad h̄
generis institutionē attinet per quācū-
q; diatesserō spēm illō p̄terere poterit
mus: q̄ntū autē ad tetrachordoz sub il-
lo in primo describēdoz dispositionez/
atq; distributionē: in q̄ n̄ra tota pēdet
mus: p̄ illā dūtaratq; a semitono inci-
pit/que admodū a nob factū est: omnia
enim ab eodem incipiūt intervallo.

De scdo genere meloz. Caplm V

Secundū autē gen'a naturali
diatonici atq; superioris po-
sitiōe hoc modo discedit. se-
mitonio eniz semitono/at-
q; trihemitonio incōposito intendit et
remittit: vt dz. j. musices: sed hac lege:
Assumpto eni atq; sibi p̄posito semito-
nio p̄cedētis generis qd̄ semp min' est:
et oim̄ generū vel integrū in se manens/
vl' in partes diuisus: basis siue fūdamē-
tū/acutā p̄mi sequētiū duoz tonoz vo-
cem p̄dicti generis a p̄prio loco mobi-
lem facit: atq; illā remittēdo: ip̄m in se
mitoniū mai' p̄uertit tonū: vt cū mino-
ri antecedente/tono etiā eq̄pollere inue-
niat. Jure eniz sicut nec duo semitonia
maiora immediate: sic nec duo minora
assignare vel dare possum'. Illa eni per
excessus vni'comatis: de quo sequēti li-
bro dicem': ista vō p̄ defectū/tonū effi-
cere nequeūt. Ibis autē ita dispositis se-
mitonijs minori. s. atq; maiori: tūc ad
acutiorē diatesserō p̄sonātie partē/quā
oia sibi supponūt meloz genera/relinq̄-
tur necessario trihemitoniū/et illō incō-
positū: qd̄ nullo alio modo dari potest.
Nō enim in medio posito termino hu-

ius toni particio (q̄q̄ i tetrachordo sy-
nemenō ecōtrario diuidatur p̄pter cau-
sam in tertio dicēdam) facta est. Et qm̄
gen' hoc/nō eo modo vt p̄mū progre-
ditur: inde a procedēdi permutatione
chromaticū grece appellatum fuit. Tra-
ctū est autē hoc vocabulū/ideest chroma-
teste Boetio iam dicto libro. j. a super-
ficiebus: que in alium cum permutant/
transeunt colores. Diciturq; p̄terea
eadem ratione molle/prop̄ter eam/quā
facit toni in semitoniū cōuersionē. Se-
mitonia enim huiusmodi quotquot fu-
erit: respectu tonoz a quibus scindū-
tur mollius sonant: illi vō durius. Pos-
sunt autē tonus et semitoniū diatonici
generis trihemitoniū nominari: s; non
incōpositum: Duob; enim intervalis
cōfectus esset. Ex his igitur error quo-
rūdam ex nostris: qui hoc genus per se
mitonium semitoniū et tria distincta se-
mitonia describūt/manifest' est.

De tertio et vltio meloz genere. Ca. VI

Tertium vō gen' et vltimum/
ab ena grece qd̄ est vñū lati-
ne: et armonia enarmonicuz
dictū est. Maiorē enim p̄-
ceteris habet diatesserō p̄sonātie partē
unico tm̄ intervallo cōprehensam: vnde
magis coaptatū/atq; p̄iunctum a Boe-
tio libro. j. dz. Diesi eni diesi/atq; dito-
no incōposito: unico. s. intervallo cōtēto/
p̄cedit. Diesis autē in hoc genere dimi-
diū est semitonij minoris. P̄posita eni
chromatici generis p̄stitutiōe acutaz se-
mitonij minoris vocem: in illius spaci
dimidium et acutam maioris in acutā
iam dicti minoris vbi prius erat/emit-
tit: diesim atq; diesim/de quib; memi-
nim' ad gūiorē sui partē p̄dicto modo
p̄stituēdo: et ditonū incōpositū ad acu-
tiorē de necessitate relinq̄ndo. Pnt autē

Liber

ton^{us} & ton^{us} diatonici generis diton^{us} no
noīari: s; nō incōposit^{us}. Quoz enī esset
interualloz. Huic autē generi diapason
p̄sonatiā assignare minime valen^t. Cū
enī gen^{us} hoc: nullū de p̄ se existēte habe
at tonū: s; semp duos īseparabiles: ma
nifestū est diapēte p̄sonantiā q̄ diatēse
ron p̄sonatiē tonū addit: non posse sibi
vēdicare: q; si diapēte ea de causa non
habeat: neq; diapason: q̄ ex illis cōpo
nit^{ur} possidebit. S; inter hec: illd est ex p̄
dictis cōsiderādū q; diuersus ordo pce
dēdi diuersorūq; interualloz: & si p̄nci
pale gen^{us} nō interimat: diuersuz tñ illd
efficit: & diuersimode noīat. De stan
tibus vocib^{us} & mobilib^{us}. Caplm. VII

Exprime autē dictis manife
ste colligit^{ur} q; p̄ma et vltima
chor̄da diatonici generis om

nino immobiles sunt: non commutan
tes loca. Scda autē nec in totū imobil^{is}:
nec in totū mobil^{is}. si enī scdo generi: id
est cromatico: adaptes: eadē est nume
roq; erat in diatonico: vtrobiq; enī se
mitonio mīori a p̄ma distat. si vō enar
mōico generi ascribas: mobilis est: & iā
altera effecta: tūc enī dīmidio tñ semi
tonij minoris. i. diesi a p̄ma seiuncta si
ue sepata est. Tertia autē semp mobilis
est. In cromatico enī gñe si describas:
semitonio maiori a scda disiūcta ē. Si
autē i enarmonico: tūc dīmidio semito
nij minoris a scda eiusdē generis ita vt
sit eadē numeroq; erat scda: in p̄cedēri
bus generib^{us}. Quib^{us} de reb^{us} scda chor̄
da cromatici generis: & tertia enarmo
nici siml^{is} cū scda diatōici vnissone sunt
de necessitate: vt in subiecta figura.

De falsa atq; vera sup̄dictorū inter-
ualloꝝ intelligētia. **Capitulum VIII**

Indernorū autēz quidā nō-
rumq; etiā temporū/circa
sonorū incōposita iuterualla/
de quibus dictus est: existimā-
tes illa etiā in diatonico genere/ subtra-
cta inf̄media chorda inueniri/ magno-
pere decepti sunt: dicentes/ si cōpositus
tribemitoniū. b. c. d. fuerit/ que semito-
nio. tono. 7 tono disgregatim p̄tinent:
incōpositū tñ erit. b. d. Rursus si ditō-
nus cōpositus. c. d. e. extiterit: incōposi-
tus vo. c. e. oīno dicat: qđ est 3 omnes
musicā. Tribemitoniū enī incōpositū/
ita vnico tñ locatū est inf̄uallo/ quē ad-
modū superi⁹ posita figura ostēdit: vt
inter grauiorē 7 acutiorē ei⁹ vocē: inter
media non mō nō absit: s; neq; etiā in-
telligi possit. Itēq; de ditono incōpo-
sito etiā necessario dicendū.

De generū melorū discretiōe. **Ca. IX**

Ed nūc iam temp⁹ est adim-
plēdi/ que in p̄logo huius no-
stri operis/ vbi musicā in me-
re speculatiuā 7 in speculati-
uam simul 7 practicā diuidentes/ alte-
ram ab altera segregādā: 7 que illaz
retinēda sit: que vo relinquēda/ ostēde-
re promissimus. Quā in re ignorantes/
cum fuerit huius discipline quid preci-
piū: illiusq; declaratiuum/ attētos es-
se volumus. Est igitur in primis circa
presentem contemplationem animad-
uertendum/ qđ inter omnia genera me-
lorū/ diatonicum genus per semitoni-
um a natura datum/ tonum 7 tonum/
tanq̄ ob eam causam facillimum: tam
in instrumētali musica: qđ in ea/ que cā-
tandi dicitur/ per omnia/ post eius spe-
culationem in practicā venit. Om-
nis enim consonantia a superius dictis

eius elementis componitur: 7 in illa tā-
tum necessario resoluitur. Hoc autem
genere posito/ reliqua de necessitate/ eo
modo quo descripta sunt: ab omni pra-
xi excluduntur. Si enim tonus 7 semi-
tonium superioris generis/ videlicet di-
atonicū/ medio a natura interposito ter-
mino/ trihemitonium cōpositum effici-
unt: incompositus igitur cromatici ge-
neris/ stante superiori genere: quod ce-
teris principalius/ atq; naturalius dixi-
mus: practice dare vel assignare mini-
me valemus. Sed neq; expedit. Quic-
quid enim per illud fieri potest: id etiā
per istud: et amplius. Hoc enim scđm
totum/ idest scđm extremas eius vo-
ces/ atq; scđm partes/ que sunt tonus 7
semitonium/ seruit: Illud vo/ quonias
partes nullas habet/ scđm totum preci-
se. Amoto autēz hoc trihemitonio/ tūc
etiam semitonium maius illud antece-
dens omnino tollitur. Vtrumq; enim
istorum ex deflectiōe primi toni primi
generis (vt ostendimus) vel a proprii lo-
ci depositione efficitur. Hinc enim mu-
sica instrumentalis/ neglecto illo/ atq;
abiecto/ semitonium maius per diuisi-
onem toni/ medio interposito termino/
extremis sonis immobiliter remanen-
tibus/ sibi assumit. ad cuius positiones
etiam minus semitonium eiusdem ge-
neris sequitur d̄ necessitate. Simili au-
tem ratione enarmonicum gen⁹ in nul-
lo practice recipitur. Stante enim di-
tono composito diatonici atq; antiq̄s-
simi gñis: 7 ditoni incōpositi/ hui⁹ gñis
perimif: 7 dyesis ac dyesis ex nobilita-
te secūde chorde diatonici puenientes/
parif interimunt. qđ si medio inf̄posito
termino inf̄ extremas minoris semitoni
voces assignarent: etiā nūq̄ in practi-
cā admitterent. Nulla enī psonātia ex
b iij

Liber

*2o qd dicitur est in pto
enim com minoris*

illis cōponit̃ neq; in easdē psumit̃. Pre-
terea oīs musica/quātū ad ei⁹ practica⁹/
ad eāq; cantādi dī respicit̃. S; qm̃ mi-
nimū oīm infualloz humana voce pro-
nūciabiliū est semitonii minus: dyesis
igit̃ dimidiū illi⁹ existēs eā obrē ab om-
ni practica segregatur. Impossibile est
enī p̃ infualli illi⁹ paritate a quouis p̃
ferri. Unde enī / si i instrumentali musica
de p̃ se dare possit / quēadmodū a vetu-
stissimis tētatū fuit: nusq; hoc t̃p̃e rati-
onib⁹ assignatis dat̃. vnde Macrobi⁹
Aureli⁹ libro. ij. d̃ somno si p̃iois / Enar-
monicū gen⁹ ppter nimia sui difficulta-
tem ab vsu recessit. Qd̃ et boeti⁹ n̄r / atq;
de p̃dictis oib⁹ p̃sentire videt̃. Si enī di-
atonicū gen⁹ cū habeat tonos integros/
ab omni scz diuisiōe abstractos: durius
ceteris dī: Chromaticū vō / qm̃ illos i se-
mitonia parti⁹: molli⁹ appellatū est: et
duricies sonoz a magnitudine infual-
loz: mollicies vō a paruitate necessa-
rio puenit: manifestū nob̃ esse voluit / su-
peri⁹ cōmemorata infualla posteriorū
generū / nunq; i practica deuenire. Cro-
maticū enī gen⁹ fm̃ trihemitonii incō-
positū diatonico durī⁹ existeret: et enar-
monicū fm̃ ditonū ei⁹ incōpositū oib⁹
durissimū / et fm̃ dyesim atq; dyesiz / qm̃
semitonii diuidūt̃ simul mollissimū /
qd̃ maximū / quātū ad hoc attinet / esset
incōueniēs. Quare relinq̃tur de neces-
sitate: vt sepi⁹ memorata infualla de q̃
bus idem p̃iceps n̄r late disputauit: et
quoz speculatio difficillimā nesciētib⁹
reddit hāc facultatē: sint t̃m fm̃ rōnes
a nob̃ assignatā intelligēda et accipiēda.

De maiori numero vocū / atq; generuz
meloz distributiōe. Ca. X
Reponēdū igit̃ esse necessa-
rio diatonicū ceteris generi-
bus / et precipue illo vtēdum /

ex antedictis / atq; hinc infnoscī potest.
Dēs enī p̃sonatiarū species / et oēs mo-
di cātandi vel musici p̃ illud intēdūt̃ ge-
neralit̃ / atq; remittunt̃. Vterū enī / si i al-
tero dissonatiarū vitio: d̃ q̃bus libro. j.
dictū est: cātus qn̄q; inciderit: tūc alto
semitonioz chromatici g̃nis fm̃ q̃ ma-
nifestū fecim⁹ / succurrēdū est: et in p̃sonā-
tie suauitatē p̃uertend⁹: nec aliter illis
vtendū. Quia in re plurimī / cātus men-
surabilis: n̄roz tēporuz modulatorēs:
vt apd̃ indoctos aliqd̃ magni esse vide-
ant̃ / sepe sepiusq; saltē i minoris eiusdē
generis semitonij multiplici assumpti-
one / atq; varia fm̃ locū distributiōe cō-
sulte peccare inuēti sunt: nulla antece-
dente causa tonos in semitonia diuidē-
tes: qd̃ t̃m a doctissimis antiquoz / atq;
sapiētissimis: ne id qd̃ generali⁹ / atq; p̃
nūciatione facillimū est / p̃ innaturalius
et inde difficillimū p̃terirēt / semper iure
cautū est. S; qm̃ enarmonicū gen⁹ ad
nihilū aptū esse ostēsū est: hinc eo re-
licto / nunc quomodo per diatonicū / at-
q; p̃cipale gen⁹ voces describantur: et
quō / et quā obrē per chromaticū fm̃ mini-
mā illi⁹ partē edocendū est. Voces igit̃
tur / et si fm̃ species diatesserō sex t̃m fue-
rint / et fm̃ naturā septē: ad quī decim ta-
mē: vt oēs de q̃bus dixim⁹ p̃sonantias
amplecterent̃ / quēadmodū libro. j. me-
minim⁹ p̃ illarū multiplicatiōe perue-
nere: octauā similē p̃me idē necessario
reddentes: qm̃ septē sunt dūt̃axat: hoc
scz ordine p̃cedētes. A p̃ma enī que est
a. per tonū / semitonii / et tonū. A secun-
da vō que est. b. per semitonii / tonuz / et
tonuz. A tertia q̃ est. c. per tonuz / tonū
et semitonii. et ita in āpli⁹ semp̃ diates-
serō p̃sonatiā q̃terne sumpte adusq;
octauā / que etiaz est. a. pp̃santes. Ab
hac aut̃ pari forma cū inciperēt eleua-

ri adusq; etiā sibi silem: tūc sequēs i or
dine q̄ est b. tritonuz ad q̄rtā precedētē
q̄ est. f. efficere inuēta est. Qui cū disso
nātiā facere pbatuz fuerit: 7 inde ad su
pradictā diatesserō psonātiā/eo modo
quo libro. j. dictū est/necessario reducē
dus: tūc superi⁹ dicte chorde. i. octaua/
atq; nona/in hoc p̄cise semitonio tñ di
stabit: Semitonio inq; cromatico. q̄re
cum hec ita se habeāt/duob⁹ igit modis
ab ipsa octaua chorde/scz aut p tonuz/
aut semitonii: necessario pceditur. Si
autē p tonū: tunc p̄m⁹ chordaz quinde
nus numer⁹ semp idē manet. si vō p se
mitonū: tūc tres insup chorde ita infie
cte sunt: vt nona/decia/7 vndecia (quē
admodū psequēter docebim⁹) duplices
existāt: 7 ita decē 7 octo effecte. Por
tuit enī vt idē semitonū duos tonos/q̄
b⁹ diatesserō psonantiā intēsaz sibi vēdi
caret/ad acutiorē partē h̄ret. vñ factū
est/vt oēs chorde/p̄ma tñ in hoc dūta
rat p̄fmissa/p̄ q̄ncz tetrachorda de q̄
bus in primo dicim⁹/7 ob h⁹ tertij gr̄az/
p semitonius incipietia diuiderē. Ihec
igit sunt decē 7 octo chorde: nūq; tñ q̄n
tādecimā supuadētes/q̄b⁹ oīs musica/7
si alie cōplures cromatice sumpt⁹/vt in
monachordi institutiōe factus est/inf il
las inponi valeāt: p̄cipue cōtexi⁹/atq;
regi⁹. S; nūc q̄b⁹ noib⁹ in maiori earuz
numero: grece ab antiq; appellate fue
rint: nescietib⁹ aperiam⁹. De nomib⁹

chordaz musices. La. XI
Prima aut oīm supradictaz
chordaz musices. Proslam
banomenos dicta ē secunda
ypateypatō: tertia parypate ypatō: q̄r
ta lycanos ypatō: q̄nta ypatemeson: se
rtaparypate meson: septia lycanos me
son: octaua mese. Post hāc autē si p se
mitonū ab eadē p̄p̄ cām dictā incipie

do pcedat: nona ē tryte synemenō: de
cima paranete synemenō: vel lycanos
synemenō: vndecima ē nete synemenō.
si autē post p̄dictā mesen p tonū ab illa
cōputādo reliq; exordiri incipiam⁹: no
na dicie paramese: decima tryte dypezeu
menon: vndecima paranete dypezeume
nō/vel lycanos dypezeumenon: duodeci
ma nete dypezeumenō: tertiadecima tri
te yperboleō: q̄rtadecima lycanos/vel
paranete yperboleō: q̄ntadecia/7 vltima
nete yperboleō. De sup̄dictoz nomi
nū chordaruz inf̄pretatiōe. La. XII

Mis p̄ma oīm chordaz p̄rosl
lābanomenos/siue proslmelo
dos/a p̄thos/q̄d est p̄nceps/
vel p̄mū/7 mel⁹ vñ melo/ita di
cta fuit: qm̄ p̄ma oīm modulatur. Ihec
enī si vltimo adinuēta siue excogitata/
ideo p̄sulte oibus p̄posita extitit: vt me
se chorde/q̄ magis ypatis/q̄ yperboleis
accedebat/inf q̄ndecim/de q̄b⁹ dictū est/
mediū/quē admodū p ei⁹ nomē impo
tat/teneret locū: 7 q̄ p̄ri⁹ ab imp̄fecto in
teruallo. i. semitonio initū capiebāt: a
p̄fecto deiceps digni⁹ inciperēt. i. tono.
Ipsa enī chorde q̄ est. a. quā vetustissi
mi musicoz tanq; oīm p̄mā in summi
tate pollicis decent locarūt: posteri vō
ob cām. v. libro dicēdā si seq̄nti iūctura
posuere: sicut etiā nos oēs in eodē loco
illā intelligim⁹: p̄dicto spacio a sequēti
distat: vñde ātiqu⁹ ordo ita pmutat⁹ est/
vt q̄ p̄ma erat: nūc scdā existat: 7 ita cō
sequēter p̄mis tñ noibus semp retentis.
S; qm̄ āte illi⁹ adiectionē/reliq; q̄terne
sumpte diatesserō psonātiā a minimo
incipiētē interuallo/personabāt/ita igit
illas inf̄pretādo describam⁹. Scdā igit
chorda q̄ est. b. a p̄dicto interuallo dia
tesserō psonātiā incipiēs exordiri/sicut
antea p̄ma fuerat: sic etiā antiquo noie

b v

*Qm̄ a tunc typis
bmy cur vbi mag
et are et q̄n
m bbi mag
bmy et sic oīs
cordaz sine vocē
p̄cipuebat. a se
m̄ tonio a p̄
ter bmy et q̄n
sic sem̄ tonio*

Liber

id est yppate yppatō q̄si maior v̄l honora-
bilior seu p̄ncipalis p̄ncipaliū vocatur.
Tertia. c. q̄ iuxta p̄ncipalē p̄ncipalius
posita yppate yppatō d̄r. Quarta v̄o. d.
quā nos ad radicē mediū collocam̄ di-
giti: q̄ ad p̄cedentē indicez p̄pter cām
de situ p̄roslābanomenō dictā p̄nūciā-
dā illi instituerāt a lingendo. Lycanos
grece q̄d teste boetio libro. j. idē signifi-
cat appellata fuit: ⁊ a p̄ma hui⁹ ordinis
yppatō cognōiata. vnde satis euidenter
p̄p̄ olim in dextera: sicut etiā in q̄bus
dā antiq̄s libris repertū est: oēs chorde
scribebāt. Indice enī aliq̄d demonstra-
re volentes: eadē precise vtimur manu.
Quinta aut̄. e. finis iam dicte diatesses
non existēs: aliāq̄ eodez modo adusq̄
octauā distribuēs yppate meson. i. p̄ma
mediarū appellat̄. Sexta. f. p̄ yppate
meson. i. iuxta p̄mā mediarum posita.
Septima. g. q̄m tertia est mediarum
dic̄ Lycanos meson. Octaua q̄ est. a.
vocat̄ mese. i. media: Ab vtrāq̄ enim
extremarū p̄ diapason p̄sonatiā distat.
Nonā aut̄ ob cām dictā duplex est. l̄ba-
rū aut̄ p̄ma q̄ est. b. q̄ etiā p̄ semitoniu⁹
(q̄q̄ eadē rōne d̄ necessitate cromaticū)
pariforma. i. p̄iūctim ab octaua proce-
dēs diatesserō terit p̄sonatiā. Tryte sy-
nemenō. i. tertia p̄iūctarū vocū ab vlti-
ma cōputādo dicta est. Decima. c. q̄a
tertia hui⁹ ordinis est intēdēdo Lycā-
nos synemenō: vel q̄ iuxta vltimā p̄iū-
ctarū posita. Paranete synemenō voca-
ta fuit. Undecima. d. finis hui⁹ diates-
serō existēs nete synemenō appellat̄. Bi-
ci aut̄ hui⁹modi p̄sonatiā cōiūctarū
vocū p̄cise: ⁊ si p̄cedētes hui⁹ additionis
fuerint p̄ respectū ad sequētes q̄ de per-
se absolute sic incipit. Nonā igit̄ sc̄da. b.
paranese d̄r. i. iuxta mediaz diatonice
collocata q̄d est de p̄ma hui⁹ facultatis

p̄sideratiōe tono ab illa distās: q̄ etiā
diatesserō p̄sonatiā per semitoniu⁹ ali-
arū more instituit: sed non eodē modo:
q̄m minime cū p̄cedētiā absoluta cō-
tinuat̄: q̄d tñ reliq̄ faciūt. Decima try-
te diezeumenō. i. tertia disīūctarū p̄ re-
spectū ad p̄iūctas immediate p̄ceden-
tes: ab vltima p̄putādo appellata fuit
ip̄a v̄o ē. e. Undecima. d. paranete dy-
ezeumenō. i. iuxta vltimā disīūctarū po-
sita: vel etiā ob cām de q̄ diximus: lycā-
nos dyezeumenon vocat̄. Duodecima
ē finis hui⁹ diatesserō p̄ncipiū alteri⁹
atq̄ vltimē nete dyezeumenō id est in-
ferior siue vltima disīūctarū. Tertiade-
cima. f. tryte yperboleō id est tertia su-
peracutarum ab vltima dinumerando.
Quartadecima. g. paranete yperbole-
on id est iuxta vltimā supacutarū po-
sita: q̄ etiā lycanos yperboleō d̄r. Quin-
tadecima. a. q̄ finē facit nete yperboleō
id est inferior vel vltima supacutarū si-
ue excellētū. Acutiores enī soni seu su-
pacuti teste albino excellētes recte no-
minant̄. l̄bi enī p̄pter maximā eoz ce-
leritatē pueniēdi ad auditū: ita illū af-
ficiūt: vt q̄si ip̄m corrūpere videantur.

De q̄nq̄ tetrachordis. Ca. XIII

Ex superi⁹ igit̄ desc̄ptis chor-
dis p̄ma q̄dē. i. p̄slambano-
menos p̄termissa quinq̄ vt
ostēdim⁹ efficiunt tetrachor-
da q̄ p̄ter quartū oīa p̄iūcta esset a mi-
nimo p̄sonatiarū elemēto id est mino-
ri semitonio incipiētiā manifestū ē: ab
ea enim chorda in q̄ vnūq̄q̄ illorū ter-
minat̄: sequēs in ordine incipit. Quar-
tū v̄o seorsus a tertio atq̄ disīūctim po-
nit̄. Sūt autē hec: vt d̄r a boetio quar-
to musices l̄hypatō meson synemenō
dyezeumenō hyperboleō. Primū igit̄
tetrachordū atq̄ grauissimū hypatō

Secundus

XIII

Proslambanomenos

A.re

propter cām dictā/appellatū est. huius
aut chorde sunt yppate ypatō. paripa
te ypatō. lycanos ypatō. yppate meson.
Scdm vō ab eadē chorda incipiens/
pstat ex yppate meson. parypate mesō/
lycanos meson. mese. Post hāc vero
duo sumunt tetrachorda: vt ostēsum
est: partim synemenō. i. pūcta: parti
vō dyzeumenō. i. disūcta: partim in
q̄ pūcta: qm̄ tertia 7 q̄rta chorda te
trachordi synemenō qd est hoz duo
rū pūctū: etiam tetrachordo dyzeume
non qd est alterū: p scdā 7 tertia deser
uiunt: parti vō disūcta: qm̄ eoz prin
cipia tōni interuallo sepata sunt. Et
synemenō qd est tertiū in ordine natu
rali ab ipsa mese incipies habet insu
per tryte synemenō. paranete syneme
nō. nete synemenō. Quartum aut ab
paramese initiū faciēs hz psequēter
tryte dyzeumenō. paranete dyzeu
menō. nete dyzeumenō. Quintus 7
vltimū hz nete dyzeumenō. tryte yp
boleō. paranete ypperboleō. nete yper
boleō: vt in subsequenti descriptione.
Quibz de rebz error quorūdas huius ar
tis scriptoz manifest est: qui cām in
stitutionis tetrachordi synemenō de
q̄ dictū est: ignorātes illud in ceteroz
descriptiōe p̄sulte: sed tamē insipient
preterierūt. Et alioz q̄ eadē insipien
tia illō ab nere ypperboleō intēdēdo col
locarūt: cū fuerit supercellētū vel sup
acutarū vltima. q̄a a prima. i. proslā
banomenō q̄ntadēcima bis diapason
equissonātes in qua etiā omnes modi
cantandi vlt musici vt patet q̄rto mu
sices terminantur. Nullus enim illo
rū decē 7 octo chordas habuit in lon
gitudine. tetrachordū aut vt sep̄ me
morato libro dicitur omnes resonat
diatesserōn p̄sonantiam.

et p̄ponit
in q̄ntadēcima
hēre decē 7 octo
cordas in vltimā
q̄ mor tūc

Tetrachordum ypaton

ypate ypaton	B. mi	Di
parypate ypaton	C. fa. vt	fa
lycanos ypaton	B. sol. re.	Sol
ypate meson	C. la. mi	La

Tetrachordum meson

ypate meson	C. la. mi	Di
parypate meson	ff. fa. vt	fa
lycanos meson	B. sol. re. vt	Sol
nete	A. la. mi. re	La

Tetrachordum synemenon

nete	A. la. mi. re	Di
tryte synemenon	B. fa	fa
paranete synemenō	C. sol. vt	Sol
nete synemenon	B. la. re	La

Tetrachordum dyzeumenon

paranete	b. mi	Di
tryte dyzeumenon	C. fa. vt	fa
paranete dyzeumenō	B. sol. re	Sol
nete dyzeumenō	C. la. mi	La

Tetrachordum ypperboleon

nete dyzeumenon	C. la. mi	Di
tryte ypperboleon	ff. fa. vt	fa
paranete ypperboleō	B. sol. re. vt	Sol
nete ypperboleō	A. la. mi. re	La

Liber tertius

*Comētariorū musices de monachordi
institutioe et diuisione ac psonatiarū et
earū elemētorū demonstratiōe. Liber
tertius in quo pmo de portionib⁹ agitur.*

*De supponendis in musice disciplina
proportionib⁹. Caplm I*

Quoniam superi

orib⁹ libris d psonatiarū
et earū elemētorū distri-
butione late dictum est:
nūc autē si pithagori-
ca sentētia q fuerit pmarū illarū causa
manifestū fuerit in hui⁹ tertij descripti-
one qm de reliq⁹ nullū vbu⁹ fecit: q sit
etiā oīm ratio: et q̄lis examinādi mod⁹
edifferēdū est. Idq⁹ meli⁹ fiet: si prius
de pportionib⁹ qntū expediens existat
dixerim. Vm enī dicendorū causa in
qdam numerorū pportiōe p̄sistit. Pro-
portiōes vō huiusmodi a mathemati-
ca demonstratiōe sumūt originem. De
mōstratiōes qdē ab grauis et acuti so-
ni dimēsiōe. Dimēsiōes quoq⁹ ab ipsa
natura: q̄ teste aristotele i paruoꝝ natu-
raliū libro de mūdo: nihil frustra facit.
Natura enī fert vt qnto neru⁹ aut chor-
da maior fuerit: tāto sicut p̄dixim⁹ gra-
uiorē: quāto vō minor: tāto acutiorem
reddat sonū. Qd duob⁹ modis euenire
cōprobat⁹: Aut enī ex vni⁹ chorde ad ali-
am: aut ex cuiuslibet ad ei⁹ qsdā partes
de qb⁹ dicem⁹ cōparatiōe: sub cui⁹ exem-
plo demonstrare intēdim⁹. Verū enim
qm grauis son⁹ plurib⁹ passib⁹ q̄ acuti⁹:
tanq̄ a maiori lōgitudine illi⁹ initii ca-
piēs meti⁹ chordā: acuti⁹ vō ecōtra: gra-
uitatis igi⁹ et acuminis termini inequa-
les et inde eorū pportiōes necessario in-
eqlitatis erūt. Quot enī passib⁹ vterq⁹
sonorū meti⁹ chordā: tot vnitatib⁹ q p-

portionū eorū termini sunt designatur.
In qb⁹ et si minores termini natura p-
cedāt: maiores tñ pri⁹ p̄siderant⁹: q̄ eaz
obrē. j. Arithmetice: duces: illi vō co-
mites appellant⁹. Si enī grauis son⁹ na-
tura prius est q̄ acuti⁹: Ille aut plurib⁹
passib⁹ iste vō pauciorib⁹ (vt dictū ē) cō-
stituit⁹: maior igi⁹ numeri multitudo i
oib⁹ huiusmodi pportiōib⁹ sm hāc
p̄siderationē p̄cedet: minor vō subseq̄.
vnde Boetij libro. iij. siue in mensura
nerui: siue in numeris statuat⁹ describē-
da diuisiō: mai⁹ spaciū chorde et maior
numeri multitudo sonos grauiorē ef-
ficiet. At vō si fuerit nerui lōgitudo cō-
tractior: et in numeris nō multa plura-
litas: acutiores voces edi necesse ē. At-
q⁹ ex hac cōparatiōe: quāto vna queq⁹
fuerit vel lōgior vel pluriū numeroꝝ:
alia vō p̄tractior v⁹ pauciorib⁹ signata
numeris tñ v⁹ grauior vel acutior iue-
ni⁹. S; qm hec oīa q̄ntitatē sibi p̄po-
nūt: ab illa igi⁹ nostrū thema sumatur.

*De quātitate et ei⁹ diuisiōe atq⁹ ma-
thematicarū sciētiarū numero. La. II*

Quoniam quātitas vel p̄tinua
vel discreta siue diuincta est.
Cōtinua autē magnitudo
appellat⁹. Discreta vō multi-
tudo. Hec aut a finita minima incho-
ans quātitate: crescēdi nō recipit fines:
Eiusq⁹ p̄ncipiū vnitatis: q̄ teste Boetio
libro. ij. est q̄ min⁹ nihil est. Magnitu-
do vō a finita etiā: verū a maxima inci-
piēs quātitate: decrescēdi tñ sm partes
eiusdē pportiōis nō hz terminū. vnde
si fuerit linea cuiuscūq⁹ definite mensu-
re poterit in duo equa diuidi: eiusq⁹ me-
dietas fin aliā atq⁹ aliā medietatez: ita
vt null⁹ vnq̄ secādi termin⁹ fiat. Ma-
gnitudinis aut aliā immobilis: aliā mo-
bilis. Immobilis vō geometria: Mo-

bilis autem / astronomia cōsiderat. Si
crete autem quātītatis alia sunt per se /
vt duo. tria. quattuor: et ceteri numeri:
qui vt sint nullo alio indigere compro-
bātur. Alia vō ad aliud / siue ad aliquid
referri vidētur: vt duplum / triplū / qua-
druplum / sesquialterum / sesquitercium /
et quicquid tale: qd nisi relātū fuerit ad
aliud: ipsum esse nō possit. Per se qdes.
discrete quātītatis Arithmetica auctor
est. ad aliquid vō relate / musica proba-
tur obtinere peritiā. Quāobzē musica:
multitudinis relate sciētia dicitur: Relate
in qd ad sonū. At vō superius dicte facul-
tates qttuor: scilicet Arithmetica / Geo-
metria / Armonia / et Astronomia / ma-
thematice sciētie quēadmodū libro .j.
recensimus. Ob cām in primo dicēdam
appellātur. De mathematicarū sciē-
tiarum ordine.

Capitulum III

Uanq̄ aut ex diuisione cōti-
nui: vel ex pluriū natura p se
existētius collectiōe / discretū
efficiatur: et id qd ab alio vi-
detur pcedere: posterius illo fm hāc ratio-
nem extat: vnde Geometriā Arithme-
tica pcedere psequēs esset: vix enī qm
illoz qdlibet / vnū ē necessario: vnū au-
tem / pluralitatis aut multitudinisque
natura illd seq̄tur / p̄cipiū est: discreta
igitur quātītās cōtinuā: siue arithmeti-
ca geometriā merito pcedit. Nihil enī
est qd ab vnitate seiunctū sit: et absqz il-
la subsistere valeat. Quicqd enī est / idō
est: qz vnū numero est. Qua de re: et si
vnitas hoc modo p̄siderata. i. put con-
uertit cū ente: sit quā vniqueqz res est
vna (quēadmodū a boetio libro de vni-
tate et vno dicitur) fm aut hāc nram p̄tepla-
tionē est: que sepius assumpta numerum
p̄stituit. Vnde enī de qd in geometria
p̄siderat: vel vnitatis / vel multitudinis

cām habere videtur: inde posteriorem
et scdā ab arithmetica illam existere
oportet. Qd etiā ex figurarū illi deno-
minatiōe apte colligitur: Triangulus enī /
quadrangulus / pentagonus / et cōplures alie fi-
gure / absqz ātecedētis numeri noibz nū-
cupari minime valēt. Armonia vō ter-
cium in ordine obtinere locū p̄clarū est.
Tolle enim duplā p̄portionē / sesquialte-
ram / sesquiterciā: de qbz arithmetica pri-
mo p̄sideratur: et diapason / diapēte / ac-
diatesseō p̄sonātie nunq̄ erūt. Sūt enī
effectus sup̄dictarū p̄portionū: quemad-
modū pithagorica demōstratiōe pba-
tū est. qd si numerū simplicē subtraheris:
etiā vt in pluribz earū noia peribūt. Si
atesseō enim de qttuor: diapēte vō de
q̄nqz nomen accepit. Que cum ita sint /
Astronomia igitur quartū et vltimū inter
mathematicas obtinet locū.

De mathematica scia qd sit. Ca. III

Mathematica a matho grece /
qd est disco / vel doceo latine /
ita dicta est. Qd si ad oēm
sciētia p̄tinere videat: p̄prius
tū ad hāc de qua nunc agimur. Ceteris
enī fmone tū: ista vō etiaz figuris et
demōstratiōibz oculis subiectis / qd est
potissimū edocemur. Vnde enī antho-
nomasice. i. p̄pter huiusmodi excellen-
tiā / sola in primo gradu certitudinis ex-
istens / doctrinalis / et a maiozitate quā-
tū ad hoc attinet / iterū mathematica
appellat. Est autē mathematica q̄ ab-
stractā a materia p̄siderat quātītatem.
Abstractā inq̄ per intellectus dūtarat:
vel speculationē. Et abstrahētius teste
aristotele. ij. phisicorū / nō est mēdaciū.
Nō enim eam obzē p̄ter materiā existe-
re / cum fuerit natura impossibilis / inde
falsum pcedere / illā existimamur. Affir-
mare enī quātītatem sine materia sensū

disti-
ngui ab
alio

multitu-
do enim
post-
tatem
et / qd
plam

Liber

bili: que inter reliqua accidētia pri^o isti natura aduenit: nequaquā valem⁹. Ihec autē vt postēsus est in quatuor partes. s. arithmetica/ geometria/ armoniam/ et astronomia: sine quib⁹ teste boetio primo arithmetice/ nemo ad recte philosophandū puenire potest: manifeste diuidit⁹. vnde et quadriuales appellate sunt. Iharū autē quāda sunt pure mathematice: vt arithmetica/ geometria: quāda vero partim mathematica: partimque physice: vt armonia/ et astronomia: quae eas obrem medie appellat⁹. Ihec autē ex earum suarū parti diffinitionib⁹: vt in pluribus illarū manifesta sunt. In arithmetica enī si quid ipsa fuerit: quid numerus: quid par/ vel impar: aut ex his cōmixtū/ vel cōpositū: quid perfectū/ superfluum/ aut diminutū: id nulla materie habita mētionē faciem⁹. Pari autē ratione i geometria agim⁹. Iheque enī in ipsi⁹ diffinitione puncti/ aut lineae/ superficie/ corporis/ vel cuiuscūque illi⁹ figure/ materiā vbi inponim⁹. Simili autē modo est in astronomia: vt si quid sphaera fuerit/ quid cētrū/ sphaera: et al⁹ axis illi⁹: quidque duo puncta/ arem terminantia/ cetera/ quae illi⁹ sunt: quiescim⁹. Quare/ et si de motu orbium/ et planetarū scrutari inueniat⁹ quod ad naturale primo omnium pertinet considerare: quē ad modum aristoteles libro nuprime memorato ex consuetudine probat antiquorum philosophorum: quod de his latius tractariūt: vnde physica appellari potuiss⁹: potius tamen scia omnium ad numerū et nomē mathematicarū ratione dicta pertransire. Sed in armonia vel armonica facultate contrario examinandi modo: primo enī physicam amplectim⁹: secundo autē i mathematica cōsumim⁹. Si enī quid ipsa disciplina fuerit: quid ton⁹ aut semitonium: quid consonantia: et reliqua omnia de quibus in praecedentibus scrutati sum⁹/ iterū tētare voluerim⁹ id preter

sonorum admissione: qui manifeste materia rei diffinite existunt: nequaquā possumus: vnde physica hac ratione appellat⁹. Sonorum enim rationes ad naturalem primam contemplatione pertinere: vt patet. ij. d. anima/ haud dubium est. Sed quoniam sonorum musicorum coniunctiones propter quādam proportionem (sicut ostensum est: et consequenter enucleatus manifestus faciem⁹) neque fieri: neque subsistere posse perclarū est: proportionem autē huiusmodi/ numerorum sunt: de quibus primo et principaliter in arithmetica pertractat⁹: numeri autē ab omni materia nudi in ipsa disciplina de necessitate considerant⁹. Armonia igitur mathematica efficitur: et ita iure appellat⁹. Sed nunc ad ipsas proportionemque de necessitate inequalitatis esse ostendim⁹/ ante omnia de quibus dicturi sum⁹/ describendas transeamus.

De generibus proportionum i generali. Ca. V

Ue autē inequalia sunt: quinque inter se modis differre natura vident⁹: aut enī alterū ab altero/ multiplicitate transcendit⁹: aut parte vna: aut partibus: aut multiplicitate et parte: aut multiplicitate et partibus. Que cum ita sint: quinque igitur diutaxat sunt genera proportionum: tria simplicia: et duo cōposita. Simplicia sunt multiplex: superparticulare: superparties: cōposita vero multiplex superparticulare/ multiplex superparties. In quibus maior semper numerus praecedit: minor vero sequitur. vnde de maioris inequalitatis appellat⁹. Si autem tria dispositione sibi ipsis opponant⁹: tunc submultiplex: subsuperparticulare: subsuperparties: submultiplex subsuperparticulare: submultiplex subsuperparties: atque per uersionem terminorum minoris inequalitatis dicent⁹. Sola enim hac prepositione sub/ et eius effectu/ a praecedentibus distingunt⁹. Eadem enī ratio/ qua

maior numerus pertinet minores: eadez de necessitate: et minor pertinet a maiori. sed de his que minoris sunt inequalitatis: musica ut ostensum est: et in sequentibus perclarum erit: nullatenus considerat. Est autem proportio ut dicitur a boetio libro secundum duorum terminorum ad se invicem quedam comparatio. Termini autem sunt: ut inquit numerorum summe. De genere multiplici proportionum et eius speciebus. Capitulum VI

Primum igitur inequalitatis genus: siue proportionum multiplex appellatur. Primum dicitur: quoniam ab unitate que numeri principium est: incipit: et omnes eius species ad illam comparare inuenitur: unde ceteris antiquis. Est autem multiplex genus: siue quod per eius nomen importatur: quando maior numerus minorem plusquam semel parte nulla eruperat: in se continet. Huius autem species sunt Dupla: ut duo ad unum. Tripla: ut tria ad unum. Quadrupla: ut quattuor ad unum. Quintupla: ut quinque ad unum. Sextupla: ut sex ad unum. Septupla: ut septem ad unum. Octupla: ut octo ad unum. Et ita in amplius: et in earum compositis. At vero genus hoc multiplex discrete quantitatis servat naturam: quemadmodum enim illa ab unitate incipiens: in maiores semper numerorum species crescendi non recipit finem: sic etiam neque huiusmodi genus in suas species. Tripla enim maior est quam dupla: et quadrupla quam tripla: et in ceteris.

De genere superparticulari et eius speciebus. Capitulum VII

Superparticulare autem genus ab unitate multiplicis descendens: a dualitate exordium sumpsit. unde merito secundum ordinem dicitur. Hoc autem genus longe alium modum quam multiplex servat. In illo enim omnes species ad unitatem referuntur. In

hoc autem pretermissa unitate: singulis precedentium numerorum speciebus: singule in ordine naturali sequentes: ut tria ad duo: quattuor ad tria: et ita in amplius comparantur. Est igitur superparticulare genus proportionum: siue quod per nomen importatur: quando maior numerus minorem semel pertinet: et unam insuper eius partem: eamque vel dimidiam: vel tertiam: vel quartam: ac deinceps. Que si dimidia fuerit: ut tria ad duo: a sesqui grece: quod est totum latine: et altera parte abiecta. Tripla littera: que in duas vocales posita hiatus facit: sesquialtera nuncupatur. Alii enim de pluribus: alter vero de duobus tantum dicitur: et eorum dimidium est. Itaque sesquialtera proportio est: quotienscumque maior numerus minorem semel pertinet: et eius medietatem: ut in supradictis terminis: et eorum compositis. Que etiam ab hemi grece: quod est dimidium latine: et olon quod est totum: hemiolia appellatur. Si autem maior numerus minorem semel pertinet: et eius tertiam partem: ut quattuor ad tria: et in eorum compositis: sesquitercia dicitur. Et iterum ab epy quod est supra: et tria: quod est tertium: eo quod maior numerus tertiam habeat partem super minorem: Epitrica vocatur. si vero maior item numerus minorem semel pertinet: et eius quartam partem: ut quinque ad quattuor: et in eorum compositis: sesqui quarta nuncupatur. sex ad quinque: sesqui quinta. septem ad sex: sesqui sexta. octo ad septem: sesqui septima. si vero maior numerus: minorem semel pertinet: et eius octavam partem: ut novem ad octo: vulgo sesqui octava. et rursus ab epy quod est supra: et octo etiam grece: quod latine octo dicitur: epogdoy nominatur. Et ita in amplius. Hoc autem genus pertinetue quantitatis suam naturam. quemadmodum enim illa a maximo incipiens: in infinitum minui potest: ita et huiusmodi genus: a maiori sui ipsius inchoans

nome copoi ep
est by ear sup
qmoz pntm ear
copoi duodecim
40

Liber

proportione deſcēdi nō habet fines. Sefqualtera enim proportioque illius prima eſt; quoniā maiore numero minorem dimidio ſuperat: maior eſt q̄ ſesquitercia: 7 hec maior q̄ ſesquiquarta: 7 ita relique reliquis. Omniū enī partium maior eſt dimidia. 7 inde tertia: maior q̄ fuerit quarta: pari forma cōſequenter. Maioritas enim 7 minoritas ſuperparticularium proportionum nō in multitudine aut paucitate numeri terminorum illarum: ſed in eorum tantum differentia cōſiſtit. Semper enim in hoc genere. Ut dicif ſecundo muſices maioribus terminis minores inveniuntur pportiones/minorib⁹ vō maiores.

De genere ſuperpartienti 7 eius ſpeciebus.

Caplin VIII

uperpartiens vō genus iure tertium eſt in ordine. Si miſſa enim multiplicis unitate: 7 ſuperparticularis dualitate: a ternario nō modo incipit: verum etiam illorum procedendi ordinē relinquit. Neq̄ enim omnes eius ſpecies ad primum terminum quemadmodum i multiplici ad unitatem: neq̄ ad ſeiniſcem naturali ordine diſtribuitur: ut in ſuperparticulari referunt. Sed nunc vno intermiſſo termino: nunc duobus: nūc vō tribus: ſeiunctim ac nimum diuiſim progreditur. Eſt igitur ſuperpartiens genus: quādo maior numer⁹ minorem ſemel cōtinet: 7 quaſdā iſup eius partes. Que ſi bine fuerint: ut quinq̄ ad tria: dicif ſuperbipartiens. Et quoniam maior numer⁹ duas minoris numeri tertias habet partes: dicif etiam a Boetio primo arithmetice: ſuperbipartiens tertias ſi terne: ut ſeptem ad quattuor: ſupertripartiens quartas. ſi autem quaterne: ut nouem ad quinq̄:

ſupquadripartiens quintas. 7 ita per hūc modum in infinitum.

De genere multiplici ſuperparticulari 7 eius ſpecieb⁹.

Caplin IX

ultiplex ſuperparticulare genus ex vtroq̄ primorum ſimplicium compositum: quartum in ordine bene dicitur.

Eſt autem cum maior numerus minorem pluſ q̄ ſemel continet numerum: 7 vnā inſuper illius partes. Eamq̄ vltimā dimidiam vel tertiam aut quartam: et in amplius. Unde ſi dimidia fuerit: ut quinq̄ ad duo: vocabif dupla ſefqualtera. Si vō tertia: ut decem ad tria: tripla ſesquitercia. Si autē quarta: ut decem 7 ſeptem ad quattuor: quadrupla ſesquiquarta: 7 ita in infinitum.

De genere multiplici ſuperpartienti 7 eius ſpeciebus.

Caplin X

ultiplex ſuperpartiens genus ex primo 7 tertio conſectum: quintum 7 vltimum dicif. Et eſt vbi maior numerus minorem pluſ q̄ ſemel: quaſdā ei⁹ inſuper partes cōtinet. Quamobrem ſi bis: 7 eius binas partes: ut octo ad tria: dupla ſuperbipartiens vocaf. Si vō ter: 7 tres inſuper ei⁹ partes: ut quindecim ad quattuor: erit tripla ſupertripartiens. Sed de hiis: et ſi princeps noſter Boetius multa in muſicis: pluraq̄ in arithmetiſ libris ſcripſerit: nobis tamē ita breuiter ac ſummatim dixiſſe ſufficiat. Non enim omnia hec proportionum genera: huic facultati quemadmodū paulo poſt conſpicuum erigāſſignari poſſunt: ſz neq̄ eorumque natura illi deputantur: omnes ſpecies deſeruire.

De proportionalitatibus ſiue medi etatibus.

Caplin XI

Quemadmodum proportio duorum terminorum est ad se invicem (ut ostendimus) quedam comparatio: ita proportionalitas:

dum tamen minima fuerit duarum proportionum collectio. Due autem proportionum tribus terminis consistant. Trium terminorum duo sunt extremi et unum medium vel medietas siue medium. Extremorum autem huiusmodi alter maior extremitas: alius vero minor dicitur. Medium autem triplex est. scilicet arithmeticum, geometricum, et Armonicum. Medium igitur arithmeticum est quod ab utroque extremorum eadem quantitate: ut hic unum, duo, tria, differt. In his enim medium id est duo alterum extremorum unitate superat: et eadem ab altero superatur. Dicitur autem Arithmeticum: quoniam neglecta terminorum proportionem vel habitudine differentiam tantum illorum per equalitatem contemplamur. Medium autem geometricum est quod eadem qualitate non autem quantitate cum extremis ut in sequentibus numeris unum, duo, quattuor convenit. In his enim et si discordantia sit quantitatis quoniam medium id est duo unitate unus superat: quattuor autem binario illud superuadit: est tamen in illis conuenientia qualitatis. Qualis est enim proportio medij id est duorum ad unum talis est quattuor ad ipsum medium. Utrobique enim dupla proportio inuenitur. Dicitur autem medium hoc geometricum: quoniam per oppositum arithmetici neglecta terminorum quantitate: sola proportionalitas equalitas queritur. Inde enim huiusmodi medietas (ut Boetio libro secundo optime placet) vocatur proportionalitas proprie dicta. Ita quod proportionalitas hac ratione est equalium proportionum collectio.

Medium vero Armonicum est quod neque eadem quantitate: neque eadem qualitate. Ut in his numeris tria, quattuor, sex ab extremis distat. Illi enim in primis nullatenus in quantum conueniunt. Quattuor enim medius illorum existens ternarium numerum unitate supergraduntur: et a senario dualitate superantur. Neque etiam in quale: quattuor enim ad tria sesquiterciam proportionem: sex vero ad quattuor sesquialteram efficiunt. Verum enimvero et si predicti termini eo modo sumpti tertiam a superioribus teneant discretionem: est tamen in illis (ut Boetio eodem in libro pulcre videtur) differentie extremorum ad invicem: et medij ad illorum differentiam consideratio: per quam etiam in quale conueniunt. Duplam enim proportionem bis scilicet diuisim sumptam inueniunt sunt custodire. Quemadmodum enim se habet maximus supradictorum terminorum ad minimum id est sex ad tria: ita eorum differentie per respectum ad medium sumptae quod est quattuor id est duo et unum. Utrobique enim est proportio dupla. Nunc autem quoniam sesquitercia et alia supradictarum proportionum: diatesseron consonantie: sesquialtera autem diapente: dupla vero causa est diapason. Recte igitur medium hoc Armonicum appellatur. Est enim primarum consonantiarum naturali ordine descriptarum: in quibus simpliciter omnis consistit musica: medium et causa. Possunt autem alia terminorum dispositione: eadem tamen conditione. id est neque isdem dictionibus neque isdem proportionibus relique consonantie tanquam Armonico medio institute: ut in consequentibus numeris duo, tria, sex ostendi. In his enim et si medium

medium unum

4 quatuor
3 tria
2 duo
1 unum

ad minorem extremitatem sesquialteras te-
neat proportionem atque diapete consonantiam:
ad maiores vero: postero tamen ordine:
dupla atque diapason: ipse tamen extremitates:
scilicet duo / sex / triplam / ac diapa-
son diapete. Rursus differentie extremitatus:
id est quattuor: et medij ad minorem
extremitatem: id est unum / quadrupla
atque bisdiapason consonantiam. sunt autem
et alie proportionales: que maiores di-
cuntur: quando inter extrema duo aut plu-
ra media describuntur: quas consilte silen-
tio preterire volumus: sicut enim non omnes
proportionales: ut paulo superius meminimus /
consequentibus manifestum erit: ad hanc at-
tinent facultatem: sic neque omnes propor-
tionalitates: sed eas tantum / quas prediximus:
ad musicum scire pertinet. sufficit enim illi:
ut per eas que sit harmonica cognoscat.
De proportionibus musice facultati de-
servientibus.

Capitulum XII

Prædictorum autem generum in
equalitatis duo tantum prio-
ra / scilicet multiplex: et superparti-
culare / ad consonantias et earum
elementa habere potestatem (et si ptho-
lomeo alia mens fuerit) primo musices di-
citur. huius autem si eorum simplicem
positionem (quemadmodum antiqui diffinie-
runt) cum accesserimus esse: quam multiplex
maior numero: minorem nulla parte ex-
uperante plerumque comprehendens totum in
regritate se continet: et superparticulare una
tamen parte maiore minorem transcendit: quod
de superpartiente cedere non potest: unde ab ar-
monie essentia illud separari dixerunt: ad
huc quare una et eadem cuiuscunque superdi-
ctorum generum simplicitas in quibusdam eorum
speciebus musice operes vel agat: in cete-
ris vero minime: ea assignanda erat: quod tamen
non potuerunt. Quare si nos naturam sim-
pliciter acceptam: cum esse dixerimus: neque

quod errasse videbimur. Natura enim fert:
ut si vox voce duplo sit acuta aut gravis:
diapason consonantia fit: si triplo / dyapa-
son diapete: si quadruplo / bisdiapason:
ultra quam modus consonantiarum (quemad-
modum Boetio libro secundo placet) extendi
non potest. Extendi inquam / ut in pluribus hu-
manis vocibus. hinc enim antiqui (ut
sepe meminimus) omnes modos cantandi
ad hunc numerum vocum duntaxat in ma-
iori elevatione pervenire statuerunt. Si au-
tem simpliciter: tunc ex sextupla propor-
tione ea / que ex diapason diapete composita
est: efficitur consonantia. Et ex octupla
ea que ex bisdiapason duplicata nascitur.
et in ceteris ab his compositis: ut in in-
strumentali aperte videtur: quod usque mo-
do nominibus propriis caruerint: de quibus
nunc minime intendimus. At in reliquis
multiplicis generis speciebus nihil. Si
autem sesquialtero intervallo diapete
reddat: si sesquitercio diatesseron: si vero
sesquioctavo tonum: sed in reliquis suppar-
ticularis generis speciebus hinc meram demon-
strationem nihil. Semitonia enim sicut in
primo facile erit videre: nequaquam de se
dari possunt. Unde enim minus semitonium (per
ut mathematicè demonstrabimus) sub ra-
tione diatesseron consonantie: siue diatoni-
cum siue chromaticum fuerit: manifeste ca-
dit. Maius vero semitonium sub ratione diapete
re / cuius gratia / quam eadem consonantia per omnia dia-
tonice haberi non potest: necessario eo mo-
do quo paulo post docebimus inquiritur.
Tunc enim / et si de se ad nihil aptum fue-
rit tanquam dissonantia facies: iunctum duo-
bus tonis / totidem minoribus semitonij /
in consonantia vertitur: et inde hoc modo pri-
mum illo utimur. hinc igitur semitonio-
rum proportionales et causas hanc considerationem
vel ad sesquialteram vel sesquiterciam re-
ducuntur. Que cum ita fuerint: inde pre-

*Voluntas ptholomei
consonantias alias
in sup partem
nec inveniri
posse quod ipse
ipsum videtur*

*ad huc ob ipse erat
assignanda alij. ea
que alie species mul-
tiples ex propriis
causis non reddunt
consonantias que
admodum pollice*

termissemus semitonij primo musices ite-
rū a boetio dicitur diapason in sonis du-
pla est in numeris: diapason diapēte tri-
pla: bis diapason quadrupla: diapēte ses-
qualfa: diatesserō sesquitercia: tonū vero
in quo finem facit sesquioctaua. Quam-
obrem si predictis pportionibꝫ iam pre-
fate consonantie de nō esse ad esse pueniūt:
et si illis sublati istecꝫ ut dicitur. j. Arith-
metices omnino pereunt: manifestū est
illas causam formale haruz necessario
existere. quā nullū ab ijs qꝫ nos precesse-
rūt musicis verbū de hac re vnqꝫ factuz
extiterit. quito enī metaphisices caplo
scōdo ad ipm p cōparationē duple pro-
portiois ad diapason cōsonantiā p qꝫ
ceteras oportet intelligere ab aristote-
le diffinitur. Si igitur musica: partim
phisica: partim vō mathematica est ut
superius ostendimus ipsa ergo de ne-
cessitate vtroqꝫ modo describēda est.

De monachordi institutione et ma-
thematica infualloꝝ demōstratione.

Uomodo autē La. XIII
qꝫ de supꝫdictoꝝ infualloꝝ p-
portionibꝫ summam dicta
sunt: ita se habeāt: nunc late
edocendū videat. Erit enī haud dubiū
opere pciū. Hoc enim cognito oīa que
ad huius discipline finē attinēt: fiūt no-
bis ita manifesta: ut deinceps nihil qꝫ
tum ad hoc superesse videat. Sicut enī
in visu eruditū viris nō sufficit colores
formasqꝫ cōspicere: nisi etiam qꝫ fuerit
vniuscuiusqꝫ pprietas inuestigauerint:
sic ut dicitur. j. musices nō sufficit cātilenis
musicis delectari: nisi etiā qꝫ in se con-
iuncte sint vocum pportione discat.
Sed hoc quidem modo. Data enī li-
nea sonabilis nouem equis passibꝫ illā
circino in manu deducto diuidamus: et
vbi primus passus inceperit primaz vo-

cem. s. proslābanomenō idest. a. i. qua
antiqui fecere pncipiū: instituamꝫ tunc
in fine eiusdem passus scōdam vocem. s.
ypateypaton idest. b. tono a prima di-
stantes: et octo eqꝫ passibus ipsaz chor-
dam necessario partientem inueniemꝫ.
Et quoniā nouē ad octo in pportione
sesquioctaua se habere ostēdimꝫ: tonū
igitur in hac pportione sicut effectus
in sua causa formali erit. Grauis enim
eius vox nouem equis passibus metitꝫ
chordam: acuta autem octo. Hunc vō
quoniam iam dictam ypateypatō a se-
quenti voce idest. parypateypatō que
est. c. semitonio minori distare: scōdo
libro patefecimus: semitonii vō eo qꝫ
imperfectum habet interuallum: nulla
certa dimensione metitꝫ chordaz: vnde
nullatenꝫ de per se formari potest: hinc
ad illud inueniendum primam iterum
vocem repetere: primāqꝫ consonantiā post
primi toni dimensionem in primis inqꝫ
rere necessario oportet. Ab hac igitꝫ pri-
ma voce que proslābanomenos dicta ē:
si totam lineam aut chordā qꝫtuor eqꝫ
passibus dimetiamur: tunc in fine pri-
mi passus quartam vocem. s. lycanos
ypaton: que est. d. diatesserōn consonan-
tia in sesquitercia pportione ad prece-
dentem primā vocem resonātem audie-
mus. Grauior enim eius vox quattu-
or equis passibus metitur chordā: acu-
tior vō tribus. Quattuor autē ad tria
predictā efficiunt pportionē. Hīs autē
ita dispositis si ab ipsa quarta voce to-
tam etiam lineam octo equis passibus
intendēdo: et vno eiusdē mēsure remit-
tendo diuidamꝫ ibi tertiam vocē que ē
parypateypaton idest. c. quā ob cau-
sam dictā cōsulte pretermisimꝫ aliū to-
nū remissum quidem ab ipā quarta vo-
ce in sesquioctaua etiam pportione:

Liber

ratione de primo tono assignata subau-
 diemus. sed nūc quoniam inuallus inter
 b. c. relictū minus esse dimidio tono eo-
 dez circino cōprobat. Inde musici idē
 spaciū semitonii minus a semū qd ē
 impfectum: 7 tono ita ut impfecto to-
 nus existat: recte noīarunt. Et quoniam
 hoc modo nulla certa dimensione inue-
 tum siue productū: sed esse spaciū natu-
 ra relictum in chorda: ut predixim⁹ ap-
 te videtur: hinc idem semitonium na-
 turale: 7 quemcūq; melum illo vtentes
 nature iure appellant. qd etiam nulli⁹
 determinate proportionis effectus: sin
 hanc considerationem esse volūt. Nulla
 enim chorde partitiōe: nulloq; scru-
 tinio proprio querit⁹: sed tantum medi-
 ante toni inq̄sitione (vt ostensum est) in-
 uenit⁹. Et quia huiusmodi via/ quanta
 fuerit insuper diatesseron cōsonantia/ a
 qua ceterae omnes per compositionem
 progrediunt⁹/ vere comperim⁹: inde to-
 nus ipse omniū musicorū sonorum cō-
 munis mensura: scdō arithmetice capi-
 tulo vltimo dici⁹. hinc enim antiq̄/ qui
 de monachordi diuisione docte scripse-
 re: primus passus incipit in. a. terti⁹ in
 c. secund⁹ vacat: 7 ita in similibus/ opti-
 me dixerunt. Nunq̄ enim semitonium
 ratione dicta metimur. hīs autem ita
 dispositis: si a secūda voce. idest. b. q̄t-
 tuor etiam equis passibus metiamur
 chordam/ in fine primi passus quintaz
 vocem: scilz p̄pate meson que est. e. p̄ di-
 atesseron consonantiam sibiipsis in p̄-
 portione etiā sesquitercia/ causa de p̄mā
 voce ad quartā dicta correspōdētes/ p̄-
 pendent⁹. Ipsaz vō q̄ntā diapēte cōso-
 nantiā ad p̄mā in sesquialtra p̄portione.
 Grauior enī ei⁹ vox trib⁹ eqs passib⁹ me-
 tit⁹ chordā: acutior vō duob⁹ in eadez
 se habēt p̄portiōe. Itēq; eadē q̄nta ad

immediate p̄cedentē tonū in sesquiocta-
 ua p̄portione causa iam assignata da-
 bit. Pari forma cū tertia q̄ternis etiaz
 passibus dimetiendo chordā/ sextaz vo-
 cem. s. p̄arypate meson/ idest. f. eadem
 sesquitercia p̄portione: diatesserō p̄sonā-
 tiam p̄sonantē audiem⁹. Ipsaz vō sextā
 ad proximiorē p̄cedentē: semitonius
 min⁹ atq; naturale ex eiusdē p̄sonantie
 dimēsiōe proueniēs: vnde nulli p̄prie
 portioni assignatur. Itē cū quarta se-
 ptimā/ scilz lycanos meson/ idest. g. di-
 atesserō in sesquitercia p̄portione: atq; di-
 apente in sesquialtera ad tertiā a prima
 ad p̄pinq̄orem vō p̄cedentē tonū in ses-
 quiocaua. 7 cū q̄nta octauā. s. mese: q̄
 est. a. in qua sin hunc modum perbio-
 dum facim⁹. Ad hāc autē cū puenim⁹/ 7
 si predict⁹ mod⁹ demonstrādi ad omnes
 chordas vniuersalis existat: tūc iterū a
 p̄ma voce incipiētes totā chordā in du-
 as equas partes diuidim⁹: 7 i fine p̄mi
 passus p̄dictā voces mese. i. in dimidio
 ipsi⁹ chordē: q̄ ideo ita dicta est: diapa-
 son p̄sonantiam cum illa in dupla p̄por-
 tione efficientem inuenimus. Grauior
 enim illarum duobus equis passib⁹ me-
 titur chordam: acutior autem vnico tā-
 tum. simili autem modo cum secunda
 voce secūda nonā: idest paramese/ que
 est. b. quam quadratam vocant/ diapa-
 son p̄sonantes subaudim⁹/ itono ab me-
 se distantē. Sed nunc quoniam ad q̄r-
 tam p̄cedentē/ que est. f. ipsa parame-
 se tritoni dissonantiā diatesserō p̄sonā-
 tie cōpositam p̄pulsat: hinc ab eadē. f.
 quatnis iterū atq; necessario eqs passi-
 b⁹ metimur chordā: 7 eandē dissonantiā
 euitātes/ in fine p̄mi passus p̄dictā p̄so-
 nantiā reperim⁹: que per diuisionē to-
 ni mese ac paramese citra dimidiū vno
 comate d̄ quo i p̄cedētib⁹ meminim⁹/ in

No 7

*cantus semper
 in octaua na-
 turalis est*

*hinc via f. tunc
 inq̄sitione ap-
 te mediane*

duo semitonia; min⁹. s. atq; mai⁹. 7 mi-
noris assumptionem efficit. 7 tryte sy-
nemenō que est prima. b. nona: quam
ideo mollem vocant; perficitur ac clau-
dit. Inde enim tertio musices a Boe-
tio dicit. Si a tribus tonis diatesseron
auferat; relinquat apothome. Beinde
autem per duplum quidem dimetien-
tes cum tertia decimam inuenim⁹; id
est tryte dyzeumenon; vel paranete sy-
nemenō que est. c. Et cum quarta unde-
cimam; scilz paranete dyzeumenō; vel
nete synemenō; que est. d. Et cum qui-
ta duodecimaz; scilz nete dyzeumenō
id est. e. que etiam diapason diapēte cō-
sonātiā compositam in tripla pporti-
one ad primam reddit. Grauior enim
eius vox tribus equis passibus metitur
chordam; acutior vero vnico tantum.

Et cum sexta tertiam decimam que est
tryte yperboleon; id est. f. diapason per-
sonantes. Et cum septima quartam
decimam; scilz paranete yperboleō; que
est. g. per duplum diapason reddentes.
cuius acutior vox ad tertiam a prima
etiam diapason diapēte efficit in tripla
proportionē. Ultimo autem cum octa-
ua quintam decimam; scilz nete yperbo-
leon; id est. a. in qua cum Boetio nro fi-
nem facim⁹; diapason ad illā ad quar-
tam autem diapason diapēte in suis p-
portionibus de quibus dictum est; ad
primam vō bis diapason in quadrupla
proportionē inuenimus. Grauior enī
eius vox; quattuor equis passibus me-
titur chordam; acutior autem vnico tā-
tum; vt in subiecta figura.

Liber

Liber

De facilitate dimetiendi tonū. Caplm

A dictas intualloz dimetiōes/ ea que toni/ac nouez eqlum passuum est/oim laboriosior existit: et circino expedite/ et quātum ad hoc necesse est/ uti/ non oibus datus est: hinc igit ipsi/ toni studiosi/ inq̄sitor ad illū facillime inueniēdū ita pcedat. Si uidat enim pmo chordā i tres equales partes: Deinde quā illaz voluerit/ etiā in tres: Nūc autē si quācūqz tertiā vltime diuisiōis partē/ Circino assumpserit: eāqz p totā chordā deduxerit: nonā illū esse/ tonūqz efficientē/ manifeste inueniet. Rursusqz ab acutiori illi/ voce/ p secūdi toni inuētiōe: si duos p̄tinuos querat: et ita in reliqz quādiu op̄ fuerit/ pari forma scrutando. De facilitate primū inueniēdi semitonii. Ca. XV

Si aut musicoz modernoz lege p̄me sup̄dictarū vocuz/ idest. a. eam p tonū distātez/ quā grece gāma vocāt/ p̄ponam: erit nob semitonii primū inueniēdi/ faciliōz via. In pcedēti enī demōstratione/ p̄posito pmo tono/ tūc ut ip̄z semitonii quātū existat reperire valeamus: ad diatesserō p̄sonātiā/ ppter eā quā assignauim/ cām/ dimetiendā: pmo atqz necessario fit trāsitus. Deinde vero nūc intendēdo circinū: nunc vo/ eo modo quo dictū est/ remittēdo ad scdm. tonum: q̄ sub acutiori eiusdē p̄sonātie voce immediate locādus est/ dimetiendus ouertimur: et sic vltimo/ quadā cū difficultate/ ad illud qd̄ querit semitonium/ ut ostēsuz est/ puenimus. In hac vo de mōstratiōe recta via/ semp. s. intendēdo pcedentes/ si descriptis duobz tonis/ ad p̄dictā diatesserō p̄sonātiā inueniendā scrutiniū dirigam: tūc spaciūz qd̄ post

duos tonos p̄dictos adusqz acutiores illi/ vocē/ natura relictū est in ipsa choz da/ semitonii esse facillime inuētū manifeste cognoscim. De mathematice p̄sonātiā ad eaz elementa demōstratione.

Caplm XVI

Et etiā alia in musice facultatis speculatiōe/ q̄ in eūdez finē cū priori reducatur/ prioz demōstrādi via. In illa enī a minus notis/ ad magis nota. i. ab elementis ad p̄sonātiā cōponēdo puenimus: in hac vo ecōtrario. s. a magis notis naturalad min⁹ nota/ qd̄ est optimū/ qz nobiscū/ ut dicat pmo phisicoz/ in natura p̄sonātiā ad earū elementa diuidēdo/ atqz etiā ab eis dē p̄sonātiā ad se iuicē cōparādo: recti/ hoc modo pcedim. Cū int oēs vocū p̄iunctiōes/ diapason cōsonātiā dūtarat i dimidio choz de sonabil⁹ natura iuēta fuerit: dimidiū aut ceteris partibz eadē natura notū est: ipsa igit de necessitate p̄ma oim erit. Cōsequent aut erūt/ que in tertia parte inueniunt. Deinde vo atqz pari rōne: que i q̄rta. hoc enī ē duplicif. s. vl a dimidio vltra intēdēdo/ vl citra remittēdo. Sit igit itez linea sonabil⁹: i cui⁹ capite d̄scribat gāma huiusmodi existēs figure. Hec autē si in duas equas partes circino diuidat/ in ipsi/ dimidio diapason cōsonātiā dabit. Si vo in tres/ in fine p̄mi passus. i. i tertia pte a dimidio remissa/ diapēte. i. fine aut scdi. i. i tertia pte a dimidio itela/ diapason diapēte. Si aut i q̄ttuor/ i fine p̄mi pass⁹/ diatesserō/ i scdo etiā diapason: et in tertio. i. in dimidio dimidiē choz de intense/ bis diapason: ut in subiecta figura. s. qm in quarta parte remissa/ finē demōstrādi p̄sonātiā necessario facim: cū sit minima oim: ci quā parū nulla assignari p̄t: vltio

intendendo si quā
quarta corda q̄
d. in octo ejs
passibz dimetiendū

remittendo si quā
q̄m d. ad scdm.
ad p̄dictū tonū
nec enī p̄t

primū inueniendū
si corda in q̄ttor ejs
passibz dimetiendū

atq; de necessitate ad illi⁹ elemēta/id ē
tonum /tonum/7 semitonium/co mo-
do quo dictum atq; ostensum est dime

tienda/peruenimus: vt in preterita fi-
gura.

Utrum diatesserō psonātia per mathe-
maticā demōstrationez bis sumpta di-
apason efficiat psonātiā. Ca. XVII

Identē autē/que vltimo loco
mathematice demonstrata
sunt/positā superiori. Epy
grāmate mouere q̄stionem.

Quēadmodū enī diapason psonātia ī
dimidio chorde sonabil' natura/yt ostē
sum est/inuenit: ita diatesserō in dimi-
dio dimidiē ad grauiorē illi⁹ partē: Sz
sic est/ q̄ dimidiū dimidij bis sumptum/

integrū dimidiū reddit: diatesserō igit
bis sumpta/diapason efficiet: qd tñ ecō
tra est. Quāq̄ enī vtracq; diatesserō eo-
dem numero passuū pcurrat chordā. i.
quatinus: qd oportet (yt ostensuz est) pri-
ma tñ/qm maiorē chorde recipit porti-
onē/imo totā meti⁹ chordā āplioribus
passib⁹: scdā vō qz minorē/ita ptractio
rib⁹ incedit: vt citra dimidiū toti⁹ chor-
de vbi diapason causas essendi suscipit:
vno sesq̄ octauo infuallo terminari in-
ueniat. Quare sicut diapēte vno tono

Liber

diatesserō superat sic diapason illā bis
dimensaz. Demōstratio diatesserō
psonantiā p rationē ab eius pportione
bis sumptā diapason psonantiam nul-
lo modo efficere. Caplm. XVIII

Ursus diatesserō psonantiā
p rationē ab eius pportione
bis sumpta/ diapason neq̃
efficere pspicuū est. Sint enī

tres termini: quoz vt medi⁹ ad minozē:
ita maior ad ipm mediū/ sesq̃tertiā psti-
tuat: idest nouē: duodecim: sedecim. s3
qm̃ extremi adinuicē cōparati p regn-
lam/ si inualluz nō multiplex/ binario
fuerit multiplicatū: neq̃ multiplex est/
neq̃ supparticulare: vt dicit̃ q̃rto mu-
sices: diapason autē in dupla est ppor-
tione: atq̃ in genere multiplici: vt pba-
tum fuit: verū est qd̃ premisim⁹: sedeciz
enim numer⁹ semel nouē in se p̃tinet: et
septē in super eius partes supseptupar-
tiente efficientes pportione in tertio in
equalitatis genere pmanente qd̃ ab es-
sentia armonie separatū esse libro pri-
mo a boetio dicitur.

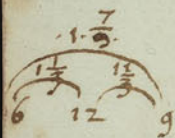
Demōstratio qua diatesseron psonati-
am duob⁹ tonis ⁊ minozī semitonio p
rationē a numeris dūtaxat sumptā ne-
cessario p̃stare manifestū ē. Ca. XIX

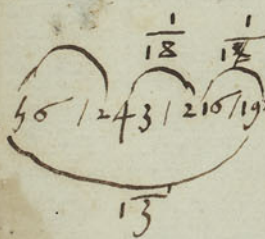
Diatesserō autē psonatiā quā
duob⁹ tonis ⁊ semitonio con-
stare mathematica demon-
stratiōe ostēdim⁹ etiā his nu-

meris/ centū nonagintaduob⁹/ ducētis
sedecim/ ducētis quadragintatrib⁹/ du-
centis q̃nq̃gintaser: qd̃ i alijs minimis
quātum ad semitonū inueniendū natu-
ra p̃hibente neq̃ fieri potest ita se h̃re
manifeste cōprobam⁹. Si igit̃ extremi
supdictoz numeroz: idest cētum nona-
gintaduo: ⁊ ducēti q̃nq̃gintaser cōpa-
rent/ sesquitertia fit pportio: que diates-

seron psonantiā efficit: Est enī eozum
differētia/ sexaginta q̃ttuoz qui minoris
numeri/ partē esse tertiā/ cōprobant. Si
autē q̃ sunt in secūdo ordine: ad eos q̃ i
primo/ idest ducēti sedecim/ ad cētū no-
nagintaduos/ sesq̃octaua pportio ē to-
nū efficiēs: Est enī eoz d̃ria viginti-
q̃ttuoz q̃ minoris numeri partē cōpro-
bant esse octauā: Similiter autē q̃ sunt
in tertio ordine: ad eos qui in secundo/
idest ducēti q̃dragintatres/ ad ducētos
sedecim/ sesq̃octaua atq̃ aliuz efficiunt
tonū: Eoz enī d̃ria idest vigintiseptem
pars est minoris numeri octaua:
Si autē qui sunt in q̃rto ⁊ vltimo loco
p̃stituti/ ad eos q̃ in tertio/ idest ducenti
quinq̃gintaser/ ad ducentos q̃draginta-
tres cōparent: neq̃ tonū/ neq̃ dimidi-
um illi⁹ efficiūt: Est enī eoz d̃ria trede-
cim: qui octies sumpti/ medietatē ducē-
toz q̃draginta trium nō vident̃ imple-
re: semitonū nō integrū/ sed a dimidio
tono minus in sesq̃decimatertia ppor-
tione reddentes. Est autē huiusmodi
semitonū diatonicū nulla sesq̃octaue
pportionis/ aut alicui⁹ toni diuisione: s3
tm̃ a natura pductū. Que cū ita se ha-
beant: ⁊ nulla ratiōe valeāt p̃futari: s3
neq̃ pueri: vnde null⁹ vnq̃ modus de-
mōstradi musicā/ certior nostro verior:
q̃ assignari potest: qd̃ igit̃ quidā n̄roz
tēporū instrumētōz p̃flatores sibi vo-
lūt: q̃n̄ scient/ verū enim indocte atq̃ ni-
miū arrogant/ diatesserō duob⁹ tonis
⁊ semitonio maiori suis dimensionib⁹:
⁊ illd̃ ab hac voce. mi. in vocē. fa. vt eo-
rum vtamur verbis/ p̃stituūt: ⁊ ita debe-
re fieri p̃tendūt: Supiori enī numero-
rum descriptiōe cui astādū est/ de neces-
sitate insipiēter pcedere/ ⁊ falsuz asse-
re cōprobant. Subiectū enim in hac di-
sciplina numerū relatū ad sonū sapien-

h̄ep ē regta gēlis
p̃ si p̃minally
cap

medicis 243 fuz
centū viginti ex
medij. ex d̃ria p̃r
246. ex 243 p̃r t̃rida
q̃ p̃p̃t̃ õc̃ies p̃p̃t̃ p̃p̃t̃
centū ex q̃t̃r̃o d̃p̃t̃ãm̃
am̃dio p̃ d̃p̃t̃ãm̃ ex p̃p̃t̃ ex
medij

tes esse dixerūt/queadmodū q̄ plurib⁹
experimētis in supioribus pbatum est:
Qd etiā aristotele. v. metaphisices, ca
pitulo de causis p̄sentire palā est: 7 quo
niā huiusmodi rōne diatesserō duobus
tonis 7 minori semitonio tm̄ necesse est
p̄stare (vt ostēdim⁹) ab his igitur tanq̄
ab arrianis cauendū est: seminatores
enim heresum sunt. Qm̄ enī scholam
musicorū suis falsis affectionib⁹ p̄funde
re volūt: in q̄ semp p̄ncipis nostri Boe
tij sequēdo doctrinā q̄ quecūq; dixerit/
validissimis rōnib⁹ firmavit: qd a nob⁹
asserit vbiq; lectū atq; p̄dicatum est.
Hinc enī tria ḡna melorū de quib⁹ diri
mus tanq̄ huiusce facultatis fūdamē
ta instituta sunt. Hinc oēs chorde per
quinq; tetrachorda diatesserō p̄sonan
tiaz resonātia distribute. hinc p̄prietas
b. mollis in. f. initiū facit. b. duri in. g.
7 nature in. c. que aliter nulla essent. et
alia q̄ plurimā inf̄ que oēs modos can
tandi nō tm̄ collapsos 7 laceratos ver⁹
enim ad nihilū redactos esse opoteret
p̄cedere: vt illoz naturā de qua dicēdū
est p̄siderātū manifestū erit. Demon
stratio diapēte p̄sonātiā tōno diates
serō p̄sonātiā supuadere atq; triū to
noz 7 semitonij mioris inpositi p̄ rōnē
a numeris sumptā existere. Ca. XX

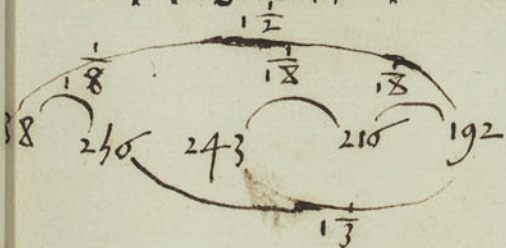

Autes supius descriptis
numeris in diatesserō p̄so
nātie demonstratiōe. i. cen
tū nonagintaduob⁹ ducē
tis sedecim ducētis qua
dragintatrib⁹ ducētis quinq; ginta sex/
ipam diatesserō efficiētib⁹ ducētos oc
toginta octo addiderim⁹: 7 p̄mo sup̄di
ctoꝝ terminoz. i. centū nonagintaduo
bus sesquialterā ac diapēte: 7 q̄rto id ē
ipsius diatesserō vltimo videlz ducen
tis q̄nquaginta sex sesquioctauā atq; to

nū reddēt. Illic enī maior numer⁹ mi
norē semel p̄tinet: 7 eius alterā partem
seu dimidiā. i. nonaginta sex. Istic vō se
mel 7 eius octauā. i. triginta in se habe
re cōprobat. Quāobzē: diapēte tonus
diatesserō p̄sonātie addere: 7 tribus to
nis atq; memorato semitonio in p̄posi
to p̄stare manifestū est. Sed qm̄ omne
ex quo est 7 dissoluit in hoc: si a diapēte
p̄sonātia diatesserō auferam⁹ vel a ses
quialtero interuallo sesquiterciū qd idem
est: ton⁹ siue sesquioctauū interuallū fit
reliquū: vt in his numeris centū nona
gintaduo ducēti quinq; ginta sex ducēti
octoginta octo: vlt etiā i his simplicib⁹ sex
octo nouē. Quid p̄ nomē mathema
tice d̄mōstratiōis intelligat. Ca. XXI

Ed has de q̄bus vltimo di
ctū est d̄mōstratiōes 7 simi
les ita a p̄ioribus distingui
mur: vt ipas p̄termisso ma

thematicaz noie d̄mōstratiōes nume
roz p̄cise hac de causa appellem⁹ arith
metice enī tm̄ modo p̄cedētes neq; cō
sonātiarū cām formālē de p̄ se: neq; ea
rū elemētoꝝ p̄bant: s; tm̄ illa signāt vel
ostendūt. Unde sm̄ ordinē doctrine p̄
cedentib⁹ posteriores sunt. Ille enī geo
metricæ arithmeticeq; p̄cedentes vtrū
q; nob⁹ apte manifestāt. Sesquialteraz
enī p̄portionē diapēte p̄sonātiā p̄cre
are ideo necessario p̄cedim⁹: qm̄ graui
or eius vox: tribus equis passib⁹ metis
chordam: acutior vō duob⁹ vel fistula
eadē dimēsiōne fistulā superat: vlt ab al
tera superatur: 7 ita in alijs vt in mona
chor di institutiōe patuit: que alit nullā
facerēt fidē. Et qm̄ huiusmodi demon
strationes nō modo visuales: verū etiā
palpabiles sunt: inde illas d̄ntaxat ma
thematicas anthonomasice siue manu
ales nominam⁹: vnde antiquoz quidā

Liber

Misi de fonte geometrie: arithmetice
q̄ gustaueris: p̄fecti musici esse nō po-
teris. **D**emonstratio diapason p̄so-
natiā ex diapēte 7 diatesserō. idest q̄n-
q̄ tonis 7 duob⁹ semitonijis minoribus
numeroz t̄m ratiōe p̄stare. **Ca. XXII**

Diapason p̄sonatiā ex diapē-
te 7 diatesserō efficit: etiaz hij
numeri: duo / tria / quattuor /
ostēdūt. **M**edii enī dictozū
terminoz: idest tria / ad minorem extre-
mitatē: idest duo / sesquialtera p̄portio-
nez atq̄ diapēte p̄sonatiā efficit. ad ma-
iorem vō p̄postero t̄n ordine / sesquiter-
tia atq̄ diatesserō. **I**psē vō extremitates
idest duo / q̄ttuor / duplā atq̄ diapason
p̄sonatiā. **S**z q̄m diatesserō duob⁹ to-
nis 7 minori semitoniō: diapente vō ex
trib⁹ tonis 7 eodē semitoniō multiplici-
ter p̄batū est cōstare: erit igit̄ diapason
q̄nq̄ tonoz 7 duoz p̄dictoz semitoni-
ozū t̄m necessario. **D**e diapason dia-
pēte atq̄ bisdiapason p̄ rationem a nu-
meris: siue ab eaz p̄portionibus sum-
ptam demonstratione. **Ca. XXIII**

I vō superi⁹ binario / terna-
rio / 7 quaternario descriptis /
senari⁹ numer⁹ addit⁹ fuerit /
7 q̄ternario sesquialtera / ac di-
apente: 7 ternario duplā / ac diapason / 7
binario triplā / atq̄ diapason diapēte ex
vtrisq̄ cōpositā efficit. **I**bis autē si octo-
nari⁹ addat⁹ / 7 quaternario duplā / atq̄ di-
apason: 7 binario q̄druplā / atq̄ bisdia-
pason: que finē facit manifeste reddet.

De quaternario numero 7 eius digni-
tate. **Capitulum XXIII**

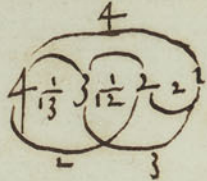
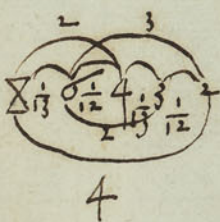
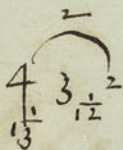

Ossunt autē p̄sonatiē musices /
7 inde earū p̄portiones / his
numeris naturali ordine di-
sp̄positis: idest / vnū / duo / tria
quattuor ostēdi. **D**uo enī ad vnū i pro-

portiōe se habēt dupla: tria vō ad duo /
in sesquialtera: ad vnū autē in tripla: q̄t-
tuor ad tria in sesquitercia: ad duo i du-
pla: ad vnū in q̄drupla. **D**upla autem
diapason efficit p̄sonatiā: sesquialta dia-
pēte: **T**ripla diapason diapēte: sesquit-
ertia diatesserō. **Q**uadrupla vō bisdiapa-
son. **S**z q̄m dupla ex sesquialta 7 sesq̄ter-
tia cōposita ē: vt duo / tria / q̄ttuor / ostē-
dūt: tripla vō ex dupla 7 sesquialtera: vt
vnū / duo / tria / quadrupla autē ex dupla
bis sumpta: vt vnū / duo / quattuor: vel
ex tripla 7 sesquitercia: vt vnū / tria / q̄t-
tuor: diapason igit̄ ex diapēte 7 diates-
serō p̄ficiť: diapason diapēte ex suis sim-
plicib⁹: vt p̄z ex noīe bisdiapason: vñ pa-
ri forma: vel ex diapason diapente atq̄
diatesserō. **Q**ue cū ita fuerint: recte igit̄
tur pithagoras in carminib⁹ aureis p̄-
ut libro .j. recensuim⁹ quaternariū nume-
ruz oim p̄fectissimū atq̄ diuinū appel-
lauit. **Q**uēadmodū ille decadē implet:
que oēm amplectit̄ numerum: ita pari
forma oēm p̄sonatiā: atq̄ inde omnē
musicā in se p̄tinet. **D**e prioritate et
posterioritate p̄sonatiarū. **Ca. XXV**

De p̄sonatiarū ordine: et si
multiplicē ap̄d antiquos
diuersis respectibus fuisse
haud dubiū est opinionē:
nos autem triplici t̄m via
hoc modo distribuēdas esse dicimus.
Aut enī s̄m simpliciu⁹ / 7 cōpositarū rati-
onem: aut s̄m mathematicā demōstra-
tionē: aut s̄m p̄portionē siue earū cām
formalē p̄siderant. **P**rimo igit̄ modo /
minores / maiores p̄cedūt: ita vt sit eaz
ordo: diatesserō / diapēte / diapason / di-
apason diapēte / bisdiapason. **S**ecundo
autē modo p̄ma oim est diapason: q̄a
in dimidio chorde natura inuenta / cete-
ris notior est: sicut ip̄m dimidiū ceteris

partibus notius. Beinde diapēte. post ea vo diapason diapēte. Natura enim tertia pars dimidiā sequit immediate: verū enī q̄ citra dimidiū inuenit prior ē: q̄ ea q̄ ultra. Pr̄ est enī ḡuis son⁹ q̄ acutus. Hic enī per additionē vnitatis/vel vnitatū ī motu ab illo efficit. postea vo diatefferō/ac deinceps bisdiapason tan q̄ in q̄rta parte chorde existētes. Si vo tertio modo atq̄ vltimo etiā diapason prima oīm inuenit. Est enī in p̄ma inequalitatis p̄portiōe. s. dupla. Bemus diapasondiapēte/atq̄ bisdiapason: q̄z altera in tripla/alta vo in q̄drupla p̄portionē p̄sistit:que sunt multiplicis generis post duplam immediate species. Postea vo diapēte. Est enī in p̄ma scōi generis specie: idest supparticularis. vltima vo atq̄ immediate est diatefferō/ in scōa eiusdē generis p̄portionē data. Que tāto cognitu 7 p̄nūciatiōe nouis scholarib⁹ difficilior ē: atq̄ etiā natura insuauior: quāto ab ip̄a diapason remotior inuenit. Unde diatefferō nō modo 7 numero vocū/7 intualloz. verū etiaz q̄z p̄pter cām dictā/ceteris minus h̄z de cōsonantia/minima oīm d̄r. De diapason/sonātie p̄cellētia. Ca. XXVI

Diapason aut oīm sonātia rū potissimā existere: qm̄ lōge ceteris dulci⁹ sonare sua uiusq̄ aurib⁹ accidere manifestū est/ antiquoz philosophoz 7 musicoz vna est snia. Rursus circa huiusmodi effect⁹ ḡnalē cām etiā: Dēs enī ex ei⁹ p̄portiōis virtute q̄ dupla est/ illud sibi inesse p̄sensisse inuēti sunt: Circādo p̄ticularē diuersimode op̄ati. philosophi enī/ qm̄ maior eiusdē p̄portiōis numerus totū minorē plusq̄ semel nulla exuperate p̄te p̄tinet: qd̄ in p̄cedētū sonātiarū diatefferō. s. ac diapēte p̄portiōni

bus neq̄ fieri/ illā esse dixerunt. sed qm̄ eadē rōne idē etiā de diapasondiapēte p̄ respectū ad ei⁹ p̄portionē q̄ tripla est/ p̄cedēdū essz: vnd̄ h̄z alta/ neq̄q̄ alta potior 7 nlla int oēs potissima/ existeret: qm̄ optimū esse/ quēadmodū ex nomie colligit vni⁹ t̄m est: inde musici illud iure negāt: 7 h̄c t̄m esse cām: p̄pulcre affirmāt. Cū enī p̄portio dupla de q̄ agimus: p̄ma fuerit numeroz ineqlitas: 7 inde eq̄litati p̄ma: hic est/ q̄ ei⁹ effect⁹/ idest ipsa diapason/ sonātia eiusmodi/ quē dixim⁹/ necessario extat. Cōsonātiarū igit bona est diatefferō/ melior autēz diapēte/ optimā vo diapason: q̄ inde eq̄sonātia natura effecta ē: atq̄ ita ab omnibus appellata. Et qm̄ optimo inquitū huiusmodi/ nihil p̄t addi/ inde bisdiapason/ idē optimū est repetituz: nō t̄m adauctū: 7 diapasondiapēte p̄ alterius nature sonātie assumptionē/ poti⁹ ab optimo declinat/ q̄ illud excellat. H̄c enim impossibile esse p̄batum est.

De diapasondiatefferō dissonantia:

Uāq̄ enī p̄so Ca. XXVII nātie sonātis supposite/ alias efficiāt sonātiās/ vt ostensus est/ nō t̄m de oib⁹ intelligēdū. Dis enī sonātia teste boetio libro 1. 7 mathematica patuit demonstratiōe/ aut ī multiplici p̄portionū ḡne: aut supparticulari p̄sistit: diapason aut diatefferō/ de q̄ agim⁹/ vt in h̄is numeris/ tria/ q̄ttuor octo/ apte videt: in nullo supdictoz genez p̄sistere palā est: quāuis enī q̄ttuor ad tria. sesquiterciā atq̄ diatefferon sonātiām in genere supparticulari p̄ducant: octo autē ad q̄ttuor. duplam/ atq̄ diapason in multiplici: ipse tamen extremitates idest octo ad tria duplam superbipartientes/ in qua ipsa diapason diatefferon/ manifeste creant.

Nam quēadmodū
sup̄e d̄i major
m̄g ḡner m̄g
bis nulla p̄te p̄p̄at
p̄t oram p̄t
3. ternarij m̄g
ḡner simplam
nulla q̄ p̄te p̄p̄at

Liber

Sz qm̄ huiusmodi pportio neq; mul-
tiplex est: neq; supparticularis: non est
igit̄ diapasondiatesserō psonātia. Pre-
tereā: quēadmodū huiusmodi vocum
iunctio sibi numerū p se sumptū inter
diapason atq; diapasondiapente me-
dia est: ita etiā mediū ad aliquid dictū
idest mediā pportione que causa illius
esset qd̄ est impossibile illā habere neces-
se erat: diapason enī (vt̄ sepi⁹ pbatū est)
in dupla p̄sistit pportione: diapasondi-
apente in tripla: inf̄ quas nulla est me-
dia pportio. Proinde aut̄ idem etiā sen-
su cōprobat̄: Extreme enī ei⁹ voces:
que vndecimo loco distāt: sibiipsis na-
tura phibēte nō coherētes vel cōmiscē-
tes maximā efficiūt dissonātiā. Et qm̄
ea de causa p̄trapūctātes illam oīno re-
pellunt atq; refugiunt: 7 si ptholomeo
alia mens fuerit: diapasondiatesserō
igit̄ nō est psonātia. De semitonio-
rum necessitate. Caplm̄ XXVIII

Expeditis igit̄ que de psonan-
tijs 7 earū elemētis q̄ntū ad
illoz esse dicēda erāt: nūc au-
tē ad singulārē semitoniozū
distributionē: seu illoz ordinem trāseū-
dum est. sz qm̄ semitonia tonū sibi p̄po-
nūt sibi q; p nomē importat: dicamus.
Cōsonātiarum elemēta ex q̄b⁹ cōponū-
tur in q̄ (vt̄ sepe sepiusq; dictū est) resol-
uūt̄: duo sunt. s. ton⁹ 7 semitonii. Se-
mitonii inq̄ p̄cipue diatonicū qd̄ sem-
per dimidio tono min⁹ est atq; natura-
le dictū. Prima enī sui positioe a natu-
ra tm̄. i. nulla tonoz diuisione pductū ē.
In gñe enī diatonico oēs toni indiui-
sibiles ideo describunt̄: qm̄ semitonium
p se existēs h̄re reperit̄ vt̄ ostēdim⁹. Est
aut̄ semitonii hoc huiusce facultatis:
nō modo ornāmētū 7 dec⁹: sz etiā fūda-
mentū. s. finis enī musices (vt̄ p̄dixim⁹)

psonantia ē: qm̄ huius gr̄a est. Dis aut̄
psonantia s̄ huiusmodi semitonii vel se-
mel vel plerumq; in se habet: Amoto
igit̄ semitonio minori psonātia nul-
la erit: Sempta vō psonantia etiā mu-
sica nulla. Consequenter autem duo se-
mitonia cromatici generis ob dissonā-
tie in psonantiā p̄uersionem (quēadmo-
dum libro p̄mo palam fecim⁹: 7 in hoc
manifestius erit) necessaria sunt. sz nūc
quomodo p̄rōnē a numeris sumptam
pueniāt: q̄ vltimo dicta sunt aperiam⁹.

De semitonioz cromatici generis p-
rationē a pportione toni sumptā origi-
nelatq; ineqlitate: vbi semitonii minus
ad grauiorē illi⁹ partē inueniri: maius
vō ad acutiorē ostēdit̄. Ca. XXIX

Qnū autē in pportioe esse se-
sq̄ioctaua oēs ideo cōsenti-
unt: quoniā grauis eius vox
nouem equis passibus metit̄
chordā: acuta vō octo. Ipsumq; eam⁹
obrem in duo equa nō posse diuidi nu-
meroꝝ ratione iure affirmāt. Nulla enī
supparticularis proportio vt̄ dicē. iij.
musices: ex nomie colligitur noto nu-
mero in gemia equa diuiditur. In his
enim maior numerus minorem parte
vna tantum: idest vnitāte superat: quē
ad vtrumq; comparata inequalis est.
7 si quātum ad hoc nostrum propositū
attinet: in predictis atq; principalibus
eiusdem proportionis numeris p̄tem-
plata: minus sufficiens fuerit: Princi-
pales autem cuiuslibet proportiois nu-
meri sunt: qui 7 radices illarū appellā-
tur: in quib⁹ scilz primis atq; minimis:
vt̄ in hac proportionē sesq̄ioctaua nouē
atq; octo inueniunt̄: sz nos in p̄ntiaruz
de toni diuisione q̄rim⁹. Quicqd̄ autē
diuidit̄: in partes scindi necesse est: par-
tes vō sup̄dicta pportio in p̄dictis nu-

Ita. s. Dyapā dyatessero
et est p̄sens et
ordo quēadmodū
vndecim vox repit̄
int̄ octauā et du-
o decim⁹ q̄ diapason et
son diapente et dūm
9. s. in oportet
q̄ efficiunt dia-
pason diatessero in
nem⁹ int̄ dū et
triply que. cae. s. s.
17. diapason dūm
et diapason dūm
re

Tertius.

XXIII

meris cōtemplata: qm̄ medio caret ter-
mino nullas habet. Principalibus igit
numeris sesq̄ octaue pportiois / partes
toni inuenire impossibile est. Erit autē
possibile si binario mltiplicent hoc mo-
do / nouē enī bis sumpti / decē 7 octo red-
dūt: octo v̄o / sedeci: int̄ quos decim⁹ se-
ptim⁹ numer⁹ naturalit̄ inuē⁹ est medi-
us. Qui si in ordine describant̄ erūt de-
cem 7 octo: decē 7 septē / sedecim. Nūc
autem si extremi / idest decē 7 octo atq̄
sedecim cōparent̄: qm̄ maior numerus
minorem semel cōtinet: 7 eius octauas
partem / idest dualitatē non modo sesq̄
octauā / quē admodū nouē ad octo red-
dunt proportionem: sed etiam eandē
numero atq̄ idcirco eūdē tonum. Ex
multiplicatione enī terminoz ab ijsdē
simplicibus ad eoz compositos exordi-
endo / nulla sequit̄ interualli multipli-
catio. At v̄o decem 7 octo / ad decem et
septem / sesquidecimā septimā pportio-
nem. decem 7 septem ad sedecim / sesq̄
sextadecimā: que cum fuerint inequa-
les tonus in duo equa diuidere nō pnt̄.
Inequalium enim aliud dimidio ma-
ius: aliud v̄o minus est. Harū aut̄ par-
tium minor est decima septima: maior
v̄o sextadecima. Maior est enim pro-
portio decē 7 septē ad sedeci: minor au-
tē decem 7 octo ad decē 7 septē. In su-
pparticularib⁹ enim sicut ante diximus /
maiorib⁹ terminis minores semp inue-
niunt̄ pportiones / 7 eō. s̄ vtracq̄ sup̄di-
ctarū partiū semitonium in sonis nūcupa-
tur: non tñ q̄ semitonia toni fuerint di-
midium / vt pbatū est: s̄ q̄a semū v̄l sema
existant: ab imperfectis eoz infuallis ita
dicta eo q̄ toni nō integri sint. Quap-
pter erūt decē 7 octo ad sedeci ton⁹: de-
cē 7 octo ad decē 7 septē / semitonium mi-
nus: decē 7 septē ad sedeci / mai⁹ semito-

nium: quoz id qd̄ min⁹ est ad grauiorē to-
ni partē fm̄ hāc rōnez: mai⁹ v̄o ad acu-
tiorē locatū siue positū inuenit̄. Quem
admodū enī maior chorde lōgitudo so-
nū efficit grauiorē / maior numeri mul-
tudo illū demonstrat: ita 7 p̄cti / spaciū
chorde acutiorē reddit 7 minor nume-
ri multitudo: ipm̄ ostendit: qd̄ oportet.
Grauis enī son⁹ plurib⁹ passib⁹ vt pba-
tum est / metit̄ chordā: acut⁹ v̄o paucio-
ribus. Unde secundū vel maiorē v̄l mi-
nores multitudinē illoz / ita pari forma
numeris demonstrat̄. s̄ int̄ hec aiaduer-
tendus / q̄ tonus fm̄ huiusmodi formā
arithmetica medietate: in qua termini
non in quale s̄ in quātum dūtaxat con-
ueniunt: diuiditur. Adedius enim suo-
ruz terminoz / idest decē 7 octo atq̄ se-
decim / qui est decem 7 septem eadē qn-
titate / idest vnitāte: sed non eadem q̄li-
tate cum extremis conuenit. Alia enī
proportionē cum maiori extremitate / 7
alia cum minori / vt palas fecimus / iun-
gitur. Semitoniorum autem id qd̄ mi-
nus est: antiqui diesim vel lima: maius
v̄o apothome appellarunt. Quorum
et si vtrūq̄ p̄ decisionē toni ita dictū fu-
erit: semitonium tamē min⁹ ideo lima
appellat̄: qm̄ per illud totā blādimur li-
mam usq̄ musicā: semitonium v̄o maius /
q̄a ex lima 7 comate cōpositū esse pstat /
recte apothome nūcupat̄. Apothoma
enī pluriū p̄dimētoz p̄fectio est. De
situ 7 loco semitonioz chromatici gñis
p̄ rōnez ab eodē gñe sumpt̄ ap̄bi semito-
nium mai⁹ qnq̄ ad grauiorē toni ptē / qnq̄
ad acutiorē inueniri: min⁹ v̄o semitoni-
um eō nccario cōprobat̄. Ca. XXX

Sed autem semitonia fm̄ cro-
matici generis distributio-
nem / a quo descendunt / p̄side-
rēt / diuersimode nccario locat̄.

Liber

Sed ut apertius fiat quod loquimur ad diatonici generis in idem chromaticum puerisonem recurrendum est. Diatonicum igitur genus per semitonium naturale nulla. scilicet tonorum diuisione genitum: ac per tonum et tonum procedit. Chromaticum vero a predicto etiam semitono incipiens primum super dictorum tonorum primi generis in duo semitonia maius videlicet atque minus eodem modo quo libro primo dictum est: ita pariter ut quod maius est precedat: minus vero sequenti tono inseparabiliter iunctus ut trihemitonium in compositum efficeret subleuat. Idque in omnia tetrachorda preterquam in id quod synemenon dictum est euenire oportet. Hoc enim tetrachordum propter causam de tritono prohibendo dictam necessario institutum est. Et quoniam duos tonos premittebat tertium eam ob rem in duo partes inequalia semitonia medio interposito termino ob eam hoc in volumine oportune dicendam: sequens fuit ut in huius toni diuisione semitonium minus ad grauiorem illius partem: ut cum duobus precedentibus tonis diatesseret consonantiam resonaret: maius vero ad acutiorum inueniretur. Itaque tetrachordum hoc synemenon contra aliorum naturam a semitono per diuisionem toni prouenienti precise. Verum enim minori quod est omnibus commune incipit: et maius semitonium ad acutiorum iam dicti toni partem ut recensuimus relinquit. Quare si sequens in ordine tetrachordum quod est diezeumenon a genere diatonico in chromaticum conuertatur: tunc semitonium minus atque diatonicum quod est primum illius semitonium maius ad utramque partem grauiem scilicet acutam ut utroque modo tonum efficere possit habere inuenitur. Quod si ab acutiori eiusdem tetrachordi voce tentare inci-

piamus manifestum erit: Sit igitur hoc tetrachordum in presentiarum descriptum. scilicet paramese: tryte diezeumenon: paranete diezeumenon: nete diezeumenon: id est. b. c. d. e. quas vulgo acutas vocant proprietatis. b. quadrati existentes. Ite autem diatonice atque remittendo accipiant: perclarum est quod e. d. c. singulis distabunt tonis. c. b. semitono minori a quo incepat. si vero chromatice: tunc e. d. trihemitonio in compositum sepiabunt: d. c. semitono maiori necessario: ut ditonum cum predicto trihemitonio efficiat: c. b. id est tryte diezeumenon atque paramese semitono minori: ut supra. sed quoniam ipsa paramese chorda ab immediate precedenti ad grauiorem partem. id est tryte synemenon videlicet b. quam molles iure vocant semitono maiori probata est distare: maius igitur semitonium quoniam ad grauiorem toni partem quoniam ad acutiorum multis modis preclarum est inueniri. Unde enim quidam huius artis scriptores: et si preter chromatici generis institutionem non tamen preter naturam id obseruandum esse: ut nunc duorum tonorum immediatoz primum nunc vero secundum pari forma adeo ut semitonium minus atque diatonicum maius autem ad utramque partem semitonium habes tonum cum utroque efficere valeat diuidi: haud incongrue voluerunt. Ab omni enim ditono: si quis trihemitonium auferat intendendo vel remittendo siue semiditoni relinquit semitonium maius. De semitonioz multiplici distributione

Ultimum superius. Ca. XXXI
 tribus lectionibus probatum fuerit duorum tonorum immediatoz unus tamen noster musas diuidere. In strumetorum vero inflatores quoniam totum in illorum perfectione instituerunt si dinter palam infecare. quodam enim per semitonium minus ad grauiorem partem: quodam vero eodem obsequato semper

p. b. quod magis
 semitonium per
 magis de suble
 quare

contra aliorum naturam
 tetrachordum est
 magis a semitono
 ad ipsam tonum
 sato cum quod a se
 mptonio naturaliter
 diatonico per

tupha modo & hinc m/s m/s ist pcedere & am
smto mto pcedente am major mto mto mto
pcedere smto smto mto mto et nāh
oh vo abeto smto nāh et pcedere **Tertius.**

Tertius.

XXV

puerteret. si autē a pcedenti / tonorum
igif dicte psonatie / alif integerrimū erit
ex decimaseptima pportiōe / septadeci
ma pstant. alter vō minime / qz in duas
decimaseptimas puerfus. Ac per hoc
erit alter ex semitonio maiori / 7 minori
in que a natura dissoluitur / 7 ex quibus
necessario cōponit pfectus. alter vō in
duo minora tantum resolutus: quod a
seculo nō est auditū. Imperiti o pdi
tissimi hoies / qd phibebat / vt posita di
cta psonatia i suo esse: cetera ab ea pro
cedentia nō recte instituerentur. An for
te quia melius a falso qm a vero princi
pio. Et quia ptermisā musices veri
tate / de qua dictum est: suum registrus
quo ducuntur ad operandum / atqz re
guntur: non tamen sine magno labore
qā per inuia / 7 scopulos incedentes: vt
vltimo ad consonantiam tanqm in finē
quomodocunqz deuenirent / ceperūt in
stituere: necesse fuit vt iacto erroneo fū
damento: cetera oīa eiūsdē artificij illd
sequerentur. Ihinc enim inter plurima
incōuenientia / quene longum faciā ser
monem / pretereo: illud quoqz vulgatū
atqz tritū est / qd sepe / 7 multū / nūc maio
rem: nūc vō minore diapēte efficere co
acti sūt / quodā magis arbitrio / qm scia
operātes: qd vehement apd doctos at
qz sapiētes pudēdū ē dicere. sz qd diu
ti de errore istoz dicēdū ē. Tāta est enī
apd eos pue vetustatis operādi psuetu
do: vt nullū ad pfectū statū / si recte atqz
sm ordinē nature pcederēt alif instru
mentū deducere credant / tanqm meli sit
ipsi nature ptraire / qm illā sequi. Sz quo
niam deus / 7 natura nihil frustra faciūt:
taceāt igif isti / 7 apud musicos desinant
loqui. Itaqz enī de numero illoz sunt:
neqz eoz nomine gaudēt. Corporales
enī artifices nō a disciplina qcuqz: sz

Liber

ab eoz instrumentis dūtaxat quēadmo
dū a boetio libro .j. de institutiōe musi-
ces caplo vltimo dī cepere vocabula :
vt citharedus / tibicen / auledus / organi-
sta 7 in amplius : tātū a musicis differē-
tes : quātum corpus mēte superat . rati-
onis enim speculatio : vt eodez in libro
dicis / operadi actu nō eget : 7 manuum
operatio nulla est nisi ratione ducatur .
Et quoniā hij ab eadem manifeste seiū-
cti comprobant : vnde neqz sunt audiē-
di : neqz eoz instrumentis est inherendū .
Nos igitur ad monachordi diuisione /
que semitonium minus ad grauiorem
toni partem instituit / cōuertamur / atqz
pertranscam : vt enī nō modo fm ma-
thematicā demōstrationē / verum etiaz
fm ipsius toni pportionem / 7 eius inf-
sectionē aperte probauimus ceteris na-
turalior est : vnde 7 si in p̄mum atqz ge-
nerale incōueniens duoz semitoniozū
minorum atqz immediatozū etiā in-
cidamus : omnem tamē dissonantiam
hoc modo ab hac nostra expellimus fa-
cultate : semper cromatice procedēdo .
De monachordi gñali diuisiōe in q̄ se-
mitoniū min⁹ ad gūiore toni ptē recte
atqz necessario collocat . Ca. XXXII

Que aut fuerit puerlionis to-
noz in semitonia ratio vl̄ cā
hinc intelligi p̄tā enī tritoni
dissonantiam in diatesserō cō-
sonantiam : 7 eam quam semidiapēte in-
docti appellāt / in diapēte p̄sonantiam /
preter huiusmodi tonozum partitionē
vt sepius ostensum est / puertere non va-
lemus : palam est dissonantie vitāde gra-
tia illud inuētum fuisse . Nulla enī cō-
sonantia prima sui positione his tonozū
diuisionibus indigere videtur . Omnes
enim semitoniū diatonicum atqz natu-
rale vel semel vel pluries in se habēt . fz

neqz toni de p se nulla etiā indigēt par-
titione : quomodo cūqz accipiant . Aut
enī oibus cōmune / aut quibusdā tm̄ p̄ti-
culare essz . si p̄mo modo : tunc diatoni-
cū genus in quo oēs toni abstracti ab
omni diuisione necessario describuntur /
qm̄ semitoniū p se existens in se habere
reperit : vnde ceteris naturalibz 7 ide p̄n-
cipalibz dictū est / nullū essz : 7 nra musica
nulla . si antē sc̄do : vt qui dulcius sonā-
di gratia ita faciendū esse iudicium sen-
sus rationi preponētes aiunt : etiā cau-
sa quare potius quibusdā / q̄ alijs il-
lud conueniret assignāda essz : quod est
impossibile . Hunc igitur / cū prima om-
nium dissonantiarum ea / que tritoni di-
citur tanq̄ prime p̄sonantie / idest diates-
seron opposita / 7 que in omnibz modis
cantādi nobis occurrere potest / fuerit : vt
hic . f . g . a . b . hinc p̄mā harum puerlio-
nū / siue tonozum diuisione / atqz p̄mū . b
molle omniū / vt vulgato vtamur vbo /
hoc necessario dicemus : qd̄ ad illā ex-
minādā institutū est : quēadmodum
per tetrachordi synemenō p̄stitutiones
patuit : qd̄ nulla alia de causa a boetio
inter reliqua insertū fuit . Et qm̄ p̄ semi-
tonij minoris ab vltimo sup̄dicte disso-
nantie tono . decisione / atqz assumptio-
nē : illa in p̄dictā puerit / diatesserō p̄so-
nantia : oēs igit ceteroz tonozum diuisi-
ones ad hāc p̄cipue respicere / 7 pari for-
ma / idest vt semitoniū min⁹ ad illorum
grauiorem partem existat / tanq̄ ab illa
causaz sue positiois assumētes / effici de-
bent . Oportet enī huic semitonio quā-
cūqz p̄sonantia : quā p̄et huiusmodi diui-
siois normā h̄re nō potat / vtiqz assiḡre .
alif enī neqz diatesserō p̄sonantia in q̄rta
voce intensa / neqz diapason in octaua :
etiam intensa vel remissa : aut diapēte
in quinta remissa : sed tantum earum

atqz si sitalis diuisiō cromatica nō fieret
et si semitoniū min⁹ nō assignaret
ad grauiore partem

Tertius.

XXVI

oppositas dissonantias sibi vēdicare posset. Ad has igitur et similes ab hac facultate resecandas: chromatica partitione necessario utimur. verum enim ad illas efficiendā diatonicam positiones necessario preponendam esse haud dubium est. Chromaticum enim genus tonorum integerrimorum diatonici generis: vel saltem alterius illorum: et si aliter quam b acturi sumus: diuisionem facit ut ostensum est. Illic enim per tertie chorde a proprio loco motionem: ut in figura trius generum libro primo ostensum fuit: b autem per intermedie chorde positionem agitur. Quamobrem ducatur in presentiarum linea sonabilis in cuius capite describatur gamma ita [ ]. Nunc autem et si pluribus modis demonstrare possibile fuerit: per primam atque omnium consonantiarum minimamque est diatesseron illas dumtaxat partiamur. Erit enim hoc modo ad id quod querimus inueniendū facilior demonstrandi via. Igitur totā per quattuor equales partes diuidēdo chordā ab ipso primo signo incipiētes manifestū est in fine primi passus hanc vocē. c. ipsam resonantem consonantiā inuenire. Ad eā autē ex quibus componit elementa ostēdēda: si a predicto termino per nouē equales partes diuisio fiat: a tonū pulsantē in primo passu audiēti: quod si ab ipso. a. similiter procedat et etiam in primo passu aliū tonū id est. b. Si vero ab hoc signo pari forma incedam: preclarum est ultra acutiore eiusdem consonantie vocem abire. Si autem quantum fuerit spaciū post predictos duos tonos ad usque iam dictam vocē relictum: circino inquam minus dimidio tono esse certum erit. Unde diatesseron consonantiā duobus tonis et minori semitonio constare euidenter patet. Ceterum si a

secunda illius voce id est. a. etiam quattuor equis passibus diuidamus chordam: in primo passu id est. d. eandē manifeste reperiemus consonantiā. Et cum. b. e. Et cū. c. f. Cum. d. g. Et cū e. a. Sed quoniam ipsum. a. a sequenti. b. tono naturaliter distat. b. quoque ad precedens. f. tritoni dissonantiā reddit: ad illam igitur abscindendam: si ab ipso. f. per quattuor diuidamus: tunc ipsum tonum. a. b. per minus semitonium ad grauiorem eius partem: maius vero ad acutiorem interfecamus: a genere diatonico in chromaticum declinātes: et minus semitonium assumētes: diatesseron ad predictum. f. efficiamus. At vero semitonium hoc et per respectum ad maius et ad tonum a quo scinditur: merito molle dictum est: et eius signum. b. recte molle appellatur: de quo in quinto volumine latius dicemus. Nunc autem ad reliquorum semitoniorum chromatici generis institutionem: que ab hoc causam essendi assumunt: ita procedimus. Si ab ipso. b. molli atque generali totā chordā duobus equis passibus alto. f. intendendo et alto remittēdo diuidam: tūc in fine huius ultimi secundum tonum id est. a. b. per minus semitonium ad grauiorem illius partem: maius vero ad acutiorem etiam necessario interfecantes: diapason subaudimus consonantiā: que ad. f. ab eodem termino intentum diapente reddit: que nullo modo diatonice haberi poterat. Si autem a predicto grauiori termino per octo equales passus intendendo: et vno tantum remittendo partiamur chordam primum tonum. [ ]. a. pari forma diuidimus. Deinde autem si ab huius intersectionis puncto quattuor equis passibus in fine

Liber

primi erit diatesserō inf. c. d. citra eiusdem spacij dimidiū vno comate. si aut a secūdi toni diuisione etia p quattuor eadem psonātia inf. d. e. si vo a tertij toni diuisione eadē inf. f. g. q si a quarti toni eadē inter. g. a. in qua de necessitate per hodiū facim. Si enī vltērī pcedere voluerim: tūc ab hoc semitonio tanq a p̄rio repetēda est chorde diuisio. Itā si a semitonio minori q̄nti toni inf. f. g. p̄stituto pari forma dimetiēdo chordā pcederem: tūc p̄mus huius diuisionis tonus esset inf. g. a. de quo dictū est citra dimidiū: scōs inf. a. b. hoc est in eodez puncto indiuisibili numero vbi diatesserō ab. f. intēsa f̄minū ponit. i. in. b. fa atqz ḡnālī. b. mollī: s̄z qm̄. b. fa. atqz. b. mi: que sunt tryte synemenō et paramese: semitonio maiori distāt p p̄mā earū positionē: esset igit semitonium min⁹ hui⁹ inuestigāde diatesserō a predicto semitonio maiori abscindendū qd nulla patiratio: cū idem semitonium in nullo genere meloz diuidit: tū q̄a nos de tonorū diuisione dūtāt agim. S̄z inf̄ hec itez memorie mādandū q̄ huiusmodi semitonia cū fuerint minora signo. b. mollis semp demōstrāt. De duob⁹ semitonij maioris terminis: nūc s̄z ad acutiore toni partē: nūc ad grauiorem necessario assignādis. **Ca. XXXIII**

Quāq̄ autez pcedenti atqz mathematica demōstratione ostēsūm fuerit semitonium min⁹ ea de qua dixim⁹ necessitate grauiore toni partē generalit̄: maius vo acutiore possidere: nūc vo utrūqz illoz vtrāqz alia tñ p̄sideratiōe obtinere palā erit. Manifestū est enī p̄mā vocē p̄mi tetrachordi. id est. b. graues ad scōm scōi. id est. f. quito loco ab illa positā vno semitonio maiori a dia-

pēte psonātia ad quā necessario p illius additionez deducēde sunt deficere. At vo si remisse vel deponēdo accipiantur: tūc erit idē semitonium ad acutiore toni partē reperire: vt in pcedentib⁹. si vo intendēdo vel eleuādo ad grauiore. minus aut semp ecōtra s̄z hoc modo sum pro enim circino in manu si ab. f. trib⁹ equis passib⁹ metiamur chordā: hoc est duob⁹ intendēdo et vno ab eodem. f. remittēdo: tunc iste atqz tertij passus inf. a. b. graues vltra eiusdē spacij dimidiū vno comate terminabit diapēte psonātiā ad. f. ppulsando. si vo ab. b. tribus equis passib⁹ intēdendo dūtāt p̄m⁹ passus erit inf. f. g. vltra dimidiū etia vno comate: semitonium mai⁹ ad grauiore illi partē et eandē psonātiā ad pcedentē. b. formādo. Idēz etiā iudicium erit a p̄ma voce quarti tetrachordi. id est. b. ad scōam q̄nti. id est. f. Semitonium aut huiusmodi et si molle fuerit eo quia cromatici generis existit quēadmodū id qd min⁹ est: signo tñ. b. q̄drati tanq maiore toni partē obtinēs generaliter demōstrāt. Verū enim qm̄ remisse accipit: qm̄ grauior illi son⁹ et minoris semitonij subsequētis acutiore in quo recipit formā cū fuerit termin⁹ ad quē: idem est numero: tunc. b. mollis signo notificat⁹ eiusdē semitonij minoris acutiore voce p̄nūciat. De intermedior sonoz noib⁹. **Ca. XXXIII**

Si intermedior sonoz cromatici generis existētū denotatione si q̄s pcontat⁹ fuerit respōdendū quidē: illos extremoz noie appellādos esse. Mediū enī teste aristotele. v. pbisicoz quēadmodum partim recipit extrema: ita et eoz noia. Sed quātū ad n̄rūm ppositū attinet hoc modo. Si a grauiore extremo

rum sonorumque sunt diatonici generis ad me-
dium chromatici precedat: seu comparatio
fiat: tunc idem infimedium soni retento pro-
prio nomine extremi etiam cognomine cro-
matici nuncupatus est. Si autem ab acu-
tiori ad idem medium pari forma agendum.
Quod ex tertia chorda cuiuscunque tetra-
chordeque semper mobilis est apte compro-
bat. Lycanos enim quecumque nunc diato-
nos: nunc vero quoniam a proprio loco remitten-
do tamen mouetur sicut ostensum fuit: diato-
nos chromatica quodammodo in idem transit gen-
appellatur. Quod autem infimedium ac paramesem id
est. a. b. acutas infimedia chorda nullius
extremarum nomine nuncupata fuerit: quoniam tri-
te synemenon dicta est: ex illarum immobi-
litate uenit: Prima enim illarum finis est te-
trachordi meson: secunda autem principium te-
trachordi dyeseumenon. Extreme autem
chorde cuiuscunque tetrachordi omnino
immobiles sunt: ut ostendimus. Hinc igitur
infimedium soni inter. c. fa. ut. 7. d. sol. re.
(ut de pluribus unum in presentiarum demone-
stramus) 7. c. fa. ut. chromaticum intendendo:
7. d. sol. re. remittendo appellabitur. Quam-
obrem quod huiusmodi infimedium sonos
clauiculas appellant: indocte loquuntur.
Verbum enim est sine capite: nequaquam ab
hac facultate procedens. Prout autem gene-
rali verbo chroma nuncupari. De se-
mitoniorum differentia per mathematicam de-
monstrationem inuenienda que coma dicitur.

Am semi **Ca. XXXV**
toniorum aliud minus: aliud uero
maius esse multipliciter proba-
tum fuerit: et illorum differentia ab om-
nibus coma dicitur: nunc autem que et quan-
ta sit: et quod facile inueniendum pretermis-
sa numerorum ratione: cui Boetius noster dicitur
rat innotuit: aperiamus. Erit enim fortassis
nescientibus ad modum libidini. Multi
enim de hac re: multa sed tamen indocte conscri-

psere. Idque apertius fiet: si mathemati-
ca tamen utamur demonstratione: que est a na-
tura. Hoc enim modo quod a nullo musico
rum nunciusque factum est: et oculis intueri:
et manibus palpari poterit: sed quoniam semito-
nia in hoc proponenda esse: haud dubium est:
ipsaque etiam de per se nullatenus dari posse:
ab ipsa igitur toni divisione iudicium scruti-
niumque sumamus: quod oportet. Quamobrem
sit linea in presentiarum ducta: in qua ut alibi
factum est: tres toni continui remisse tamen de-
scribantur. Deinde autem tota a primo to-
no: id est ab acutiori illius voce incipien-
tes: per diatesseron consonantiam metiamur
chordam: que ultimum tonum in duo semito-
nia: minus. scilicet. atque maius necessario diui-
det. His autem ita dispositis: si semitonij
minoris spatium sumpto circino super ma-
ioris intervallo ducatur: tunc id quod reli-
quum aut residuum esse uidebitur: omni dubi-
tatione semota. Coma erit: quod nullo
alio modo clarius manifestiusque dari potest
ut in subiecta figura. His autem ita di-
gestis: si eadem semitoniorum differen-
tiam eodem instrumento sumptam: per
utrumque semitonium ducamus: tunc etiam
quantis unumquodque illorum comati-
bus quantisque ipsum tonum constare:
et si Boetij sententie contraire videatur: cui
que hoc experimento: quod est a natura
patere poterit. Et ita quomodocunque
principaliora intervalla disponantur:
Quanto enim semitoniorum spatia: uel
longiora uel breuiora fuerint: semper prepo-
sitorum tonorum dimensionem: tanto
ipsa eorum differentia si recte sumatur:
uel longior uel contractior erit.

De comatis diuisione nullo modo assignanda. Caplm XXXVI

Pythagoricoz autē qdā philolaus noie post diuisionem toni in duo semitonio: etia in qrtuor dialcismata: et coma illū diuidēs: duo minori semitonio/duoqz maiori et coma cū assignass: ultimo ipm coma i duo scismata teste boetio libro. iij. diuidendū esse volēs ait: scisma est dimidiū comatis. Et quoniam idē pnceps nŕ illi sentētiā omni ptermissa instantia amplissime recensuise inuēit: hinc plurimi ex nostris tonū i duo equa. s. duo dialcismata et scisma p quocūqz semitonio partiendū esse: falso tñ existimarūt. Si enī tonus in sesq̄octaua est pportione (quēadmodū multiplicif pbatū fuit) impossibile est qd isti opinant. Nulla enī supparticularis pportio teste eodem pceptore memorato ei libro in duo equa noto numero diuidit: quemadmodum i semi-

tonioz assignatiōe p diuisionē toni puenientiū et sesquitrīe diuisiōe que in diatesserō institutiōe post duas sesq̄octauas habitudines dimidiū tertie nō potuisse attingere: vnde nec integrū semitonii post duos tonos pbatū est. Deinde autē si dŕia semitonioz quā omēs coma vocāt est vnitas: vt eidem philolao in pma eius toni diuisione placer: impossibile est iterū qd aiūt: vnitas enī inquātū huiusmodi indiuisibilis est: vt enī scdo de institutiōe musices dŕ: vnitas est qua minus nihil est. Pretea si coma vt idē pceptor nŕ ait: est vltimū qd auditu cōprehēdi p̄t: partes igit illi si diuidat: omnino sonis carere necesse ē. Eoz aut q sunt huiusmodi nullum est apd musicos iudiciū: vnde ipsa diffinitio scismatis nulla est. Nulla enim ratione coma vel eq̄liter vel ineq̄liter scindendū esse cū fuerit p sonos insecabile pbari p̄t. De paruiŕimis sonis siue interuallis. Caplm XXXVII

Qui sonorum musicorum teste Boetio libro. ij. arithmetice his verbis, tonus parvissimus est. Parvissimus inquit omnium perfectorum atque plene sonantium duratur. Sunt autem huiusmodi omnes consonantie quarum tonus ipse plenus atque perfectus elementum dicitur. Quod secundum est de semitonio. Unde enim tonus per respectum ad illud ita dicitur: quia fortiter atque plene tonare vel sonare inveniat. ipsum vero semitonium quia econtra sic ab imperfecto intervallo appellatum est. vnde semitonium in comparatione toni parvissimum emittit sonum. Itaque illi partes eo ipso parvissimum producit et in amplius. At vero semisonantium intervallo duplex est contemplatio: vel enim secundum quid: id est consonantiam, vel simpliciter considerant. si autem secundum quod: parvissimum omnium est semitonij sonus. Minorem enim toni partem secundum consonantiam obtinet: vnde idem princeps noster libro tertio musices, sit propositus minor toni partem in acutum atque grave per consonantiam sumere. Minor vero toni pars, ut inquit, est spatium quo maior est diatesseron consonantia duobus tonis. Hoc autem est semitonium minus. Et quia secundum huiusmodi rationem musici illud nequaquam dividunt. Unde eius sonum parvissimum dicimus. si vero simpliciter: tunc semitonij sonus parvus erit partium vero illi minor. ut enim libro primo ostensum est in duas equales partes. id est diesim et dyesim: quas philolaus de quo superius meminimus, diascisma nuncupavit, dividit. Parvissimum autem siue minimum, comatis sonus. Est enim ut praediximus: minimum quod comprehendere potest auditus. At vero semisonantium intervallo post semitonium, tum quia nulla consonantia illa recipit: tum quia pre nimia parvitate voce humana nullatenus pronuntiari valent, seorsus ab omni practica manent.

De intervalloz diffinitionum recapitulatione.

Colligentes autem quae de intervalloz diffinitionibus sparsim hucusque dicta sunt nunc illa quasi aggregatim a minimo ad usque diapason repetamus. Erit enim fortassis novis scholaribus opere precium.

Coma est spatium secundum sonum omnium minimum atque indivisibile. vel coma est spatium quo maius est apothome siue semitonium maius, diesi vel lymate: seu semitonio minoribus sex toni diapason superant consonantiam.

Apothome est spatium minus semitonium uno comate superuadens. vel apothome est spatium per quod tres toni diatesseron superant consonantiam.

Diesis est spatium uno comate a semitonio maiori deficiens. vel diesis est spatium quo diatesseron consonantia duobus tonis maior est.

Diascisma est spatium dimidium semitonij minoris continens: quod etiam in enarmonico genere diesis dicitur.

Tonus est spatium ex apothome et limate confectum.

Semiditonus est spatium toni et semitonij vel cum intermedio sono: vel ab extremo ad extremum: intermedio tamen termino semper intellectus in diatonico genere.

Tribemitonium est spatium trium semitoniorum, id est toni et semitonij ab extremo sono ad extremum precise. id est nullo medio intellectus in chromatico genere.

Liber

Biton⁹ ē spaciū duoz tonoz ita dif-
ferent fm diatonici 7 enarmonici gñis
positionē pñderatoz. quēadmodū de
tribemitonij 7 semiditoni diatonice ac
chromatice assūptoz discretiōe dictū est.

Biatesseron est spaciū duorum to-
norum 7 non integri semitonij.

Biapente est spaciū trium tonoz
7 predicti semitonij.

Biapason est spaciū quoz tonorum
7 duoz semitonioz pñdictoz ex diatessē-
ron. s. 7 diapēte subsistēs. Et qm ex ei⁹
specieb⁹ modi cantādi efficiūt: his om-
nib⁹ igit expeditis. Age nūc de illorum
speculatiōe que admodū necessaria ha-
bet⁹ a pluribus ex nostris ignoratur
latissime dicamus.

Comentarior⁹ musices Liber quartus
de modis cātandi siue musicis incipit.

De septē modis cantādi 7 eoz triplici
pñstitutione atq³ de maiori illarum ob-
seruantia. Caplm I

Mter oēs musice
pñsonātiās diapason dum
taxat oēs amplectens vo-
ces omnē in se pñtinet mu-
sicā. Post hāc enim quem
admodū ostēdim⁹ nulla sonoz cōiun-
ctioni nisi tantū p priozū repetitionē na-
tura inueniri potest. Hoc autē ex cōso-
nātiarū sequētium noīe. i. diapason dia-
pēte atq³ bisdiapason facile est intelli-
gere. Qd cū ita fuerit: oēs igit modos
cantādi ex illi⁹ speciebus que septē tātus
sunt ut pbatū est effici 7 tot esse precise
numero quot ipsas species necesse est.

*pñma pñstio ē ut oēs 14 voces cōmunes
in qñq⁹ sup⁹ septē modoz qñq⁹ modi pños
tempos hñt. ut pñm ypodoz in a pñ
m ypodoz in b pñm m pñm pñm
pñm pñm pñm pñm pñm pñm pñm
pñm pñm pñm pñm pñm pñm pñm*

Unde boeti⁹ libro qñto: **E**x speciebus di-
apason pñsonātie existūt q³ appellantur
modi: quos etiam tropos ac tonos no-
mināt. Sūt aut modi ut inquit pñstitu-
tiones i totis vocū ordinib⁹: vel acumi-
ne vel gravitate differētes. Cōstitutio
vō est veluti plenū modulatiōis corp⁹
ex pñsonātiarū pñiunctiōe pñsistēs: qñle est
vel diapason: vel diapason diatesseron:
vel bisdiapason. Est autē diapason cō-
stitutio a proslābanomenos in mese: id
est ab A graui in A acutū ceteris q³ sunt
medie voces enumeratis: vel ab A mese
in Mēte yperboleō. i. ab A acuto in A
supacutū cū vocib⁹ interiectis: 7 in am-
pli⁹. Biapason vō diatesseron pñstitutio
est a proslābanomenos in nete syneme-
nō: id est ab A graui in B acutū cū his
que infiecte sunt. Bisdiapason autē cō-
stitutio est a proslābanomenos in nete
yperboleō: id est ab A graui in A super
acutū: cū his que in medio sunt posite.
Has autē pñstitutiones: si qñ totas faci-
at acutiores: vel in grauib⁹ totas remit-
tat fm supradictas diapason cōsonātie
species: efficiet modos septē: quoz no-
mina sunt: ypodoz⁹ ypodoz⁹ ypodoz⁹ ypo-
lidi⁹ Bori⁹ yfrigi⁹ yidi⁹ ydixolidi⁹
in diatonico genere velut in pñcipalio-
ri atq³ naturaliori pñstitutos. Unde ite-
rum ait: s3 qñ oēs modos in speciebus
diapason pñsonātie dixim⁹ reperiri: age
eos i diatonico tm genere describam⁹.
Verū enī qñ supdictarū pñstitutionuz:
ea q³ ē p bisdiapason ceteris capatioz in-
ueniūt: qñ in vocib⁹ numerosior siue lōgi-
or: quā antiq⁹ dūtatur: 7 si in ordine na-
ture vltima fuerit: in practicam deduce-
rūt: oēs pñferēdos esse ita inquit diffi-
niuit. Sit igit i diatonico genere ordo
vocū a proslābanomenos in nete yper-
boleō pñstitutatq³ hic sit ypodoz⁹ mo-

fione toni aut semitonij vt postēsus est
puertis: ab ipsi pueris actū tropi re
cte noiant. Tercio hoc ultimo quia ex
plurib' tonis et semitonis p'ficiunt semi
toniaq' nihil aliud sunt q' imperfecti to
ni etiā noie tonoz qd longe ceteris vul
gatū est appellant. Itaq' ton' duplicif
dicif: vel inquātū infuallū siue plenū si
ue semū de q' dictū est vel inquātū
illoz repetita assumptio et i singul' mo
dis multiplex aggregatio.

De singulorū modoz nomimb' et eoz
impositionis causa. Caplin III

Modoz igit' cātandi noia vt
boeti' meminit nosq' supe
ri' recēsum' hec sunt ypo
dori' ypo frigi' ypolidiū
Dori' frigi' lidi' Mixolidiū. Ibec
autē vnde originē habuerē ipsa quoq'
vocabula aptissime ostēdūt. Manife
stū est enī quē admodū per ea importa
tur ab ijs gētib' illa accepisse a q' in
uenti et p'mo in practica deducti fuere.
Cū igit' in dorica puincia p'm' et qrtus
inuēti extiterint et illis admodū vsi: al
terū ab ypo grece qd est infra vel inferi
or latine ypodoriū: et alterū doriū sim
plicif noiarūt. ypodori' enī grauissim'
oim' p' diatesserō psonātiā remissior il
lo habet. et ita reliq' bini ac bini adusq'
septimū. In frigia scdō et quinto quos
eadē de causa ypo frigiū et frigiū appel
larūt. In lidia tertio et sexto vsi: eadem
ratione illos ypolidiū et lidiū vocarunt.
Nam enī ostēdim' libro p'mo chorebs
illoz regē quātam cithare musices ad
didisse chordā. Septim' autē pprio ca
rēs noie: q' iuxta lidiū posuit mixolidi'
dictus fuit. Octau' quidē q' p' proprie
null' existat vt pbatū est ab yper qd est
supra et mixolidio q' vno tono acutior
ab illo extat ypmixolidi' infpretat' est.

De scdā modoz cātandi cōstitutione.

Superiores modo La. V
rū p'stutionē atq' oim' ma
rimāq' p' bis diapason psonā
tiā effecta est doctissimi mu
sicoz q' inter boeti' et gregori' magni tē
pora fuere: ab omni practica segrean
dam abiiciēdāq' nec imerito voluerūt.
Ad quintādecimā enī vocē cantū eleua
re: vt in plurib' humanis vocib' impos
sibile est. Quāobz illa p'sulte p'termis
sa scdāz que est p' diapason diatesserō
de qua boeti' etiā libro. iiii. vt recensui
mus meminit vndecī voces hntem: nō
tm in vsum cātadi deduxere: s' etiā fi
nem ab illoz pncipio distinguētes sub
quadnario numero cōprehēdi hac rati
one statuerūt. Manifestū est enī q' p'ri
ma spēs diapason psonātiā que est in a
et quarta que i. d. eodē infualloz ordi
ne idest tono semitono et tono inten
dunt. Scdā autē que in b. et quinta q' i. e.
eodem videlz semitono tono et tono.
Tertia que est in c. et sexta in f. ac rur
eadē tertia cū septimā et vltima i. g. eo
dem etiā. Tono enī tono et semitono di
uersoz tm generū existētū qn aliud dia
tonicū est aliud cromaticū eleuant' q't
tuoz inde modos cātandi simul efficiē
tes quoz noia ab eodē ordine sumpta
fuerūt. Prothus Deuter' Tritus Te
trard'. Prothus enī a pthos grece qd
est p'm' latine dicit' est. Deuter' autē a
deuterō etiā grece qd est secūd' latine.
In de enī recapitulatio legis moy'si deu
teronomiū id ē scdā lex appellata fuit.
Tritū hoc tertiū significare et tetrardus
quartū satis vulgatū est. Iboz autē p'
gressio ac dispositio huiusmodi erat: p'
thus quidē ab a. graui in d. acutū in
tēdebat: s' i. d. graui finiebat. ita vt dia
pason sup' finale vocē diatesserō hoc sub

duplex di' toni et
p' spano et distātia
duo vocē et
p' toto corpore p'
his p'p' tonoz

De tertiâ & vltima modorũ cõtandĩ cõ-
stitutione. *La. VI*

Tertia vltia modorum constitutionio vltia inquit quatuor ad preteritum prima vero quatuor ad ordinem nature: que ab omnibus dicitur rat ceteris relictis obferuat: est que per diapason personatiam efficitur a qua per quasdam compositionem reliquas de quibus diximus processerunt. Vnde si propter illas modi cantandi subsistere valeant propter hanc vero minime. Ex speciebus enim illis proficiunt. Quis igit sanctissimus ille Gregorius diuinusque musicus iam aplicam sedem suscepisset: atque preceperet constitutionem etiam intolerabilem ad iudicasset: missam cassamque aut nullam fieri nec ab re voluit. Quamquam enim vnde cum voces quicquid intedere vt in multis cantantium facile existat: sepe tamen in singulis modis etiam in pluribus illorum valde difficile. Quapropter iam dictam constitutionem in duas populo diuisit partes: quarum altera a finalibus terminis quatuor illorum modorum precedentis constitutionis id est. d. e. f. g. ad maximam eorum eleuationem preterit: altera vero ipsam finalibus retentis a grauioribus terminis ad sibi files: vt singillatim

diapason psonatiam fm guez acutum/
(quātū natura patiſſimilē ſibi vendi
carēt. ⁊ ad pōrē numerū. ſ. vel ſeptena-
riū vel octonariū fm ptholomeuz reſti-
tuerent. Et quāq̃ modoz forma in di-
apason psonatiam vt pbatum eſt pſiſtat:
addidit p̄tereaque ad modū ab ei⁹ exē-
plarib⁹ accepim⁹: que tanq̃ ſi p ei⁹ ſcri-
pta nobis pſtaret. locū tenēt auctorita-
tis vr̄etiā humane vocis lege ad p̄pin-
q̄orē vel grauiorē vl⁹ acutiorē illius vo-
ces in maiori eoz extēſione t̄m puenire
poſſent: ne vlteri⁹ pcedētes a venuſtate
pnunciādi: ex alſa parte in taciturnita-
tem: ex alſa in clamorē: vnde ⁊ p̄ceden-
tes pſtitutiōes iure derelictę ſunt: inci-
derent. Sicut enī minora inſualla a ſe-
mitonio practica muſices nullaten⁹ ad-
mittit (qm̄ p̄re paruitate impoſſibile ē
oib⁹ illa pferret: ſic nec maiorē vocis
extenſionē q̄ dictū eſt: q̄a vt in plib⁹ cā-
tantiū p̄re lōgitudine ac numeroſitate
etiā impoſſibile. Nec moueat lectozes/
nō magni fuiſſe cām: quā retulim⁹ exiſti-
mando p̄cedentē delinquēdi pſtitutio-
nem: ⁊ inde iſtā aſſumēdi. Ad eleuatio-
nē enī toni vel ſemitonij ſequit⁹ de ne-
ceſſitate ſue vniuſcui⁹q̄ illorū diapā-
ſon psonatie intēſio. Quare q̄ hec mini-
me p̄uidentes diſſonatie vitā de gr̄a tan-
tum: factū extitiſſe dixerūt: nō bene ſen-
ſiſſe vident. Quāq̃ enī diapason dia-
teſſerō nō eſſe psonatiaz boeti⁹ noſter li-
bro tertio (vt meminim⁹) pbauerit: illd
tantū eſt vt ī p̄trapūcto in quo extreme
voces aggregati atq̃ ſimul pferunt.
Itā vt in cātu plano in quo ſucceſſiue p-
nūciant: ⁊ in quo oēs modi de quibus
agin⁹ p̄mo pſiderantur: ecōtrario eſt.
Hinc enī idem p̄nceps n̄r libro q̄rto ip-
ſam diapason diateſſerō in pſtitutionis
diffinitione: que eſt velutī corp⁹ modula-

f. q. p. elena⁹ t⁹
 tony t⁹ fony m⁹
 toty odo boan z
 te p⁹ m⁹ t⁹
 tra c⁹ h⁹ di o⁹
 canya er er p⁹ e
 p⁹ qua p⁹ t⁹
 p⁹ d⁹ a p⁹
 q⁹ f⁹ ma

tionis plenū ex psonātiāz diuinctiōe cō
sistēs (vt recēsum) int̄ reliqs anūerauit.

De nominibus modoz in tertia vlt
tima p̄stitutione. Caplm VII

Ed q̄ a finalib⁹ terminis fa
cta diuisiōe scde p̄stitutionis:
diapason intēdendo sibi ap
ppriarūt: sicut p̄mā eiusdem
p̄sonātie p̄gressiōne retinuerē: sic ⁊ no
mina. s. p̄thū / deuterū / tritū / tetrardū:
quos eadē rōne moderni autētos ap
pellarūt. Qui vō a p̄dictis finimis par
tim intēdendo partim vō remittēdo: il
lam sibi assumpserē: plage siue partes
illoz merito dicti sunt: tam enī diapēte
a finali intēsam q̄ diatefferō remissaz a
supiorib⁹ vsurparūt. Plaga enī in scda
significatiōe tract⁹ vel clima / siue pars
celi / terre / aut etiā maris dī. Quāobz
q̄ plagales modos / subiugales aut col
laterales int̄pretati sunt: qd per nomē
importat⁹ ignorasse vident. Hoz autēz
ordo hic est: proth⁹ / plaga p̄thi. deu
ter⁹ / plaga deuteri. trit⁹ / plaga triti.
tetrard⁹ / plaga tetrardi. Qui autēz no
minib⁹ antiquoz modoz hos de qbus
agim⁹ ita appellādos esse volūt vt pro
thū ypodoziū / plagā p̄thi / doziū vlt̄ ecō
tra: dicāt ⁊ ita in ceteris agāt / alienū est
a ratiōe. Illoz enī singuli p̄p̄riā habēt
chordā finalē: isti vō bini ac bini eandē.
Illi ex bis diapason p̄sonātie: isti autē ex
diapason dūtarat efficiūt. Beinde illi:
ita ad q̄ntādecimā pueniūt vt nunq̄ a
p̄dicta vocū numerositate cadāt: isti vō
ita variā ac multiplicē intēsiōne suscipi
unt: vt q̄ncq̄ ad diapason: q̄ncq̄ vlt̄ ⁊
q̄ncq̄ ad illā minime pueniāt. Unde / q̄n
quidā hui⁹ artis scriptozes si prime dia
pēte speciei q̄ est. d. a. diatefferō intēsa
addita fuerit: doziū effici aiūt: si vō re
missa ypodoziū: necesse est etiā ad bis

diapason illos puenire: vt iisdē noib⁹
appellari valeāt: ⁊ ita reliquos. Qd si
de oib⁹ quātū ad huiusmodi institu
tionem intelligi volūt: quēadmodū cō
tendere vident⁹ falsum asserere manife
ste cōprobanf. Lū enī diatefferō p̄so
nātie tres dūtarat fuerint spēs: diapen
te vō q̄ttuor: necesse est vt in illarū p̄iū
ctione: q̄ncunq̄ ad vltimā diapēte ven
tū fuerit: q̄ p̄mā diatefferō spēm id fi
at vt hic g. d. g. intēdēdo: atq̄ remittē
do: vt b. d. g. cōponanf. q̄ si remittēdo
ab. g. in. d. diatefferō accipiat: necesse
etiā est vt mixolidi⁹ in doziū pueratur:
non autē i ypermixolidiū: si enī ypermi
xolidi⁹ iplē vno tono acutior mixolidio
ertat: q̄n iste in. g. sedē h̄re repertus est:
ille vō in. b. fm antiquā descriptionem
de qua dictū est: vlt̄ in. a. fm recentē qd
oportet. impossibile igit est vt ambo si
ue intēdēdo siue remittēdo accipiant
in eadē vel diapēte vel diatefferō specie /
⁊ ex his cōposita diapason pueniant.

De modoz cātandi vltime descripti
onis origine. Ca. VIII

Quāq̄ aut nostri modi cā
tandi ex diapason p̄sonātie
specieb⁹ originē duxisse ma
nifestū fuerit: nō tñ h̄z illa
rū ordinē. Prim⁹ enī ex q̄rta specie effe
ctus est: ⁊ ex p̄ma secūd⁹: ex quita terti⁹:
⁊ ex secūda q̄rt⁹. ex sexta quīt⁹. ⁊ ex ter
tia sextus. ex septia vō ⁊ vltima septim⁹.
⁊ rursus ex q̄rta appropate tñ octauus.
Ex qbus etiā illud seq̄tur q̄ sicut in p̄i
ma illoz descriptiōe: sic ⁊ in hac octa
uus mod⁹: p̄p̄rie assignari non potuit.
Des enī vt sepi⁹ dictū atq̄ p̄batus est:
ex specieb⁹ diapason p̄sonātie q̄s septez
esse natura dūtarat ostendim⁹: necessa
rio efficiunt. Unde b mod⁹ quē octauū
vltimo loco dixim⁹: proprias diapason

illoz p̄p̄riā
p̄p̄riā.

consonantie spēm habere cum non pos-
sit illas que pmi modi propria est ab. d.
videlz graui in. d. intēsa necessario sibi
assumit. Qd cū ita fuerit inde Beatus
gregori⁹ vltimā iam dicti modi dīam:
siue vltimū seculoz in predicto. d. gra-
ui finiendum vt in antba. Nos q̄ viui-
mus doctissime statuit. Hinc etiā psal-
mi intonationez pmi modi iure esse vo-
luit. Nec refert si per tonum / tonum / et
semitonium diatonicum a finali inten-
datur. cum illud a septimi modi natu-
ra cui propum est / usurpauerit. ita vt ni-
hil de suo habeat. Pari etiam forma ex
primo secunde cōstitutiōis modo / pmi
atqz secūdu / huius vltime / effecti sunt.
ex secundo tertius / quart⁹ / ex tertio qn-
tus / sextus. ex quarto / vltimo septim⁹
et octauus. In his igitur duplex est cō-
templatio. Aut enim fm numerū et or-
dinem specierum diapason psonatie / at-
qz pmi natura cōstitutionez: aut fm
translationem diuisionemqz secūde cō-
siderantur. Si autem vt in prima sim-
pliciter: tunc cātus in. d. finiens quarti
erit modi. in. e. quiti. in. f. septi. in. g. se-
ptimi et vltimi. Prima enim spēs diapa-
son est in. a. tanq̄ in pmo signo. secūda
in. b. tertia in. c. quarta in. d. q̄nta in. e.
sexta in. f. septima voque finem facit / i
g. Si vo vt in vltima a secunda scilicet
traducta: tunc in. d. primi erit aut secū-
di. in. e. tertij aut quarti. in. f. q̄nti vlt⁹ se-
pti. in. g. septimi vel octau. de quoz di-
cretiōe in proximo late dicemus.

De modorum cantandi natura et q̄-
litate.

Caplm IX

In modis autem cantandi:
duo pncipaliter p̄siderātur:
natura / scilz et qualitas. Na-
tura autēz vt hic sumit: atqz
superius ostensum fuit / est quidam to-

norum ordo atqz semitoniorum scdm
diatesseron consonantie species / si tres
tantum fuerint atqz naturalis constitu-
tio. Quemadmodum enim pma om-
nium consonantiarum dicitur in quan-
tum minima: ita et specieruz diapason
consonantie fundamentum / atqz princi-
pium. Per additionem enim toni ad il-
lam diapēte efficitur. et ex his simul iun-
ctis ipsa diapason / que nostrorū modorū
forma est / componitur. Prima igit dia-
tesserō psonatie specierū / quātuz ad hoc
attinet / qm diapēte spēs / qbus ille iun-
gunt: ita necessario (sic libro pmo pba-
uimus) incipiunt per tonum / semitonium
et tonum / pmi institutiōis moduz pgre-
ditur. Unde enim secūdu modus a secū-
do iam dicte speciei interuallo: et inde a
secunda specie initiuz essendi capiēs / qd
oportuit / aliam psecutus est naturaz / p
quam efficeretur. et ita in ceteris / prout
consequenter monstrabim⁹. Qualitas
autem est certa / ac definita ascendēdi et
descendēdi lex: siue intensiōis et remis-
siōis / de qua dictum est: que circa gra-
ue et acutum versatur. Graue enim et
acutum qualitates dicunt in sono. Hu-
iusmodi autēz qualitates / quādoqz au-
tentū: qnqz plagalē modū faciūt. Autē-
tum quidē / si in acutis: plagalē vo si in
grauib⁹ fm formā nuprime dictā: et nūc
psequentē dicēdā maxie versabit. s. qm
autēti omnes et plagales in diapēte / cō-
sonātia a finali intēsa sibi p̄sentiunt: cū
fuerit vtriusqz cōmunis / vt ostēdim⁹. Illā
igit in singlorum descriptione prepona-
mus: qd oportet. Hui⁹ aut / quēadmodū
libro. j. manifeste pbatū fuit / q̄ttuor sūt
spēs: prima enī tono / semitonio / tono et
tono. itēdif. scda vo semitonio / tono / to-
no et tono. tertia tono / tono / tono et semi-
tonio. q̄rta qdē / vltia / tono / tono semi-
e

diapason fort⁹ capla po
ad dicit⁹ diap
sed mētz bo. f

que c p / sem⁹ et tonū

No spēs di⁹ p⁹ b⁹
mētz et ordm

no

qum sps diap que
e in pphora
3 q e pphora
no deus in pph
duo e r r r r r

no

tonio: 7 tono. At vo qm tertia supradi-
ctarum specierum in. f. incipies diates-
sero psonatiam nequaquam resonare pote-
rat: hinc maiores nostri (vt in secunde
pstitutionis descriptione palam fecim)
tertius illius tonu pro qnto 7 sexto mo-
do in semitoniū min⁹ puertedū esse do-
cte diffinierūt. Diapēte enim psonātia
proprie sumpta: diatessero psonātiā si-
bi preponit. Unde boetius libro. ij. dia-
pēte trius tonoz est 7 semitoni: Ad qd
exponēdum immediate subiūxit: idest
pstat ex diatessero 7 tono: quemadmo-
dum ibidem manifeste pbat: nosqz pre-
cedēti libro mathematice ostēdim⁹. vn-
de factum est vt tertiē quartēqz speciei
nulla quātuz ad presentē attinet specu-
lationem pzetqz in semitoniū genere sit
dria. Quarta enim que septimo 7 octa-
uo seruit: in diatonico atqz naturaliori
genere illud hz. Tertia vo/que pdictis
quinto 7 sexto in cromatico atqz molli
g^{ra} psonātie diatessero habende/quod
oportebat. Si enim p^m modus 7 eius
plagalis: suam hnt diatessero psonan-
tiam in. g. terti⁹ 7 quart⁹ in. a: septim⁹ 7
octau⁹ in. c. qntus igit⁹ 7 sext⁹ in. b. mol-
li: illam immobilē existētem sicut cere-
ri: aut nullā habebūt. qd tñ ratiōe dicta
neqz est pcedēdū. hinc enī 7 tetrachor-
dū synemenō a veteribus institutū fuit.
Becātare igit⁹ quālibet cātilenā in. f. ter-
minātes p. b. qdratū vel durum: apud
doctos irrationabile atqz ridiculū est.
S3 qm diapēte psonantie spēs/relictis
de necessitate. a. b. c. grauib⁹ in sequēti
d. put libro. j. manifeste pbatū extitit:
7 modi cantandi gregoriani de quib⁹ p-
cise intendimus ob cām nuperrime dic-
tam incipiūt: nunc ergo dicamus.

De primo atqz secundo cantandi
modo. Caplm X

Prim⁹ modus atqz secund⁹
in. d. graui terminant. Cō-
stat enim ex primis diapēte
ac diatessero psonātie specie-
bus semitoniū post primū tonus habē-
tibus. sed prim⁹ modus eo quia auten-
tus est illas a finali intendit: idest. d. e.
f. g. a. b. c. d. Secundus autē quia pla-
galis primā intēdit: idest. d. e. f. g. a. se-
cundam vo: idest. a. b. c. d. eodē intual-
loz ordineremittit: varias inde diapa-
son psonātie species sibi vendicādo. Pri-
mus enim ex quarta illius speciei: idest
d. d. quia in quarto signo initiū faciēte
cum infimedijs vocibus pstituit. Secū-
dus vo ex primaque est. a. a. tāqz a pri-
mo signo originē ducēte cum infiectis.
Possunt autē preterea tonū superius 7
inferius assumere (sicut dictus est) vt de
cachordum efficere valeant. Unde enī
primū diūm signoz idest. a. qd in sum-
mitate pollicis iure locatū fuerat: in se-
quēti articulo hoc est vt diapēte a fina-
li remissaz scōs mod⁹ hret: gregorij au-
toritate traductū ē. 7. g. illi ppositum.

De tertio 7 qrtto modo. Ca. XI

Terti⁹ 7 qrtus i. e. dūtaxat de
necessitate finē faciūt. Con-
stat enī ex secūdis supdictaz
diapēte ac diatessero psonā-
tiāz spēs tāqz a scōo pmax intuallo p
semitoniū eleuari icipiētib⁹. s3 terti⁹ qm
autē ē illas a finali intēdit. id ē. e. f. g.
a. b. c. d. e. qrt⁹ vo (qz plagal) p^mā idest
e. f. g. a. b. itēdit 7 scōaz ppostero tñ or-
dine rimitit. id ē. b. c. d. e. diūsas diapa-
sō psonātie spēs efficiētes: tñ ei ex qnta
ill⁹ spē. i. e. e. qrt⁹ vo ex scōa: q ē b. b. cō-
stat. q 7 si ita simplr fuerit: qrt⁹ tñ ad g-
uiozē ei⁹ diatessero psonātie vocē p^mise-
q ē b. neqz remittit: nec ab re: natura
enī siue diatōice sup^{ra} diapēte/ad qntā

Quartus.

XXXII

ab illa intēsumq̄ est. f. minime redde-
ret qd̄ oportebat: cromatice autem ac-
cepta finalitritonū: acutiori voci sue
diapēte que est in scda. b. acuta cōpara-
ta: que ē illi octaua: dissonātiā vno apo-
thome diapason supgradientē ppulla-
ret. Ad q̄ntā vo deponit: ad sextam vt
decachordū habeat eleuat. S3 tertius
alia quidē distributiōe. Cū enī ab eius
diapēte ad quītas intēsam. id ē. f. q̄ est
nona a finali: terminū vltērī nō ascēdē-
di diapēte etiam natura formare neqat:
inde dissonātie vitade grā illā p̄termis-
sa ad tertiā ab eodē finali remittit: vt
vel sic decachordū sibi adquirat.

De quinto et sexto modo. Ca. XII

Quintus et sextus in. f. ex tertia
diapēte p̄sonātie specie p̄ ter-
tij illi toni in semitonii cō-
uersionē: et inde in q̄rtā quo-
dāmodo trāslata: de quarū dīa dictū ē:
et ex tertia diatesserō p̄sonātie semitoni-
um post duos tonos habentib. Unde
hōz modoz diapēte p. b. mollescut iā
pbatū est: de nccitate dinumerat ac p-
nunciat. Hoc enī his duobus modis vt
diatesserō p̄sonātiā a finali intēsam sicut
ceteri h̄rent put memim. q̄ maxie op-
fuit: Id enī oib. simul cōmunez vnicui
q̄ p̄p̄iū ē. hinc enī qdā antiquoz oēm
diapason p̄sonantiā oīm modoz p̄ dia-
tesserō ac diatesserō toni intuallo disū-
cras dinumerandā esse haud incōgrue
diffinierūt. Quī igit: cū autē fuerit
supdictas diapēte ac diatesserō spēs. i.
f. g. a. b. c. d. e. f. intēdit. Sexto vo quia
plagal p̄mā. id ē. f. g. a. b. c. intēdit se-
cundā q̄ est. c. d. e. f. p̄postero intuallo-
rū ordie remittit diuersas diapason cō-
sonātie spēs p̄sonātes. Quī enī: et sex-
ta illi specie. id est. f. f. intmedijs voci-
bus enumeratis. Sexto vo ex tertia q̄ ē

c. c. informat. Pnt aut tonū superius et
semitonū natura inferi vt decachordū
resonare quōcūq̄ valeat etiam assumere.

De septimo et octauo modo. Ca. XIII

Septimus et octauus in. g. ex q̄r-
ta et vltima diapēte p̄sonan-
tie specie que tono tonoz se-
mitonio diatonico ad quīti
sexti dīam tonoz p̄sistit: et ex prima
diatesserō p̄sonātie de q̄ dictū est p̄ficiū-
tur. Septimus aut (cum autēticus fuerit) il-
las id est. g. a. b. c. d. e. f. g. a finali intē-
dit. Octauus vo q̄a plagalis primam
id est. g. a. b. c. d. alioz lege intēdit: et se-
cundā q̄ est. g. f. e. d. remittit: dissimiles
diapason p̄sonātie spēs reddētes. Sep-
timus enī ex septima illi et vltia id est. g.
g. cū intpositis natura vocib. subsistit.
Octauus aut ex q̄rta q̄ est. d. d. vñ iteruz
relinq̄ octauū nullū p̄p̄ie existere mo-
dū. Nullā enī supdicte p̄sonātie p̄p̄iaz
h̄ns spēm: illā q̄ p̄mi modi est sibi ada-
ptauit. Pnt aut tonū superi et inferi as-
sumere: vt decachordū p̄sonare valeat.
S3 hoc cauendū modulatorib. vel can-
tū p̄ficiētib. si in vltima istoz modoz
clausula: cāt ab. f. in. b. dūtāt eleuet:
vbi de nccitate p̄nūciandū est p. b. mol-
le a quo in finali termino q̄scēd. depo-
nat: quē ad modū sepe et multū p̄ illorū
crassam atq̄ supinā ignoratiā factū es-
se inuenit: tunc ipsi modi: cū de natura
sua semitonii a tertia in q̄rtam vocē ha-
beāt: nūc aut a scda in tertiā oīno pere-
unt: qd̄ est memorie mādādū. De cā-
tilenis p̄ finalē terminū nō dijudicādis

Ant aut q̄ Ca. XIII
dā cātus q̄ p̄ finalē termi-
num nequaquā dijudicant.
Versiculi enim responsio-
riorū noctnaliū p̄mi mo-
di in. f. f. mināt. scdī in. c. tertij aut in. g.
e ij

ex q̄m p̄mā mēte
lō a. 2. p̄mā p̄mā

diat. super ab p.
remisse ē p̄ p̄mā
q̄ p̄mā p̄mā p̄mā
p̄mā p̄mā p̄mā p̄mā
p̄mā p̄mā p̄mā p̄mā

aliqui
Uo d. p̄mā p̄mā
trē p̄mā p̄mā
p̄mā p̄mā p̄mā p̄mā
p̄mā p̄mā p̄mā p̄mā

Liber

quarti vo in. d. quiti in. a. septimi in se-
cunda. b. acuta: comuni atq; Gregori-
ana lege terminātes: modum de per se
minime efficiūt. Nō enim gratia sui: s; aliozū causa idest suozū respōsorioz tā-
tum ponunt. vnde illoz modos neces-
sario sequūt. Vir enim isti decātati fue-
runt: statū illa vel pfecte vel impfecte re-
petunt. Quā qdē persionē q de signi-
ficatione vboz recte sensisse vident: an-
tistrophā appellāt: et eā que a responso-
rijs ad eoz fit vñculos: strophā vocāt.

De cōmunitate modoz ac ppetate

M In supiori igitur Ca. XV
modoz musicoz doctrina:
manifestū est diapēte psonā-
tiā a finali termino intēsā
oib; esse cōmunē. si aut diatesserō etiaz
intēsa illi addat: facit modū autentū.
si vo a finali remissa: plagalē. vnde dia-
tesserō ita psonāta in alio dictoz ter-
minoz: dicit proprietā autēti: in al-
tero vo plagalis. Et qm diapēte ac dia-
tesserō simul iūctē diapason pstituunt:
propriū etiā autēticoz erit diapason cō-
sonantiā a finali termino intensaz: pla-
galium vo a grauiori voce ab eodē re-
missā possidere. Propriū est enī om-
ni cantilene ad hoc vt alicui modi ve-
re existat diapason psonātiā in se hēre.
Qd autem desuper additione toni vel
semitonij ad acutiore aut grauiore par-
tem dictū est: nō ad hāc necessitatē pri-
nere videt. Quāq; enī melius qcumq;
decē nō habuerit voces in longitudine:
semp tñ reliqs de qbus dixim; obserua-
tis: alicui predictozum modozum erit.
q autem tritus vel tertius principalū:

qui nunc quintus dicit: nequa q a fina-
li q; quibusdam huius artis scriptozib;
visum est debeat remitti: quoniam tonū
natura idest diatonice sumptum: neq;

sub illo immediate habere: sed tantum
semitonium: a quo ad quartam ab eo-
dem finali intensamque est in prior. b.
acuta: diapente psonātiā minime cō-
stitueret: qd oportebat: et si qnq; ita de-
poni iueniat: verū est qd aiūt: et inde se-
piā ad tertiā a finali remitti: vt in grego-
riana exēplaria reprēst. sicut aut p m;
atq; septim; q nulla instante necessi-
tate preter incōueniēs. Tūc enī ac ma-
xime si ad quartā deponatur: ad secūda
reducit pstitutionē: vbi null; plagalis
habet. De cōmixto cātu nullatenus
assignando.

Capitulum XVI

Sunt etiā quidā cātus quos
omnes fere huius artis scpto-
res qui nos post gregorium
magnum pcessere: tanq; ex au-
tentico et plagali pfectos cōmuni snia
pmixtos appellarūt: atq; duoz siml; es-
se modoz plusq; insipienter dixerūt. Ve-
rum enī si quandoq; primo et vltimo
loco per diatesserō consonantiā tan-
tum a finali termino eleuentur: vel de-
ponantur: aut vtrumq; facere immedi-
ate inueniant: tunc etiam si diapason
psonantiā ab finali intensaz possede-
rint plagales esse: vt in plurib; antipho-
nis quemadmodum per illarum secu-
lorum euidenter patet audacter diffiniē-
rūt. Qd est et quantū ad huiusmodi di-
uisionē et plagaliū assignationē plusq;
indocte factū: cū enī autēti et plagales
p decisionē cuiuscūq; modi scde pstitu-
tionis: q fuit p diapason diatesserō: i du-
as partes effecti sint sicut ostensum est.
ipsi igitur autēti et plagales (nisi per
se atq; diuisim existentes inueniantur)
nunquam sunt. Quare relinquitur de
necessitate in huiusmodi cantus Pro-
tho. vel Deutero. Trito. aut Tetrar-
do. idest vel primo vel tertio quinto vel

In his vltis respō-
cūda p m; p m;
f respō et f m;
iudicandi sunt

antistrophā q m;
tūc tōm r m; p m;
p m; q nō r m;
sed p m; q m;
si d m; p m;

ad hāc nō tēg;
q d m; a hōm;
t m;

Uo q m; q m;
p m; q m;
q m; a p m;
u m; p m;
m; p m;

septimo fm nram cōputationēz illozū
fines stāte etiā omni vñdecī vocū longi
tudine ascribēdos esse: p̄termisso tñ au
tenticoz noīe. Autēti enīz plagales re
latiue dicunt. vbi enī null⁹ est plagalis:
null⁹ autētic⁹ dīz: vt in p̄fata sc̄da p̄stitu
tione. *De modis imperfectis.*

De modis imperfectis.

Haüt diateſſe Ca. XVII

S rō psonātiāz a finali intēfaz/
cātus neq̃q̃ trāscēderit: pla-
galis semp̃ erit. Si vō ad di-
apēte puenerit, raro tñ illā pcutiendo:
tūc si cōmunitatis iure tam plagaliq̃
autētico adaptari possit: potius tamē
autētico cū fuerit institutione prior. q̃
si frequēter ⁊ magis quidē ac magis si
absq̃ infimedijs vocib⁹ ad illā puenerit
autētico dūtaxat adiudicari debet. q̃
q̃ enī huiusmodi psonātia plagalibus ⁊
autēticis cōmunis existat: alit tñ isti: ⁊
alit illi: eadē psonātia dīe causa vtunt̃.

Et si in acutiori illi⁹ voce inceperit: Et si in eadē acutiori voce pausas siml⁹ cuz snia verborz p coma grāmārice sumptū aut colū fecerit (nisi p ignorātiā modulatoris ecōtrario fiat) imo etiā si pprietatē plagalis habuerit: autētico est ad iudicād⁹. Hec autē fm gregozij sanctissimi practica: q̄ tñ doctrina pncipis nrī boetij minime admittit dicta sunt. Quā tus enī diapason psonātiāz nō attingēs/ pprie nullius modoz musicoz esse potest. Si enī ex illi⁹ speciebus necessario (vt pbatū est) efficiunt⁹ earū q̄libet octo vocibus pstat: illos igit⁹ ad hūc numerum vocū ab extrema ad extremā peruenire/ necesse est. Quare et si diatesseron/atq⁹

diapēte spēs ^{modis} habeāt de q̄bus dictū est
musicos autem modos seorsum con
tēplate vel acceptē in eāq̄ efficere p̄nt.

De secunda finalium modorum trans-
latione. **Capitulum XVIII**

Capl'm XVIII

Dionia sepe et multus in scdi
modi et qrti sexti pstitutione
accidit ab. f. qui in pcedente
b. qnto loco remissa deueni
re q vno semitonio maiori a diapete co
sonatia dficietes: dissonatia facere mai
feste copbant: vnde necesse erat pdicta
b. q diatonica est in chromatica puerre
re p pcedet s toni in mai? et min? semi
toniu diuisionem et maioris assumptionem:
et qz nouis scholarib? difficillimu: qm il
lis incognitu erat: inde hui? modi occa
sione qda musicoz statim post sanctissimi
gregorij tpra gñale atqz scdam oiz mo
doz traslationem insipienti tn fecisse inue
ti sunt: ita vt pimus et scds in. a. acuto:
terti? et quart? in. b. qnt? et sext? in. c. sep
timus et octau? in. d. finale terminu ha
berent: quantu illis dabatur intelligi.
Tunc enim pdicta. b. in. f. sequete. et. f.
in. c. traducunt qui. scz termini ab om
nibus dinoscunt. Qd et si hoc tempore
eo quia falsam ptulerunt sententiaz in
disfuetudinem venit: nos etiam ita esse
ostendamus. Illi enim modi pdictam
traslationem recte suscipere pnt: q simile
infuallozum eleuationem et depositionem
in eodem genere melozum existentem
vbicuqz cum prioribus. d. e. f. g. valet
habere: qd tn in hac secunda: natura phi
bente fieri nequit. Cum enim ab. a. ex
ordiando voces: diapason ex pma dia
pete specie: et ex secunda diatesserō insti
tuat: atqz ex eadem scda ppostero tn
infuallozuz ordine: a finali remittatur:
neqz pmi vñqz neqz scdm efficient mo
dum. Illi enim ex primis dntarar sup
dictarum psonatiaruz specieb?: tam in
tendendo q remittendo ea que diximus
autenticozum et plagalium discretione
conficiunt vt ostesum est. Sed quonia
a predicto signo in depositioe qrti mo

muratur huius in loco
 ipius f. f. f. et ipius f.
 ut in solf. f. f.
 ipia quia ab ipso f. f.
 conf. f. f. et f. f. f.
 ipia f. f. f. f. f. f. f.
 e. d. d. d. q. f. f. f. f.
 et f. f. f. f. f. f. f.
 def. f. f. f. f. f. f. f.
 m. f. f. f. f. f. f. f.

in hay 20 post illa g
 pbar hy doctor q
 opmatur illi qz p
 di tennantur in h
 solus in possu
 pio 20 ex an
 no hanc ead
 vorky an pio 20 ex

f. in e lamy

in aliam te māt / in iud / in p
natez q fuerim post tū / sed
post istos sequi sū alij rationes hōp mēdo

275

summetur rama
isti sed voce
aomah in f
fem? mader
sic mapi d
nahu d

inclinatio qd
clamy impedit
et sic semper
ex immensitate
no foret dnm
qz tunc vsq
ad finem

dicitur doctor q
 ponit debetur
 signum d auct
 p oer lo m
 septio postam
 (rd) quod ist
 assignat in
 assignatio

Musica in generatāq; nobis
cū esse musicā / oēs nō solū ex
hoc p̄sentiūt: qñ null⁹ hōim
ser⁹: nullaq; etas: a cātilene
dulcis delectatiōe seiuncta est: vez etiaz/
qm̄ audiētes illi⁹ modulationē iux̄ mo
doꝝ naturā: statī s; aīaz trāsmutamur.
ac p̄mū qdē illd̄ ē māifestū: q; si dulces
coaptatosq; melos audierim⁹: continuo le
tamur: si vō dissipatos / atq; i coherentē
ēp̄zio tristamur: q; si ita est signū igit ē:
musicā mores euertere / ⁊ honestare pos
se. p̄clarū q̄ppe est / q; lasciuioꝝ cantādi
modo: vel ad fletū / vl̄ plāctum / aut la
sciuā atq; molliciē / maxie quoz anim⁹
eandē sequit̄ passionē incitamur. Itur
sus: asp̄ioꝝ ad iracūdiā ⁊ indignatiōez.
neq; enī fieri p̄t̄ sic d̄z p̄mi musices in p
logo: vt mollia duris / dura molliozib⁹
ānectat̄: aut gaudāt: s; amorē dīlctōzq;

Quartus.

XXXIII

similitudo diluat: dissimilitudo autem
odiu parit. Ampliatur modestiori: ad
oem animi virtutem atque constantiam. Medio
cribo ad mansuetudinem ois iracundie tem
perantiam. Unde enim aristoteles. viij. poli
ticoz. In melodijs ut inquit sunt imitati
ones moru. et hoc est manifestu. Stati
enim armoniaru distincta est natura: ita

aptanda. Jam enim i peregris significa
tionibus. Quod minus est in quibz nu
merus rerum vel actuu per verba signi
ficatorum ad numeru et ordinez modo
rum tantu attendit illud ab ecclesia ob
servatum inuenit. Inuitatorium enim
pasce dni ideo quinti toni esse. Rationa
le diuinoru offoz asserit: non qz illi mo

In pte f. p. q. b.
Vbi rez sequi vide
et in res magne
magis canetibus
ornata requirunt

Caplin XXII

Summo f b dñe. e fupj dñe e
 ex sume as e vj de p dñe
 in e clenez tñg fñe tñg tñg
 lñe b cñe ex e dñe debere
 p fñe tñg e lñe e e
 dñe ad fñe dñe noñe

[illegible]

Liber quintus.

ret custodiant.

Commentarioꝝ musices Liber quintus.
de principiis car. et eiꝝ initio. Caplm I

Musica autem can-
tādi quēadmodū libro. j.
dictū est. tres scindit par-
tes. s. in cantū planū: con-
trapunctū: et cantū mensurabilē. de q-
bus nūc tractādū necessario videt. si q-
autē huiusce musices inuētoꝝ querat:
ex his que in eodē libro/ quātus ad hoc
attinet/ meminim⁹/ facile erit intellige-
re. Si enim Tubal pater fuit canētū:
cithara/ et organo/ et nullus eam ob rez
ante cū sacro canone musicus introdu-
cit: spiciū est. ipm nō modo instrumē-
talis/ s. etiā eius/ de qua nūc intēdimus
fm oēs illius partes inuētoꝝ extitisse.
Sed postq̃ inundāte diluuiū ipsi⁹ mo-
nimenta musices/ si que ediderit/ omni-
no deperiere/ et mercuri⁹ post illā fere re-
rum oīm extinctionē: etiā diuio quo-
dam nutu cithare q̃ttuor chordarū/ de
qua iam dicto libro differuim⁹/ inuētoꝝ
fuit: quē eap̃pter antiq̃ diuū hominē
appellarūt: p̃clarū est: oēm per illuz ad
nos vltimo deuenisse cantādi musicam.
Si enī illa cū fuerit nob̃ innata/ et inge-
nerata/ (vt p̃dirim⁹) prior est natura/ q̃ i-
strumentalis: cū sit ab extra: necesse igitur
est: vt pficiēs musice instrumēta/ qd
sit tonus: qd semitonū: diatesserō: dia-
pente: ac diapason: et reliq̃s vocū p̃iun-
ctiones: qbus oportet illa p̃stare: practi-
ce oīb⁹ modis p̃cognoscat: et his sua ten-
tādo/ siue pcutiēdo cōprobet instrumē-
ta: qd hoc modo facit. Accipit enim so-
nos illoꝝ: p̃mo oīm successiue/ vt in can-
tu plano fieri solet/ per voces/ scdo ag-

gregatim/ atq̃ simul p̃sonātiā/ vt in
p̃trapuncto: que sunt de necessitate exa-
minationis/ et p̃fectiōis ipsoꝝ: tertio vo-
et vltimo: cū quadā pcutiendi celerita-
te/ et certa tēporis determinata quātitate/
vt in cantu mensurabili/ qd ad ornatus
tantū ptinet. De cant⁹ plani in eccle-
siā dei introductiōe/ atq̃ illi⁹ inouatiōe

Cultus nre musice fa- La. II
cultatis/ q̃ in actu cantādi/ vlti-
mū instrumēta pulsandi/ aut vtri-
usq̃ simul p̃sistit: semp̃ diuī
no cultui quomodocūq̃ intellecto vel
p̃siderato: tū illū honorādi causa: tum
amplificādi gr̃a dedicat⁹ fuit. Apud gē-
tiles enim musis p̃phanis vulgarib⁹/ et
q̃ historiis/ haud defuisse/ sacra diuina
q̃ pagina edocemur. In dāiele enim
caplo. iij. Nabuchodonosor regem ad
statue auree/ quā fecerat adorationem/
omni musicoꝝ instrumētoꝝ genere vtē-
dum p̃cepisse legimus. In veteri etiaz
testamēto: ad vni⁹ tñ veri dei religionē
laudib⁹ efferendā: nō modo in cithara
et psalterio: verum in timpano et choro/
in chordis et organo in psalmis p̃ceptū
fuit. Inde enim in organis/ que fecerat
dauid/ q̃ttuor milia psaltes iter leuitas
(quēadmodū p̃mo paralipomeno. xxiiij
caplo d̃) canētes erant dño. In nouo
autē sub quo illi⁹ practica in dies excel-
lenti⁹ nūcusq̃ floruit: maiori vtiq̃ nu-
mero/ infinite enī sunt ecclesie in quibus
hoc modo deū laudam⁹. S. qm̃ in pre-
cedētib⁹ cantū planū oēm aliū precede-
re/ et a quo inuētoꝝ significauim⁹/ nunc
q̃s p̃rio i ecclesiā dī illū introduxerit/ ape-
riēdū ē. Cū beatus ignaci⁹ ep̃s et martyr
angelos ātiphas cantantes (sicut in hi-
storia tripartita d̃) quodā in monte au-
dis: ad p̃cepte modulationis exēpluz/
alias atq̃ alias cōfecit: et cātandas cuz

psalmis instituit. Unde greci ad imitationē antiochēsis ecclesie (in q̄ ille p̄fuit) plures cōposuerūt: eas pari forma cū psalmis in choro q̄si in chorea cantare statuerūt. Ad egyptū autē huiusmodi p̄suetudo cū pueniss̄: Athanasius alexandrine vrbis ep̄us: q̄ fuit sub Julio papa ob leuitatē ⁊ vanitatē: que in quorūdam cantātium ⁊ audiētū animis ex hoc generare sibi videbat̄: ab ecclesia sua ⁊ fr̄a ciscus petrarcha florētīn⁹ poeta in libro de vtriusq̄ fortune remedijs meminit) cātum oīno p̄hibuit. Cui⁹ statutus cetera merito nō sunt passe ecclesie: sed neq̄ alexandrina post ei⁹ decessus: quid enī si musica aliquorū mētes ita mulceat: dū aliorū ad honestatē ⁊ aliorū ad deuotionē incitare inueniat̄. Unde enī damasus papa q̄ a p̄dicto iulio q̄nt⁹ fuit: psalmos in ecclesia p̄ choros alēnatim cantare (vt in cronica martiniana dicit̄) instituit. Siliter autē beatus ambrosius qui sub illi⁹ p̄tificatione mediolanēsiū p̄sul effect⁹ est: ne popul⁹ dei arriane p̄secutionis tedio p̄tabesceret: idip̄m sua in ecclesia teste aurelio augustino nono confessionū suarū libro fecit. sacerdotes enī arriani q̄bus Justina Justiniani regis pueri mater fauebat: suis etiā in ecclesijs cātilenis musicis vrebant̄. Vñ cus apud cōstātinopolitanā ciuitatē ab antiquo ex̄menia illas haberēt: sabbatis tñ atq̄ dñicis dieb⁹ nocte ad p̄fūdēdos fideles: p̄dictā ciuitatē etiā t̄p̄rib⁹ sc̄tissimi iohānis chrisostomi illi⁹ ep̄i (vt in suaperi⁹ memorata tripartita historia habet̄) p̄cessionalit̄ decātātes intrabāt. qui int̄ cetera cātica hāc antiphaz ab eis cōfectā Sāctaz abnegātes trinitatē toto conatu modulabāt. Ubi sunt q̄ dicunt tria. virtute vnū. Postq̄ autē gregorius magn⁹ sextusq̄ decim⁹ post Damasum

pōtifer maxim⁹ effectus ess̄: ecclesie sibi a deo cōmissē curā in omnib⁹ gerēs: antiquorū patrū modulationē inelegantē informēq̄ esse cū ppendiss̄: diuino cultui nō satis dignā existere adiudicauit. Quāobzē correctā p̄ eū ⁊ emēdata: nouā q̄damodo p̄ficiens: antiquā formā infēdit: ne q̄s ea vteret iure p̄hibuit. Est enī cātus gregorian⁹ qui ecclesiasticus d̄r: ita diuino quodā nutu p̄fect⁹: vt ab oībus musicis maxima in admiratione habeat̄. Vix enī vn⁹ int̄ oēs modulatores vel p̄flatores inuenit̄: q̄ illuz in p̄ficiendis cātilenis recte valeat imitari. Beatus igit̄ gregorius q̄cqd in ecclesia dei p̄ horas nocte dieq̄ modulāduz erat: mirabilis p̄fecit (vt enim libro. iij. de gestis ei⁹ dē iussu iohānis pape viri p̄clarissimi iohāne etiā sedis apostolice diacono in vno volumine collectis dicitur) antiphonarū nimis vtilis compilaui. Similit̄ q̄cqd in missa (vt enim in q̄busdā ecclesijs ⁊ Berūdesi int̄ ceteras cōperim⁹) sequētes trop⁹ siue p̄fationē ante introitū misse p̄ime dñice aduentus: eiusdē modi cū illo existētem decātant. Gregorius p̄sul re ⁊ noīe dicit̄: vn⁹ de gen⁹ durit: magnū p̄scēdit honores: renouauit monimēta patz p̄iorz: scholam cātorū instituit: hūc libellū musice artis cōposuit. Ad te leuauī aiām meā deus me⁹ in te p̄fido nō erubescam. Sic enim incipit: s̄ p̄chdolor: quēadmodū enim p̄teritis t̄p̄rib⁹ in gallia siue frācia oīa illius modulamina lacerata et euersa fuere: que ideo iussu karoli magni tūc illis imperātis semel atq̄ iterū iux̄ exēplaria romana (vt in libro superius memorato d̄r) instaurata fuere: ita postmoduz a plurib⁹ vel delirantib⁹ vel musicā ignorantib⁹ factū esse cernimus: sepe enī numero vnā ⁊ eandem ecclesia

Liber

sticā cantilenā: earū de quib⁹ nulli dubi-
um idē Gregori⁹ p̄flator extitit diuer-
sarū modulationū atq; diuersorū mo-
doz esse inuenimus: que vnicā dūtarat
ab illo habuere cōpositionē. Ibec autē
que de beato gregorio dixim⁹: 7 si ita se
habeāt 7 puulgata tātoz tēpoz fama
ab oībus pcedat: *Uitalian⁹* tñ summ⁹
pōtifer q̄ tertiusdecim⁹ post illū extitit:
cantū romanū cōposuit 7 organo p̄cor-
dauit: vt in martinianis cronicis dicif.

De cātu 7 cātu plano: deq; illi⁹ pro-
prio siue proprietate. La. III

Cant⁹ est modulata vocū pū-
ctio. Cātus vō plan⁹ est vo-
cū disgregatarū 7 que succes-
siue absq; vlla t̄p̄is determi-
nata quātitate 7 mēsurā pferunt legit-
tima p̄stitutio. Quare q̄cunq; fuerint
voces tono/aut semitono distātes q̄ in
p̄trapūcto tanq̄ dissonē repudiant: in
hoc tñ rōne dicta velut p̄sone admittū-
tur. Silliter autē 7 que p̄ diatesserō dis-
sunt. que 7 si hoc t̄p̄e ab ipso p̄trapū-
cto abijciat: ipa tñ p̄sonātia est quāq; 7
quātitate 7 suauitate minima. si enī oīs
p̄iunctio q̄ttuor vocū duoz tonoz 7 in-
tegrī semitonij qd̄ est dimidiū toni: dis-
sonātia est (vt d̄r. iij. musices. caplo. j.)
omnis igit p̄iunctio totidē vocū duoz
tonoz 7 minoris semitonij p̄sonātiā
reddit de nēcitate. Ibec autē est diatesse-
ron: de qua agim⁹: q̄ apud antiquos ea
de causa ita semp̄ reputata fuit. Inde
enī q̄rtō 7 q̄nto musices/imo fere p̄ oīa
illius volumina p̄sonātia dicta est. qd̄
tñ nō oēs capiunt. Quare si extreme il-
lius voces simul pulse p̄sonare affirmē-
tur: igit successiue sumpte. Unde om-
nis p̄iunctio totidē vocū: triū vō tono-
rum/quōcunq; plata/dissonātiā facere
de necessitate diffinit. similis autē 7 earz:

que numero q̄nq; a diapēte deficiunt 7
si voces q̄ huiusmodi sunt cātus nō fm̄
se totas: s; tñ fm̄ p̄cipiū vni⁹ 7 finē al-
teri⁹ sonare dicant. Itaq; p̄p̄iū cātus
plani est: p̄ voces disgregatas: qd̄ ei so-
li puenit p̄ferri siue p̄nunciari. De p̄-
p̄rietatib⁹ cāt⁹ 7 earū origine. La. III

Et etiā cātui plano p̄p̄rium:
qd̄ nō ei soli: s; omni certe p̄-
necessariū est. Prop̄iū enim
nō modo huic: verū etiā con-
trapūcto: 7 mēsurabili est p̄ naturam/
aut. b. molle vel. b. quadratū semp̄ de-
cātari. Quēadmodū enī impossibile ē
aliqd̄ modulari q̄n statū vel in diatoni-
co meloz genere vel cromatico nō inci-
dat: ita 7 in alfa sup̄dictarū p̄p̄rietatuz:
etiā si tres numero fuerint. Cū enī ter-
tiū gen⁹. i. enarmonicū: neq; fm̄ totuz/
neq; fm̄ quasilibet ei⁹ partes p̄actice re-
cipiat quēadmodū libro p̄mo ostēsum
fuit relinq̄t d̄ necessitate vt sup̄dicte p̄-
p̄rietates a genere diatonico 7 cromati-
co tñ pueniāt. Inde enī sicut p̄ earum
noīa importat p̄imā atq; tertiā diato-
nicū gen⁹: scđam vō cromaticū efficit.
Si enī illud gen⁹ (vt boetius libro. j. in
q̄t) ceteris duri⁹ atq; naturali⁹ est: istō
vō molli⁹ manifestū est. b. mollis p̄p̄ie-
tates ab ipso genere cromatico: nature
vōz. b. q̄drati a genere diatōico puenit
se: b. quadrati inq̄/id ē. b. duri. Quāq;
enī huiusmodi p̄p̄ietas ab ei⁹ signo dū-
tarat/put vsus obtinuit/denotet: p̄t tñ/
imo etiā debet: quēadmodū ea que. b.
mollis est: ab ei⁹ effectū appellari de q̄
bus dicim⁹. s; harū qd̄ p̄p̄ietatū: q̄ a
genere diatonico pueniūt p̄ oēm positi-
onē (idest tonū/tonū 7 semitonū) illius
seruāt naturā. Que autē a cromatice ve-
nit quātū ad minimā ei⁹ partē tñ. s. se-
mitonū. Qd̄ autē reliquū illi⁹ est: idest

tribemitonium incōpositū nunq̄ deueni
re in p̄cticā dictū fuit. Que cū ita sint in
de necessario dicim⁹. Proprietas natu
re est q̄ in omni diuisione quattuor vo
cum duos tonos h̄z semitonium quocū
q̄ ordine distribuant nulla tonoz diui
sione genitū: s̄z tantū a natura datum.
hui⁹ aut̄ proprietatis p̄cipiū ex musico
rū institutiōe est in littera. c. verū enim
p̄cedentib⁹ tonis semitonio q̄ subsequē
te. Nam enī ostēdim⁹ libro. iij. natura
liorē esse diatesserō p̄sonatiē positionē:
que hoc modo p̄cedit: quātū ad illā in
ueniendā: 7 inde quātū ad huiusmodi
fundamēta iaciēda pueniētiore q̄ fue
rit que ecōtrario modo. Ip̄a vō nullo
inf̄ notulas cār⁹ demonstrat signo. Ea
enī que sunt a natura nequaq̄: s̄z tm̄ eo
rū accidētia p̄signant⁹. Proprietas aut̄
b. mollis est: que in omni diuisione q̄
tuor vocū: duos etiā h̄z tonos 7 semito
nium semitonium inq̄ chromaticū p̄ diuisi
onē. s. toni pueniēs qd̄ ideo molle est:
quia maius infuallū in minus p̄uertit.
Hec enī p̄prietatē: vt h̄z triū tonoz im
mediatoz. f. g. a. b. positionē cassam si
ue nullā faceret: eo q̄a cōtra genera me
loz 7 inde p̄tra h̄ facultatis p̄cipia est:
instituta fuit. Diuidit enī tertiū dictoz
tonoz (quēadmodū sc̄da tetrachordi
synemenō chorda) q̄ eadez de causa inf̄
a. b. posita est in duo semitonia / minus
videlz atq̄ mai⁹: vt cū minori 7 duob⁹
p̄cedentib⁹ tonis / dissonantiā illā triū to
noz i diatesserō (qd̄ oportebat) verteret
p̄sonatiā. Unde huiusmodi p̄prietatē
in p̄dicti semitonij acutiorivoce causas
essendi accipit: 7 i ḡuiozi primi toni in
cipit. Qua in re manifestū est vltimū si
gnoz mobile fieri. Aliud est infualluz
toni: 7 aliud p̄dicti semitonij: que ab il
lo dūtarat (eo q̄a inf̄. a. b. nullū est me

dium signū) de necessitate demonstrant.
verū enī hac discretiōe. Cū enī ton⁹ se
mitonium min⁹ semitonio maiori supua
dat: hinc p̄ semitonio minori demonstrā
do p̄dicto signo i p̄p̄ia ei⁹ figura rema
nēte, idest. b. quā triāgularē intelligūt:
7 p̄ maiori in q̄drāgularē vel q̄dratam
p̄uerso (vt hic. b. maiores n̄ri vtendū ef
se optime statuerūt. Tūc enī quēadmo
dū semitonia ip̄a vno comate differunt
(vt p̄batū est) ita eoz signa vno angulo:
quo nihil recti quātū ad hoc attinet fi
eri potuit. Qd̄ moderni minime p̄side
rantes signū iam dicti semitonij mino
ris. b. rotūdum eiusdē figure vim igno
rātes appellāt. Cū enī rotunda figura
que circularis d̄r: oim̄ capacissima fue
rit 7 inde oēs in se p̄tinens: alienū est a
ratiōe qd̄ aiunt. Maiori enī signo saltē
potestate / min⁹ infuallū: 7 minori ma
ius demonstrādū p̄cedere / ridiculū videt̄.
Tertia vō vltima p̄prietatē si in tono
rū 7 semitonij genere atq̄ positiōe a na
ture p̄prietate in nullo differat: vnde et
de p̄ se p̄siderata ita p̄t appellari: per re
spectū: tm̄ ad immediate p̄cedentē q̄. b.
mollis est / b. q̄drati vel poti⁹. b. duri vt
meminim⁹ appellat̄. Relatiua enī sunt:
durū enī ad molle dicif: 7 ecōtra. nō au
tem quadratū. Hec aut̄ p̄prietatē que i
g. incipit / vltimū triū tonoz de q̄b⁹ dixi
mus in duo ineq̄ semitonia p̄. b. molle
diuisum in pristinū reddit statū. Quā
obrē. b. quadrati siue. b. duri p̄prietatē
est: que semitonium. b. mollis in tonū cō
uertēs / in omni etiā diuisiōe q̄tuor vo
cū duos habet tonos 7 semitonium dia
tonicū siue naturale. Duri enī p̄ tonū
q̄ p̄ semitonium ab illo inf̄sectū sonāt vo
ces. Et generalit̄ vbicunq̄ semitonij in
tonū p̄uersio fiat intendēdo: vt i tertio
late dixim⁹. Unde aiaduertendū q̄ du

Liber

rum et molle non dicuntur de signis nisi tantum respectu ad sonum quem representant. Quare huiusmodi proprietates in nullo alio quam in eo quod dictum est: non autem in sono sunt differentes. Quod enim iisdem vocibus et intervallicis efficiuntur. Est autem proprietas ut hic summe essentialis vocum distributio vel sub genere diatonico tantum: vel sub eodem et chromatico descripta. De quarta proprietate in cantu nullatenus assignanda ubi de puncta falsa opinione agitur. Ca. V

uartā autē in cantu assignādam esse proprietatem et si ex precedentibus impossibile manifestum fuerit: quibusdam tamen huius artis scriptoribus: id non bene visum est. Ibi enim cum adiuverent. mese ac paramese chordas id est. a. b. acutas/tono naturaliter distantes per secundas tetrachordi synemenon chorda in semitonium minus propter causam dictam perverti: ipsumque tetrachordum latine punctum interpretari: inde huiusmodi intervallicam perversionem: quam antiquorum doctissimi recte ut ostensum est molle appellaverunt: Coniuncta tamen falso nuncupaverunt: quando quod per nomen importat ignorantes dixerunt. Coniuncta est de tono semitonium facere de semitono tonum. Cuius erroris opinio inter cantores ita invaluit: ut plerique illorum dimisso. b. mollis nomine quando illo utendum fuerit per puncta decatare dicant. Et sunt quidam qui si in predictis finibus id est. a. b. vel eorum intervallo ipsa conversio fiat. p. b. molle effici dicunt: si vero alibi ita illam coniunctam appellant: ut quartam in cantu esse proprietatem predicant quorum utrumque a veritate alienum est. Quinque enim esse tetrachordas omnia a semitono incipientia. scilicet. ypaton/Meson/Synemenon/Diesemmenon/proboleon quae praefata sunt ad tertium: ita sibi ipsis puncta sunt: ut in eadem

chorda in qua praecedens terminatur: sequens in ordine incipiat libro. ij. ostensum est. Cum igitur quartum disunctum a tertio atque de per se initium faciat: hinc est quod ipsum tertium ad sequentis diastem/nomen punctum dicitur ratum in reliqua omnia quemadmodum ex eius appellatione colligit sibi vendicavit id est synemenon. Et cum quattuor fuerit chordarum: inde omnem illius positionem punctarum vocum secundum hanc considerationem tantum esse de quibus boetius libro. j. et. iij. meminit necessario dicemus. Quare et si huius tetrachordi proprium fuerit: illud quod recessum tonum per secundam eius chordam dividere ut ostensum est manifestum tamen ex precedentibus esse potest: nequaquam inde nomen punctum: sed tamen ea de causa de qua diximus obtinuisse. Actus enim divisionis nomine punctationis velle interpretari ridiculum est. Hinc enim puncta proprie sumpta quae sinaphe grece dicitur ut idem praepositor noster libro. j. inquit est duorum tetrachordorum sub una et eadem chorda superioris quidem gravissima: inferioris vero acutissima collectio vel aggregatio ut hic e. f. g. a. b. c. d. ubi in ipso. a. acuto propter illius binam assumptionem ut cum precedentibus et subsequenter per tetrachorda computaretur: hec de qua agimus puncta propter causam dictam a vetustissimis atque sapientibus recte instituta fuit. Et quoniam hac ratione nullum in sui constitutione generat intervallicum: nullo eorum inter notulas demonstrat signorum quod est vel toni spacium in semitonium minus conversionem: vel eiusdem semitonij in ipsum tonum a quo intersectum fuerat restitutionem ostendere. Quapropter punctarum positionem secundum quod ad illorum sensum attinet: falsas esse ut ostensum est dicimus atque supuacaneas. Et falsam inquit: quoniam non sine predictorum intervallicorum perversione ut per superiores eorum diffinitionem manifestum est: illam intelligunt. Supuacaneam autem: quoniam vel in. b. mollis

*Supuacaneae non
nominantur alias
dumque per boetium
et notantur eas
de quibus notum est
trazo fide*

ut b quadrati pprietatē eo modo cade
re necesse est: q̄ ipsi falsarū p̄iunctarū
assertores incōsiderate p̄sentire vident:
quādo vel p. b. molle vel. b. quadratus
esse p̄signādas aiunt. Oportet enim de
necessitate ut alteri dictarū pprietatus
sint voces: cui erit signū si recte institu-
tū fuerit. De numero vocū epilogus

Voces autē quot **Ca. VI**
numero fuerint: si libro se-
cundo dixerim: nūc etiā re-
petendū est. Numeri igit vo-
cū aut fm naturā aut fm musicorū insti-
tutionē p̄siderat. Natura autē tot sunt
numero: quot sunt earū discrimina vel
dissimilitudines. Et qm̄ donec ad octa-
uā peruenerint: nunq̄ equalitatē sono-
rum vel similitudinē p̄sequūtur: septe-
z igit dūtarat esse voces necesse est. Anti-
qui autē cū inf̄ p̄sonātiā bisdiapason
oīm maximā atq̄ vltimā p̄p̄ cās dictā
diffinissent: inde q̄ndecim voces quem
admodū superiori volumine dū de mo-
dis musicis agebat patuit: ut in p̄ma il-
lorū p̄stitutioe esse voluerūt. Moderni
vō ecōtra ad minimā illarū que est dia-
tesseron causa iam assignata attenden-
tes: sex t̄m esse perpulcre imo rectius sta-
tuerunt. Tot enim ex illi specieb⁹ p̄gre-
diunt: q̄bus oēm decurrim⁹ musicā om-
ni abiecta dissonātia. Ab inc enī ātiq̄ etiā
oēs p̄ tetrachorda diuiserūt quideci vo-
ces. De signis vocum et eorū causa.

Ed qm̄ voces **Ca. VII**
trāsēntes sunt: nullā post ea-
rū p̄nūciationē h̄ntes subli-
stentiā aut p̄manētiam: inde
q̄busdā signis: q̄bus illas intelligerem⁹:
necessario in hac disciplina vtendū erat.
Vir enī decātate fuerint statim desinūt
esse. Qm̄ enim p̄nūciant: tūc p̄cise sunt:
quādo vō plate fuerint iam nō sunt. Si

gna autē q̄bus vtimur sunt nō q̄dē na-
turalia: vt fum⁹ ignē nō dūz apparentē
et vestigiū aīal inde trāsisse significātia:
s̄ t̄m ab institutione musicorū idest. a. b.
c. d. et in ampli⁹ edita. Unde boetius ad
maiorē numerū vocū de q̄bus dictū est
insinuādum: q̄ndecim libro q̄rto scz. a.
b. c. d. e. f. g. h. i. l. l. m. n. o. p. esse sta-
tuit: deo differētib⁹ characterib⁹ oīa depi-
cta: vt oēs diapason cōsonātie spēs q̄ in
q̄rtodecimo signo finiant⁹ et maioris
p̄sonātie: q̄ est bisdiapason extremā vo-
ces p̄ graue et acutū semp differre signi-
ficaret. Qui aut post illū fuere musici et
ante gregoriū magni t̄p̄a septē t̄m esse:
idest. a. b. c. d. e. f. g. a p̄mo sup̄dictorū
quidecim incipiendo: nec ab re diffinie-
rūt. Et enim sepe meminim⁹ septē sunt
dūtarat discrimina vocū. sed qm̄ in his
t̄m nō est stat⁹: inde si post septimā et vlti-
mā intendēdo repetant⁹: tūc sicut est re-
perire octauā similē h̄re sonū cū prima
de necessitate: ita et simili signo demon-
strandam esse: optime diffinierūt. Gre-
gorius vō sc̄tissim⁹ tertiā in practicam
deducens modorū cātandi p̄stitutionez/
de qua dictū est: cum in autēticos et pla-
gales q̄ i secūda erāt diuideret modos/
et plagalibus ipsis diapente a finali re-
missam in maiori eorū depositione h̄re
p̄sensisset: tūc vt illā que sc̄dī modi ē an-
notaret p̄mo sup̄dictorū signorū idest. a.
q̄d antea quissimū fuerat: aliud p̄ tonū
ab illo remissus idest. g. (quēadmodum
nup̄ime dixim⁹) merito p̄posuit: g. enī/
(quēadmodū ex replicatioe septē signo-
rū p̄teplari p̄t ad grauiorē partē ipsius
a vt hic. a. b. c. d. e. f. g. A. b. c. d. e. f. g.
locatū iuenit. Quare apud nos septem
tantū sunt signa vocū hoc ordine dispo-
sita. g. a. b. c. d. e. f. que ob cām vltimo
dictam gregoriū appellant. signū autem

diffinitio modorū qm̄
tūc enī in plagalibus
et f. ex antecēdē
qm̄ nō rep̄t̄

teste aurelio augustino libro scdo d do
ctrina christiana: est res que pref spem
quā igerit sensib: aliqd aliud ex se facit
in cogitationē deuenire. vnder nos q
primū nra signa pteplamur: nō modo
ipsas voces/verū etiā p grauez acutum
differre/ac quasdā singulis tonis: qsdā
vo semitonio tm distare/et maioz nro
rum institutione imaginamur/et intelli
gimus. Quāobrez q dicunt signū est in
hac facultate/qd secū litteras trahit et
voces vt Bāma ut Are Bmi. 7c. qd p
nomē signi importat/ignorāt. Hec enī
nihil aliud ex se qd id qd sunt/faciūt i co
gitationē deuenire. De tepozib: autez
predictoz patrū Boetii nri si venerabi
li Bede libro pmo de gestis anglozum
alia mens fuerit) Simacho Anno dñi
qngētesimo 7 vno pōtifice maximo ef
fecto/atq: sub Theodorico rege apd itali
am floruit. Gregoriū aut Anno qngen
tesimo nonagesimo 7 vno: vt in cronica
martiniana dicit/ vniuersali ecclesie pesse
cepit. De grauitate signoz 7 acumiē

Grauiat 7 acuta p La. VIII
respectū ad voces qd repen
tāt nō autē de p sedicim) es
se signa. vnde sicut voces vl
singule singul/vel septene/cōparate(qm
septē tm sunt natur/ipsas gūitatz acu
mini ascribunt: ita 7 earū signa pari for
ma relata. Et qm fm modoz cātandi
qualitate/ā grauiori termino secūdi ad
acutiorē septimi: tertia voce vltra bisdi
apason eleuatur: 7 hinc scdo/atq: tertio
necessario replicant: in pmo igit ordine
signa ipsa gūia erūt in scdo acuta: in ter
tio vo supacuta. Quāobrez qd sibi vo
lunt dicētes viginti esse litteras cantus:
7 illas in octo graues/septē acutas/ qn
q supacutas diuidūt. Si enim grauez
acutū relatiua sunt: idēz erit necessario

de quocunq: maioz 7 miori numero iu
diciū. vnde quēadmodū octo piores i
septē sequētū cōparationē/graues erūt:
sic etiā nouē ad sex: decē ad qnq: 7 ita i
ampli) piori scilz numero addendo/ā
secūdo autē: vel ecōtrario modo subtra
hendo/ pari forma in septē acutarum/
ad quq: supacutas cōparationē. Qd
si verū fuerit: nre tm musice facultas qn
tum ad pma diuisionē illud nullatenus
admittit. Si enī octo piores graues fu
erint: pmiū ergo. g. atq: scdō octauo lo
co positū: diapason psonatiā mīme effi
cient: qd falsum esset pcedere. Quinq:
enim tonis 7 duob: semitonij iungun
tur: qbus eadē psonatiā pstat. q si illas
efficiunt: supdictoz igit signoz ipsi/ al
terum graue: alterū vo acutū erit de ne
cessitate. Cōsonatiā enim est acuti soni
grauisq: mixtura. sz qm supdicte diuisi
onis: causa ab eis nulla affigri potest:
nos igit erroris illoz originē aperiam).
Postq enī beat) Gregoriū hoc signū. g.
piorib: ab. a. incipietib: rōne iam di
cta pposuiss: existimarūt imperiti can
tores: sic illis additū fuisse: vt deinde p
octonariū/ 7 septenariū numerz distribu
enda: 7 ita gūitatz acumini frustra tm
vt pbatū est assignāda esse. Si enī septē
sunt voces dūtaxat: illi) igit signi ppo
sitione/numer) piorz nō est adauct): sz
tm eoz ordo pmutat). vt sicut illoz pri
ma institutione. per. a. b. c. d. e. f. g. di
numerabant: ita in hac scda 7 vltima.
p. g. a. b. c. d. e. f. Scdm numerū enim
rerū signādarū est numer) signoz illaz
de necessitate. vnde quēadmodū. a. in
pma illoz descriptiōe tāq: grauissimuz
grauū in sūmitate pollicis locatū erat:
ita 7 nunc. g. eā obre situm est: 7 inde re
liqua omnia a proprijs atq: antiq: eo
rum sedibus mota sunt.

Sed si. tom ex sep
f. tom qm tra puz
fina in b puz aca
m) puz puz d
puz puz d
fina additio rē
to m. b. fm rē
m. c. d. e. f. g.
puz puz puz puz
m. a. b. c. d. e. f. g.

De nominibus vocum et eorum in-
uentione. Caplin. IX

Domina vocum quibus utimur
hoc modo excogitate atque in-
uente fuere. Paulus enim quidam
noie/cassinensis monasterij san-
ctissimi Benedicti monachus/sedisque apo-
stolice diaconus/cum ex officio suo cerei pa-
schalis benedictione psallere teneretur:
et anno quodam in vigilia pasche ita per
gradum raucedine affectus inueniret/ut vix
loqui potuisset: sanctum christi precursorem at-
que baptista iohannem toto corde orare ce-
pit: ut sicut patri illi/zacharie dudum an-
gelo non credenti ob hoc muto effecto
vix ei meritis in die natiuitatis sue ad-
loquendum apta reddita fuit ita sibi ei ob-
tentum ad cantandum facilis restitueretur.
Qui accepto pugillari/arreptoque cala-
mo hymnum ad honorem illius/in quo omnia
que de conceptione et sua natiuitate ge-
sta fuerant/enarraret: conflare volens:
ab effectu sui impedimenti incipiendo
metrica ludens ita exorsus est. Et que-
ant laxis resonare fibris/mira gestorum
famuli tuorum/solue polluti labij reatu
sancte iohannes. Mira res. Cum enim
vix absoluisset hymnum ita eius vox effu-
gata raucedine clarificata fuit: ut ab au-
dientibus maxima in admiratione ha-
beretur. Hoc autem per omnem italia
diuulgato/processuque temporis interie-
cto/Guido aretinus/ac etiam monachus:
qui post Gregorium primum in hac disci-
plina floruit: cum omnem modulatio-
nem per diatesseron consonantie species:
que sex tantum vocibus continetur: ad-
recte cantandum necessario distribuenda
esse/propter ea que de illa nunciusque dicta
sunt/intellerisset: hinc sex nomina quibus
appellarentur/suauiterque pronunciaren-
tur non modo illis imponenda esse com-

gruum existimauit: verum etiam capi-
ta sex pedum primi versus predicti hym-
ni que sunt. Ut. Re. Mi. Fa. Sol. La/
ob causam cuius gratia confectus fue-
rat: illa esse per pulcre statuit: atque sic or-
dinauit: ut cum litteris Gregorii in in-
teruallozorum distributione conuenirent:
Tono enim tono/semitonio/tono/at-
que tono iunguntur. Quod ita ceteris
suorum temporum musicis/atque poste-
ris fere omnibus placuit: ut pauci per
litteras iam dicti Gregorii/quod ideo
antea obseruabatur: quia ad numerum
septem naturalium vocum correspon-
debant/et nulli per antiqua nomina oc-
to syllabarum ad numerum octo dia-
pason consonantie vocum pertinentia
id est. noan. noe. cane. agis/ decantare
inueniantur. Multo enim rectius per
minime consonantie species. scilicet. Ut
re. mi. fa. Re. mi. fa. sol. Mi. fa. sol. la:
quibus se predicti tritoni dissonantiam
cuitamus: suauius elegantiusque cantum
proferimus. Harum enim syllabarum/
quinque numero (quod de superius dictis af-
firmari non poterat) suam et ab alijs di-
stinctam obtinent vocalem sine quibus
nihil in voce continua proferri potest.
Unde non immerito superius descrip-
tam Guidonis institutionem/auctori-
tate Johannis pape/de quo in preceden-
tibus dictum est: firmatam extitisse le-
gimus. Quamobrem et si alia atque alia
nomina quibus voces exprimeremus:
vel in eodem vel in maiori numero ad-
inuenire possibile fuerit: nunquam tamen a
quocumque tentandum est illa inuestiga-
re/et huic facultati applicare stultissimum
enim esset/quod optima ratione factum
fuisse constat/et ab ineuntibus seculis
multis iure obseruatur: velle immu-
tare et tante arrogantie habere sec-

primus per has syllabas
20 per Gregorium litteras
de cantu solutus est

iste quinquaginta. Vnde
re mi fa sol
hinc suas vo-
cales distinctas
et omnes quinquaginta
includit litteras

sectatores opīari: vt quidā ex nostris/ q̄
hīs octo syllabis cantādus esse institue
rat: Psal. li. tur. per. vo. ces. is. tas. ne.
q̄ predicta p̄siderās: neq̄ etiā q̄ barba
rice: vt ita dixerim: remittēdo pronūci
arent minime p̄uidēs/ id est ab vltima
incipiēdo: vt b. Tas. is. ces. vo. per. tur
li. psal. De nominū vocū/ et signoz
conuenientia.

Capitulum X

Ignā aut vocū/ et illarū nomi
na superi⁹ descripta: hoc mo
do iuncta sunt: et per cantus
prop̄erates distributa. Primo
enim oīm signoz/ id est. g. p̄mi ordinis:
q̄d ab oībus gāma grece appellat⁹/ hui⁹
existens figure/ p̄ma vox/ aut p̄mū no
men/ vlt syllaba/ id est/ ut/ prop̄eratis. b.
quadrati recte adaptata est: gāma enī/
et si quātū ad n̄ra attinet p̄ncipia/ ex gre
gorij institutione/ grauissimū grauius
prop̄t cām dictam fuerit/ vt ostensus est/
semper tñ. f. subintellectū/ q̄d est b. mol
lis/ p̄ncipiū immediate premitit. ad
cuius respectū vel relationē/ p̄mū ias
dicte. b. quadrati/ vel. b. duri prop̄erata
tis locum iure dicī possidere. Si enim
hac p̄fmissa relatione p̄sideret/ vel ac
cipiatur: cū duos post se habeat tonos
et semitonij diatonici nulla. s. tonoz
diuisione productū: cantus erit nature.
Musice igit disciplina/ numerū/ q̄q̄ re
latū ad sonū h̄ns pro subiecto/ in infini
tum/ vel quasi infinitū ad vtrāq̄ partes
grauē. s. et acutā/ a quocūq̄ termino p̄n
cipiū produci sumat/ extendi p̄t/ et in
de ab gāmaut simplicit̄ remitti. Qd̄ q̄
q̄ ita fuerit: minime tñ fm qualitatem
modoz ad ip̄m. f. pueniendū: qz null⁹
ab ip̄so gāmaut deponit⁹: nec ab illo in
cipiendum/ tum eadē de causa/ tum q̄a
semitonij habz chromaticū: id est per di
uisionem toni genitū/ minime erat. cro

maticum enim genus: sicut innaturali
us est a genere diatonico/ vt dicitur pri
mo mulices/ sic et posterius illo. Dein
de autem in. a. secūdo signo/ secundum
nomen/ id est re. In. b. vo. mi. in. c. fa.
predicte proprietatis. Et quoniam idem
signum per diatesseron p̄sonantiaz: que
est prima omniū/ atq̄ per primam eius
speciem/ fm hanc p̄siderationem/ imo
etiam scdm ordinem nature/ vt i tertio
libro probatum est/ ex duobus. s. tonis
precedentibus/ et semitono subsequen
te constantem: a primo omnium distat:
primum etiam nomen vocū/ id est. ut
prop̄eratis nature/ vbi initium facit:
iure illi assignatum est. Itaq̄ vnicuiq̄
signozum precedentium/ quoniam vni
duntaxat deseruiunt proprietati/ vnicū
tantum nomen assignatur: huic autem/
quoniam duabus/ duo adaptantur: et
ita in. d. sequenti. sol. re. In. e. vo. la.
mi. Similiter autes in. f. duo. id est. fa
iam dicte proprietatis nature. et. vt. p.
p̄eratis. b. mollis principium: tñ pro
pter causam in quarto signo dictam:
tum etiam/ quia eodem ordine/ eadem
q̄ diatesseron specie/ et si semitonij cro
maticum fuerit/ quod oportet: causa in
precedentibus assignata/ voces ab illo
procedunt. Ceterum in primo septem
acutorum signozum/ id est. g. q̄d a pri
mo octauum est: tria vocum nomina/
scilicet. sol. nature. re. b. mollis prop̄
eratum precedentium. et. vt. b. quadra
ti ibidem: sicut in primo omniū signo
rum incipientis. Ex quibus tot esse in
vno quocūq̄ signo voces/ et earum nomi
na/ quot fuerint proprietates decurren
tes/ ostenditur. Sed quoniam iste/ ter
narium nunq̄ excedunt numerum: in
nullo igitur signo hac consideratio
ne/ id est non permutato ordine insti

tutionis principiorum a quarto. scilicet in quarto loco
cui assignatorum ut quidam ex nostris in cantu me-
surabili omnem per ignorantiam vel arroganti-
am profundes musicam faciunt plusquam tres
voces et earum nomina tot idem esse possunt. Pro-
inde autem in a. sequenti tria nomina eadem ratione
scilicet la. nature mi. b. mollis. re. b. quadrati.
In b. vero quod trite synemenon dictum est
vnum tamen assignatur videlicet fa. quorum utrumque
per respectum ad sonum quem representat molle
ob eam dictam nuncupatum est. In hoc autem
signo cum fuerit chromaticum si quartum ab f.
precedenti extiterit: ac per diatesseron ab illo
intensum nullum assignatur principium id est ut.
In b. autem sequenti id est paramesem semitonio
maiori distat a precedenti vnicum
etiam nomen scilicet mi. propteratis. b. quadrati
in quo etiam non assignatur principium: quoniam se-
quentes voces a semitonio atque im-
perfecto intervallo exordiri inuenirentur pre-
cedentium positiones quod est summo per cau-
tum. Quod sequenti autem in c. tria nomina. scilicet sol.
b. mollis. fa. b. quadrati. ut. nature. In
d. tria etiam. la. b. mollis. sol. b. quadrati. re.
nature. In e. autem. f. g. a. b. atque. b. se-
quentibus: sic in precedentibus atque sibi sibi.
In c. vero duo tantum. sol. b. mollis: fa. b.
quadrati. In hoc enim signo si unus
de principalioribus fuerit: quoniam decimam a fi-
nali septimi modi transgreditur vocem non as-
signatur. ut. In d. etiam duo. la. b. mollis/
sol. b. quadrati. In e. vero in quo per-
tinet fine facimus vnum tamen. scilicet la. b. quadrati. Hec
enim tria signa ultimo dicta id est. c. d. e.
ideo tamen posita sunt ut proprietates in pre-
cedentibus. f. atque. g. incipientes que sex vocibus
prehenduntur ad usque fine perduceremus. si vero
ulterius ab e. ultimo dicto procedat putamus quoniam
et in cantu mensurabili fieri solet tunc ter-
minum sequens erit. f. in quo dicendum est fa.
non quidem per b. molle ut plerique indocti
existimant et ita eiusdem signo infirmas

posito falso tamen demonstrat: scilicet tamen per natu-
ras in precedenti. c. sic in silibus incipientes:
et in a. terminantur ubi de necessitate doctri-
ne generalis per huiusmodi facimus. Alii enim per
quandam circulationem horum principiorum esset per-
cessus in infinitum: quem omnis disciplina su-
mo per refugit. De principalium signorum
atque deductionum numero. **Capitulum XI**

Sed dictis igitur quemadmo-
dum tres esse proprietates can-
tus. scilicet b. quadrati nature. et b.
mollis ostensus est: ita et prin-
cipaliora signa siue prin-
cipales litteras tot esse numero: videlicet. g. c. f.
duntaxat manifestum. Ab his enim ipse pro-
prietates originem ut per monstratum est qua-
tum ad situm deduxerunt. scilicet q. b. quadrati est tri-
bus in locis id est in primo termino quo
gamma positum est. octauo et quatuordecimo.
quod autem nature: in duobus tamen pertinet i. ca-
tu plano per eam superius dictam. scilicet quarto et
vndecimo. quod vero b. mollis etiam in duobus
videlicet septimo: et quatuordecimo in-
cipit. Et quoniam a quocumque iam dicto-
rum septem terminorum ipse sex voces. ut
re. mi. fa. sol. la. eliciuntur siue deducun-
tur: septem igitur sunt earum emanatio-
nes siue deductiones. scilicet tres. b. quadra-
ti: due nature: et due. b. mollis. Est igitur
deductio sex vocum cantus sub aliqua
trium proprietatum emanatio.
De signorum per graue et acutum finem eorum ca-
racteres differentia. **Capitulum XII**

Sed autem musici quoniam ipsa signa
de quibus dictum est triplici ordine
describunt: nunc maioribus: nunc
minoribus: nunc vero minimis
characteribus seu figuris ita depingere
A B C D E F G A B C D E F
g. a. b. c. d. e. f. sic enim quando voces
graves: acutas vel superacutas signifi-
cant: proprium intelligimus. Maioribus enim

ma impare si
7 haggins. it. p. q
ma impare si
en finit in a acuta

quid fin deduct
vide

Liber

signis aut figuris: maiora spacia: et mi-
noribus minora facile mente cōtēplamur.
Maiores enim spacijs ut mathematica
pstat demonstratiōe quā ipsē dimēsiōi
bū nūerovoces quē metiuntur chordā quā
acute et iste quā faciāt supacute. De si-
gnorū et nomīnū vocū pūcta appellatiōe

Signa igitur vocū et earū. **Ca. XIII**
noia dō quibz ligillati dictū ē: ita
similē collecta denoiant. **ut.**
A re. b. mi. c. fa. ut. d. sol. re. e.
la. mi. f. fa. ut. **B** sol. re. ut. **A** la. mi. re.
B fa. b. mi. **C** sol. fa. ut. **B** la. sol. re.
E la. mi. **f** fa. ut. **B** sol. re. ut. **A** la.
mi. re. **B** fa. b. mi. **C** sol. fa. **B** la. sol.
E la. **Γ** autē si apud grecos tria fuerit i
ordine alphabeti. **p. c.** lra i illo existat:
ut cum dicuntur alpha. vitra. gamma: latini
vo p. g. illā accipiunt: propter vicinītatē soni:
quā int se hēre vidēt. Unde enī sepe mul-
tū alfa illaz in alterā puerit: ut b. ducē
ti: trecēti: quādringēti: quingēti: sexcēti: se-
ptingēti: et in alijs noibz ne lōgū faciā
preeo. Quare aut. g. nūc p mū signoz
nroz fuerit: ostēdū ē: s. q. de re grece de-
noandū (quē admodū ab ineūtibz seclis
mltis in oēs scholā musicorū ita vetū ē:
ut nihil tā tritū: tāqz vulgatū in illa exi-
stat: et nulla valeat rōne pbari) hinc du-
pliciter opinatū est. Quidā enī eo qz hēc
nra disciplina ab ipis grecis ut p oēs bo-
etij libros pstat inuestigata fuerit. Alij
vo qz dicēdo. g. ut. insipidā reddit pro-
nūciationē: dicēdo aut gāmaut: dulcis-
simā: qd nō esse parū faciēdū puto.

De scdo genere signoz. **Ca. XIII**

Et etiā aliud i musice discipli-
na genū signoz: qd p notularū
figuras de quibz in prio dicem
necessario daf. cū enī ea q cātā
da sunt vbis expmanf: vba aut lris scri-
bant: ne igit int vtuqz significatiōis lit

teras: id ē significatiū sonos et significa-
tiū dictamina vel carminū snias piden-
tia fieret: hic notule qdā ab antiqs mu-
sicijs sub poz tñ intelligētia signoz op-
time excogitate atqz ad significādū so-
nos dūtaxat i huius facultatis pctica in-
troduce fuere: sic enī qñ notulas ipsas
aspiciunt: statū ppositis tñ clauibz: de q
b'etiā supest dicēdū vel. a. vel. b. vel. aliā
quācūqz de septē: et in quocūqz ordine:
id est gūm: acutaz vel supacutarū existe-
tē intelligim. Hoc enī apud grecos teste
boetio li. iij. et si in figuris notulaz dif-
feram semp obsuatu fuit. De pūn-
ctionibz vocum in generali. **Ca. XV**

Absolutis igitur de signis vocū
quātū expediēs erat ptractan-
da videbant: nūc aut de pgres-
sionibz siue dō illaz distribu-
tiōe vel pūctiōe: pmo in gñali: scdo aut
in pñctari dicēdū ē. Cū oēs voces p di-
atefferō psonātie spēs necessario decur-
rere ostēsus fuerit: et idō sex tñ esse et to-
tidē earū noia: q ab institutiōe et pcessiōe
ne musicorū sūt ut. re. mi. fa. sol. la. hic
igitur p pñqzores sibi sūt: aut tono: aut
semitonio. q vo ftie: aut ditono: aut se-
miditono. q aut qrtē: vnico tñ modo
id est duobz tonis et semitonio ipsam di-
atefferō psonātiā efficiētibz. q vo qñte
vnica etiā via id est tribz tonis et semito-
nio diapēte psonātiā reddētibz iūgūf: qz
ipsē infuall a seinuicē natura distāt. et
qm h' modi semitonii naturale est quē
admodū pbatū fuit: nulla p ptea ipe cō-
sonātie tonoz pñtiōe idigētes: idē quot
quot itra quācūqz illaz iuēti fuerit toni:
ab oī diuisiōe iure abstracti pñdāt et ac-
cipiunt. vnde ex his q dicta sunt: qrtuor
necessario eliciunt regle: q pñcipia cāriu
re noiant. quibz ignoratis et ipe cāriigno-
rat. nō enī ad recte cātandū sufficit scire

Gama d' e apud
illos sed in magna
ter. viatūz an
se nro et enaj
se. my in loco e
aliqz pñt
pñt pñt pñt

sex modi sunt in istis: 1° p^o a p^o a d^o p^o a b^o c^o
ad 2° p^o t^o m^o 2° p^o s^o t^o m^o 3° p^o d^o t^o 4°
p^o s^o d^o t^o 5° p^o d^o t^o 6° p^o d^o t^o 7° p^o d^o t^o 8° p^o d^o t^o 9° p^o d^o t^o 10° p^o d^o t^o 11° p^o d^o t^o 12° p^o d^o t^o

Quintus.

XXXXI

intēdere voces sūm eaz infualla aut re-
mittere: s; optet sūmope vt ad seinuicē
cōparare s; alteri sex dictoz sex modo
rū naturalē institutionē: nec aliē a pfe-
rēte accipiāt. si aut cār ab ijs oberraue-
rit vt qñq; accidere soled corrigēd est: 7
ad huiusmodi pñcipia reducēd. Be
pñcipijs cār. Prima regula. Ca. XVI

Qñdis vox scde sibi aut per
tonū aut semitonius natura
iūgīf. p tonū inq; qñeadmo-
dus. vt. re. Re. mi. fa. sol.

Sol. la. p semitonū vō. sic. Mi. fa. dū-
tarat. Secunda regula. Ca. XVII

Qñdis vox tercie sibi aut p
dītonū aut semidītonū na-
tura iūgīf. p dītonū enī sic:
vt. mi. fa. la. p semidītonus
aut sic. re. fa. mi. sol. Qua-

re nulla cā est p quā tonū i semitonū: vel
dītonū in semidītonū aut eōi pñdictis se-
cūdarū ac terciaz vocū pñctiōib; dūta-
rat pñctat. vtrazq; enī supñdictarū posi-
tionū eā natural est: qñ scdā q est tercia
rū vocū: a pñā q est scdā rū dependet de
nccitate: 7 vtrazq; illaz ex hac maria de
q supius meminim. si enī spēs pñonati
arū in gñe tñ diatonico describūt (quē
admodū li. j. ostēsuz atq; pbatū ē) hic
igīf 7 pñdicta eaz elemēta de nccitate ex
qñ cōponūt. At qñ in eodē gñe oīa in-
diuisibilia existere i seipā pclarū fecim:
peccāt igīf pñcipia: oppositū pñeden-
tes: atq; male d musica sentiētes: falso
dogmatizāt. q si i pñucto qñq; ob cās
seqñti libro dicēdā eōrio fiat: sep tñ cā
r planū integerrima atq; indiuisibilia re-
tinet infualla. Tertia rla. Ca. XVIII

Qñdis vox qñte sibi nisi tñ pñā
tesserō pñonatiā natura musi-
ces iūgīf. sic. vt. fa. re. sol. mi.
la. Quāobzē oīs pñunctiō qñt

tuor vocū precise triū tonoz immedia-
toz dissonatiā faciēns de necessitate vt
sepe probauim) falsa est: 7 ide omnino
abijciēda. Peccat enī pñcipia ad q (sic
ostēdim) p. b. molle ē reducēda vltimū
triū tonoz in semitonū min; pñuertēdo.
Ihic enī a cātozib; qñ tñ de p se nullā fa-
ceret fidē) vulgo dñ si cant ab. f. in. b.
dūtarat ascenderit: vel ecōtra descende-
rit: tunc in acutiori pñdictarū vocū ad
pñfatam dissonatiā euitandā per. b.
molle decantandū est: vt in primo seqñ-
tium exēplo. Verū enī muerō si in pri-
miori voce ab. b. descendēti clausula fi-
at: 7 pausa simul cum sentētia verborū
puta in. a. a quo repetendo ad ipsum. f.
remittatur: vt in secundo exēplo in pri-
ma 7 quarta dictione: tunc si mihi in
quodam rescripto vernacula lingua cō-
flato inconsiderate alia mens fuerit in
acutiori voce idēst. b. per. b. quadratus
decantandū est. Quē enī nullus fuerit ibi
rescripti superioris ad qñtā inferiorē: s;
tñ ad primiorē in prima ei pñctiōe ra-
tiōe iā dicte pause illā pñseqñtis: 7 ide nul-
la sit cā pñrāseūdi a gñe diatonico 7 na-
turaliori in cromaticū: verum est quod
affirmam. Et si cār si limodo ab. c. vel
d. ad. b. intēdat: 7 ad eundē terminū re-
mittat: vt in tertio exēplo: tñ etiā qñq;
ppñqñozes sibi voces tā semitonio qñ to-
no natura iūgant. p. b. qñdratū in acuti-
ori ei terminio: tonū accipiēdo semitoni-
um vō relinqñdo: cū nulla sit cā vtendi
b. molli: tñ etiā qñ nature illi modi mu-
sici essz ipedimēto pñnūciandū est. Des
enī modi cātandi: qñto 7 sexto exceptis
ipā. a. b. acuta: tono d natura sua dista-
re faciūt: qñ nisi tñ dissonatiē vitāde gñ-
tia vt in pmo exēplo neqñ pñtermitten-
dū ē. si vō post. b. f. pñdicta: cant p tribe-
mitoniū in. d. vel diatesserō in. c. remit-
f iij

Liber

trip. m. / nota q. p. de fin. h. d. m. p. h. q.
 ip. dia. loq. t. d. n. et p. o. f. r. d. o. d. i. a. p. e. t. e.
 ab. f. p. m. o. b. i. l. i. t. v. p. ad. b. m. y. c. u. s. f. u. t. o. r. /
 12. loq. t. de. d. t. e. i. n. t. e. s. a. ab. b. m. y. v. p. f. u. t. o. r. /

si a. p. a. p. o. m. o. t. v. p.
 ad. c. f. u. s. s. e. r. m. o.
 t. g. i. n. t. e. d. e. d. o. f. m. y.
 f. o. l. l. i. d. i. a. p. e. t. e. g. o. e. r.
 n. o. o. p. p. v. t. r. a. c. o. m. a.
 n. o. s. e. d. d. i. a. t. s. e. i. o. q. d.
 m. y. n. y. e. p. o. s. s. e. t.

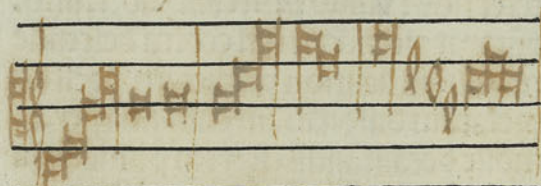
primus ex

2. ex

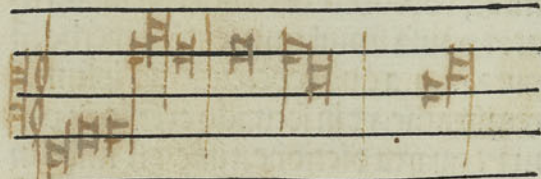
3. ex

4. ex

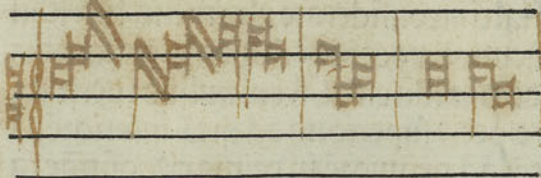
ra. a. q. b. i. t. e. r. u. i. n. b. q. u. i. s. n. o. r. e. p. c. u. s. s. o. f.
 e. l. e. u. e. t. t. u. c. p. b. m. o. l. l. e. i. i. p. s. i. a. c. u. t. i. o. r. i. v. o.
 c. e. p. t. i. n. v. l. t. i. o. e. x. e. p. l. o. p. f. e. r. e. d. e. s. t. A. d. i. l. l. i.
 e. n. i. i. n. d. i. c. t. i. o. n. e. s. p. o. s. t. p. m. a. e. i. p. o. s. i. t. i. o. n. e.
 m. o. t. u. q. n. q. v. o. c. u. i. n. t. e. n. s. a. z. a. d. u. s. q. c. n. e.
 c. e. s. s. e. e. r. a. t. i. n. c. e. d. e. r. e. v. l. a. b. e. d. u. t. a. r. a. t. a. d.
 i. p. s. b. v. t. s. i. b. i. d. i. a. p. e. t. e. r. e. s. o. n. a. r. e. t. i. t. e. d. e. r. e.

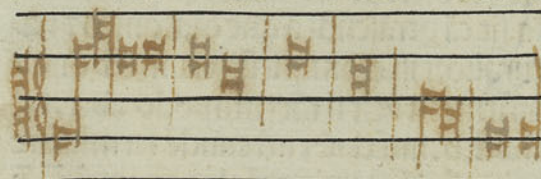
Dominus deus meus

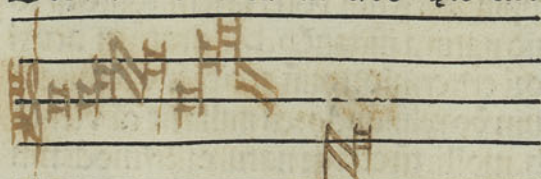
Gaudeamus omnes in

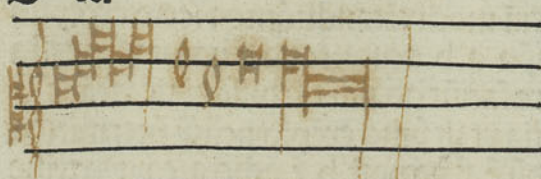
domino diem festum

Domine bonum est nos hic esse

Eter

nam

Quarta regula 7 vltima. Ca. XIX

Ulla vox q. n. t. e. s. i. b. i. n. i. s. i. t. m. p.
 d. i. a. p. e. t. e. s. o. n. a. t. i. a. q. t. r. i. u. t. o. n. o.
 r. u. 7. s. e. m. i. t. o. n. i. e. s. t. n. a. t. u. r. a. m. u.
 s. i. c. e. s. i. u. n. g. i. t. s. i. c. v. t. s. o. l. r. e. l. a.

quibus cetere ei due species id e. Ad.
 mi. f. a. fa. intelligi possunt. Quam
 obrem omnis coniunctio quinq. vocu
 duorum tonorum 7 duorum semitoni
 oruz minoz. vt b. b. c. d. e. f. (de qua li
 bro. j. dictu est) dissonantia faciens de ne
 cessitate falsa est p defectu vnu semito
 ni maioris: 7 ide pncipia: ad qsi remit
 tendo accipiat eiusde semitonij additio
 ne p. b. molle reducenda est: si aut inten
 dedo p. b. q. dratu. Tunc eni vtraq. extre
 maru id e. b. f. cromatica est: ita vt so
 n. p. me atq. guissime sit inf. b. 7. a. illa
 pcedentem son. acutioris inf. f. 7. g. illa
 sequente ultra dimidiu vno comate. Se
 rta vox si p supiore sex vocu distributio
 ne q. tuor tonis a pma 7 semitono pci
 se distare inueniat decrementu patifita
 vt q. n. q. triu tonoz 7 duoz semitonioz
 existat ab oib. p. ref. pncipioz derogatio
 ne pcedit. vnu eni 7 ide ee semp hre: ad
 psonantia tm ptinet.

De tertie 7 quarte regule princi pioz discoueniencia. Ca. XX

Idem aut diatesserō et dia
 pēte psonantia sepenūero ex di
 spositiōe car. sibi ipedimēto
 esse si eni ille ab. f. in. b. dūta
 rat ascēderit: a quo in. e. deponat vt in
 prio exēplo qd est pmi modū: 7 scdo qd
 sepe 7 multuz in tertio 7 quarto modo
 inuenitur: tunc aut diatesserōn conso
 nantia aut diapente nulla erit. Verum
 enim si. e. quod est diatonicum in cro
 maticum conuertatur: vtraq. supradī
 ctarū psonantiarū salua erit: s. quoniaz
 hac intualloz puerfione p. m. modū in

finali termino clausulā p semitonū cōtra naturā suā faceret: cāt' in .c. terminās per tonū: inde maiores nri potius hac diuisione vtendū esse: q̄ predictam generis diatonici qd est ceteris natura lius puerione in cromaticū facere merito diffinierūt: vt ipsa quicqz vocū dispositio per duos semiditonos, alterū, scz ab .b. in .g. remissus: alterū vō ab .e. ad ipm .g. intensus: nullo scz habito respectu ad extremas voces diuidere: qd ab oibus in ipso actu cātandi obſua: qb' distributionib' vocū plures alie intelligi pnt. Si autē predictae diuisiones vocū ecōtrario disposite fuerint: scz vt ab .e. in .b. prius eleuari videant: a quo in f. immediate deponat: pari etiā format vel diapēte vel diatesserō nulla iudicari poterit. Qua in re aiaduertedū: si ipsum .e. alteri diuisionis vocū pcedenti finis extiterit: vt in tertio exemplo: cum illis cōputat: nulla seqtur dissonātia: qm per diatesserō/ac diatesserōn oēs ille diuisiones vocū diuidunt. Si autē de per se predictū motū intendendo incipiat facere: vt in qrtōz vltio exemplo: tunc in dissonātie vitiū saltē tritoni qd est pene inemēdabile: inde omnino euitabile incidendū erit de nccitate. Quāq̄ enī si q̄s grauiorē dictoz tonorū idest .g. f. in semitonū min'z maius diuidat: quoz assumpto minori ad acutiorē illi' pte hoc modo iūeto qd oportebat: prefatā dissonātiā in diatesserōn psonātiā deducere valeat: minime tñ admittendū est. Quēadmodū eū ipse ton' .f. g. semitonū mai' hui' modi distributionē ad grauiorē h'et partē: inde tonus .g. a. sic etiā sequēs ton' .a. b. qd esset ad tetrachordū synemenō subuertēdū atqz ad oēs musicā destruēdā: cū fuerit singulare directoriū illi' sic li. ij. palaz

fecim' atqz li. iij. dū de monachordi diuisione tractabam' illud enī tetrachordū ea de causa q̄ pdixim' institutū a semitono minori eadē incipiēs nccitate p diuisionē ipsi' toni .a. b. pueniēti mai' ad acutiorē partē relinqt semitonū. vt b. a. b. b. qd etiā trite synemenō atqz paramese, siue b fa, atqz b mi, māifeste pbāt.

87. in duo diatona.

Somi ne quinqz talenta tradidisti

mibi mortua vita fuit

Al le luya

De musicor cātoze. Caplin XXI

Quid aut int musicū cātoze insit boeti' nri libro .j. euidenter docet: qn' sic iam meminim' ait: Music' est q̄ rōne ppēsa canēdi sciam nō fuitio opis: sed iperio speculatiōis assumit. Illi' ē enī inq̄rere qd ipsa sit musice facultas: ex q̄ b' pſtet psonātijs: qd ipse: q̄ illarū spēs: 7 haz elemēta: q̄s ordo illoz: d quo nū prime dictū ē: 7 ita ad usqz idiuisibilia speculādo: quēadmodū supiorib' voluminib' a nob factū ē: tādē duenire: 7 ibi quiescendum. Que et si ta fuerit: oportet etiam illuz omnibus modis practi-

cum esse. Nō enī de psonātiar ei mem
bris nisi illa precognouerit: qd ad sensū
ptinet recte poterit disputare. Cātores
autē in duplici sunt dria. Quidā enim
simplices pctici sunt: qdā vō quāq ad
apicē pteplatiōis minime pueniant si
mul speculatiui: vt sunt hūi: q cātum cō
ponūt: quos modulatores generali no
mine appellāt: q etiā sepe multum qm
circa particularia vlsan multo peritio
ores musicis: q circa vniuersalia: in hoc
dūtarat existūt. Possibile est enī aliqū
in effectib cuiuscūq facultatis ignora
tis eoz causis exptū esse. Quare sic mu
sicoz est: qd fuerint superi cōmemora
ta intelligere atq diffinire: ita 7 cātozū
hoz quātū ad actū armonizādi necessa
ria: 7 p quē modū vtiliora existāt deter
minare: atq in op deducere. Sic enim
(vt dī. j. ethicoz) geometra 7 faber diffie
rent inqrun de recto. At simplices can
tores sunt: q superioz opera sū illozū
regulas sciūt decātare. De pmutati
onib vocū 7 earū opinione. Ca. XXII

Quidā autē ex italia hui ar
tis scptores: cū de pmutatio
nibus vocū aliqd audierint
vel legerint: eo sumope deri
dent: qm nunq ab antiqs philosophis
puta ptolomeo, pithagora, ac platone
7 alijs q plurimis: q de musica conscri
pserunt: s3 neq a boetio, gregorio, aut
guidone (vt aiunt) de his facta est men
tio: qd est admodū puerile dictū nullū
q existēs efficacien nulliusq momenti.
Quis enim nesciat instantiā p locus ab
auctoritate negatiue sumptā nullū esse
firmamēti. Eadez enī rōne idē de mo
doz cantādi in autētos 7 plagales diui
sione ab eodē gregorio facta de q nul
lum a boetio q illū annis nō paucis vt
pmonstratū est pcessit: verbū factū fuit

atq de noibus vocū ab ipso guidone i
uentis: que apd illos nunq fuere dicē
dū essz. An nesciūt possibile esse additi
ones in artib put libro. j. dictum est) re
ste aristotele fieri. Mutatiōes igif vo
cum necessarias esse in cantu: sapientes
atq maiores nri existimasse: ex hoc p
clarū videt. Si enī sex tm fuerint: qbus
oēm pcurrimus musicā quē admodū ea
rum noia que sunt. vt. re. mi. fa. sol. la.
ostendūt: 7 impossibile fuerit oēm mo
doz cantādi modulationē vnica earū
positiōe includere: necesse igif est: quo
tiens cātus extra vltimā intendēdo vel
citra pma remittēdo ptransierit: etiā si in
pma earū positione nequaq absolute
fuerint: totiēs alterā p altera sūm formā
psequē dicēdā assumere ab alia in aliaz
ppetatē trāseūdo. Quid enī aliud sunt
ipaz ppetatū vl duaz tm in vno 7 co
dem termino vel oīm pstitutiōes que i
his signis. c. f. g. ex maioz nostroz in
stitutione 7 oīm pcessionē inserte sunt:
nisi ipsarū sex vocū quedā ad seinuices
additiones 7 colligatiōes. Et quid est
p illarū scdam vel tertiā emanationes
in singulis terminis aut duplicent aut
triplicent: nisi vt qn super dicta ratiōe
vel alia quacūq earū de qb dicemus
agendū fuerit trāsmutari valeāt. Ex ne
cessitate igif in cātu mutationes fiunt.

De mutatione qd sit 7 ex qbus fiat.

E noie aut mu Ca. XXIII
tatiōis qbusdā vim vbi igno
ratiōis visum est q sit duarū
vocū sub vno 7 eodem signo
necessaria punctio: qd tm a veritate ali
enū esse pstat. Vocib enim q naturalit
ab immediate pcedētib 7 subsequenti
bus p intualloz eque distātiāz ex pprie
tatū cōmixtione in eodē loco 7 sono sūt:
nihil ampli accidere pt quo magis cō

ides posses dicere
de dī. j. p. l. p. l. p. l.
et autē facta a
tū p. l. ex nō ab
alijs ex de nō ab
vōm apd ex nō
ab alijs f

no ē rōpctio f
ta
mūto bōm

iungant. Mutatio igitur in presentia. Item quod per illi nomen importat id est quod permutatio. Permutatio autem unius rei per altera quedam subrogatio est. Item autem permutatio iure de equilibrio. Et quoniam unius vocis precise equalitate: quod idem sit in sono: recte igitur de his tamen est mutatio vel permutatio. Quod ob rem mutatio in cantu est unius vocis dimissio: et alteri in eodem loco et sono assumptio. Vel mutatio est, nominum vocum in eodem loco transpositio aut variatio. unde in iis terminis in quibus unica tamen vox assignatur: sicut in gamma ut. a. re. b. mi. et e. la. nulla est mutatio. Oportet enim illam et vocem a qua et vocem ad quam (ut patet per definitionem) habere. Quod etiam de b. fa. b. mi. vel potius de b. fa. et b. mi. eadem ratione est affirmandum. Non enim est unicus terminus (ut cantorum plerique per ignorantiam putant) sed duo distincti et separati. Si enim b. fa. ab. a. immediate precedenti semitonio tamen distat. b. mi. autem toni spacio. ipsa vero b. fa. atque b. mi. semitonio maiori distincta sunt (ut sepius probatum est) neque igitur in eodem sono erant: neque in eodem loco: et si per unicum distaret termino computentur. Utraque enim supradictarum vocum decima est ab gamma ut: quod ab antiquis atque sapientissimis huius artis scriptoribus quemadmodum libro. iij. patuit prima. b. nona. et secunda. b. nona. ab a. re. incipientibus dinumerare optime dicte sunt. De triplici mutationum institutione et causa. Capitulum XXIII

Mutantur igitur voces ab una in aliam triplici causa. Aut enim ratione precedentis atque deficientis proprietatis. Aut ratione signi. b. mollis. vel. b. quadrati quemadmodum usus loquendi inflictores obtinuit: propter causam sepius dictam inter notulas cantus de scriptorum quod horum tamen proprium est. Aut utri-

usque ratione. Si enim mutationes: primo omnino ea de qua diximus necessitate fiunt: igitur quotienscunque ultra vocem. la. ita dictam atque ultimam cantus ascenderit: aut citra ut: quod prima omnino atque gravior est deponetur: toties altera per altera in eodem loco: necesse est subrogare: ita ut si cantus in ascensu fuerit: prima vel secunda vel tertia accipiat: si autem in descensu: quarta quinta vel sexta secundum dispositionem terminorum in quibus permutandum erit. Ratione autem signi. b. mollis: aut. b. quadrati proprie nulla fit vocum permutatio: sed tamen causa in cantu apponitur: de qua dictum est. Non enim a voluntate in quo plurimi ex nostris peccant: sed a necessitate in illo (ut per documentum) describuntur. per illa enim cantum a principibus musicis de quibus nuprime quemadmodum oportuit diximus oberrasse: et ad illa sicut ostensum est reducendum insinuamus. Ratione vero utriusque mutationes dicuntur fieri: quando predictae mutationes et cause in eodem termino: simul conveniunt. Quibus de rebus animadvertendum quod mutationes que sub priori earum ratione dicuntur fieri: si a natura in. b. quadratum aut e converso instituantur: nullo inter notulas signo demonstrantur. Utriusque enim harum proprietatum constitutio cum fuerit per omnia diatonici generis: eque naturalis est. si vero ab. b. molli in naturam etiam: Naturam enim (ut alibi recensuimus) nequaquam: sed cum accidentia demonstramus: sunt enim adesse vel abesse. Que vero sub secunda: quoniam ab. b. molli in. b. quadratum fuerit vel e converso: altero earum proprietatum signo. i. illi in quam permutatio terminabit: etiam stantibus notulis: saltem per ignorantibus principia demonstrantur. Diversorum enim generum quantum ad semitonium id est chromaticum et diatonicum existentes: diverse quodammodo sunt nature. Que autem sub tertia et ultima: hoc est a natura in. b. molle: eiusdem. b. mollis si-

pas. de. 2. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

quod per mutatio per signum. b. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

per illa signa cantus 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

per notam. f. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

sub 12. f. quod per notam. f. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

ex b. f. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

gno notificant. De ordine permuta-
darū vocū ⁊ earum ascensu ⁊ descensu.

M ijs igit̃ ter La. XXV

minisi qbus due sunt voces:
due etiā fiūt mutatiōes: qz

ordo hic est. Prima enī illaz

cū scda ascēdendo: ⁊ scda cū pma econ-
trario permutant̃. In ijs voī qbt̃ tres

sunt voces: series permutat̃. Si enī ha-

rū vocū due tm̃ in ordine accipiant̃: ter-

tia vo seorsum maneat: tūc ille modo p̃

dicto duas efficiēt mutatiōes: ista vero

nullā p̃stinet. Unica enī vox in quātuz

huiusmodi nō trāsmutat̃. Cū igit̃ p̃mu-

tanda fuerit: ne frustra videat̃ stare: et

nulla sit causa q̃re pot̃ cū alfa p̃dicta

rū q̃ altera: inde cū vtraq̃ recte p̃muta-

tur: q̃ttuor efficiens mutationes. P̃ia

enim cū scda: deinde aut̃ cū tertia eam

obx̃e permutat̃. ac scda etiā cū eadē ter-

tia parī forma. vt in. g. a. c. d. s̃z in. g. a.

q̃ttuor p̃iores ascēdēdo ⁊ descenden-

do: relique autē ascēdēdo tm̃. In. c.

autē ⁊ in. d. ecōtrario modo due p̃ores

s̃z descēdendo dūtarat: cetere aut̃ ascē-

dēdo ⁊ descēdēdo. Dēs enī mutatio-

nes in. ut. vel. re. vel. mi. terminātes: p̃

ascēdēdo fiūt: in. fa. sol. la. p̃ descēdē-

nde enī vulgo atq̃ bene d̃z vt. re. mi.

scandūt. fa. sol. la. quoq̃ descendūt. Il-

le enī cum fuerint inferiores: ad ascen-

dendū aptiores existūt. Iste vo cū sint

superiores ad descēdendū. Ex his aut̃

que nūcūq̃ dicta sunt: nullā mutatio-

nē per tonū: vel diatesserō: vel diapente

fieri vt quidā indocti p̃tendūt: ⁊ si noīa

vocū sup̃dictas illaz p̃iunctiōes fuerit

significātia (cū vbiq̃ vnisonariū ⁊ eq̃li-

um extent vocum) manifestum est.

De mutationibus que pro

ascēdendo tantū fiunt vel

descēdēdo. La. XXVI

De autē fuerit causa qua

re mutatiōes q̃ bine p̃ ascē-

dendo tm̃ vel descēdēdo di-

cunt fieri ita distribuēde ex-

istant: a multis queri solet.

Sūt enī vt optime inquit̃ diuersarū p̃-

prietatū. b. mollis, s̃z ac. b. q̃drati. Si

uerse autē pprietates quēadmodū loco

vel situ quātū ad earū initia ita g̃uitate

⁊ acumine sunt differētes. A grauibul

autē ad acutū ascēdēdo: ab acutis vo

ad g̃ue descēdēdo p̃gredimur: s̃z cum

be mutatiōes de q̃bus nunc q̃r̃: tā ab

acutiori earū pprietate q̃ a g̃uiori p̃ce-

dentes in. g. ⁊ in. a. pro ascēdēdo effi-

ciant̃: in. c. vo ⁊ in. d. taz ab inferiori q̃

a sup̃iori p̃ descēdēdo q̃ndā habeat du-

bitationē vt meminim̃ paucis absolu-

mus. Ille igit̃ mutatiōes q̃ per alteri

pprietatis defectū fiunt: eaz̃ necessario

p̃m grauez acutū sequunt̃ ordinē. Iste

autē cū huiusmodi g̃ra neq̃q̃ fiāt illud

minime ob̃uāt. Nō enim initia suarū

pprietatū quātū ad hoc attinet: s̃z tān

loca signoz̃ illarū ⁊ cām sue positionis

inf̃ notulas cātus respiciūt. Et qm̃ illa

ad grauiorē partē h̃nt. g. a: ad acutio-

rem vo. c. d. subintellecta: igit̃ quotiens

cunq̃ a sup̃iorib̃ iam dictis terminis

ad p̃dicta signoz̃. b. b. loca dūtarat: vel

a prima illarū pprietatū in scdam aut

ecōtra simul cū mutatiōe fit mor̃ in cā

tu: tūc p̃ descēdēdo fieri: ⁊ quoties ab

inferiorib̃: pro ascēdēdo necessario di-

cim̃. Cātū enī in alia dispositiōe existe

ti p̃dicte mutatiōes minime fierēt. Nū

q̃ enī. re. vt. in. g. vl. mi. re. in. a. p̃ ascē-

dendo simplici trāsmutant̃: cū vnici

q̃ illarū ppriū fuerit ascēdere: neq̃ sol

fa. in. c. vel. la. sol. in. d. eadē rōne p̃ de-

scēdendo. De ordine p̃nuncianda-

rum vocum vel simpliciter vel in p̃mu-

inc. / fa di pa i
an ex sm st la
ex qd

acmor
la p d
pans
ex p
e sol
pans
la col
ifor

signo
#

ex qm
signa
p ex a
pans
in sup
dico
inf

no p
simp
in fa
de v
de v
sed am
sonly
qre de

tationib⁹ considerandarū. Ca. XXVII

In disponendis autē vocib⁹ si
ue ordine pnūciādi vel i mu
tatiōe fienda primo omnīū
ad modoz cantādi naturaz
quā inuiolabilē obſuare oportet atten
dendū est. Cōmune enim imo propriū
est oīb⁹ modis musicis per naturaz aut
b. qdratū exceptis ijs qui in. f. finez fa
ciunt quēadmodū ex singloz natura p
cedenti volumine descripta intelligi pōt
decantari. si vō tritoni diſſonātia de q̄
ſepenumero dictū est illis acciderit vt i
his quattuor vocibus. f. g. a. b. tūc. b.
mollis pōpetate in hoc dūtarat atq; i
earū acutiori ad illam diſſoluendā 7 in
diateſſeron puerrendā vtendū est. Be
inde autē si cant⁹ ab. b. in. a. vel. g. depo
naſ: a quib⁹ in. c. vel. d. eleuabit: tūc di
miſſa in altera illarū. a. g. b. mollis p
prietate qm̄ ceſſante cauſa inſtitutiōis
illī: ceſſat de neceſſitate ei⁹ effect⁹ ad eā
que. b. quadrati dicif ne ipſoz modoz
peruertam⁹ naturā redeundum est. Illi
enim. b. c. acuta q̄. b. molle tono diſta
re facit ſemitonio de natura ſua inten
dunt 7 remittunt. Si autē poſt voces. b
mollis de qua dictū est cant⁹ per oīa in
deſcēſu fuerit: tūc ei⁹dē pōpetatis vo
ces aduſq; grauiorē q̄ est. f. proſeqre ab
ſq; omni impedimento l3 voces enī q̄
in. a. g. f. aſſignant⁹ per. b. molle: ab ijs
que per naturā 7. b. quadratū vel durū
in nullo preſq̄ in noīe differūt: cum ſint
vniſone 7 per reſpectū ad predicta earū
ſigna eodē inſuallo: puta vni⁹ toni diſtā
tes. Que autē huiuſmodi ſunt: nequa q̄
diuerſam aut variā efficere poſſunt mo
dulationē: ſi vō vltērī remittant⁹: tunc
per naturā neceſſario. Quir⁹ autē 7 ſext⁹
q̄q; alijs medijs in precedētib⁹ libris p
batū fuerit per. b. molle decantari: nūc

etiā ita agendū esse; huiusmodi ratioe
pstat. Cū enim in predictae prope-
tatis principio terminari inueniantur: a quo si
cut ab aliarū prope-
tatu initio. vt. re. mi
fa. sol. la. decurrant: semitoniū a tertia
in quartā hñtes preclarū est qđ affirma-
mus. Al's enim iam dicta prope-
tas frustra posita fuisse: qđ nemo musicus cō-
cedit. Et qm̄ stante siue durāte illa nul-
la causa est: vt ab eadē in sequentē pro-
prietatē ouertamur: peccāt igit p̄ igno-
rantia p̄ncipioꝝ: oppositū asserentes: in
quo plurimi ex n̄ris errare eadē de cau-
sa inueniunt. Sicut enim ab. g. pre-
dictas sex voces intendētes: illas p. b.
quadrati siue. b. duri prope-
tatem aduf-
q̃ ultimā proferim⁹: ita ab. f. illas exor-
diendo necessario per. b. molle: quarū
semitonia vno apothome seiuncta sunt.
Nam si in alijs modis post q̃ causa as-
signata ad. b. mollis semitoniū ventur⁹
fuerit: cōtrario fiat: illud est: qm̄ idem
semitoniū ad eoz institutionē minime
pertineat. Illi enim semitonio tm̄ dia-
tonico per oēm eoz positionem p̄fecti
sunt: atq̃ subsistunt: ad qđ dimisso illo
chromatico: atq̃ molli: statim ob eā cāz
ouertunt. Verū enim si in q̃nto modo
vltra acutiorē. b. mollis vocem q̄ est. d.
cant⁹ ad. e. eleuet⁹: a quo in predicto. b.
dumtaxat remittat⁹: tunc qm̄ trium to-
noꝝ immediatoꝝ dissonātiāz efficit⁹: vl-
in. d. vel in. c. fm̄ cant⁹ dispositionē ab
b. molli in. b. quadratū siue durū: ma-
iorū n̄roꝝ sn̄ia: quēadmodū la. sol. i. d.
7 sol. fa. in. c. ostendunt ad illam dissol-
uendā permutandū est. Sicut enim in
alijs modis per. b. mollē triton⁹ dissol-
uit⁹: sic i his per. b. durū: q̃q̃ enim ad iā
dictam dissonātiā tollēdā per ultimū
toni. scz. d. e. in semitoniū ouersionē fa-
cile succurrendū essz: ratio tm̄ eiusdē qn̄

apothema ferro
ma 19 d² 2

mahis modis possit
fingere orationes
admirandi in
e usque ad hunc
sensu quod in his non
fuerit quod hunc est
non

Non bene

obtinn preapru

diace in fmo no
e illud idem noo
sed e dñi qd for
nat rony ifta
post fmo diap
quod fmo in c.
eleue fmo in d.
dñi fmo in a.
et hup qd ad nñg
rom

ti modi minime pmittit. Tono eni at
qz tono de natura sua ppria incipit ele
uare diatefferon psonantiā q in semito
niū diatonicū terminat. Unde si econ
trario modo ex dispositiōe cantu agēdū
fuerit: vt scōs p̄dicte psonātie toni in se
mitoniū p̄uertēdū sit: falsam h̄re cōpo
sitiōnē necessario dicem. si autem post
predictā dissonantiā emēdatā cantu in ip
sis. d. vel. c. eleuea qbus in. a. vl̄ vltra
deponat: tūc in p̄dictis. d. c. vel alio il
loz iterū ab. b. qdrato i. b. molle: vt na
tura diapēte a finali intēse q tonū habz
post diatefferō: neq̄q̄ dissoluat. quē ad
modū. fa. sol. in. c. 7 sol. la. in. d. mani
feste probat pmutandū est. De pmo
registro cantus. **Caplm XXVIII**

Doniā notulas in cantu ne
cesse esse ostēsum est: notule
aut p̄iora de necessitate sup
ponūt signa idest litteras de
qbus dictū est. verū qm̄ hec oīa q̄b i lo
cis palme cātus aut iuncturis illi q̄ pri
mū certū 7 determinatū registrū mulices
quātum ad p̄cticā dicūt locata existant:
nullā de per se fidē faciūt. Hinc musico
rū antiquoz institutiōe ad illā inueniē
da haud incōgrue hoc modo p̄uifus est.
Lū oēs modi cantādi in his q̄ttuor lit
teris. d. e. f. g. diatefferō psonātiāz per
sonātib finē faciāt vt ostendim mani
festū est. e. f. semitonium illi p̄ssidere.
Qd̄ si de per se in illa dūtaxat specie iā
dicte psonātie p̄sideratū immobile fue
rit: verū fm̄ ipsoz modoz fines ecōtra
rio est. Alij enī vtputa p̄m 7 secūd per
tonū p̄sequēte semitoniō: alij vō ab eo
dē semitoniō: alij aut p tonū illo imme
diatē p̄termisso: 7 alij per tonū tertio lo
co ab illo intensus incipiūt eleuari. An
de p̄t huiusmodi semitoniū stabilitatē 7
mobilitatē in libris facile dinoscerem:

antiq̄ vnica linea aut chorda mobili q̄
dem nulla tñ clauī p̄munita vtendum:
ac predicti semitoniū vocē grauiorē / cuz
fuerit acutiori p̄ior natura q̄dam speci
ali semibreuit̄ ab alijs caractere 7 figu
ra distincta: de q̄ vt in antiq̄s volumib
etiam hoc t̄p̄e reperit̄. Infinita habent̄
exēpla p̄signandā nec tñ indocte statue
runt. Per hanc enī figurā semitoniū ip
sum de quo agim̄ immobile esse fm̄ lo
cum: per chordē vō variationē aut trāf
mutationē mobile ea de qua agim̄ p̄si
derationē ostenderūt. In plurib̄ enim
dictoz cantādi modoz diuersam obtri
nuisse cōputationē palā est. Autēti enī
q̄a principales 7 excellētes tertia voce
sup̄ finalē: plagales vō in eoz finali ter
mino habuere chordā. Quāob̄re p̄mus
mod̄ in. f. h̄ns chordā: scōda voce sub il
la formabat semitoniū. scōs vō i. d. se
cunda sup̄ chordā. terti in. g. tertia vo
ce sub illa. quart vō in ipsa chorda. q̄n
tus autē in. a. q̄rta voce remissa. sextus
in. f. scōda voce: s̄z per finalē terminū a p̄
mo accipiens d̄riam. septim̄ autē in. b
quadrato h̄ns chordā. in q̄rta voce q̄ui
ori semitoniū possedit. octaū q̄dez si
cut terti. vez enim in finali differebāt.

De scōdo registro cāt. **Ca. XXIX**

Vo musici p̄cessu tēporuz
superi dictā chordē variati
onē repudiātes illā immobi
lez ab ei p̄mo loco id est. f.
nō modo esse voluerūt: verū etiā aliam
q̄nto loco p diapēte psonātiā ab illa in
tensam. id est. c. instituerūt: vt his me
diantib̄ oīm signoz summa de q̄ in pre
cedentib̄ habūde dictū est: 7 inde oīm
notularū loca per illa intellecta vnico i
tuitu facili cōprehenderent̄: s̄z linea q̄ i
f. rubei coloris: que vō in. c. crocei diffe
rentie causa fuit.

hup om̄i p̄ neg
notule d̄p̄se neg
littere

ap̄naly.

ip̄m rōndaz p̄p̄zales
h̄tōm in finali b̄
autēti vō i. b̄ p̄m̄
sup̄ finalē ex p̄de / or
rō / p̄m̄ / p̄m̄ / p̄m̄
nō de p̄p̄a sed p̄m̄

De tertio ultimo registro ubi de clauibus cantus agit. Caplm XXX

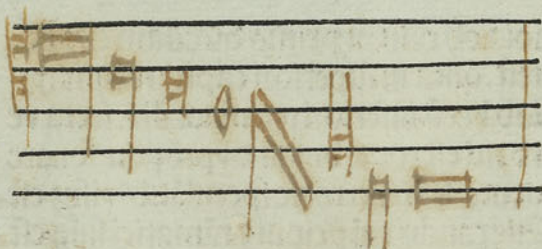
Si spaciū fm q per eius nomē importat duorum extremorum fuerit: et inde duarum vocū distantia: unde nulla illarū in linea vel in spacio: s; tm̄ in alfa extremitatū eiusdē infual li erit: sicut p signa ut b. a. b. apte videt. Moderni tm̄ vtili considerātes vt notularum descriptionē qdam discretiōe facilius aiaduenteret: oēs cantū p lineas: et earū spacia nō modo distinxerūt: verū etiā duab; clauib; de qb; iam superi de dim̄erēpla vtendū esse diffinierūt. Iba rū aut primā in ipso pmo loco pōis: at q; vni lineae institutiōis. id ē. f. scōaz vo sequēti etiā. c. antiquoz positionē quā tū ad firū obsuātes dedicarūt. s; q in. f. duab; semibreuib; alfa alteri supposita: et longa antecedere pfecta est. Que vo in. c. duab; tm̄ breuib; qm̄ minori numero notularū fieri nō potat: pari forma vt de semibreuib; acervatim in pōi clau i positis dictū est. s; hec qm̄ propterati nature debuit: ex oibus figuris rectis: il la vo q. b. molli: ex recta: nō rectis. Per prioris enī rectitudinē a natura pcessis se: per sequētiū aut obliq; tate: qdā in naturalib; ab illa possidere significat: p tonū enī atq; tonū ab omni diuisiōe ab stractos: sicut nature proptetas p gredi incipiēs: semitonū tm̄ h; p diuisionem toni: et inde p accidēs vtiq; genitum.

De notulis siue figuris car; plani et earum officio. Caplm XXXI

Ant; igit; plani octo sunt figure. f. maxima. longa. brevis. semibrevis. alpha. toc. vnc. et finis. Iba rū autē due pōres syllabā longā recipe antiq; dixerunt: ter tiā vo breuē: qrtā nec syllabā recipit: nec

sola: ob cam in primo dicēdam esse potest. qnta in superiori capite recipit syllabā: cū inferiori terminat illā. sexta vero id est toc; qbusdā dyptogon sonare acurā: s; tm̄ nō recte speculātib; visus est. Alexandri enī picipui grāmatici snia est: syllaba q binas vocales vim retinentes: Cōtinet est longa dyptogon: sic pbat aura. Tocus aut; si corpore brevis fuerit: qm̄ duas h; lineas ascendentes simplex vo brevis nullas: ppiuz igit; atq; distinctū ab illa habebit officiū: silr aut; et vncus. Iba et enī duas etiā lineas: s; tm̄ a laterib; descendētes. Qua in re animaduertendū q oēs figure vsq; ad alphaz exclusiue simplices sunt. s; cum illa d sui natura figura composita fuerit: qm̄ in vtroq; capite sonare apud musicos palā est: relinq; igit; vt sequētes. id est toc; et vncus de qb; dixim;: etiā compositae figure officiū teneant: s; alit; qdē. Alpha enim in inferiori et supiori capite plenā et eālem accipit pnunciationē: to cus vo et vnc; in corpore plenā: s; in eaz caudis instantaneā recipiūt. Iba enī se ipsas et sequētes subintellectas tm̄ vl superiorē atq; immediatā vt in tocob; inferiorē vt in vncorep;sentant; atq; sonāt. Iba et enī si hoc tpre cantoz ignoran tia vir obfuent;: sunt officia fm̄ antiquoz rū musicoz traditionē supdictarū figurarū. Iba finis aut est figura: partim simil prime partim vo dissilis. simil inq; magnitudine et caractere. dissilis vo: qz illa caudata est: ista vo minime. cui; officium est vltimā modulatiōis partē terminare: q; hoc tpre neutra istarū in pcticā hoc in cantu veniat. Est aut; figura vt b sumit; nota vocē rep;sentans certis et defminatis dimētionib; formata: vt in subiecta descriptione.

De supradictarū figuraz nominib?
7 eorum causa. Capl'm XXXII

Prima igitur supradictarum figura
rum quoniam omnium maior est precepto
res nostri maximam recte nominantur.
Est autem huiusmodi figura quod
drangularis forme equalium terminum laterum:
ut sic prima omnium est ita prima atque perfecti
oris species quadranguli haberet: quam geome
tre quadratam nominare solent. Habetque per
terea lineam in dextera parte descendente:
quam a quibusdam tractant quoniam ab ipsa figura tra
hitur: a quibusdam vero plica: quoniam illi per ac
cidens applicat dicta est. Secunda autem quod
drangularis etiam: minoris terminum quantita
tis atque inequalium laterum existens: simili
que plica vel tractu primunita cum fuerit al
tera parte longior si recte descripta fue
rit secundum quod per eius nomen importat: longa
bene dicitur. Tertia vero quoniam partem illius longi
orem supprimit: quattuor inde equalium
laterum effecta: carensque omni tractu vel
plica: brevis potius nuncupatur. Quar
ta quidem triangularis: nunc a semis quod
est dimidium: nunc autem a semis quod est imper
fectum semibrevis nominatur. brevis enim per
cuius respectum ita dicitur: cum fuerit quadrata fi
gure quemadmodum in duos triangulos
ita et in quattuor diuidi potest. Quinta
quod drangularis si terminum obliquum: tractus vel
plicam habens a superiori capite descendente
rum quia ab illo ad inferiores deducit so
num: tum quod compositarum figurarum prima vel ex
emplar est: alphabeti musici nec immerito
illam appellari voluerunt. Unde enim prima
omnium litterarum apud grecos ita dicta

fuit. Sexta enim corpore nihil differēs
a breui: qm̄ absentis figure officium/de
quo meminim⁹: pr⁹ vsurpare inuenit⁹.
tocus nō impropē vocata fuit. Tocus
enim grece teste papia: vsura dī. Septi
ma vō curua breuis existēs: vncus opti
me nominat⁹. vnc⁹ enīz curuū significat.
Et est pprie instrumētū ad aliqd capie
dū aptum. De prioritate et postero
ritate figuraz et ordine semibreuium in
cantu plano. Capitulum XXXIII

Gꝛ predictis igitur preclarū es
se videtꝛ qꝛdrangulārē figuraz/
triangulārē in cantu precede
re. qꝛqꝛ enim triangulꝛ natura
prior fuerit qꝛdrangulo: quādo illū a tri
bus istū vō a qꝛttuor denoiatiōē acci
pere apertissimū est: ab eo tñ incipiēdū
non erat. si enim semibreuis qꝛ triangu
laris est dimidiū vel altera pars breuis
fuerit: quēadmodū ex noīe colligitꝛ: rec
te igitꝛ qꝛdrangulares triangularibꝛ hac
de causa pꝛponūtꝛ. Breuē enim atqꝛ pre
cedentes figuras qꝛdrangulares esse: ne
minē fugit. Et qm̃ trianguli sempꝛ hac
cōsideratiōe pꝛ modū diuisiōis ⁊ descen
sus a maiori figura accipiūtꝛ: inde semi
breues: si a modulatozibꝛ cantꝛ mensu
rabilis neglectū fuerit: breuē aut longā
cantu plano in descensu dūtaxat existe
re sequūtꝛ. Breuē inqꝛ prope: approp
ate vō longam. qꝛqꝛ enim ex qꝛdrangu
lari figura ineqꝛlium laterū: vel vt ex eqꝛ
laterū trianguli efficiantꝛ: nō tñ si plures
duobꝛ fuerit eqꝛles semibreues enī sempꝛ
eqꝛles esse magnitudine vel saltē ita illas
intelligi necesse est. Si enim semibreuis
ex breui per diuisioneꝛ illiꝛ efficiatꝛ: fm̃ qꝛ
per nomē importatꝛ: breuis aut qꝛttuor
equilaterū est. trianguli igitur in quos
diuidetur: siue duo siue qꝛttuor fuerint
necessario eqꝛles erūt. Quamobzē semi

nre
 gt ex
 gt ex
 m
 der
 q de
 sang
 sur
 sp
 sur
 les
 lous
 de
 in

breues post breuē puenienti ac rectius
q̄ post longā collocatur. De nume-
ro semibreuiū immediate in cantu pla-
no describendarū. Caplm XXXIII

Semibreuē autē vnica tan-
tū non esse ponendā ex ip̄di-
ctis p̄spiciū est. Nunq̄ enī
hoc pacto id est per q̄dra-
ti decisionē vn̄ triangulus
dari potest: q̄n ali⁹ simul sequat̄. Itur⁹
tres t̄m immediate describēdas esse ra-
tio minime pmittit. Nulla etiā figura
q̄drāgularis in tres d̄ntaxat diuidi po-
test triangulos: semp enī q̄rt⁹ aderit de
necessitate. Quare relinq̄tur aut in du-
as aut quattuor diuidēdas esse. Qua-
drangularis autē figura eq̄liū. s. lateruz/
si ab vno anguloz in oppositū angulus
ex trāuerso linea deducta diuidat̄: du-
os t̄m triangulos efficiet eq̄les: si autes
ab alio restatū anguloz pari forma di-
uisio fiat: tūc stāte p̄ma partitione q̄ttu-
or triangulos etiā equales reddet. Si
aut post longā due t̄m semibreues seq̄n-
tur q̄q̄ imp̄p̄riū fuerit cū ad breuem
t̄m referant nō est incōueniens. Longa
enī prope depicta si in duos t̄m triāgu-
los vel fm̄ lōgitudinē vel latitudinē di-
uidat̄ equales erūt: si autē in quattuor
tūc ineq̄les. Cū enī lōga q̄ttuor fuerit
ineq̄liū laterū: necesse est etiā vt partes
illī sint ineq̄les si in tot quot dictū est:
diuidat̄. Lineā enī lōgitudinē p̄ triāgu-
los diuidēt̄ eāq̄ latitudinē simili mo-
do metit̄: inequalit̄ sese infecare necesse
est. Lōga enim quēadmodū ex nomie
colligit̄ vt predictim longior est q̄ am-
pla. Quare 7 si vtraq̄ positio triū. s. vl
quattuor semibreuiū in cātu plano de-
scriptaz aut pluriū reperiāt imp̄p̄ria vi-
det̄. Unde tenētes oppositū cām nom
multū efficacē assignāt: q̄n rōne ligatu-

re quā rēp̄sentāt ita faciendū esse dicūt.
Cū enī semibreues in cātu plano liga-
ture officiū teneāt vt inq̄nd̄ tot igitur
numero immediate describi p̄nt quot fi-
guras quadrangulares ligatura ipsa
haberet. De figurarum duplici di-
tributione. Caplm XXXV

up̄dictaz aut figuraz dupli-
cē esse distributionē neminē
fugit. Quedā enī disiuncte:
quedā v̄o colligate in cantu
ponūt. Si aut p̄mo modo tūc vnaq̄q̄
quadrāgulariū simpliciū vnica obtinet
syllabam: si v̄o sc̄do: tūc singule syllabe
tot modulant̄ notulis quot fuerint col-
ligate q̄ vltra ternariū aut quaternarium
numerū in singulis globis vel acerbis
pp̄ liberiozē respirādī facultatē exten-
di minime debēt. Et enī inf̄ figuras q̄
cunq̄ ligatura iunctas: pausam cantā
do facere nulla patit ratio. Cōiungun-
tur autē: siue adinuicē colligant̄: longe
atq̄ breues breuib⁹ directe vl̄ indirecte
suppositis. Semibreues aut: neq̄ sibi
ipsis: neq̄ cū alijs figuris colligant̄: s̄
neq̄ melū quēcunq̄ incipiūt nec finiūt.
Sicut enī a quadrāgulari figura tanq̄
a p̄fectiori incipiendū est: ita 7 p̄ illā ter-
minandū in quo scriptores vel notato-
res q̄nq̄ peccare inueniunt. Silr autē
toc⁹ 7 vncus pp̄ eoz binos tract⁹ omni-
carēt ligatura. Alpha autē cū breui aut
longa p̄cedenti vel seq̄nti ligari inuenit̄.
Sed q̄ntū ad p̄cedentiā imp̄p̄riū q̄
per illi nomē importat̄. Tūc enī nomē
amississe manifestū erit. Alpha enim pri-
ma d̄r. Prima inq̄ cōpositarū. Hec enī
7 si vnica fuerit: q̄m in vtroq̄ ei⁹ capite
(sicut iam meminim⁹) sonū capit: ligatu-
ra p̄ se subsistēs atq̄ natural vocat̄. Ihu-
ius enī occasione reliq̄ tuz pp̄ter melio-
ris armonie gr̄as: tū ornat⁹ causa a mu-

directe vl̄ indirecte
si ante d̄r p̄p̄r

q̄m alpha p̄o d̄r
in ordine v̄p̄t̄
et in ordine v̄p̄t̄

Unde nō p̄p̄r d̄m̄d̄r ab ip̄a longa
nisi duos semibreues

Liber

ficis optime excogitate fuere. Cū enī simplices notule distinctim posite atq; prolate eo qd vt pdirim singule singlas tñ resonāt syllabas: exilioz debilioz q; reddūt modulationē: ligate vō quia plures vnicā fortioz atq; vehementioz: necesse est vt simul in cātu alēnatim permixte: suauiozem atq; ornatiozem efficiāt melodiā. Quare si positio ligature in mera pstat modulatoris potestate qñ voluerit illa vti necessaria tñ ppter cām dictā habet. Notularū aut ligatarū acervos: neumā musici appellare pluerūt: atq; plēs qñs imēdiate se se psequentes fm propriā vniuscuiusq; modi musici vel toni modulationē consulte huiusmodi grā describere. Quando enī sup alterā vocaliū variata p grauer acutū modulationē longi immora mur qñ verb dei laudes digne extolle re nō valentes: nullū exprimim fmone: tñc nostre deuotionis pceptū affectuz atq; possibilitatis defectū agruēti hoc modo illi significam. Excedit enī atq; incōparabilē supemiet humani eloqui facultatē diuine maiestatis atq; sacritatis pfectio. Est igit neumā vt in pma plderatiō qcerta definita notularū simul se tenentiū aggregatio. Secundo autē vltimo neumā est iubilis cordis vlt mētis precise laudatiū dñm.

De figurarū in cantu plano pronūciatione et ei'nois causa. Ca. XXXVI

Upradicte figure quēadmodū diuersarū sunt et quātitatū ita necessario dissimiliū pnūciationū. Pronūcianē enī ob eā cām diuersimode. verūtñ nō certo et determinato tēporis spacio limitatim vt in mēsurabili cātu: sicut ex hui' nomine apte colligit. idē enī hic cār' idō planus dictus est: qñ moras pnūciatiōis

figurarū differentiū inter se fm mai' et min' ad arbitriū proferētis habeat. Lōga enī cū fuerit maior oīm morosiores pte ceteris hz necessario pronūciatiōez. Breuis aut aliquāto ptractioz ab illa. Verū enim in capite meli posita in penultimo loco cuiuscūq; clausule: cantu in descensu existēt lōga est pronūciatiōe qñ apud antiquos: maxima abiecta: lōga erat figura Alpha aut in vtroq; capite: eandē cū simplici breui. Tocus vōz vnc' qualē habeāt dictum est. Semibreuis aut cū fuerit omniū minima in hac specie cātus: reliqs celerioz obtinet pronūciationē. Qua de re qui equali tēporis spacio siue vniformit pte dictas pronūciāt figuras ptra oēm rationē agere vident. It nūc finē his imponēdo tēpus est vt de p puncto dicam.

Commentarioz musices liber sextus de contrapuncto.

De p puncti nomine. Caplm I

Contrapunctus secundā tenēs musice cātandi differentiā ē duoz vel pluriū sonoz vnus. s. grauis et alteri' acuti vlt supacutū aut vtrozūq; adinuicē permixtoz aggregatio simulq; pnūciatio vel pcussio. vnde et vnisonarū vocū quas ob cām in pximo dicendā minime ptermittit frequentationē nō recipit: et dissonatiū societatem nullaten' admittit. Ille enī ex graui et acuto minime pstat. iste vō natura prohibēte seinuicē nō pmiscētes et inde sensus auditus disconuenientia p grandi afficientes ab armonie essentia separantur.

De contrapuncti speciebus. Ca. II

sed nota p dicitur
ce fte hanc q
no ob modis
consonant hanc

octaua / quātādecimā. 7 cōtra subtrahē
do. Tertia subtrōctauā reddit sextā. q̄r
ta vō quātā. si quis enī ab diapason / dia
tesserō auferat: relinq̄t diapente / qm̄ ex
his efficiē. sexta dat tertiā. octaua autē
vnisonū. *De inceptiōe contrapū
cti atq; fine.* **Caplū VI**

Quā igitur spēs p̄puncti alie
perfecte: alie vō imperfecte fue
rint. 7 p̄fecte. Lōge imperfe
ctis meliores existāt: ab illi igitur
p̄puncti initium sumendū est. vnde vul
go dī. *Dis p̄puncti a p̄fecta specie neces
sario incipit. Et quātū ad hoc generalit̄
attinet a quocūq; indifferenti. Quātū au
tē ad earū ordinē a minimis 7 simplici
bus. id est ab vnisono vl̄ diapēte. Quā
tū vō ad faciliōris suauiorisq; p̄nūcia
tionis electionē qd̄ a nouis scholaribus
sumope obſuandū est ab optima. i. dia
pason: cū fuerit notior natura: quemad
modū li. iij. probatū est: 7 ab oib; p̄cedi
tur. Qd̄ autē de p̄puncti inceptiōe dictus
est idē etiā d̄ fine illi nccario affirmādū.*

*De perfectarū contrapūcti specierū
distributione.* **Caplū VII**

Perfectarū autē p̄puncti spēs du
as sibi siles immediate non esse
dādās: si reliqs potiores exi
stāt: ab oibus recte diffinitū ē.
Siles inq̄ vt diapēte ac diapēte vl̄ dia
pason atq; diapason intendēdo vel re
mittēdo: in reliqs. Cū enī quacūq; il
laz p̄stantē natura / q̄etāq; generare in
aio auditoris modulationē / manifestū
fuerit: scd̄as immediate pulsare: tāq; vni
7 eiusdē p̄fecte modulatiōis cū p̄cedēti
existentē / maiores n̄ri vel ut sup̄flūā / qn̄
tū ad hoc attinet / merito nō sunt passi.
Si vō dissiles fuerint vt diapente 7 dia
pason 7 in ampli: tūc qz diuersariū sunt
modulationū / atq; eā obrem dissimilit̄

feriūt sensū: illas immediate p̄nūciādas
distribuire l̄z: verū enī si cōzio instituāt
multo meli⁹ erit. Cū enī natura int̄ du
as perfectas / semp vnā imperfectā p̄duce
rit: necesse est vt a mulicis ita quoad fie
ri poterit / ordinē 7 in p̄puncto accipiā
tur. Ars enī seq̄t naturā. Quare oppo
sitū obſuantes / tā d̄ ordinē nature q̄ d̄
melodie dulcioris institutionē manife
ste peccāt. Quāto enī p̄puncti spēs p̄pin
qui collocant̄: tāto earū armonia suauī
or / meliorq; reddi. Tenaci⁹ enī sibi ad
herentes / vehemētiorē reddūt modula
tionē. *De spērū p̄fectarū contrapū
cti ascensu 7 descensu.* **Caplū VIII**

Ascēdūt autē spēs p̄fecte / cautu
plano descēdēt: cō: ne in ea
dē semp iueniant illarū specie
vel simili: qd̄ vtp̄bauim⁹ iure p
hibitū est. ascēdēt autē illo / descēdūt. si
enī p̄ octauā / aut aliā quacūq; eaz / de q̄
bus intendim⁹ p̄puncti inceperit: 7 post il
lius p̄nūciationē vel p̄cussione / cantus
plan⁹ p̄ tonū aut semitonū / seu alio mo
do eleuabit̄ vel deponet̄: p̄punctusq; si
mulq; cū illo idē fecerit / in p̄dictū de ne
cessitate incōueniens incidemus.

*De imperfectarū specierū p̄puncti
ordine.* **Caplū IX**

Imperfectarū autem specie
rum: que augmentum suscipi
unt 7 decrementum patiuntur:
plures etiam si similes fuerint
immediate collocare / omnib; recte pla
cuit. Suspensam enim natura generāt
in animo auditoris modulationē. Un
de quanq; sup̄ modū illuz delectēt: nū
q̄ tamen donec ad perfectas declinaue
rint: quietum reddunt. Quare cum his
ita agendum est: vt post illarū vltimā
sua perfecta vl̄ superior vl̄ inferior atq;
immediata sequat̄. Imperfecte enī q̄

Sextus

XXXXVIII

cūq; in medio duarū pfectarū natura lo-
cate sūt. Inī vnisonū enī 7 qntā / tertia
innata est. Inī qntā octauā / sextā ita
in ampli. Et cū ita fuerit (qm̄ in impfe-
ctis ppter earū naturā nō est pmanēdum)
ad alterā illarū pfectarū hoc modo redu-
cēde sūt. Distributis enī plurib; tertijs
si post vltimā / cār plan; p vnā notā de-
scēderit: tūc spūct; vt pfectā superiores
id est qntā asseqtur: p alias (qd oportet
ascēdere debz. At si cār plan; eozio per
vnā notulā eleuabit: tūc ad pfectā infe-
riore deponēd; est. q; si aliqn̄ alit opor-
teat fieri: illd erit ex dispositiōe cār pla-
ni. Si enī ille post assecutā tertiā p dia-
pēte deponat: poterit spūct; p ppinq; o-
rē intualli eleuari / diapason psonātiā
optime reddētes. Si aut p diatesseron
remittat: tūc spūct; nō poterit eque be-
ne ppter sonoz disūctionē ad eā quā p di-
xiim; psonātiā puenire. In superiori enī
descriptiōe tertia / tono aut semitonio
tm̄ ab illa separata inueniē: in hac vero
etiā p tertiā. Quāto enī impfecte a sua
pfectiōe / id est a pfectis superiorib; re-
motiores existūt: tāto debili; natura / at-
q; idcirco inuocūdi; sonāt. Qd autē de
tertia p regressū vl; ad vnisonū vl; ad qn-
tā dictū est: id etiā de sexta vel ad qntaz
vel octauā de reliq; impfectis ad suas
perfectas affirmandum: s; hoc modo.

De specierū spūcti impfectarū ad
seinuicē conuersione. Caplm X

Impfecte vo spēs fm̄ augmē-
tū / decremētū a qb; ita di-
cte sunt: qnq; ad seinuicē hac
ratione puertunt. Quoties-
cunq; enī ad inferiorem pfectā de-
ducūtur: si minores fuerint: a quantita-
te sua interiori nō transmutant. Si au-
tez maiores: per semitonij maioris sub-
tractionem in minores conuertuntur.

At contra. Quotiescunq; perfectam
superiorem / ab illis seorsum positam
consequūtur: tūc q; minores sunt / in ma-
iores transmutandū extreme ipi; p-
fecte / voces mobiles fiant. Quāto enī
voci acute illius propinquoiores fuerint:
tanto earū perfectioni proximiores exi-
stentes / suauiores de necessitate reddūt
modulationem. Cum enim grauiorēs
soni / acutis natura priores extēt: illi igi-
tur hoc modo erūt velut termini a quo
isti autem termini in quos perfectarū
natura perueniendo recipit formam.
Sic igitur diapente consonantia. d. a.
cuius grauior son; intendat ad. e: acuti-
or vo remittatur ad. g. semiditono vel
tertia minori distantes. Nunc autem si
vterq; illorum ad intermedium deue-
niat terminum / id est. f. vnisonum red-
dentes: tunc iam dicta tertia in eodem
statu in quo inuenta fuerat / permanere
debit / cum fuerit minor. Si vo ab ea-
dem tertia ad predictam consonantiam
rursus deueniant: tunc per vnus apo-
thome vl; semitonij maioris additiōez
impfectā illā in maiore puertim; ita vt
g. qd erat diatonicū / chromaticū fiat. Si
aut diapēte psonātia immobil; manēs
cū sua infmedia tertia siml; instituantur:
tūc eadē tertia / cū fuerit mediū extrema-
rū vocū illi duplex erit de necessitate at-
q; fm̄ intervallozū positionez imparis
natura quantitatis. Quē si ad grauiorē
partē maior inuēta extiterit / ad acu-
tiorē vo minor. vt hic. c. e. g. vl; g. b.
d. optime: vt in instrumentali musica
aperte comprobatur: omnes huiusmo-
di voces simul sumpte psonabunt. Est
enim hoc modo impfecta spēs acutio-
ri voci perfecte propinq; qd qntuz ad
hoc attinet / oportebat. Si vo econtra-
rio distributio fiat / vt hic. d. f. a. tunc

duj ex fine vo
ces mobiles. f.
spei impfectae
fiam ipi; pfectae
re. f. p acutē
naz ad ipaz
pfecta

Liber septimus

nō ita eq̄ bene p̄sonabūt: Ad grauiiores enī partē tertia minor erit: ad acutiores v̄o maior: et inde ab ipsa diapēte perfectione remotior q̄ fuerat necesse. Quare infini dī termin⁹ id est. f. in cromati cū gen⁹ p̄uertēd⁹ est: vt p̄pinq̄or illi fiat maiorē imperfectā in miorē p̄uertēdo. Hec enī sunt de necessitate aggregataz vocū simulq̄ p̄cussarū: vt in sp̄p̄cto de quo agim⁹ que tñ in successive prolatis vt in cātu plano nulla rōne put ostendi mus admittunt. Qd̄ aut̄ de tertia diximus: idipm de reliq̄s imperfectis ad suas p̄fectas: necessario est affirmādus. s̄z inf̄ hec illud etiā aiaduertēdū est: q̄ oēs huiusmodi p̄uersiōes semp̄ fiūt mediāte semitonio maiori. Cū enī tertia maior atq̄ minor eodē differāt semitonio: necesse est quotiēscūq̄ altā illaz in alterā p̄uertat: vt per eiusdē semitonij a maiori tertia subtractionē et minori additionē id fiat qd̄ etiā de q̄buscūq̄ necessario dicendū est imperfectis. Si aut̄ modo qm̄ de q̄ncq̄ vocib⁹ diapēte nō attingentib⁹ eandē p̄sonatiā efficere voluerimus et de trib⁹ tonis diatesserō p̄ficere: eodē semitonio succurrēdum est. Illic enī p̄ eiusdē additionē: istic v̄o p̄ remotionē. At si diapason p̄sonatiā. d. e. f. g. a. b. c. d. Si q̄s aut̄ huiusmodi voces intēdendo per tertias distribuat: nulla illaz a suo statu mouet. g. b. tñ maiore existētē cū nulla fuerit cā hoc modo pertrāsēdi a gñe diatonico in cromaticus. Que si remittēdo accipiāt ad usq̄ vltimā pari forma p̄nūcianē. si v̄o quōcūq̄ post tertiā. f. a. sequat. g. b. nec vltērī intēdēdo p̄cedat: tūc ne extreme voces illaz. id est. f. b. tritoni dissonatiā efficiāt: vltia. id ē. g. b. minor erit de necessitate siue ad p̄cedētē. f. a. siue ad diapēte. a. d. remittat. De specieruz cō

trapuncti multiplicatione. La. XI

Species aut̄ p̄trapuncti qm̄ in infinitū numeroz rōne auge ri p̄nt: aliā etiā recipiūt cōpositionē qd̄ bene p̄ p̄dicta intelligi p̄t. Si enī octaua id est diapason nulli dubiū cōposita est: erit igit̄ bisdiapason cōposita a cōposita et alteri⁹ ordinis id ē terti⁹ p̄ncipiū. Hinc igit̄ si huic eq̄sonantie tertiā addiderim⁹ erit decima septia a p̄mo sono: si q̄ntā decima nona: si sextā vigesima: si octauā vigesima scda: et ita in ampli⁹. s̄z qm̄ illd̄ est vltra humane vocis facultatē: hinc igitur finē his imponēdo: nūc recte dicere poterim⁹. Tredecī sunt sp̄s sp̄p̄cti: scz vnison⁹ tertia q̄nta sexta octaua decima duodecima tertiadecima q̄ntadecima decima septima decimanona vigesima vigesima scda. Harū autē qdā sunt simplices: qdā cōposite: quedā v̄o decōposite. simplices qdē sunt vnison⁹ tertia q̄nta sexta cōposite autē octaua decima duodecima tertiadecima de cōposite v̄o q̄ntadecia decia septima decianona vigesima vigesima scda. qd̄ aut̄ in p̄cedētib⁹ auctore boetio li. ij. bisdiapaso oīs p̄sonatiarū maxiaz existere diffinitū extitit: illd̄ p̄ respectuz ad facilitatē p̄nūciādi dūtaxat dcīm fuit.

Comentariorū musices de cātu mensurabili Liber septimus.

De cantus mensurabilis nomie. La. I

Ant⁹ mēsurabilis tertiā et vltiaz faciēs musice cātadi dīas sonoz dispositionē a sp̄p̄cto nihil differt. Vibus enim illi speciebus et earū ordine ac distributione conficitur. Unde etiaz quantum ad hoc contrapunctus dicit:

Verū enī quoniam cōtrapūctū p̄ma sui positione moras pronūciatiōis figurarū velut cār planū indefinatas h̄z. h̄ autes certo 7 diffinito t̄p̄is spacio limitatas iure supradicto nomine appellatus fuit. Est igitur cantus mensurabilis siue organicus. grauiū 7 acutorū sonorum vel superacutorum aut vtrozūq; similis mēsurata p̄nūciatio. De figuris cantus mēsurabilis 7 eius subsistētia. Ca. II

Cantus mensurabilis in figuris 7 numeris atq; figurarū relationibus consistit. si figurare autem quinq; sunt dūtaxat. s. Maxima. Longa. Brevis. Semibrevis. quā antiqui in hac specie cantus recte minōrē appellarūt. 7 minima sola linea sursum ducta ab illa sumēs differētiā qd ab oībus cognitū est. Numeri vō duo sunt precise: binarij videlz atq; ternarij. Relatiōes vō siue p̄p̄erates tres sunt. modus. tēpus. 7 platio. de quibus p̄ ordinē dicem⁹. De numeri binarij atq; ternarij necessaria assūptiōe 7 huiusmodi cantus cōmēsuratiōe. Caplm III

Figurarū igitur cantus mēsurabilis singulis numeris interi⁹ 7 exteri⁹ adaptant. Numeris inq; binario 7 ternario dūtaxat sūt enī p̄me spēs. p̄meq; discrete q̄ntitatis passiones a quib⁹ oīs p̄sonariarū p̄portio sūpsit originē. dupla enī a binario incipit. 7 ab illo q̄drupla 7 sesquialtera p̄ cōpositionē. Tripla autē 7 sesquialtera a ternario. vnde factū est vt oēs figure de quibus intēdim⁹: nūeris ipsis applicate in easdē resolui valeāt p̄portiones p̄ maioris termini in minoris p̄uersionē de quibus seq̄nti 7 vltio libro dicem⁹. Nūc igitur si binarie fuerint adintra: tūc quicūq; illarū duas seq̄ntiū in ordine naturali cōtinebit. Rursus p̄ma. q̄ttuor earū q̄ sūt

in tertio ordine. 7 octo earū q̄ in q̄rto 7 ita p̄seq̄nter: q̄ etiā seorsus posite vno 7 eodē t̄p̄is spacio p̄nūciant. Pari autē ratiōe si sub ternario sūm valorē instituant. ita vt i tres. sex. atq; nouē. diuidantur. 7 pari forma eodē t̄p̄is spacia decantent si in tot partes inflecari valeāt. Ecce igitur quomodo huiusmodi cār deficiat mēsurabilis 7 mēsurat.

De numero p̄fecto 7 imp̄fecto Ca. III

Numer⁹ autē multitudo est ex vnitatib⁹ aggregata. vñ numerus est q̄ntitatis aceru⁹ ex vnitatib⁹ p̄fusus. vt d̄r. j. arithmetice. Bis autē numer⁹ in hac disciplina assūpt⁹ aut binari⁹ aut ternari⁹ ē ob cāz dictā. Horū autē binariū musici imp̄fectū. ternariū vō. antiquorū philosophorū recte de deo opinatiū doctrinā seq̄ntes. q̄ illū trinū 7 vnū esse diffinierūt p̄fectū dicūt. Deo autē nihil est perfecti⁹ vñ Aristoteles li. j. de celoz mūdo de p̄dicto numero ternario ait. Per hūc numerū adhibuim⁹ nosmetipsos magnificare deū. verū enī uero arithmeticiis longe alia mēs est. Perfect⁹ enī numer⁹. vt a boetio libro eiusdē facultatis super⁹ memorato d̄r. is est. qui nec sup̄uacua progressionē porrigit. nec eō rursus diminutiōe remittit: s; medietatis superflui ac dimiuti obtinēs fininū suis equitib⁹ nec crassat habūdātia nec egit inopia vt senari⁹. Hui⁹ ei p̄tes totā p̄cise reddūt sūmā. sūt enī quari⁹ q̄ ē ei⁹ dimidiuz binari⁹. p̄s tertia. 7 vnitās q̄ est sexta. vnū autē duo tria. sex itegre reddūt. quaternari⁹ enī numer⁹ 7 quari⁹. senarij partes minime vel neq̄q; existūt. Nō enī p̄nt illū numerare semel enī sumpti ad illū nullatenus perueniunt. Bis autē manifeste excedūt. Supiores autē numeri senarij p̄tes 7 si vulgo aliquote dicte sint

quoniam aliquotiens sumpte reddunt suum totū. verum enim apud nos verbus est sine capite. Nusquam enim vel in ipsa musica vel in Arithmetica Principis nostri Boetij repertum est. Sed aurelius Augustinus philosophorum sententie prior videtur Libro enim primo sue metricae musice ait. Ad hoc ut totus aliquid sit. principio medio et fine constat. Unde enim in ternario numero quandam perfectiones esse vides quia hoc modo totus est. Habet enim principium medium et finem. Sed quoniam binarius numerus uno semper istorum id est medio carere videtur iure imperfectus erit. De supradictarum figurarum duplici consideratione La. V

In supradictarum figurarum speculatione quantum ad mensurabiles musica attinet duplex est consideratio Prima enim est cuiuscunque illarum ad aliam in ordine naturali sequente ratio vel comparatio Secunda vero est omnium earum: nunc ad binarium numerum nunc etiam ad ternarium ut supradictum fuit applicatio. De relationum supradictarum figurarum numero. La. VI

Redite ergo figure secundum priorem considerationem de qua diximus: quattuor necessario efficiunt relationes: quas quod nescit distinguere omnem fere huiusmodi cantus progressionem ignorat. Prima enim est per respectum maxime ad longam Secunda autem: longe ad breuem. Tertia vero brevis ad semibreuem. Quarta quod et ultima semibrevis ad minimam quam finem facit. De relationum figurarum denominatione. La. VII

As autem relationes quodam prius musicorum modos quodam tempore. quodam vero platiōes: propter omnem rationem appellarunt. Si enim figure non tantum characteribus: verum etiam

magnitudine aut paruitate et inde nominibus inter se differunt. diuersa etiam earum relationes nomina: aut saltem cognomina consequuntur. Unde enim qui ratione prediti fuere prime et secunde figure comparationem: secundeque et tertie modum nuncuparunt. sed in maiores et minorem differentie causa diuisum. Tertie autem et quarte: tempus. Quarte autem et quinte prolationem. tres tantum proprietates secundum hanc rationem efficientes: recte ob causam consequenter dicendam nominarunt. De proprietatibus cantus mensurabilis et earum nominum causa

Res igitur sunt cantus La. VIII mensurabilis proprietates. scilicet. modus. tempus. et platio. Proprium enim est ei per alteram illarum saltim de cantari sine quibus esse non potest. Modus autem duplex est. maior videlicet minor. Modus maior est comparatio maioris figure quam eam obrem maximam appellant ad sequentem in ordine. id est longam. Modus minor est comparatio longe ad breuem. Longa enim minor est quam maxima. Modi autem nomen. et si ad omnem maneriem cantandi quod idem est commune fuerit. et inde ad omnes superiores dictas relationes applicabile. discretionis tamen gratia duabus primis cum fuerit generalius adaptatum est. et maioris ac minoris cognitione necessario distinctum. Tempus est comparatio brevis ad semibreuem merito ita dicta. semibrevis enim in qua ipsa relatio terminatur: unica et integra habens dimensionem atque percussione quam in equali elevatione et depositione persistit. breuius est mensura. ille autem precedentium figurarum secundum numerum semibreuium in se habentium: hoc idem existunt quam multo melius practica et exercitatio quam disputatio a nouitijs commo-

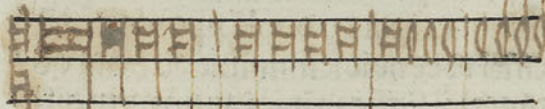
prehenduntur. Prolatio autē est compa-
ratio semibrevis ad minimā que ab ipso
actu pronunciationis duntaxat differe-
rentie causa ab alijs proprietatib⁹ ita ap-
pellata est. Minima autē cū fuerit pars
semibrevis. integrā eā obzē nō habens
percussione. nequaquā sola vel vnica de-
scribenda est. in quo qdā ex nris modu-

noz psuetudinē venit: vacua fuerit. De
inde nigra siue plena efficiat: tūc decre-
mētū pprij valoris pati: sic in pmo mo-
do insinuat. Antiq aut duplici via i his
incedere innēti sūt. Cōsueuerūt enī nūc
p vacuas figuras: nūc autē p rubeo co-
lore depictas minozē illarū ostēdere va-
lorē. verū enī pma harū duarū positio-

Liber

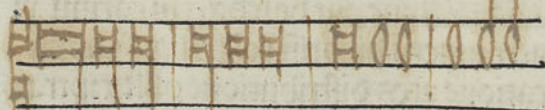
dentibus assignata. perfecti autem per respectum numeri ternarii. si longa tres breues vocabitur modus minor perfectus. Modus in quo minor causa superius dicta. perfectus vero per applicationem ad numerum ternarium. si brevis: tres semibreues dicitur tempus perfectum. Tempus in quo commemorata ratio: perfectus autem causa in precedentibus proprietatibus dicta. si vero semibrevis. tres minimas in se habeat. platio perfecta dicitur. Et quoniam perfecta imperfecta sicut numerus ternarius binarium in se continet: hinc vulgo nec improprie quidem platio ipsa maior appellatur.

Exemplum

De imperfectis proprietatibus Ca. XI

In autem maxima duas tamen valeat longas: tunc modus maior efficitur imperfectus. Et si longa duas breues precise modus minor dicitur imperfectus. si vero brevis. duas tantum semibreues contineat. tempus est imperfectum. si autem semibrevis duas duntaxat habeat minimas: tunc prolatio appellatur imperfecta per respectum ad numerum binarium. et per respectum ipsius speciei numeralis ad numerum ternarium prolatio minor. put in vulgo cantorum vetustum est: recte atque bene dicitur. Sicut enim in modis maiestas et minoritas per respectum ad figuras: ita et in prolatione per respectum ad interiorum numerum dicuntur.

Exemplum

De proprietatibus perfectarum et imp-

fectarum accidentibus in generali Ca. XII

Proprietas perfecte quod ternario ascribunt numero duo patiuntur accidentia. scilicet imperfectio et alterationem. Proprietas vero imperfecte: unum tamen accidens. id est perfectionem a binario numero in ternarium videlicet pertransiunt hanc quoniam reperiunt. Quomodo autem ista contingat: nunc consideranter aperiendus videtur. scilicet quoniam figure binarie perfectio per puncti additionem nullatenus fieri potest. et alteratio per puncti etiam inventionem sepe impeditur: de illo igitur primo omnino quantum expedit dicamur.

De puncto quod sit et eius in cantu mensurabili quod tripartita denominatione Ca. XIII

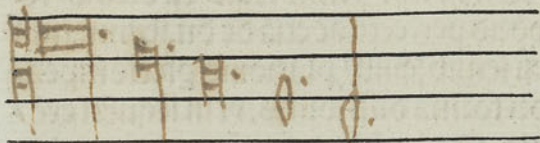

Veri a quibusdam solet qua ratione punctus figuris cantus mensurabilis appositus aliquid addat. Aliunt enim teste Euclide li. i. punctus est cuius pars non est. si partes nullas habet: non erit quantum. si quantum non fuerit nihil potest addere. Qua in re animaduertendum: et si punctum secundum illam considerationem quantum non extiterit est tamen huiusmodi sub ratione unitatis numeralis sumpte. quia quicquid est: unum numero est. Unitas autem figure binarie secundum valorem existenti appositae. ternariam nulli dubium illam efficit. Species enim numerorum quemadmodum viii. metaphisices dicitur et experientia comprobatur per additionem vel subtractionem unitatis variantur. Punctus igitur vel punctum. quoniam unitatem addit super binarium additionis appellatur. Et quoniam huiusmodi figure adauget valorem. augmentationis nuncupatur. Sed quoniam figuram binariam et naturam secundum eiusdem numeri considerationem imperfectam: ternariam atque perfectam efficit. perfectionis vocatur. qui semper figure quod perficitur propinquus et quasi affinis esse debet. Si autem alienum atque per intellectum ab omni qua

titatis valore abstractū fuerit : tūc inter
duas figuras pprietatū pfectarū sibi si-
miles quasi mediū tenēs locū ponit . et
ob cām in primo dicendā diuisionis ap-
pellat . De pprietatū imperfectarū
per pūcti applicationē vnicuiq; figure
perfectione . **Caplm XIII**

Hinc igit punctū maxime figu-
re appositū binarie fm valorē
existētī longā valet . lōge . bre-
uē . breui . semibreuē . semibre-
ui . minimā . Tantū enī valet pūctū quā-
tū figura sequēs in ordine naturali cui
apponit vel dimidiū illi . Unde si mi-
nime apponat minimā plenā vel curua
tam valet vt in sequenti exemplo .

Exemplum

De alteratione .

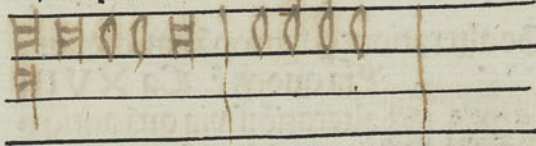
Caplm XV

Alteratio q̄ p̄p̄eratiōis p̄fe-
ctis accidit ē alicui figure se-
cundū propriū valorē in du-
plū augmētatio . duz tñ ante
minorē aut sibi simīlē nequāq; . vt qdā
modulatoz n̄roz tēpoz tanq̄ nescij vl
arrogātes faciunt . sz ante maiorē in or-
dine naturali posita fuerit . vt q̄si ab illi
effectū atq; virtute potestātē tale susci-
piendi augmentū p̄seq̄ videat . Et quo-
niā maxima quēadmodū ex ipsi nomi-
ne apte colligit : maiorē se h̄re non po-
test . 7 ide merito ab huiusmodi accide-
te aliena fuerit . Longa igit ante mari-
mam in modo maiori pfecto altera-
ri potest . breuis āte longā . in modo mi-
nori pfecto . semibreuis āte breuē in tē-
pore pfecto . Minima etiam in maiori
aut perfecta prolatiōe : ante semibreuē

Hoc autē est quotiēs q̄cūq; figure al-
terabiles inter duas maiores natura i-
mediatas : ita bine reperiunt vt nunq̄
ternarie cōputari valeāt . Igit si inf du-
as maximas modi maioris pfecti due
tantū longe inueniant . p̄ma dī recta qz
nullo accidēte affecta : sz ē tñ p suo va-
lore posita . scda vō cū p supiorē regulā
duas valeat : alfa appellat . Alteritate
enī affecta ē . Itē si inf duas lōgas mo-
di minoris pfecti : due tñ breues inue-
te fuerint . Et si inf duas breues tempo-
ris pfecti . due semibreues . Et si due tā-
tum minime inf duas semibreues ma-
ioris siue pfecte platiōis reperiāt . Pa-
ri autē rōne idē iudiciū erit de quinq; .
octo . vndecim . 7 d̄ quociq; maiori nu-
mero in quo post ternarij cōputationē
binarij superesse inueniat . Qd̄ quanq̄
ita fuerit nunq̄ tñ plures duab; vt i sub-
iecto exemplo describi debēt . Tūc enī
anim; proferentis dinumerando simul
7 cantando nimiū penderet facile p fi-
gure alfade obliuionē cā essz erroris .

Exemplum

Exemplum

De alteratiōis ipedimēto . **Ca. XVI**

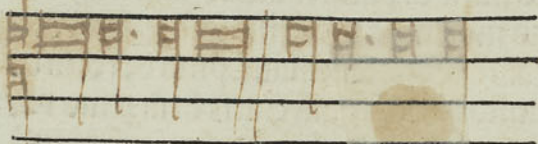

S autē inf duas figuras q̄
rū vltima sp̄iori rōne al-
terari valeat pūctū diuio-
nis cōponat : tūc q̄libet illa

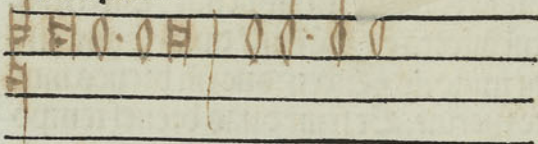

Liber

nam cum extremarū sibi p̄pinq̄ori q̄ ab ipsis imperfectis cōputari d̄z altera-
tio nulla erit vt in sequēti exemplo.

Exemplum

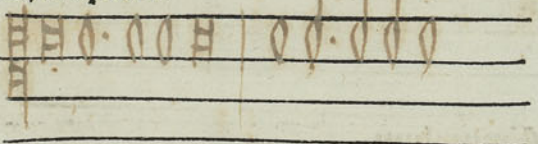
Exemplum

De altatiōe p̄ p̄ctū nō impediēda.

Extra li int̄ du. La. XVII
as figuras maiores: tres mio-
res natura imedietate existen-
tes distribuant. quarū p̄ma p̄
diuisionis punctū ab alijs separata exi-
stat. tertia etiā que residuarū sc̄da est vt
in sequēti exemplo erit altera.

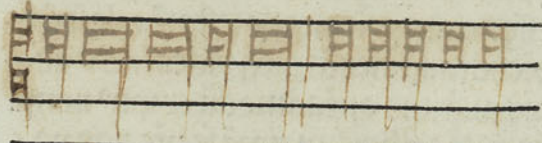
Exemplum

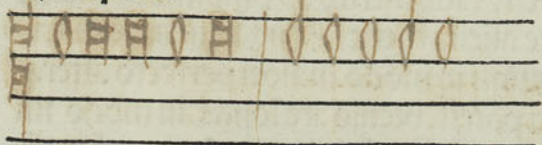
De alteratione p̄ syncopā fm̄ ātīquos.

Via quoq̄ ē La. XVIII
alteratiōis via quā antiq̄ p̄
syncopā fieri statuerunt di-
centes. Alteratio est duaz̄
atq̄ similiū figurarū ab in-
uicem per maiorz̄ inf̄media separatarū
reductio siue in numerū ternariūz̄ resti-
tutio. Is̄it autē in quacūq̄ p̄fectarū p̄-
prietatū. sicut que p̄dicta est quāq̄ alit̄
In illa enīz̄ minores figure quarū sc̄da

alterabilis fuerit inter duas maiores
natura immediatas ponūt. In hac vō
vna illarūz̄ p̄ponit̄ et alia int̄ponitur.
Rursus superiores altatiōes q̄nq̄z̄ per
diuisionis punctū impediri manifestus
est. Iste vō ab huiusmodi impedi-
mento immunes existūt. Igitur si in modo
maiori p̄fecto tres maxime reperiant̄
quarū p̄māz̄ vltimā singule lōge p̄ce-
dant: tūc vltima dictarū longaz̄ altera
erit vt aiūt de necessitate. Primā enī il-
larū cū maxima sequēti q̄ ante sibi siles
posita est cōputari dū nō valeat ad secū-
dā longā reducendā esse: et cū illa dinu-
merandā diffinierūt. Idēz̄ etiā de dua-
bus breuib⁹ cū longis modi minoris p̄-
fecti: et duab⁹ semibreuib⁹ cū breuib⁹ tē-
poris p̄fecti: ac etiā de duab⁹ minimis
cū semibreuib⁹ plationis p̄fecte superi-
ori forma distributis: vt in sequēti exē-
plo. Sed qm̄ hōz̄ sentētia ap̄d moder-
nos parui momenti visa est. ideo illi hu-
iusmodi figurarū distributionē meras
esse syncopā dijudicarūt hac rōne. Faci-
le est enim p̄ma sup̄dictarū longarū cū
secunda maxima subsequēte: sc̄daq̄z̄ cū
tertia absq̄z̄ omni p̄dictione cōputari: et
ab eisde longis p̄ma stāte maxima p̄fe-
cta a parte ante imperfici. et ita i reliq̄s
figuris.

Exemplum

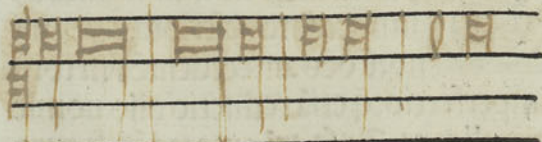

De proprietatū perfectarū im-
perfectione. Caplm̄ XIX

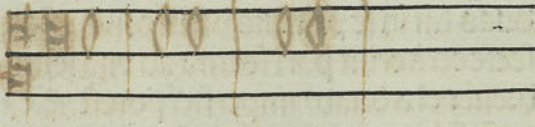

Effecte aut propterates q̄ numero subiacet ternario. qñq̄ impficiuntur. Impficiuntur inq̄ p̄ tertie partis s̄z valore subtractione 7 in de p̄ accidēs. Itā q̄ in numero binario ad intra p̄ma sui positione p̄stitute sunt p̄ respectū ad illū: natura imperfecte existit. Ternarie igit figure s̄m̄ estimatio nē amissa unitate: statim in nūerū trāseūt binariū. quas ideo imperfectas appellamus. Notula igit cuiuscūq̄ p̄p̄ietatis p̄fecte p̄ remotionē tertie partis dū tñ ante sibi silem nō fuerit: impfici potest. Silis enī silem immediate p̄cedentē: ita naturalit̄ vt oībus nūcisq̄ musicis placuit p̄tuer̄: vt nulla rōne illā decremēto affici patiat̄. Maxima igitur ternaria a longa p̄cedente vel subsequēte vl̄ etiā ab ei⁹ pausa impficiť. Longa a breui vel ei⁹ pausa. Breuis a semibreui vl̄ ei⁹ pausa. etiā si ante duas pausas semibreuiū in quo plurimi dubitarūt inuēta fuerit a parte ante p̄f̄ incōueniēs. Perinde ē enī: ac si ante duas semibreues sequētes imperficereť. Silr aut semibreuis a minima vel ei⁹ pausa impficiť. S̄z huius modi imperfectiones: qm̄ p̄ figuras natura immediatas efficiuntur q̄ntū ad totū id est sui p̄p̄ causa fieri ab oībus dicuntur. Tūc enī figura: nō p̄ partes partis. id est figuras remotas: s̄z p̄ vnā p̄ncipaliū ei⁹ partiū impficiť. Est igit imperfectio figure p̄fecte t̄tie partis amissio vel subtractio.

Exemplum

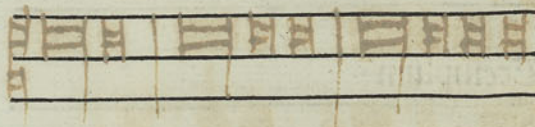

Exemplum

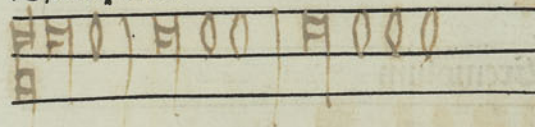
De imperfectione figurarū scdm̄ partes.

Otest etiā maxima p̄ fi Ca. XX

p̄ guras mediatas atq̄ i t̄tio loco natura cōstitutas. id est ab vna breui imperfici 7 hoc quantum ad vnā eius partes remotā. id est eiusdē maxime tertiā. Quēadmodū enī longa tertia pars ē maxime p̄fecte: ita breuis vnus p̄fecte longe rursus vel a duabus vel trib⁹: s̄m̄ numerū longarū sub illa cōtentarū. quantū ad binas vl̄ ternas ei⁹ partes. Tūc enī maxima non de p̄ se vel s̄m̄ se: s̄z tñ s̄m̄ longē imperfectionē que ipsi vt meminim⁹ pars tertia est: imperficitur: 7 ita longa per semibreues.

Exemplum

De imperfectarū figurarū simulq̄ perfectarū existētiū imperfectione. Ca. XXI

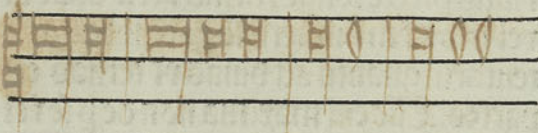

Imperfecte aut figure simulq̄ diuersis respectib⁹ perfecte s̄m̄ vltimā p̄teplationē imperfici p̄nt. Quāob̄re si maxima binaria vel duarū longarū fuerit. illarū aut vnaq̄q̄ ternaria trium. s. breuiū: ipsa igit maxima vel ab vna breui vl̄ a duabus s̄m̄ numerū longarū perfectarū quarū terne partes existūt imperfici potest. Et si longa: imperfecta natura fuerit

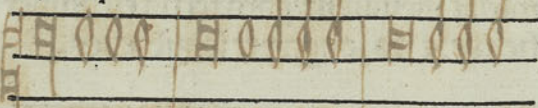

Liber

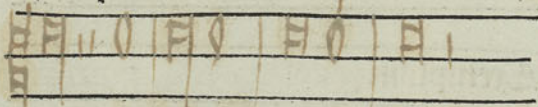
duas tñ in se p̄tinens breues: ille aut̄ p̄fecte extiterint pari forma ab vna semibreui vel a duab⁹ imperfici potest. *De t̄erū.* si longa etiā binaria fuerit. breues autē atq; semibreues ternarie: tūc etiā a duab⁹ semibreuib⁹ vñ semibreui ⁊ trib⁹ minimis s̄m nūerū breuiū p̄fectaz rursus a trib⁹ minimis dūtaxat. vel ab vna ⁊ duabus ei⁹ pausis pro tertia parte vni⁹ sup̄dictarū breuiū intra lōgā intellectarū. vel ab vnica tātn pro eadē vni⁹ semibreuis parte. ac pari forma ipse breues per se existentes.

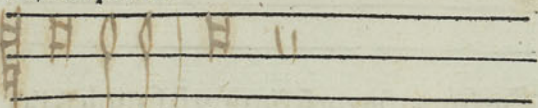
Exemplum

Exemplum

Exemplum

Exemplum

De falsa figurarū perfectarum imperfectione.

Caplm XXII

Imperfectio figurarū ⁊ imperfectio qñq; a natura est quādo q; vñ ab accidente vt ostendimus. A natura qdē qñ prima sui positiōe sub numero ternario vel binario ⁊ quasi de per se p̄siderant. Ostemus est enī numerū ternariū teste Aurelio augustinio perfectū esse. ⁊ inde bina-

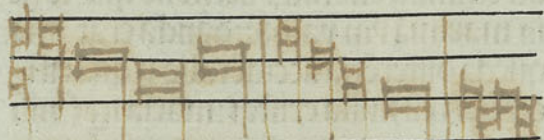
riū imperfectū. Idq; oēs musici p̄sentunt. Ab accidēte aut̄ figure perfecte dicuntur q̄ cū natura imperfecte siue binarie existerent: p̄ additionē tertiē partis que per indiuisibilis p̄cti appositionē snia omniū efficiat a binario in ternariū pertranseūt. Imperfecte vñ q̄ p̄t̄ perfecte per ei⁹dē q̄ntitatis subtractionē eo modo quo ostēsū est vt naturali positioni correspōdeat: decrementū patiūtur. s; qñ vtroq; modo perfectarū ⁊ imperfectarū discretio in tertiē partis differentia p̄sistit qñ q̄ ab accidēte puenit eū q̄ est a natura necessario seq̄tur. omnis igit̄ pluriū partiū imperfectio. falsa omnino est. Hic ergo q̄ maximā s̄m totū ⁊ s̄m partes perfectā triū. s. lōgarū atq; nouē breuiū existētē. p̄mo ab vna longa q̄ntū ad ipsū totū. sc̄do a duabus breuib⁹ pro duabus restātib⁹ longis imperficiūt: grauit̄ per ignorantiaz peccāt. A nouē enī breuib⁹ qñq; auferāt q̄b⁹ manifeste vltra dimidiū ipsaz imperficiūt maximā qd̄ est p̄tra naturā. Siliter autem q̄ circa longarū imperfectionē: p̄mo ab vna breui deīde a duabus semibreuib⁹: aut alio quouis modo tertiā partem superuadētes ita distribuūt: nō sūt audiendi. Ridiculū est enī etiā apud indoctos. Quare illa reglā qua ab ill⁹ d̄z omnis figura ternaria q̄ntū ad totū et q̄ntū ad partes p̄t imperfici: ita copulaturue sumpta falsa est: disiūcte aut̄: id est vel s̄m totū vel s̄m partes vera.

De sincopa proprie sūpta. Ca. XXIII

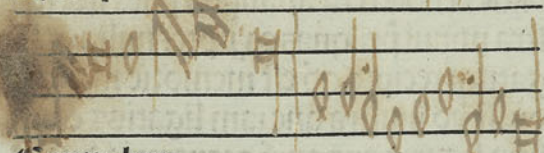
Sincopa in proposito est vltiē pluriū atq; similiū figurarū immediate descriptaz per minore oēs antecedentē s̄m totū imperfectio: q̄ etiā reductio alio nomie appellatur. Ipsa enī antecedēs figura ad vltimā reducit̄ cū illa cōputāda. Si

enim in modo maiori pfecto: lōga vna
duas vel tres vel plēs maximas imme-
diare descriptas pcesserit: tūc eadē lon-
ga cū vltia tanq̄ ab illa abstracta cōpu-
tatur maxima. Idē autē iudiciū est in
modo minori pfecto de breui ad lōgas
7 in tpe pfecto d semibreui ad breues
in platiōe de mima ad semibreues vt b

Exemplum

Exemplum

De sincopa largo modo sumpta.

Via autē sinco **Ca. XXIII**
pe reductiōisq̄ normā: quāq̄
nulli aut parui momēti. quia
nulli speculatiōis existentē in
modo 7 tpe tā perfectis q̄ imperfectis
antiqui instituerūt dicētes: si in modo
maiori pfecto cōtingat duas longas
immediate reperire: tūc necessario 7 ter-
tia etiā inpositis q̄buscunq̄ minorib⁹
figuris reperieda est ad illas reducēda
7 cū eis cōputāda. Et ita in modo mi-
nori de breuib⁹ 7 in tpe pfecto de breui-
bus sentiendū: frustra tñ voluerunt. qd
enim si tertia defuerit: qñ ita distribute
seu descripte: scdā nequaq̄ valet altera-
ri. Aut qd si vna tñ affuerit d per se cō-
putanda qñ cōmensuratio integra ma-
net. Ridiculū est qd dixerūt Siliter au-
tem in ppetatib⁹ imperfectis qñ p dua-
rū similiū figurarū separationē q̄busdā
maiorib⁹ aut minorib⁹ inpositis illam
statuerūt. verū enī si in platiōe binaria
fiat p minimā qdā breues aut semibre-

ues ātecedentē erit admodū necessaria
Nisi enī reliq̄ vltimo seq̄ret ac socia illi-
us minima cāt incōmēsurabil efficeret

De colore figurarū. **Caplin XXV**

Color in cātu mensurabili est
puersio propteratū perfectarū
7 imperfectas vel eō per figu-
rarū colorationē effecta. vñd
vulgo a musicis dī. Quotiēscunq̄ mu-
tat color mutat 7 proptas. Mutatur
inq̄ nō q̄ alia. s3 q̄ alteri q̄litas fiat
Nō enī mutat mod⁹ in tēp aut platiō-
nē s3 tñ fm valorē figurarū pmutatur
Data enī q̄cunq̄ perfecta proptate p
figuras vacuas: tūc si int illas qdā ple-
ne inuēte fuerint. statī binarie efficiunt
Itaq̄ si maxima vacua triū existat lō-
gaz: plena igif in eodē melo inuēta du-
arū tñ erit. 7 ita in ceteris figuris. s3 in
his aiaduertendū q̄ si def mel⁹ sub mo-
do minori imperfecto 7 tpe pfecto: tūc
breues colorari pñt. lōge aut neq̄q̄. in
quo sepe sepiusq̄ modulatores pecca-
re inuēti sunt. Si enim brevis ternaria
tertiā per colorē amiserit partē duaz vi-
delicet semibreuiū effecta. psequens est
vt longa plena duarū breuiū existēs: ar-
guat vacuā: ternariā i breuib⁹ atq̄ mo-
di minoris perfecti esse. Nā si def instā-
tia q̄ in pma positione duaz erit breui-
um perfectaz nūc aut impfectaz. nulli-
us est momēti. Huiusmodi enim im-
perfectio ad tpris dūtarat proptatem
respicit Si aut figure vacue binarie fue-
rint in valore: tūc ecōtrario plene erunt
ternarie. in q̄b⁹ nō obstāte colore superi-
us cōmemorata propteratū perfectarū
accidētia. i. alfatior 7 imperfectio eueni-
re poterūt. **De alpha. Ca. XXVI**

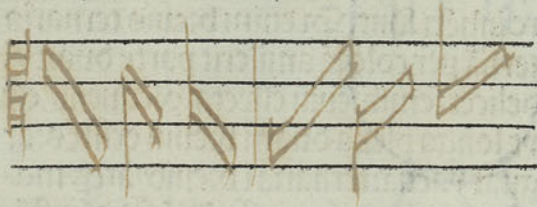

Unc aut tractato de simplici-
bus figuris q̄ vnicū tñ sonus
atq̄ vnicā hñt p̄siderationes

Liber

de ligaturis dicturi. pmo oim de alpha
cū fuerit natura: figura in vtroq; capi-
te sonās 7 inde ligatura seu quali liga-
tura naturalis: cui? grā cetere a mulicif
excogitate fuere fm q; huic cātui adap-
tari potest agendū est. Ibec igit v' est si-
ne tractu v' cū tractu. si aut sine tractu
prior est natura cuz possit illi adesse vel
abesse: 7 tūc musicoz dūtaxat instituti-
one in superiori capite lōga fm valores
efficitur in inferiori aut breuis. q; si cuz
tractu vel erit descendēs vel ascendens
Si aut descendens prior est positione vt
in catu plano a quo assūpta est: 7 i vtro-
q; eoz breuis est. si vō ascendēs in vtro-
q; semibreuis causa psequēter dicenda
Quidā aut illā a primo cornu ascendē-
tem. vt in secūdo exēplo instituerūt qd
tū merito ab vsu recessit Quēadmodū
enī propriū est alphē littere vt ab eadez
ad sequētes remittēdo qsi defluat son-
ita 7 alphē notule vt a primo capite ad
scdm pari forma deponatur.

Exemplum de alpha

De plica vel figurarū tractu. Capl3

Qnīs plica vel est **XXVII**
ascendēs vel descendens vel in-
differēs vel copulatiua tantū
Ascendēs aut vel est directe a
medio trianguli vel est dextera a corpo-
re qdrato vel sinistra. Si autē pmo mo-
dn natura figurā alleuiat. ac fm valo-
rem illi inflecat dimidio qntitatē Que
enīz sursum natura mouent leuīa dicim?
Ibinc enī ex semibreui caudata: mīmaz
facim?. si aut dextera fuerit: tūc tā ascē-

dens q; descendēs: musicoz institutiōe
cuiuscunq; figure breuis. Longā facit
fm valōre tū. Ex minori enim figura
nunq; maior sed potius quēadmoduz
li. v. ostendim? efficit. s; ab huiusmodi
longa ad maximā nūq; puenim?. si enī
per vni? tantū plice additionē: facta est
supdicta breuis in longā puerfio qntuz
ad estimationē. ad puerfionē igit lōge
in maximā fm valōre: danda erat alia
quedā differētia accidētalis p quā effi-
ceret. s; cū nulla existat: maxia igit nisi
tantū p suas dimensiones dari nō valz
vnde nec dextera adaugeri plica nec sini-
stra minui p. quas ea ppter nulla in li-
gatura recipit. qd est memorie mand-
dū. si vō sinistra que iam ligatis 7 cōpo-
sitis figuris apponit. econtrario duob?
modis opat. si enī descendēs fuerit etiā
musicoz institutione tā ex altiori qdra-
to per ligaturā pri? longā facto q; ex al-
pha in pma ei? positioe existēti. breues
facit. si autē ascendēs: illas in semibre-
ues puerit. Indifferēs quidē est quan-
do duarū figurarū p cise atq; qdrangu-
larū omni alio tractu carentiū: alteri?
dextera 7 alteri? sinistra ē. de cui? effectū
ultimo loco vnicū dabim? exēplū. Co-
pulatiua tū d; q figurarū qntū ad se at-
tinet neq; adauget neq; minuit valōre
de cui? positione plura necessario inf li-
gaturas habētur exempla.

De ligaturis in genali. Ca. XXVIII

Ligatura in pposito est duaz
vel pluriū notularū ascenden-
do vel descendēdo simul se te-
nentiū collectio. Ifit aut liga-
tura: tū ex qdratis figuris tū: tum ex q-
dratis 7 alpha. Ligatura vō ex qdratis
tū. id est ex breuib? absq; tractu ascen-
dentib? pstās: dicif cum propter fate fieri
Eadē enī est que in cantu plano: a quo

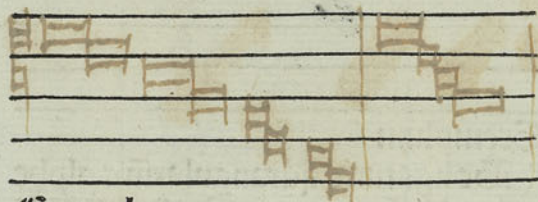

tanq̃ de primo possessore assumpta est
Si aut tractū vel plicā sup̃ p̃mā ascēde-
tes in sinistra habuerit: d̃r cū opposita
pprietate facta. Quāuis enī q̃ntū ad se
ipsas cū pprietate cār̃ plani posita fue-
rit: q̃ntū ṽo ad tractū vel plicā est p̃ op-
positū. Que si ex descēdētib⁹ 7 absq̃ pli-
ca vel cū plica ascendēti fiat. etiā. si au-
tē ex q̃dratis 7 alpha seq̃nti instituat. 7
quot quot a cātu plano oīno aliene fue-
rint sine pprietate dicunt. s̃z qm̃ in q̃nto
atq̃ etiā p̃nti volumine maiores figu-
ras minores p̃cedere ostensū est. Hūc
igī in ligaturarū descriptiōe a maiori-
bus etiā incipiam⁹. De ligaturis in
speciali 7 p̃mo q̃drāgulariū descēdētū

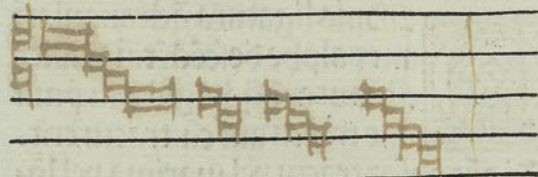

Quāuis enī q̃ntū ad se ipsas cū pprietate cār̃ plani posita fuerit: q̃ntū ṽo ad tractū vel plicā est p̃ op-
positū. Que si ex descēdētib⁹ 7 absq̃ pli-
ca vel cū plica ascendēti fiat. etiā. si au-
tē ex q̃dratis 7 alpha seq̃nti instituat. 7
quot quot a cātu plano oīno aliene fue-
rint sine pprietate dicunt. s̃z qm̃ in q̃nto
atq̃ etiā p̃nti volumine maiores figu-
ras minores p̃cedere ostensū est. Hūc
igī in ligaturarū descriptiōe a maiori-
bus etiā incipiam⁹. De ligaturis in
speciali 7 p̃mo q̃drāgulariū descēdētū
Quāuis enī q̃ntū ad se ipsas cū pprietate cār̃ plani posita fuerit: q̃ntū ṽo ad tractū vel plicā est p̃ op-
positū. Que si ex descēdētib⁹ 7 absq̃ pli-
ca vel cū plica ascendēti fiat. etiā. si au-
tē ex q̃dratis 7 alpha seq̃nti instituat. 7
quot quot a cātu plano oīno aliene fue-
rint sine pprietate dicunt. s̃z qm̃ in q̃nto
atq̃ etiā p̃nti volumine maiores figu-
ras minores p̃cedere ostensū est. Hūc
igī in ligaturarū descriptiōe a maiori-
bus etiā incipiam⁹. De ligaturis in
speciali 7 p̃mo q̃drāgulariū descēdētū

autē minoz quadrāgulariū corpoz. id
est ipsarū breuiū virtute ligature dūta-
rat ex musicoz institutiōe infmedijs in
suo robore remanētib⁹: extreme longe
erunt fm̃ valorem tantum.

Exemplum

Exemplum

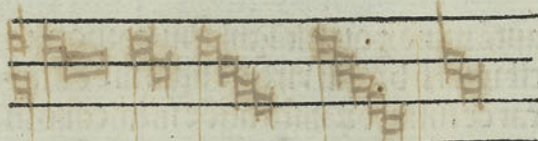
De ligaturis q̃drāgulariū cū tractu
sinistro descendēti vel ascendēti descen-
tium.

Caplm XXX

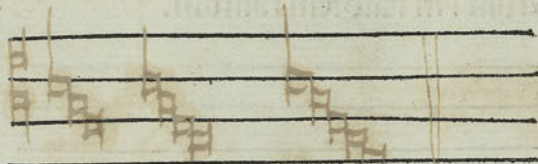

Quāuis enī q̃ntū ad se ipsas cū pprietate cār̃ plani posita fuerit: q̃ntū ṽo ad tractū vel plicā est p̃ op-
positū. Que si ex descēdētib⁹ 7 absq̃ pli-
ca vel cū plica ascendēti fiat. etiā. si au-
tē ex q̃dratis 7 alpha seq̃nti instituat. 7
quot quot a cātu plano oīno aliene fue-
rint sine pprietate dicunt. s̃z qm̃ in q̃nto
atq̃ etiā p̃nti volumine maiores figu-
ras minores p̃cedere ostensū est. Hūc
igī in ligaturarū descriptiōe a maiori-
bus etiā incipiam⁹. De ligaturis in
speciali 7 p̃mo q̃drāgulariū descēdētū
Quāuis enī q̃ntū ad se ipsas cū pprietate cār̃ plani posita fuerit: q̃ntū ṽo ad tractū vel plicā est p̃ op-
positū. Que si ex descēdētib⁹ 7 absq̃ pli-
ca vel cū plica ascendēti fiat. etiā. si au-
tē ex q̃dratis 7 alpha seq̃nti instituat. 7
quot quot a cātu plano oīno aliene fue-
rint sine pprietate dicunt. s̃z qm̃ in q̃nto
atq̃ etiā p̃nti volumine maiores figu-
ras minores p̃cedere ostensū est. Hūc
igī in ligaturarū descriptiōe a maiori-
bus etiā incipiam⁹. De ligaturis in
speciali 7 p̃mo q̃drāgulariū descēdētū

Exemplum

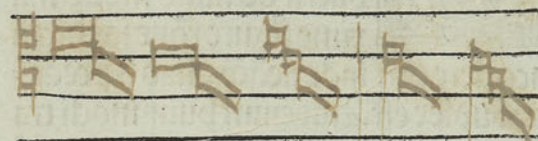

Exemplum

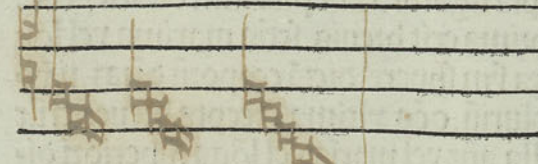
De ligaturis qdrangulariū 7 alphe descendētiū. **Caplm XXXI**

Qn̄is ligatura qdrangulariū 7 alphe descendētiū duplex est. aut enī qdrāgulariū p̄ma sine tractu aut cū tractu erit. Si aut̄ absq̄ tractu vel maxima vel lōga s̄m̄ superi⁹ dictā discretionē efficitur 7 cetere siml' cū alpha breues erūt. si v̄o tractū habuerit: hoc duplici⁹. aut enī a sinistro ascendente aut descendente. si autē descendēs fuerit oēs erunt breues. Si v̄o ascendēs: tunc p̄ma atq̄ sc̄da semibreues. reliq̄ autē breues erunt.

Exemplum

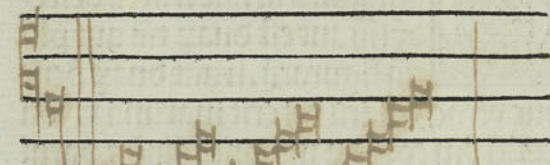

Exemplum

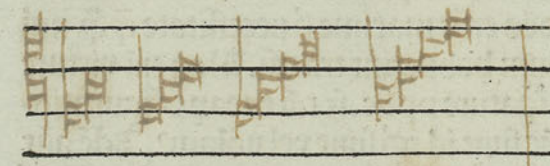
De ligaturis qdrāgulariū ascendentiū. **Caplm XXXII**
Qn̄is liga- tura qdrangulariū ascēdētiū: aut erit directe ascēdētiū aut indirecte. Si autē directe: aut erit duarū tan-

tum figurarū aut pluriū. Si autē duarum tm̄. p̄ma erit brevis sc̄da longa vt q̄busdā ex n̄ris q̄q̄ p̄ter oēm rōnem videtur. cum enī dextera plica alligate fuerint ambe igi⁹ de necessitate lōge erūt. Per respectū enī ad primā ascendēs est. ad sc̄dam v̄o descendēs. q̄ vtroq̄ modo p̄ regulā plicaz breuiū valore adauget p̄ mediū. si autē pluriū fuerit p̄ inualla tm̄ separatarū idē erit iudiciū si ratione vtendū fuerit. Itā si cōtigue describant. breues fient oēs vel remanebūt. Et si indirecte absq̄ exteriori tractu etiā oēs erūt breues. si autē cū sinistro tractu a p̄ma ascendēti: tūc illa atq̄ sequēs i ordine. id est secunda: semibreues. relique v̄o breues erunt.

Exemplum

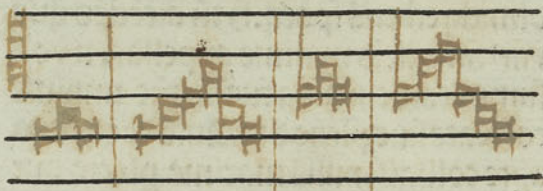

Exemplum

De ligaturis ascendētiū 7 descendentiū qdrāgulariū figuraz. **Caplm XXXIII**
Qn̄is ligatura qdrāgulariū figurarū ascendentiū 7 descendētiū in duplici est dīa. si enī absq̄ tractu fuerint. vltia longa. p̄cedentes v̄o breues erunt. si autē p̄ma illaz tractum habuerit in sinistra ascendente 7 si tres tm̄ fuerint. p̄ma atq̄ sc̄da semibreues erūt. vltima v̄o etiā longa fiet. si v̄o pluriū erit figurarū iterum prima atq̄ secunda semibreues

7 vltima semper longa : relique autem breues erunt.

Exemplum.

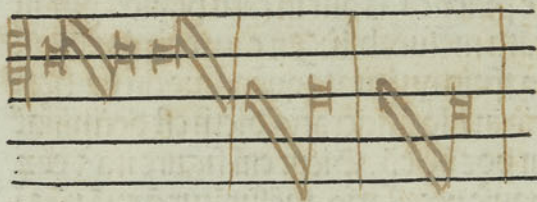
De ligaturis ascēdentib⁹ 7 descēdentibus quadrāgulariū figurarū 7 alphe.

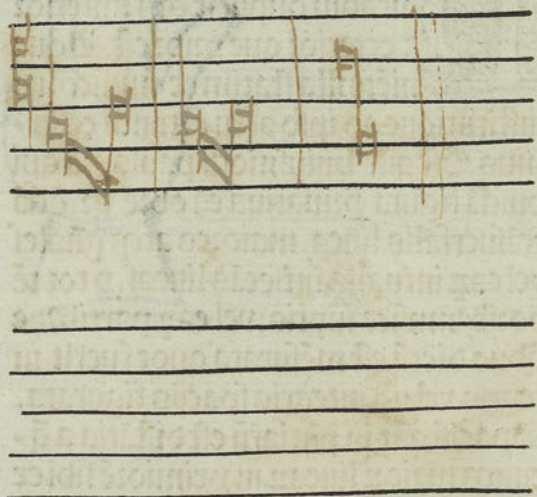
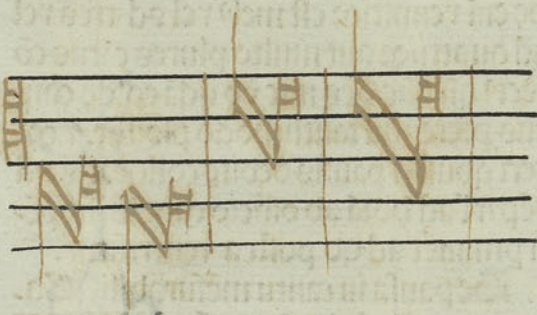
Ligaturarū Ca. XXXIII

aut qdrāgulariū figuraz 7 alphe ascēdentiū 7 descēdentiū multiplex est differētia. si enī primē 7 vltimē qdrāgulares 7 absq; tractu fuerint. in media vō alpha. seu etiā si nulla illā seq̃t oēs erūt breues. si autē alpha absq; tractu quadrāgularē figurā directe ascēdētē p̃cesserit. in primo capite longa : 7 in scdo breuis qd est p̃p̃riū illi 7 qdrāgularis etiā lōga erit. s; si quadrāgularis indirecte posita fuerit breuis semp erit. si vō tractū habuerit a sinistra descēdētē qdrāgularis autē directe sup̃scripta fuerit alpha i vtroq; capite breuis : qdrāgularis vō lōga erit. si autē indirecte : oēs erūt breues. q; si ascēdētē 7 qdrāgulares modo superi⁹ dicto discrete inueniant. illa i vtroq; cornu semibreuis est. iste vō in longas aut breues ouertent. Et si qdrāgularis sili modo cū tractu alphā antecesserit : tūc ipsa qdē i primo capite simul cū p̃reēte qdrāgulari semibreuis 7 i scdo breuis erit. reliq; vō aut lōga aut breuis sūm superi⁹ dictā dīam Si autē ligatura descēdēs duoz qdrāgulariū p̃ infualla 7 ab omi alio tractu sepatoz inuenta fuerit vtrāq; figura cōmuni snia. verū enī p̃e

ter oēm rōnez lōga d̃r. Cū huiusmodi plica indifferēs fuerit. q̃a superioris dextera : inferioris autem sinistra. impossibile est qd aiunt quantuz ad secundū.

Exempla

De pausa in generali. Ca. XXXV

Pausa: in omni vocum differētia admodum necessaria fuit Nemo enim preter illam continue legere aut cātare p̃t. hic

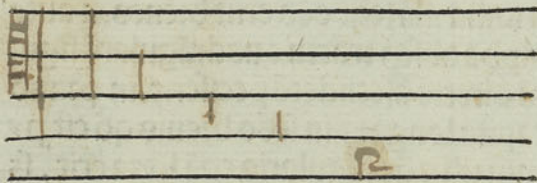
Liber

eniz grāmatici ⁊ rethores certis pausis ac distinctiōib⁹. i. comate. colō. vel colō. ⁊ per periodo vtunt⁹. Absq⁹ his enim ⁊ pferentiū spūs deficeret ⁊ vboz sinie cōfunderētur. Sili autē modo in nre musice practica. s. alit in cātu plano ⁊ alit in cātu mēsurabili. In cātu enī plano nulla tēpis quātitate quēadmodū de figuris in illo p̄sideratis dictū est determinat⁹ in hoc vō eē. Sicut enī figure ita ⁊ eaz pause necessario mēsurātur q̄ etiā nō tātum superi⁹ dicta necessitate. verū etiā sepe ⁊ mltū elegātie causa ponūtur. valde enī venustior est mel⁹ vel ad tres vel ad quattuor aut multo plures cātus cōfecit⁹ qm̄ nūc oēs nūc vō qdā cōsdē cantus pferentiū tantūmodo psallūt. ⁊ ceteri qbusdā pausis debite collocatis ad tēp⁹ vlt ad horā ab officio cantādi suspēsi pmanēt ad qd postea reuertūtur.

De pausa in cantu mēsurabili. Ca.

Pausa in cātu mēsurabili dupliciter dicit⁹. s. interior ⁊ exterior que prior est. Adueniēte illa statim ex musicorū institutione ab ipso actu cātandi cessamus Est autē huiusmodi pausa q̄ a quibūdā figura priuatiua eā obrē dicit⁹. qdā trāuersalis linea. maiores atq⁹ gñales vel eaz infualla inflecās lineas. p tot tēporib⁹ musice sūptis. vel eaz partib⁹ de qbus dictū est mēsurata quot fuerit integris vel nō integris spacijs figurata. Spaciū autē in pñtiarū est distātia a q̄cunq⁹ maiorz lineaz in primiorē sibi ex eaz descriptiōe necessario pducta Pausa autē qnq⁹ modis instituta est. Prima enī ⁊ oīm maxima tria cōtinet spacia q̄ triū tēporz dicit⁹ vni⁹. s. lōge pfecte. Scda autē duoz est. q̄ vni⁹ longe impfecte existit. Tertia est vni⁹ integri spaciū q̄ vni⁹ tēpis siue vni⁹ breuis. tā pfecte q̄ impfe

cte nuncupat⁹. Quarta est dimidij spaciū ab altera maiorz lineaz descēdens. q̄ vni⁹ est semibreuis. Quinta autē ⁊ vltima dimidij est etiā spaciū. s. tñ ascēdēs que vni⁹ simplicis minime appellat⁹. si vō i summitate curuata fuerit: tūc minime colorate siue plene dicit⁹. Quib⁹ de rebus apte colligit⁹. nullā maxime pfecte aut impfecte esse pausam. Quāobzē si pfecta fuerit. per pausā triū tēporz triplicatā illā significam⁹. si autē eē per pausam duarū breuiū binario multiplicata. ⁊ qm̄ quacunq⁹ istarū oīm adueniēte statim vt p̄dictū est ab ipso actu cantādi priuamur. hic igit⁹ pausa interior est certū determinatūq⁹ silentiū fm̄ exterioris estimationem.

De signis proprietatum atq⁹ super scriptionibus. Capitulū XXXVII

Signa autē proprietatū plura sunt atq⁹ necessaria. Eoz autē quedā sunt exteriora: q̄dam vō interiora ⁊ vtracq⁹ i multiplici differētia fm̄ ipsarū proprietatū discretionē: ⁊ qualitates. s. apd antiquos altero istoz modoz. Quidam eniz per figuras numeri binarij atq⁹ ternarij quas Algoriste cifras nomināt in capite cuiuscunq⁹ meli opposite descriptas iam dictas proprietates demonstrandas esse voluerunt. Verum enim quia hoc modo figure ipse numerales relatiue stare videbantur qdā etiaz fige

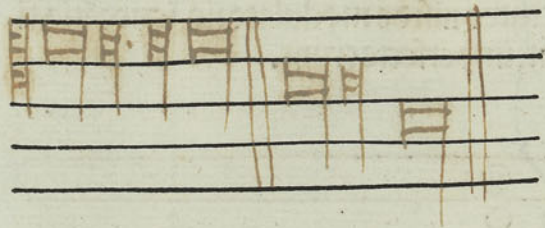
nātes pportiones de q̄b' sequēti 7 vlti-
mo volumine dicem': q̄ntū ad actū cā-
tādi attinet. vnde i dubiū veniebat quē
istorū effectūū demonstrarēt: inde moder-
ni alii p̄tēplātes illas q̄ntū ad officiū
de quo dictū est p̄prietatū. s. demonstrā-
daz oīno p̄termittēdas esse magis qui-
dē ac magis. qm̄ alit recti signari pote-
runt. quā dū dū ab iis factū est. ab

scibile. Igit si in p̄ncipio cuiuscūq; me-
li cant' mensurabilis circuli tria habēs
puncta in medio: posit' fuerit: signū est
modi maioris perfecti. Si aut vnicū tā-
tum habuerit pūctū. signū est modi mi-
noris perfecti vel t̄p̄is atq; platiōis p̄-
fecte simul etiā si nulla infuerit lōga fi-
gura. Duo aut pūcta in t̄ponere idō nō
sunt.

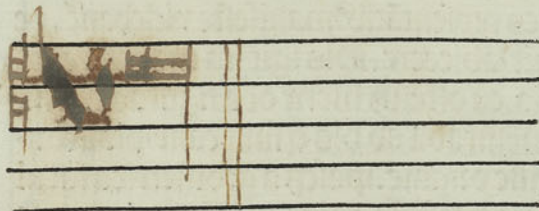
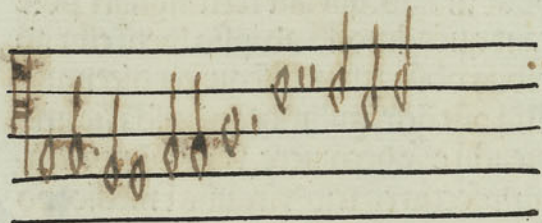
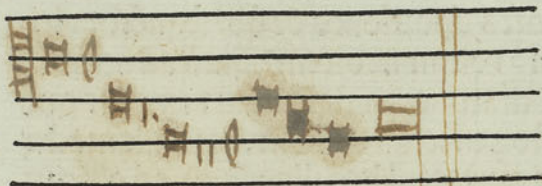
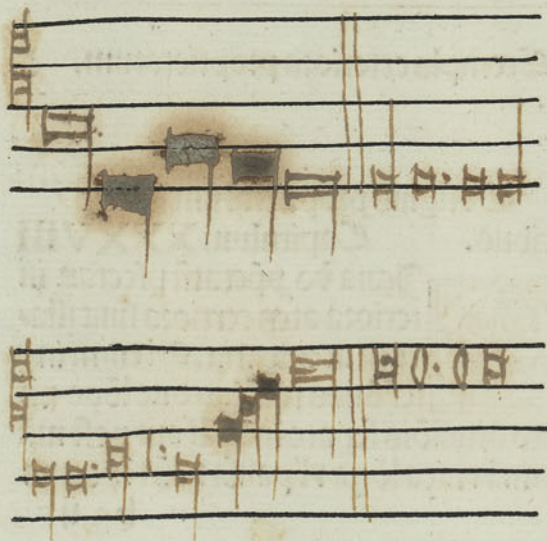

Liber

cū pūcto diuisionis affuerit. aut inf̄ ma-
ximas vacuas q̄dā plene reperiāf. signa
sūt modi maioris p̄fecti. si aut̄ lōge pa-
ri forma p̄ vacuas ⁊ plenas distribuāf
vel ab vnica breui aut ei⁹ pausa imp̄fici
ant. signa sūt modi mīoris p̄fecti. si v̄o
breui: eadē lege describāf. ⁊ v̄l a semi
breui v̄l ei⁹ pausa imp̄fecte fuerint. aut
etiā si due pause semibreuū immediate
posite atq; ab eadē linea descendentes
breuē seq̄nt. signa sūt t̄p̄is p̄fecti. Sili
aut̄ modo si de semibreuib⁹ inf̄ se idē fi-
at. ⁊ a minima seu ei⁹ pausa imp̄ficiant
vel si due pause mīmaz immediate del̄cri-
pte atq; ab eadem linea p̄cedētes semi-
breuē secute fuerint. signa sūt platōis
perfecte ⁊ in q̄buscunq; alterationes fi-
ant. signū est proprietatū perfectarū.

Exempla

Comētarioz musices lib octau⁹ atq;
vltim⁹ in quo d̄ p̄portiōib⁹ cātādi agīf.

De recta proportionum cantandi
consideratione. Capitulum I

De proportionib⁹

cātādi hoc i vltio volumi-
dicturi aīaduertēdū in pri-
mis q̄ lōge alia p̄siderati-
one in p̄ntiaz q̄ in p̄cedētib⁹ dictū fuit
⁊ si nō alia lege accipiūt. Illic enī earū
termini disiūctis siue seorsuz positi ad se
inuiçē: istic v̄o p̄ma atq; p̄pa p̄teplati-
one nullaten⁹ sic cōparant. Itur⁹ ibi q̄
cūq; duo ad q̄libz vnū in dupla se h̄nt
p̄portiōe. b̄ aut̄ neq̄q̄ ita p̄siderāf. quā-
uis enī due maxie ad vnā lōgā. breuē se-
mibreuē v̄l minimā aut eō mīores. s. p̄-
cedēdo ⁊ maiores s̄bseq̄ndo eā quā p̄di-
xim⁹ simpliciter efficiāt p̄portionē: nō tñ
s̄m p̄ntem speculationē. In hac enim:

si recte comparatio fiat: dispositis primo oium sub binario aut ternario numero figuris put pcedeti libro factū extitit secundo loco vnāquāqz illaz ad ei⁹ q̄libet partes. s. p̄pinqs. remotas. remotiores v̄l remotissimas. si tot h̄re valeat. sub altero dictoz numeroz cōparam⁹. Cōparam⁹ inq̄ nō tñ ad ex: s̄ tanq̄ itra illas existētes v̄l subitellectas. qm̄ i eas resoluntur. Unde enī māria valore binaria: duaz. s. lōgaz ad vnā illaz. 7 lōga duarū breuiū ad alterā earūde. 7 reliq̄ eiusdē valoris figure ad immediatas cōparate eadē duple relatiōe iungūt qd̄ oium modulatorz snia atqz p̄ctica cōprobat eoz q̄ circa huiusmodi speculationē recte p̄tēplati sūt. Quāobzē q̄ oēm p̄portionū habitudinē duplicif fieri dicūt. i. vel p̄ respectū ad numez figuraz pcedētū v̄l eaz q̄ in tenore vt duodecim semibreues ad sex. in hac de q̄ agim⁹ p̄portionē cōparate: iā ab hac v̄tate declinas se inuēti sūt. Quāq̄ enī p̄dicti numeri figuraz ad seinuicē relati duplā efficiāt p̄portionē. nunq̄ tñ sub illi⁹ virtute decātabūt: nisi p̄zi⁹ q̄ in maiori sūt numero dimidio s̄z valorē singillatiz inflecte fuerint. q̄ de re. oīs figurarū cōparatio ad ex. interiorē d̄ nccitate q̄ntū ad hāc disputationē attinet supponit cōparatiōē. Unde enī medic⁹ in examinatiōe duozū pulsū in q̄b⁹ teste galieno. libro de illoz pueniētia natura musices repit in q̄ se habuerint p̄portiōe: vt de statu alicui⁹ morbi augmēto v̄l declinatione recte iudicare possit. p̄mo oīm: q̄ntū alē illoz p̄ subtractionē vnitatis seu vnitatū i motu adauct⁹ v̄l iminut⁹ fuerit. vñ tal⁹ p̄portio sumit originē solert scrutat⁹ vt enī sit puls⁹ nccē est motū antecedere p̄mo musices d̄z. quoz ille in ipetu. iste v̄o in numero p̄siderat⁹. Quib⁹ de reb⁹

iterū relinq̄t. oēs p̄portionē recte distributā nō modo p̄valoris figuraz subtractionē de q̄ intēdim⁹. sed etiā p̄ additionē: cātabilē fieri. Unde enī de q̄cūqz figura valore binaria aut ternaria: ab antiq̄s atqz sapiētib⁹ modulatorib⁹ dictū est. Crescit in duplo. Crescit in triplo. q̄prop̄ si figure ipse de q̄b⁹ agim⁹: alē p̄portionū sup̄dictaz: augmēti s̄m valorē susceptibles existūt. ita 7 decremēti passibiles erūt. Qd̄ enī de alfo istoꝝ dicif. de alfo etiā p̄ oppositū necessario p̄cedif. Cōtrarioz enī eadē est disciplina. Itaqz ad h⁹ p̄portiōis institutiōez de q̄ agim⁹. etiā si alē fininoz ad ex nunq̄ p̄cedat quēadmodū isti p̄tendūt. nihil refert. Sufficit enī vt p̄ figuras s̄m valorē binarias p̄stituaf. q̄ ad vnitates eiusdē p̄portionis v̄tute p̄uertant⁹ v̄l resoluant⁹. Hinc enī vt q̄nta fuerit ostēdatur. ita ab oib⁹ de nccitate p̄signaf. 7. et vt q̄lis existat. alfo istoꝝ signoz Q̄ 7 ei⁹ effectū de quo dictū ē insinuātib⁹ demōstraf. Cū igit. h̄ sit ver⁹ mod⁹ p̄cedēdi i dupla p̄portiōe. 7 illa p̄ma oīs atqz huius speculationis tanq̄ thema qd̄dā fuerit necesse est q̄ cetere pari forma instituant⁹ ad hoc vt cātabiles fiant. qd̄. de q̄ntupla mīme affirmari p̄t. Nulla enī figura in q̄ncqz diuidif p̄tes put ad hoc attinet oportebat. vt q̄ttuoz relictis. q̄nta decantanda remaneat. 7 ita in septupla atqz plurib⁹ alijs. q̄ si nulla i his atqz alijs q̄buscūqz fieri possit maiorū terminoz i mīozes reductio: nullo modo sūt dābiles. Si v̄o respectiue de q̄b⁹ isti p̄cise intēdūt: icātabiles sūt. qz incōmēsurabiles. Cū enī similiū figurarū silis sit pronūciatio: impossibile est vt vn⁹ cātatiū eodē tēporis spacio mīorē numerū semibreuiū ali⁹ v̄o maiorē p̄ferat nō variata pnūciatiōe. idēqz de maiorib⁹

atq; minorib; siue minimis figuris dicendum 7 si de his propter earum imperfectam commensurationem vel non integrum compassum quibusdam alia mens fuerit. Nunq; enim ita eque bene modulari possunt quin semper aliqua fuerit in tempore pronunciandi disparitas. vnde prestantiam quorūdam modulatorum nostrorum temporum valde miramur qui de omnib; proportionibus conati sunt per notulas tradere exempla: que tamen alios docere nequaquam potuerunt. Alij autem post optime descriptam duplam si sesquialteras consequenter distribuere voluerint: illā ita instituit vt neq; maioris termini in minores puerfione qd oportebat: sicut in precedenti dupla factus fuerat: neq; determinato maiore ei; termino. id est ternario numero: vt fm illius summas multotiens sumpto ad binas atq; binas precedentium correspondeat: qd saltez necessarium erat sed tantū vt figure ipse terne pro singulis cōpassibus accipi valeāt q; neq; ad intra: neq; ad extra vera sesquialtera fuerit. Ceterum. qdruplā immediate subiungētes 7 ita illam recte decāntantes: sesquiterciā ad precedentem sesquialteram velut quaternarium ternario comparātes propria dimissa quadruple relatione esse dicunt atq; preter rationem ita illam consignant. Beinde autem vt dato vno inconuenienti plura contingant. remanentib; figuris sub valore vltimo dicto: cōsequēter in sextuplam ptransire dicunt nulla tamen relatione vel ad se vl' ad precedentem contemplata: sed tantum ratione mensure vt inquirunt tanq; sex semibreues pro vno compassu accipiētes. Beinceps autem ad simplices atq; primā figurarum positionem redire volentes

sub sextuplam instituere dicunt 7 illius signis ridiculose tamen demonstrant. Si enim quālibet figurarum p sex nūc stare dicamus. necesse erat vt in eius opposita sextupla etiam quecunq; figura in sex partes diuisibilis existeret. Sunt autem 7 alij qui confectum ab eis melū certis in principio numerorum signis prenotantes quasdā figuras: nunc per medium fm valorem 7 qualdam vltro etiā diminuendas esse volunt. tum vo easdem minime. 7 quasdam econtra indocte augmentandas. Cum enim predicta signa diuersarum fuerint quantitatū demonstratiua. impossibile est q; simul agant fm virtutes. Si autem singillatim accipiantur necesse est vt illorū qdlibet equaliter se habeat ad omnes sub illo descriptas figuras. Ihec autem quantū preter omnem rationē exriterint ex dictis manifestum est. Unde ex his atq; similib; positionibus plurimū euenit vt quod ab vno modulatore conflatum fuerit ab alio quantūcūq; perito nisi tantū per quandam contrapuncti examinationē quomodo decantandus existat: inueniri minime possit. quo nihil ridiculosius nihilq; veracundius maxime conficiētib;. Nulla enim scientia ducunt. Cum igitur omnem supradictorū modulatorum traditionem circa huiusmodi speculationem alienam esse a veritate preclarum fuerit. hinc merito illam missam faciētes dicimus. Ad veritatem huiusce disputationis pertinet imo necesse est vt omnes cantandi pportiones intra quaslibet figuram p illi; ad ei; partes comparisonem inueniantur quemadmodum ex duple institutione ab omnibus concessa manifestum extitit In his eni nulla hoc modo difficultas quia nulla

ambiguitas. sed quoniam hucusque ista in vniuersali dicta sunt: nunc autem de singulis seorsum tractaturi que ad nostram pertinent disputationem atque explanationem. primo omnium de figurarum consideratione cum fuerit per necessarium dicam.

De triplici figurarum consideratione. **Capitulum II**

Figurarum cantus mensurabilis triplex duntaxat est contemplatio. aut enim secundum proportionem valoris: aut secundum valoris diminutionem: aut secundum augmentum de quibus intendimus considerantur. sed quoniam de prima atque principali proximo antecedenti volumine habundante meminimus agere nunc de reliquis in ordine pertractemus.

De secunda figurarum consideratione. **Capitulum III**

Secunda figurarum cantus mensurabilis consideratio est per valoris diminutionem. Sed quoniam ille aut binarie ad intra aut ternarie sunt. hinc igitur earum diminutio vel fit dupla proportionem tripla quadrupla et ex earum compositis de quibus dicemus vel sesquialtera vel sesquitertia precipue. Si enim omnis consonantia: alia supranominatarum proportionum ut omnes necessario concedunt de non esse ad esse quemadmodum libro tertio probatum est deducitur. ipse quoque proportionum vel alterius supradictorum numerorum comparatione ad unitatem vel utroqueque adinuicem conficiuntur: atque huiusmodi causa iam dicte figure iisdem sub ordinate numeris ita semper proferuntur vel decantantur: necesse est iterum ut omnis earum diminutio altera su-

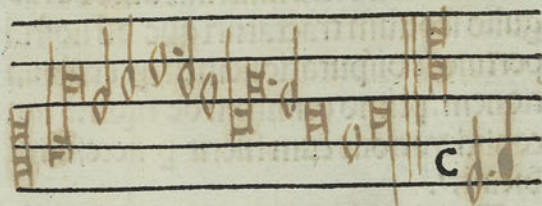
pradictarum relationum per maioris termini conuersionem in minorem fiat. Que cum ita se habeant relinquitur de necessitate ut omnes proportionum que ab huiusmodi contemplatione seicte fuerint improprie vel ficticie existant. ut sunt que respectiue tantum sumuntur: de quibus summam meminimus et consulse nullum verbum faciemus.

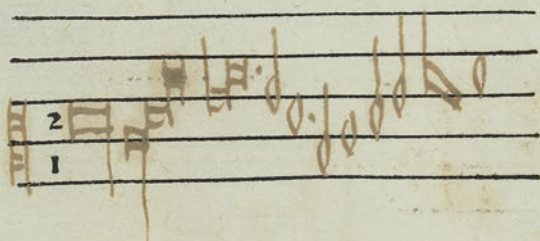
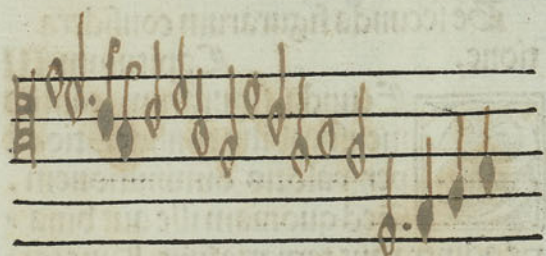
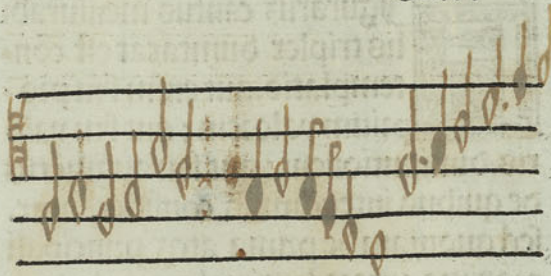
Ziber

De dupla pportione. Ca. III

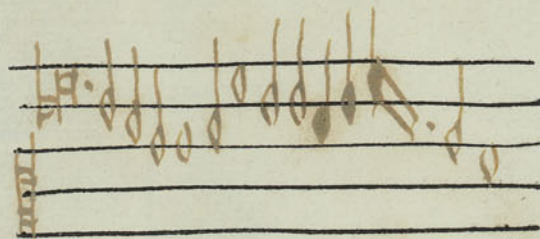
Prima igitur figurarum dimi-
nutio fm valorem : est que p
primam omnium fit proporti-
onem. id est duplam que om-
nis inequalitatis principium est in qua
figure sub binario numero distribuunt
7 ad unitatem per dimidij valoris cu-
iuscunq; subtractionem reducunt. Est
enim duorum ad unum comparatio.
Quamobrem oportet vt maxima sup-
dicti valoris ad illius dimidium. id est
longa. longa ad breue. breuis ad semi-
breue. semibreuis ad minima. minima
q; ad minima plena vl' tractu in sumita-
te curuatu habente. 7 hec ad alia vtra-
q; accidentia predicta patientes redu-
cant 7 in huiusmodi decantent de neces-
sitate proportionis que hoc tempore ni-
miu vulgata habet : siue per mediu qd
ide est. Duplu eni vt alibi meminimus
dupli dimidiu est 7 econuerso vno vtra-
q; contemplatione seorsu consignari si-
ue altero istorum modoru demonstra-
ari potest. $\frac{2}{1}$ $\frac{1}{2}$

Tenor

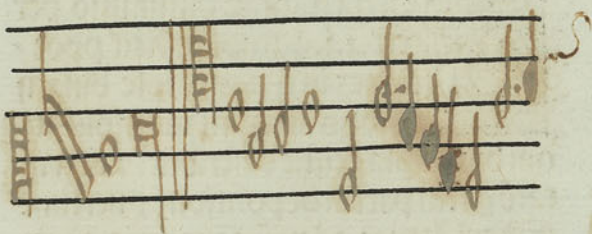
Exemplum duple proportionis.

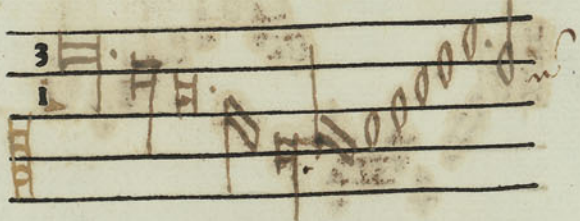

De tripla proportione. Caplin V

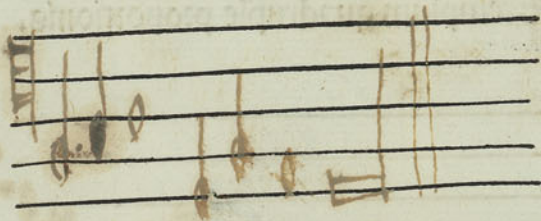
Secunda figurarum diminutio est que per secundam agitatur proportionem. id ē triplam in qua figure ipse ternarie sibi valorem ponuntur. 7 ad unitatem per duarum partium amissionem reducuntur. Est enim trium ad unum comparatio. unde maxima eiusdem valoris ad unam longam intra illam existentem vel sub intellactam conuertit. longa ad breuem. breuis ad semibreuē semibreuis ad minimam. minima vero ad precedentez reducitur proportionē. verum enim semibreues semper ternē ponuntur. 7 ita pro singulis compassibus accipiuntur. signatur autem utroque ei termino. ut hic. 3. Possunt autē quecūq; figure sub hac proportionē existentes: etiam sub proportionē dupla quantum ad seipsas optime distribui.

Tenor

Exemplum triple proportionis.

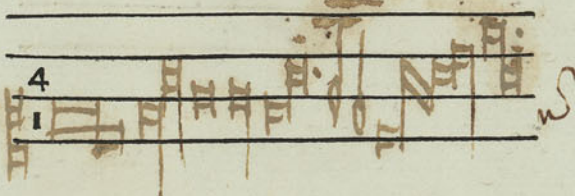

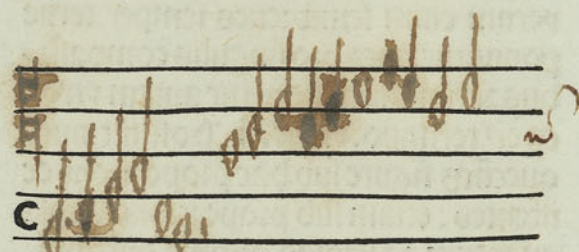
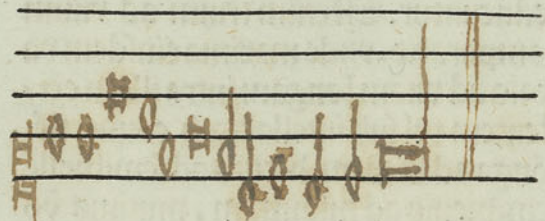
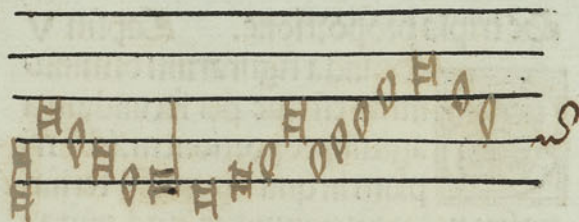
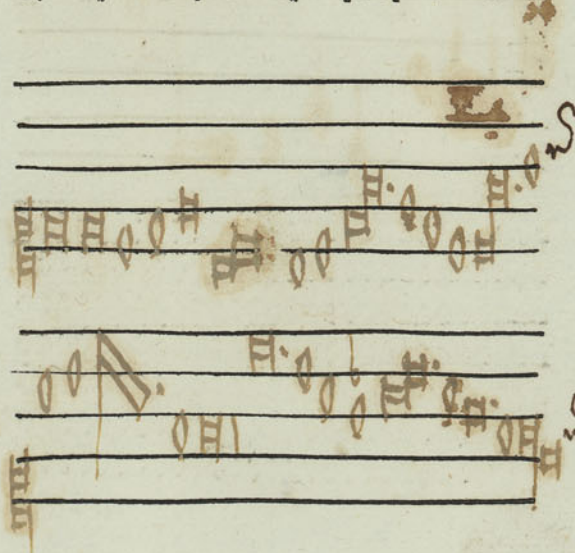
De quadrupla proportione. Ca. VI

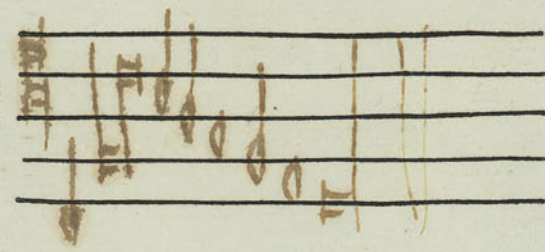
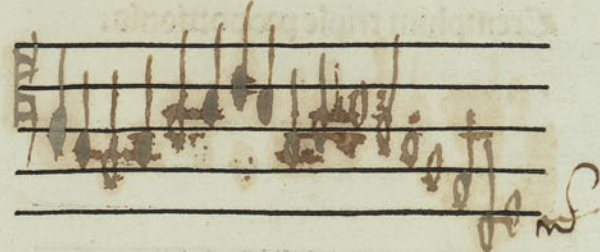
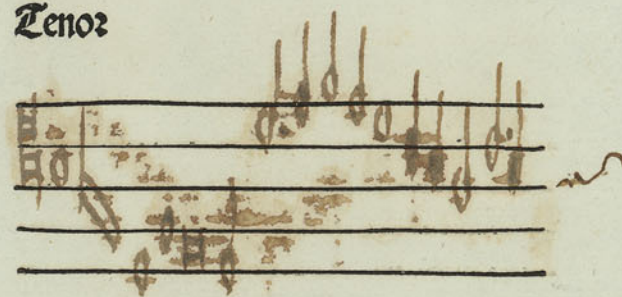
Etia figuraz diminutio per
tertia. i. qdrupla effici ppor-
tionez in q figure ipse binarij
valoris in seipm multiplicati
qm bis dupla existit describunt. 7 ad vni-
tate p triu partiū de positionē ouertunt
Est eni qttuor ad vnu cōparatio. vnde
quēadmodū dupla pportio p figuraz
immediataz cōparationē vt maxie ad
longā. lōge ad breuē. 7 sic in ampli⁹ ita
7 hec p mediatas vna. s. rñ infimissa cō-
ficiē. Quāobzē. si maxime ad breuē. lō-
ge ad semibreuē. breuis ad minimā. se-
mibreuis ad minimā plenā: siue tractus
curuatū hñtez. minimeqz simplicis ad
minimā vtroqz supdictoz accidētū af-
fectā reductio fiat. 7 alta p alta in eodē
ordine pferat. in pdicta semp erūt qua-
drupla pportiōe. signat aut vtroqz ei⁹
termio hoc modo. 7. vl vtrūqz siml⁹ du-
ple pportiōis signis vt b 2 4. aut cō 2 4

Exemplum quadruple proportionis.

Tenor

De sextupla proportione. Caplin VII

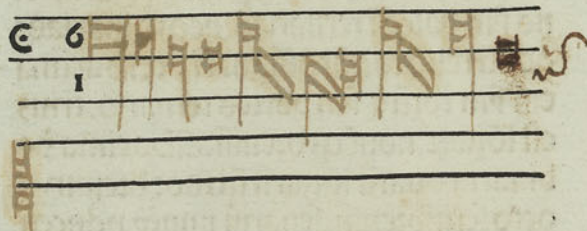

Ad quā quintupla proportio causa iam dicta nullo modo sibi hanc speculationē dabilis est. hic quarta figurarum diminiutio sextupla fit proportionē. quā ceteris in sui distributione valde dissilis est. Neque enim per figuras omnino sunt valorē ternarias: neque binarias: quod tamen reliquæ faciunt assignari potest. Maxima enim sunt totum et sunt partes ternaria: trius est logarithmorum: nouēque breuium. Maxima vero binaria duarum logarithmorum quattuor breuius et octo semibreuium. senarium nunquam producentes numerum in quē resolveretur quod oportebat. Quod quicquid ita fuerit. tamen per figuras parti ternarias parti vero binarias nulli dubium tripliciter atque optime valet exemplificari. Primo enim per figuras: natura aut positionē binarias. per accidēs vero ternarias. id est. puncto perfectionis adauctas. Maxima enim binaria duarum. scilicet logarithmorum ac quattuor breuium: trium erit hoc modo logarithmorum atque sex breuium. e quibus quicquid reiectis: sexta superit decantanda. et ita in ceteris figuris. Est enim sex ad unum comparatio. Secundo autem per figuras quatuor ad totum ternarias quantum vero ad eas partes: binarias ut maxima trium logarithmorum sex breuium: et logarithmorum trium breuium. sex semibreuium: et in apli. Tertio et ultio per figuras vtriusque modi ac etiam temporis imperfecti platiōis vero perfecte: scilicet quā omnino supradictarum positionum ultia non solum sextupla ad intra. id est. sunt inferioris valoris reductionē sed etiam adeo saltē in platiōe in qua sex semibreues per vno compassu ut vulgato utamur verbo cātorum recte accipimus precise efficere potest missis igitur duabus proportionibus hanc tamen sequimur: ita ut ad ipsas plationes semper fiat respectus. semibreuis enim trius simplicium minimarum existēs. sex etiam minimarum aut tractum curuatum hñtium aut plene statum erit. quod huius proportionis virtu

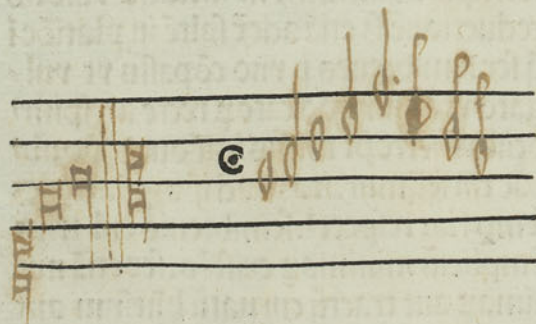
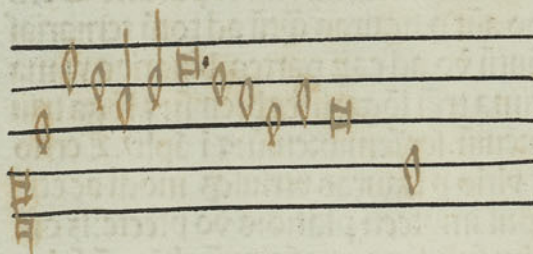
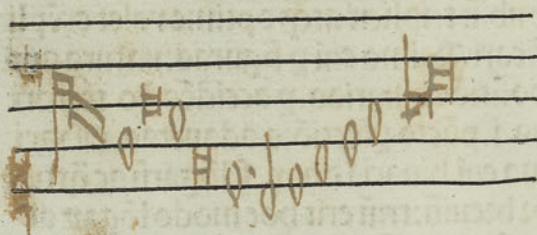

Liber

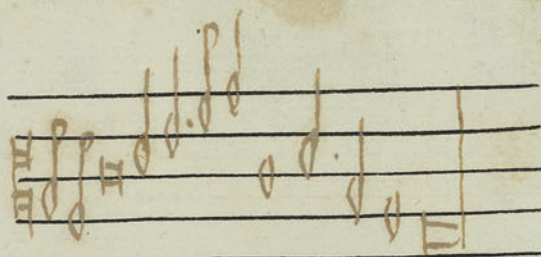
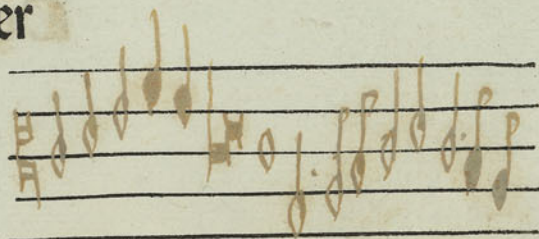
te ad vnā illaz reduceſ. Pari etiaſ rōne breuis duaz ſemibreuiū atqſ ſex minia rū etiā ad vnā. Lōga ſo ſm hāc rōnem ad duas. maxima aut ad q̄ttuor. ſigna tur aut vtroqſ eiꝝ numeroꝝ ſinio vt b. 6.

Exemplum ſextuple proportionis.

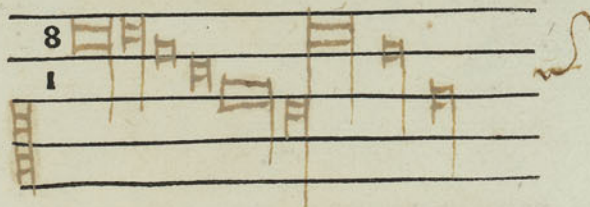
Tenor

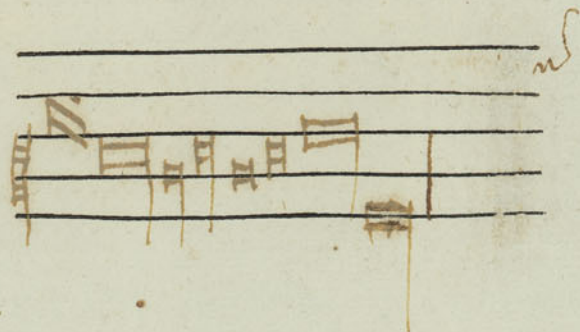
De octupla pportione. Caplm VIII

uinta figuraz dimiutio qm ſeptula etiā rōne iā assignata dari nō valz. octupla accidit pportiōe. in q̄ figure ipe bina rij valoris p q̄ternariū multiplicati dſcri bũſ. 7 ad vnitatē reducũſ. Eſt enī octo ad vnū cōparatio. Hac igiſ pportione maria ſm valorē binaria: in ſemibreuē reducũſ. lōga in minimā. breuis aut in mimā plenā vſ curuatā. ſemibreuis ſoſ minimā vtrūqſ ſupdictoz accidētū pa tientē. duabꝝ ſemp inſmiſſis figuris. ſi gnat aut vtroqſ eiꝝ termino vt hic. 8.

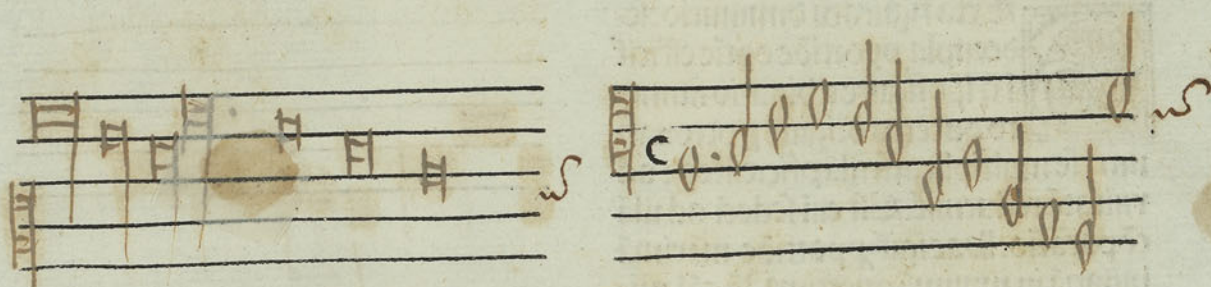
Exemplum octuple proportionis.

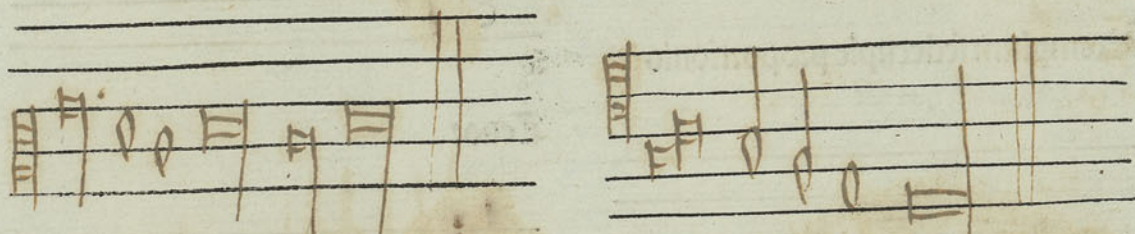
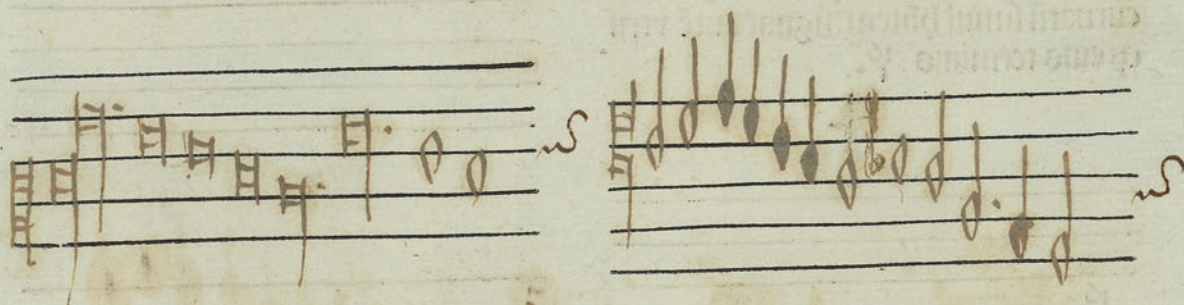

Octavus.

LXI

Tenor

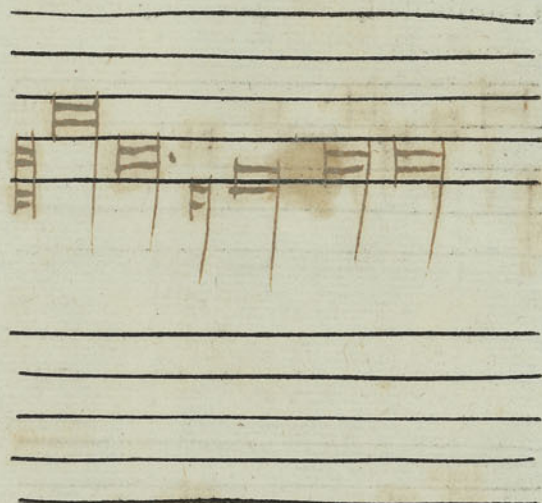

Liber

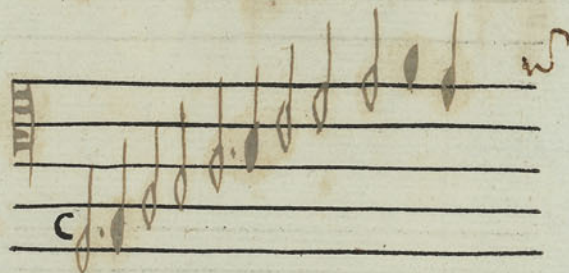
De sedecupla pportione. Caplin IX

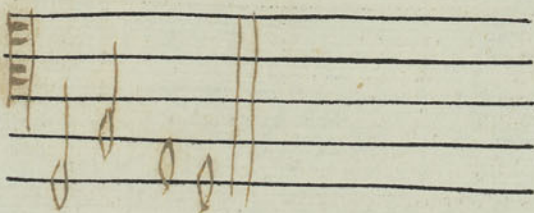
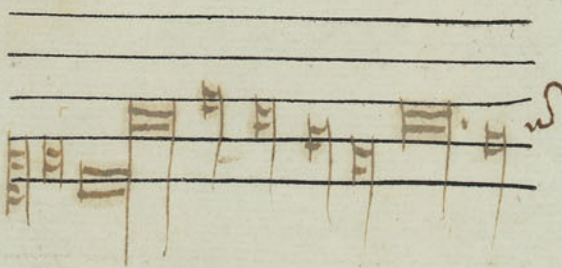
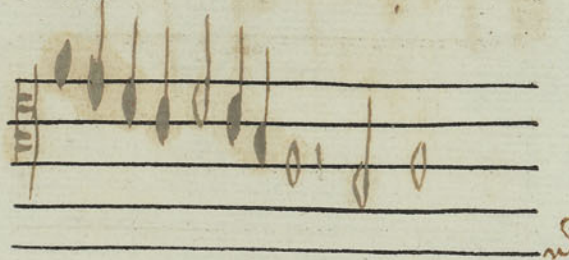
Extra figurarū diminutio: se-
decupla pportiōe optie efficit
i q̄ ipe figure a binario nume-
ro ducētes originē p octonari-
um i se multiplicatū illā pficientes: ad
vnitatē reducunt. Est enī sedeci ad illā
cōparatio. Itac igit pportiōe maximā
binariā in minimā pvertim⁹. lōgā i mi-
nimā plenā. breuē autē in q̄ de nccitate
finē facim⁹. i minimā plenā atq; tractū
curuatū simul hntem. signat autē vtrūq;
q; eius terminis. 16.

Exemplum sedecuple proportionis

Tenor

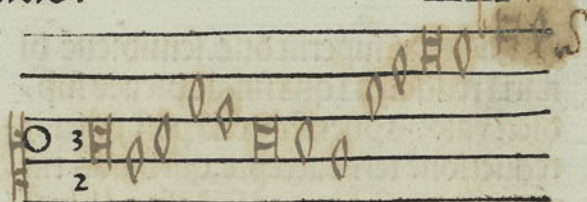

De sesquialtera proportione. Ca. X

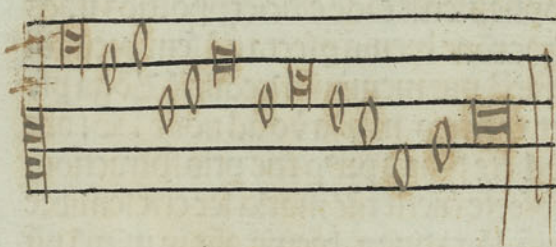

Prima figurarū diminutio p̄ma supparticularis generis fit p̄portione. i. hemiola siue sesquialtera in q̄ figure ipse ternarie s̄m valorem ponuntur: et in binarias per tertie partis amissionē reducūtur. Est enim sesquialtera ipsa triū ad duo cōparatio.

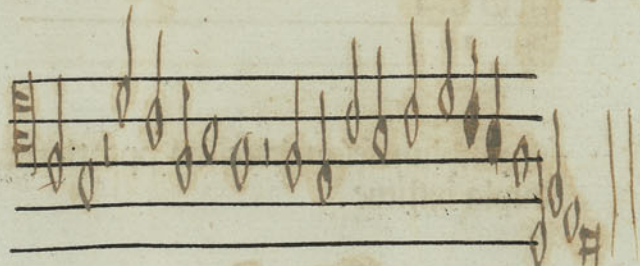
In hac autē ita agendū est: sicut q̄n ternarias vacuas existētes: plenas efficiamus vbi tertia p̄fectarū pars oīno deletur atq; tollit̄. Hac igit̄ p̄portione maxima ternaria ad seip̄am binariā. lōga ad longā. breuis ad breues. semibreuis ad semibreuē: si recte sumas p̄uertūtur. Qua in re notādū q̄ huiusmodi figurarum relationes neq̄q̄ s̄m totū fiant: s̄ t̄m s̄m partes in q̄s rōne interioris numeri dissolui p̄nt. Nulla enī figura ad seip̄am s̄m seip̄am est relatiua. Verū enim vt sesquialtera sicut ad intra figure ipse custodiūt: sic adeū in pronūciatione illā efficerēt musicorū institutione a tēporis proprietate sumēdo initiū: factus est vt semibreues: terne ac terne in ipso actu cantandi: ita suā h̄rent commensurationē vt duas t̄m p̄cussiones quarū altera in dimidio scōde figure. altera vō in fine tertie terminatur: recte accipiāt. Sed nūc q̄m ceteras figuras his tantū manifeste metimur: vt precedenti libro ostensum est. ab ipsa igitur tēporis proprietate incipientes: primū reponam̄ exemplū. Erit enī si a p̄lib' facile sit intelligere tanq̄ vehiculū q̄dam nouis scholarib' q̄b' p̄desse dūtaxat intēdim' signat̄ aut̄ vtroq; ei' terminio vt h. 3. Si aut̄ huiusmodi figurarū ad eaz partes remotas cōparatio fiat: vt maxime nouē breuiū ad maximā quattuor erit dupla sesquārtā quā p̄sulte p̄terire volum'.

Exemplum sesquialtere proportionis.

Tenor

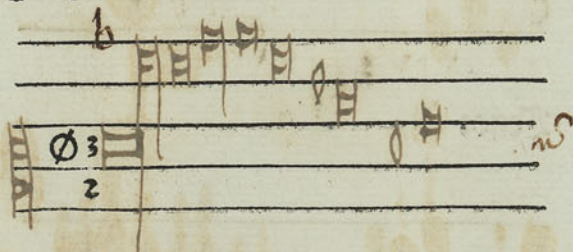
De sesquialta s̄b p̄portōe dupla Ca. XI

Notest etiā sesquialta p̄portio in vtroq; mō maiori. s. atq; minori ac tpe p̄fectis. p̄latiōe vō ip̄fecta et vt elegatior fiat p̄mediū v' s̄b p̄portōe dupla assigni s̄ vt sit clari' qd d̄r ab ip̄s' t̄pis p̄p̄tate etiā p̄ncipiū d̄scribēdi sumam' Breuis igit̄ triū semibreuiū sex erit minimaz a q̄b' duple p̄portiois v̄tute s̄b abiectis remanēt tres. Ab his autē si sesquialta p̄tate

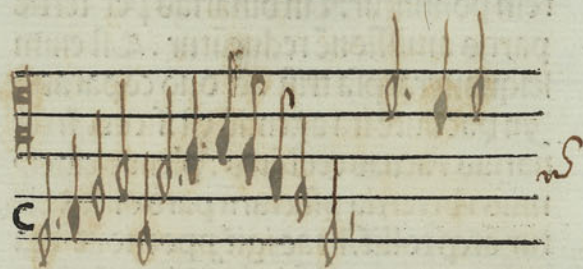
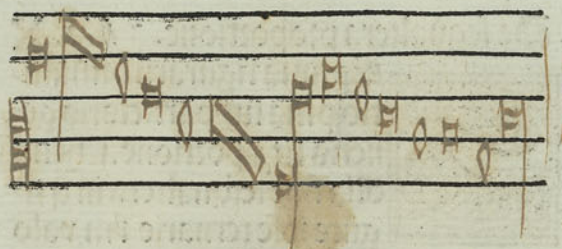
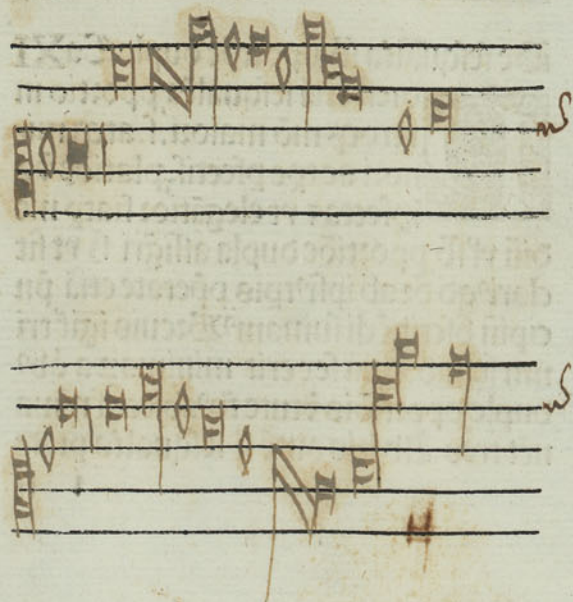

Liber

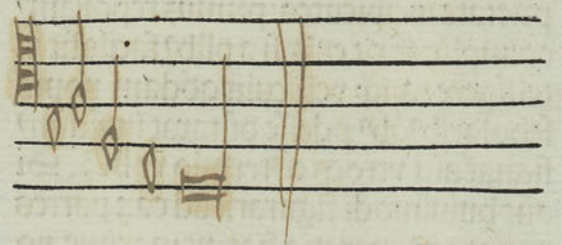
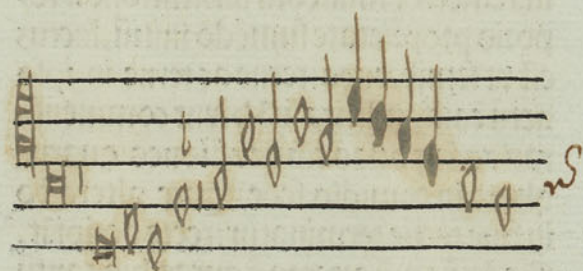
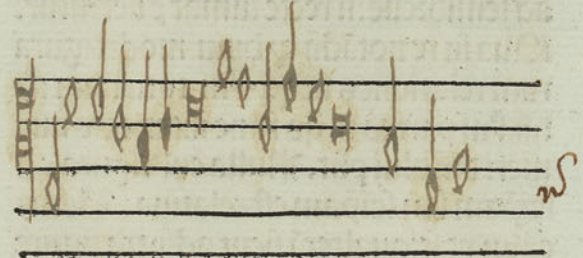
tertia debeat superius due. semibreue bi
 naria reddentes in qua singule breues sup
 dicti valoris puerter q etia post pdictas
 reductione terne accepte. qm binas tm
 recipiunt pcussiones ad seipsas ad binas
 semibreues eaz q i tenore dscpte fuerit
 tu fm numeru: tu fm comensurationes.
 qm eode tps spacio p supiore regulas
 optieperut eade efficiet pportioz itaqz
 hac rone breuis pfecta ad semibreue bi
 naria put meminim reducitur. Loga pfe
 cta ad tres. maria vo ad noue. Si aut
 pdicte figure pri p tte ptis sbractioez
 ipfecte fuerit tuc maria sex erit semibre
 uui. loga duaz. breuis aut in mima pu
 cto augmetatiois affecta semibreuisqz
 in mima plena putunt. signat aut vful
 qz pportiois finis ϕ 3 si aut p figurat
 plenas tm instituat: tunc sesquialtere si
 gna pretermittuntur.

Exemplum sesquialtere sub pportione
 dupla institue.

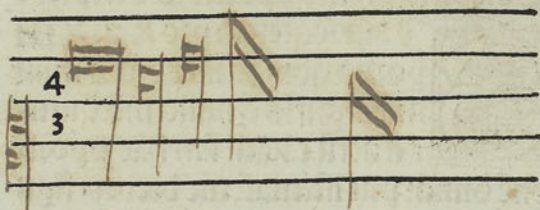
Tenor

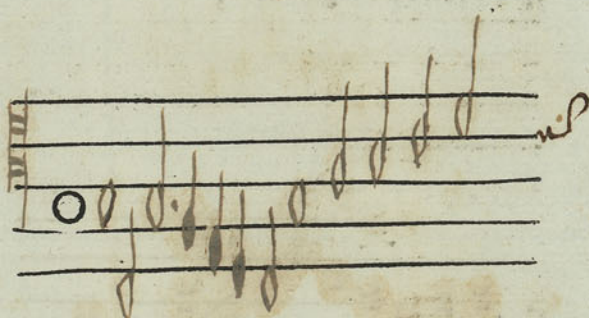
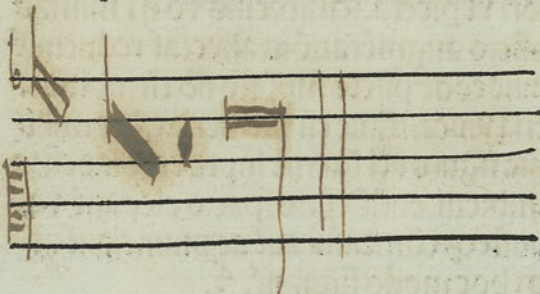

De sesquitercia proportione. Ca. XII

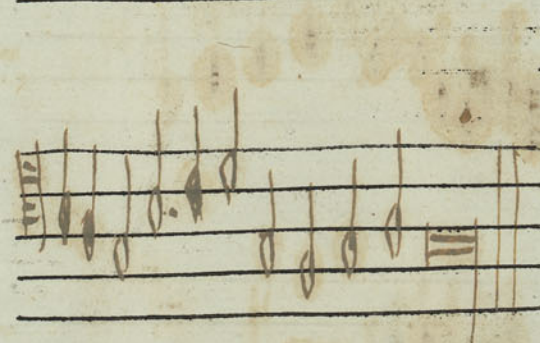
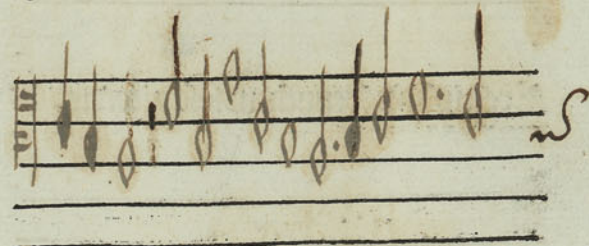
Et aua 7 vltima figurarum secundum valorem diminutio epitrica siue sesquitercia fit proportione. que etia3 vltime consonantie ab diapason remittendo id est diatefferon: causa dicitur. Huius enim virtute quecumq3 figure scdm totum et scdm partes binarie in immediatas secundum totus ternarias: scdm partes vo binarias conuertunt. Ad arima eni quattuor breuium: octo semibreuium in longam trium breuium. sex semibreuium reducitur. Est enim sesquitercia proportio: quotienscunq3 maior numerus minorem semel continet 7 eius tertiam partem. Item longa quattuor semibreuium octo minimarum. in breuetrium semibreuius. sex minimaru. Breuis quattuor minimarum: in semibreuem trium. Semibreuis autem in qua finem facimus: quattuor minimarum plene vel nigre existentium: aut tractus plicatum habentium in minimas puncto augmentationis affectam. Si autem supradicte figure iam conuerse plene vel colorate efficiantur. in binarias: tertia amissa parte transeunt. Ad minima autem: 7 si huius proportionis virtute in minimam plenam simulq3 tractum curuatum habentem: conuertibilis existat propter impossibilitatem vel saltem nimiam proferendi difficultatem diminutione per grandi prouenientes: nequaquam diuidenda admittitur. Signat autem hec proportio utroq3 ei3 termino. vt hic. $\frac{4}{3}$.

Exemplum sesquitercie proportionis.

Tenor

Liber

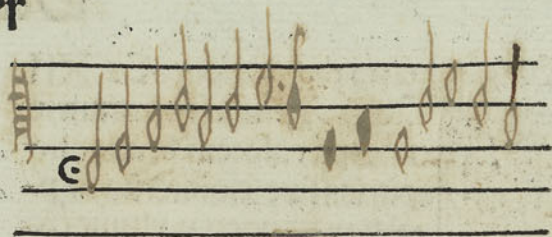
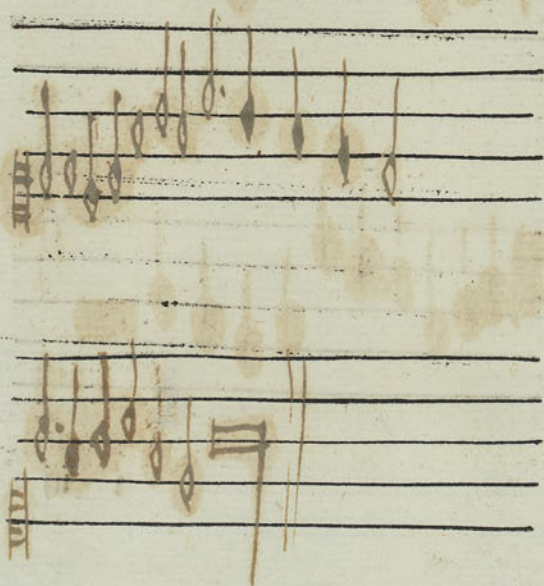
De secunda sesquitercie proportionis descriptione

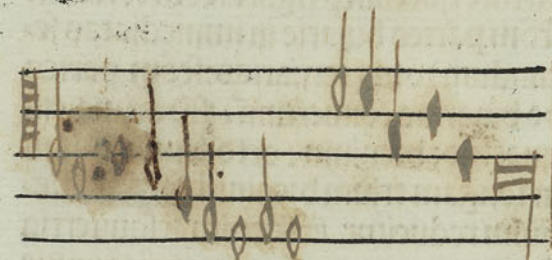
¶ Autem sesquitercia pro La. XIII
portio quibusdam inpositis mini-
mis figuris quod nullo modo quantum
ad actum catadi secundum hanc propor-
tionem diuidi possunt institui: tunc breues figu-
re que in semibreues ternarias peruertuntur: unica
tamen suscipiunt percussione: ut in platiode ma-
iori vel perfecta. semibreuis vero que in minimas
puncto augmentationis affectas reducunt
bine eodem puncto suppresso non tamen sublato:
etiam unica. Que cum ita fuerint. hic mini-
me figure vel quaterne super te vel bine cum se-
mibreui. eodem temporis spacio elegantius ve-
nusteque commensurantur ac pronunciantur at-
que hoc modo signantur. 4.

Exemplum secundum sesquitercie.

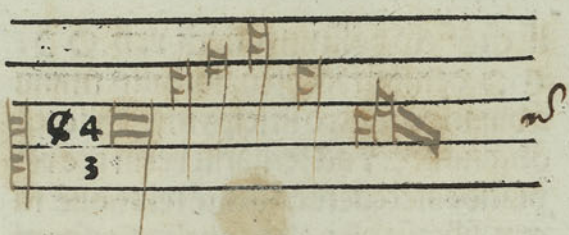

Tenor

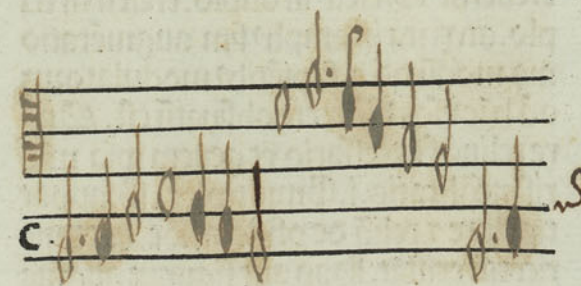

De tertia et ultima sesquitercie proportionis de-
scriptione. La XIII
¶ Tria etiam semibreuium proportione dupla opti-
me institui possunt. Tunc enim tria bi-
naria quattuor breuium in longa bina-
ria quattuor semibreuium virtute dupli primo
omni pervertitur. Natura enim cessas antecedit
Ab his autem sesquitercie parte si quarta pars au-
feratur remanent tres semibreues in quibus ma-
xima ipsa ultio quantum ad hoc propositum at-
tinet dissoluetur. si autem longa in semibreue
puncto augmentacionis affecta. breuis quod de
in minima: eodem puncto adauctam. Si
autem supradicte figure colorate vel plene
efficiantur: tunc tria sic iam meminimus. virtute
coloris tria parte sublata vel amissa: duarum
tamen erit semibreuium. Longa vero una. atque
eodem modo: breuis una minime ut in subiecto
exemplo: earundem proportionum signis premu-
nito. est autem in his aduertendum quod sublato
per primam supradictarum proportionum dimidio
cuiuscumque figure binarie scilicet valore quod est ei
propium: illa deinceps in residuo eiusdem figu-
re nihil agat vel operetur. quod quod enim breues du-
arum semibreuium ad unam illarum virtute eius-
dem proportionis reducatur ipsa tamen semibreuis
sic considerata integra recipit percussione que per
se existens in minima necessario posita dimidia
tamen habet. signatur autem hoc modo. 4.

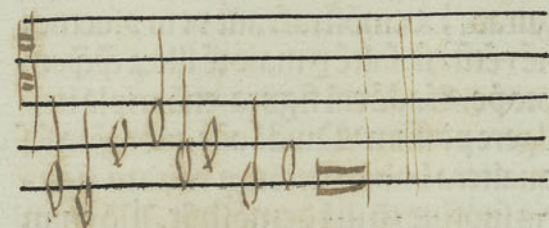
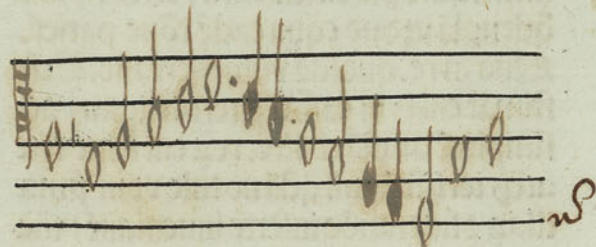
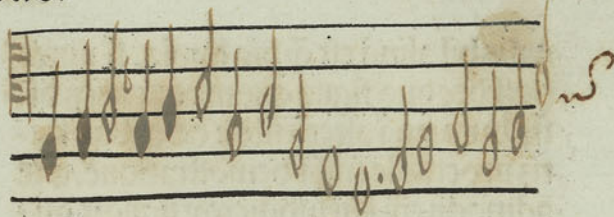

Exemplum sesquitercie sub proportio-
ne dupla constitute.

Tenor

De signis pportionū 7 earum demon-
strationib⁹. La. XV

Uāq̃ aut̃ de pportionū supe-
ri⁹ desc̃ptaz signis figuraz di-
minutionem fm̃ valorem demonst̃ran-
tib⁹ singulatim dictum fuerit : nūc etiam
illa repetere nō erit inutile. Dupla igit̃
q̃ p̃ma oim̃ est. qm̃ duoz ad vnū est cō-
paratio p̃ numeri binarij 7 vnitatis fi-
guras ostēdit. vt b. 7. aut saltē p̃ maio-
rē illaz. put̃ vsus obtinuit. Et qm̃ nō ē
duplū p̃ter dimidiū. p̃t etiā p̃ circulum
aut semicirculū linea inflectū qd̃ nimīū
vulgatū ē alio istoz modoz demōstra-
ri. f. ϕ ϕ ϕ . Tripla autē p̃ ternarij nu-
meri 7 vnitatis figuras. 7. Si aut̃ q̃dru-
pla fuerit p̃ q̃ternarij 7 vnitatis signa: 4
Aut etiā p̃ dupli 7 dimidiij caracteres si-
mul vt hic. 2 ϕ . v. eō ϕ 2. Quadrupla

i iij

enī mīl aliud est q̄ bis dupla. si aures
post hec duo signa quomodocunq; di-
tributa: etiā alterū illoz describat: sta-
tiz in octuple trāsit demōstrationē. quē
admodū enī fm sup̄dictoz signoz du-
plā p mediū diuidit vt dimidiū dimidi-
um. i. q̄druplā efficiat. ita 7 tertiu ipam
q̄druplā in duo equa eadē rōne patiet.
Qua in re. quosdā vidim errasse. Exi-
stimāt enī l3 in cassuz p tertiu signuz ad
simplicē duplā redire. vez enī si inf fm
atq; tertiu signū qdā notule vt in pma
illaz p̄sideratiōe inserte inueniant: tūc
recte fieri p̄t. Silī aut modo in octupla
atq; sedecupla vtēdū ē. Si aut sesqual-
tera fuerit. p ternarij 7 binarij numeri fi-
guras. 3. demōstrat. aut vt in p̄suetudi-
nē vetū est. saltē p maiore illaz q̄q im-
prope. Eadē enī figura: etiā triplā itel-
ligere possum. Quidā aut quot t̄p̄a ses-
qualtera habuerit: tāta vnitatū figu-
ris sup̄flue t̄m illā demōstrāt. Itō enim
numerū notulaz illi: s3 ei t̄m relatiōez
q̄rim q̄ p simplices ipsi terminos q̄ 7 ra-
dices appellant p̄opti q̄a p̄us natura
demōstrat. Quidā aut q̄n sesqualfa ip-
sa respectiue t̄m sumit. de q̄ nullū p̄sulte
dedim̄ exēplū per semicirculū p̄ictū in
medio h̄ntez ad circulū absq; p̄icto an-
tecedentē p̄uersim positū vt b o d illā
demōstrāt vt tanq̄ t̄p̄is imperfecti ad p̄-
fectū. 7 p̄olatiōis p̄fecte ad ip̄fectas
cōparatiōe: eadē p̄portiōe sibi opponā-
tur. Et qdā p semicirculū iterū cū pun-
cto ad simplicē semicirculū. C d. tāq̄
in platione t̄m sesqualterā custodiētes
In sesq̄tertia vō p quaternarij numeri: et
ternarij figuras q̄n sui ipsi ḡa ponit recte
demōstratio fit. 4. q̄n aut e3. i. respecti-
ue d̄scribit: d̄ q̄ nullā fecim̄ mētiōz: tūc
solz p semicirculū absq; p̄icto p̄uersim
ad circulū etiā sine p̄icto vel semicircu-

lū cū p̄icto positum ostēdi vt b. o d.
C d. demōstrāt enī maiore illi t̄minū
a binario numero in seip̄z multiplicato
originē h̄re. 7 ad ternariū vel in t̄pe vel
platiōe atecedēte existentē relationē fa-
cere. silī aut q̄n post sesqualterā respecti-
ue sumptā ad binarias p mediū fm va-
lorē infectas redeūt figuras. qdā eodē
semicirculo p̄uerso. d. duplā demōstra-
re nec t̄m imprope p̄tēdūt 7 qdā q̄druplā
qd nulla rōne defēdi posse videt.

De tertiā 7 vltima figuraz p̄sideratiōe
q̄ est fm valoris augmētū. La. XVI

Etia 7 vltima figurarū cōsi-
deratio est fm valoris augmē-
tū q̄ per oppositū p̄cedētis ef-
ficat. In illa enī per duplū tri-
plū aut aliū superi dictoz modoz: ma-
iore numerū minori cōparādo ac maio-
rē pro minori figurā describēdo p̄cedi-
mus in ista aut e3. Verū eniūero q̄uis
in huiusmodi figurarū p̄teplatione i. p-
portiones minozis ineqlitatis incidere
vidamur. maiores t̄m n̄ri 7 si moderno
rū q̄busdā alia mēl atq; opatio q̄q nō
recta fuerit nunq̄ illaz noib̄i hac facul-
tate vtendū esse. ita vt subduplā subtri-
plā 7 ita in ceteris dicam: s3 neq; eaz si-
gnis optie statuerūt. Nullā enī vt in de-
scriptiōe p̄sonātiāz 7 eaz elemētoz pa-
tuit. h̄nt in illa potestate. vnde loco di-
ctariū p̄portionū 7 eaz noim. his super-
scriptionib̄ dūtaxat vti doctissime de-
creuerūt Crescit in duplo. crescit in tri-
plo. atq; ita in ampli fm augmētatio-
nis modū qd a sapiētib̄ modulatoruz
ad hāc vsq; diē recte ob̄seruatū est. Qua-
re relinq̄t necessario vt genera ipsa mio-
ris ineqlitatis. i. s̄bmultiplex. s̄b suppar-
ticulare 7 reliq̄ de p̄sideratiōe: arithme-
tici t̄m existāt. Ibas aut figuraz augmē-
tationes qdā etiā n̄roz tēporū modula-

rores p circulū aut semicirculū pūctū in medio hñtes itelligi voluere q hoc tpe niniū vulgatū est. De canone. Ca.

Canones aut: mltos XVII
imo etiā qplimos in cātu mē
surabili a qbusdā ita scient cō
flatos esse nouim: vt nec lau
dē eoz positionē reperiēti nec eō iferāt
vitupationē nō inueniēti Cōstāt enī ex
verb diuinatiuis ad quoz intelligētiā
sciētia nemo pōt puenire. vnde si q̄s vnū
si q̄s dō duos vel tres aut q̄ntoslibet il
liusmodi pfectos. i. eoz sensū expiēdo
inueniat. nunq̄ tñ ad vniuersale q̄scēs
in aīa vt inde artē efficiat: poterit deue
nire. Errant igit huiusmodi pflatores
atq̄ qd p nomē importat ignorantes.
grauit peccāt Canō enī grece. latine re
gula dī. Regla enī in q̄cunq̄ facultate
est norma: p quā in aptā deducimur eo
rū de q̄b in illa tractat cognitionē In
de enī boeti li. j. pithagoras: regulam
musices q nullū inq̄rentes dubio fallat
iudicio adinuenisse inq̄t. Canones igit
tur in meloz cant mēsurabilis pfectio
ne: si q̄s ad nouitioz exercitationē vl in
structionē recte edere voluerit. verb cla
ris aptis atq̄ ab arte pcedētib illos
instituat. Qd genū est. Si p mediū de
cantādū melū pstituerit volēs signis du
ple pportionis illū demonstrare: tūc his
verb aut silib ad pedē meli desc̄ptis vt
poterit. cantē in pportione dupla. vel
etiā effectū p causa accipiēdo. cātef sub
diapason psonātia. vel cātef i pma mul
tiplicis generis specie. si tripla fuerit cā
tef in pportioe tripla. vel sub diapason
diapēte. vel in scda multiplicis generis
specie. Et ita in reliq̄s cātef in pportio
ne q̄drupla. vel cantē sub bisdiapason.
vel cātef in tertia eiusdē generis specie.
cantē in pportioe sesquialta. vel cantē

sub diapēte psonātia. vel cantē in pma
supparticularis generis pportioe. Pro
inde cantē in pportioe sesq̄tertia. vl cā
tetur sb diatefferō psonātia. vel cātef in
scda supparticularis generis specie Et
enī a boetio li. j. optime dī. dupla in nu
meris. diapason est in sonis. tripla. dia
pason diapēte. q̄drupla. bisdiapason ses
quialta. diapēte. sesq̄tertia diatefferon
Deinde autē poterit noib chōrdaz ci
thare de q̄b li. ij. dictū est vti. aliā. i. p
alia in pfectioe atq̄ pncipio meli adap
tādoz reliq̄s sequētes eodē ordine. Si
enim melū pmi modi pflare voluerit 7
illi tenorē ab. d. graui in. d. acutū men
te pficere. ac oēm pūctū pari forma il
li adaptare. nīhilominus omnem illius
constitutionem ab. a. graui in. a. acutū
eiusdem toni melo semper permanente
describere poterit. Vex enimvero quo
niam hoc modo illum cantando ipe p
omnia dissonare inueniretur: tunc his
verbis aut similibus in fine tenoris de
scriptis vtatur. Prefmissa proslamba
nomenon sume tibi lycanos ypatō Ab
hac enim incipiendū erat. Et ita in am
plius semper per diatefferon intensam
ceteras transferendo chōrdas. Sed in
ter hec cauendus est error illorum sum
mopere qui proslambanomenos ita p
eius syllabas quēadmodū per consue
ta nomina vocum decantant. similiter
autem hypate ypaton 7 ita consequen
ter quorum tam crassam supināq̄ rudi
tatem non possum non satis mirari sin
gularium enim chōrdarum nomina tā
tum sunt vt ostensum est. Preterea si te
norē cuiuscunq̄ meli: modi perfecti in
stituat: in quo lōge ternarij valoris. id
est trium breuium existunt: poterit mo
dulatoz in terminis trium vocum illas
statuere: in quibus prima immobili p

Liber

manente: reliquas in locum quem vnā
quāq; illarum fm ordinem horum no-
minum. vt. re. mi. fa. sol. la. viderit pos-
sidere mente transferre. ⁊ ita contrapū-
ctum illi adaptare. At si due tantū quo-
cunq; in loco fuerint voces: tūc loco ter-
tie: pausa vnius temporis describatur.
Quare si in. a. la. mi. re. g. sol. re. vt. at
q; f. fa. vt. tunc secunda vox primi ter-
mini erit i. e. remissa. tertia vo i. d. Qd
sequenter autem secunda secundi termi-

ni erit in. d. tertia quidem in. c. vbi etiā
secunda tertij decantabitur. Et quoni-
am breues ipse partes sunt longarum.
simili canōe modulator ipse poterit vti
Ab alto descendentes longe fecerunt p-
les suas in locum quem fundarūt illis
Hic est igitur modus recte instituendi
canones qui fm hanc formaz terminis
artis semper obseruatis in infinitū va-
riari potest. Atq; hic est.

Absoluimus Presulum Reuerē-

dissime Illustissimeq; iuuantibus superis. nostros
musice diueq; facultatis commentarios et si super-
euagata quadaz ac longe diffusa descriptione q̄ eri-
stimabamus nomini tuo decētissime dicatos. Bñ
de enim opus ideo est. quanq̄ vt speculantib; utili-
us foret: fm principalium sententiarū distinctiones
in octo volumina diuisum. quoniam grandes mate-
rie paucis explicari nō possunt. Legant igitur illos
atq; perlegant. qui in hac arte doctiores effici volue-
runt et eoz monita preceptaq; sequātur. Quicquid
enim de eadē disciplina theorice dici valet: et in pra-
cticā deduci. ibi. diffuse dilucideq; Principis nostri
Boetij duntaxat sequendo doctrinaz ac peroptime
digestum inuenire ⁊ sue morem gerere voluntati fa-
cile poterunt.

Comentarioꝝ mos: quē cū omni re
dargutionis moderamine obseruauimus.
7 hec. explanatiū regula teste bea
to Hieronymo 3 Rufinū: in: de operi
bus Origenis utrū catholica fuerint al
tercatione: vt opinioes varias prosequen
tur. Et qđ sibi vel alijs videat ediffere.

Tabula presentis operis.

Liber primus cōtinet capla XXV

R ologus de cōmē tarioꝝ nominet horum editionis causa. ffo. II	
De musice discipline pri ma inuentione. ffo. III	
De scđa musice discipline inuētiōe ffo. III	
De tria 7 vltia musices innētiōe. fo. III	
De noie musices 7 ei' assūptiōe. fo. III	
De musico quid sit. ffo. III	
De iudicio ac iudicib' armōie siue mu sice atq; ei' nois iportatione. ffo. III	
De triplici musica. ffo. V	
De istrumētalī 7 cātādi musica. ffo. V	
De componentibus siue efficiētibus musicam. ffo. V	
De sono 7 voce. ffo. V	
De diuisiōe vocū seu distictiōe. ffo. VI	
De naturali vocum musice discipline 7 earum numero. ffo. VI	
De vocū grauitate 7 acumiē. ffo. VII	
De gūitatis 7 acumis causa. ffo. VII	
De grauium 7 acutarum vocum diffe rentijs. ffo. VII	
De tono. ffo. VIII	
De semitono. ffo. VIII	
De ditono 7 semiditono. ffo. VIII	
De processu 7 compositione consonan tiarum. ffo. VIII	
De diatesserōn consonantia 7 eius spe ciebus. ffo. VIII	

De diapente consonantia 7 eius speci
ebus. ffo. IX

De diapaso psonātia 7 ei' spēb'. fo. IX

De diapason diapente cōsonantia 7 ei'
speciebus. ffo. X

De bisdiapason consonantia 7 eius spe
ciebus. ffo. X

Liber secūdus cōtinet capla. XIII

D iatesserō psonātia in musi ce disciplina supponēda. ffo. X	
De diatesserōn consonantie di gnitate. ffo. X	
De diatesserōn consonantie triplici cō sideratione. ffo. X	
De primo genere melorum. ffo. X	
De secundo genere melorum. ffo. XI	
De tertio genere melorum. ffo. XI	
De stantib' vocib' 7 mobilib'. ffo. XI	
De falsa atq; vera supradictorū inter ualloꝝ intelligentia. ffo. XII	
De genēz meloꝝ discretiōe. ffo. XII	
De maiori numero vocū atq; generū meloꝝ distributione. ffo. XII	
De noib' chordaz musices. ffo. XIII	
De nois chordaz interpretatiōe. fo. XIII	
De quinq; tetrachordis. ffo. XIII	

Liber tertius cōtinet capla XXXIX

S upponēdis i musice disci plina pportōib'. fo. XIII	
De quantitate 7 eius diui sione. ffo. XIII	
De mathēaticaz sciaz ordie. fo. XV	
De mathematica scia qđ sit. ffo. XV	
De genib' pportionū in gñali. fo. XV	
De genere multiplici pportionum 7 eius speciebus. ffo. XVI	
De genere superparticulari 7 eius spe ciebus. ffo. XVI	

De genere superpartienti et eius speciebus. fo. XVI
 De genere multiplici superparticulari et eius speciebus. ffo. XVI
 De genere multiplici superpartienti et eius speciebus. ffo. XVI
 De proportionalitatibus siue medietatibus. ffo. XVII
 De proportionibus musice facultati deservientibus. ffo. XVII
 De monachordi institutione et mathematica intervalloz demonstratio. fo. XVIII
 De facilitate dimetiendi tonum. fo. XX
 De facilitate primum inveniendi semitonium. ffo. XX
 De mathematica personatione ad earum elementa demonstratione. ffo. XX
 Utrum diatesserō personatione per mathematicam demonstrationem bis sumpta diapason efficiat consonantiam. ffo. XXI
 Demonstratio diatesserō personatione per rationem ab eius proportionem bis sumpta diapason personationem nullo modo efficere. ffo. XXI
 Demonstratio quod diatesserō personatione duobus tonis et minori semitono personationem a numeris duntaxat sumptam constare manifestum est. ffo. XXI
 Demonstratio diapason personationem tono diatesserō personationem supradecem per rationem a numeris sumptam. ffo. XXII
 Quid per nomen mathematice demonstrationis intelligatur. ffo. XXII
 Demonstratio diapason personationem ex diapente et diatesserō numeroz tantum ratione constare. ffo. XXII
 De diapason diapente atque bisdiapason personationem a numeris siue ab earum proportionibus sumptam demonstrationem. fo. XXII
 De quaternario numero et eius dignitate. ffo. XXII
 De prioritate et posterioritate consonantiarum. fo. XXII
 De diapason consonantie precellentia. ffo. XXIII

De diapason diatesserō dissonantia. ffo. XXIII
 De semitonioz necessitate. fo. XXIII
 De semitonioz chromatici generis personationem a proportionem toni sumptam origine atque inequalitate ubi semitonium minus ad graviores illius partes inveniri maius vero ad acutiores ostenditur. fo. XXIII
 De situ et loco semitonioz chromatici generis per rationem ab eodem genere sumptam ubi semitonium maius quam ad graviores toni partes: quoniam ad acutiores inveniri minus vero e contra necessario comprobatur. ffo. XXIII
 De semitonioz multiplici distributione. ffo. XXIII
 De monachordi generali divisione in qua semitonium minus ad graviores toni partes recte atque necesse collocatur. fo. XXV
 De duobus semitonij maioris terminis nunc scilicet ad acutiores toni partem: nunc ad graviores necesse assignandis. fo. XXVI
 De intermediorum sonorum nominibus. fo. XXVI
 De semitonioz definita per mathematicam demonstrationem invenienda que comadicatur. ffo. XXVII
 De comatis divisione nullo modo assignanda. ffo. XXVII
 De parvissimis sonis siue intervallis. ffo. XXVIII
 De intervalloz definitionum recapitulatione. ffo. XXVIII

Liber quartus continet capitula XXII

 De septem modis cantandi et eorum triplici constitutione. fo. XXVIII
 De octavo modo proprie non assignando. ffo. XXIX
 De communi modorum cantandi appellatione. ffo. XXIX
 De singulorum modorum nominibus. fo. XXIX

De secunda modorum cantandi con-
 stitutione. ffo. XXIX
 De tertia et ultima modorum cantan-
 di constitutione. ffo. XXX
 De nominibus modorum in tertia et vl-
 tima constitutione. ffo. XXX
 De modorum cantandi ultime descri-
 ptionis origine. ffo. XXX
 De modorum cantandi natura et qua-
 litate. ffo. XXXI
 De primo atque secundo cantandi mo-
 do. ffo. XXXI
 De tertio et quarto modo. ffo. XXXI
 De quinto et sexto modo. ffo. XXXII
 De septimo et octavo modo. ffo. XXXII
 De cantilenis per finale terminum non
 dijudicandis. ffo. XXXII
 De communitate modorum ac propri-
 etate. ffo. XXXII
 De comixto cantu nullatenus assigna-
 do. ffo. XXXII
 De modis imperfectis. ffo. XXXIII
 De secunda finalium modorum trans-
 latione. ffo. XXXIII
 De modorum musicorum effectibus.
 ffo. XXXIII
 De preceptis componendi cantum.
 ffo. XXXIII
 De preceptis autenticorum. ffo. XXXIII
 De preceptis plagalium. ffo. XXXV

Liber quintus pertinet capitula. XXXVI

 Initio cantus. ffo. XXXV
 De cantu plani in ecclesia dei
 introductione. ffo. XXXV
 De cantu et cantu plano de quo
 illi proprio siue proprietate. ffo. XXXVI
 De proprietatibus cantus et earum ori-
 gine. ffo. XXXVI
 De quarta proprietate nullatenus assi-
 gnanda. ffo. XXXVII

De numero vocum epilogus ffo. XXXVIII
 De signis vocum et eorum causa. ffo.
 XXXVIII
 De gravitate signorum et acumine.
 ffo. XXXVIII
 De nominibus vocum et eorum inuen-
 tione. ffo. XXXIX
 De nominum vocum et signorum conue-
 nientia. ffo. XXXIX
 De principalium signorum et deducti-
 onum numero. ffo. XXXIX
 De signorum per grauem acutum secundum caracte-
 res differentia. ffo. XXXIX
 De signorum et nominum vocum ap-
 pellatione. ffo. XXXIX
 De secundo genere signorum. ffo. XXXIX
 De coniunctionibus vocum in genera-
 li. ffo. XXXIX
 De principijs cantus propria relatione. ffo. XXXXI
 Secunda regula. ffo. XXXXI
 Tertia regula. ffo. XXXXI
 Quarta regula. ffo. XXXXI
 De tertia et quarta regule principiorum
 disconuenientia. ffo. XXXXI
 De musico et cantore. ffo. XXXXII
 De permutationibus vocum et earum
 opinione. ffo. XXXXII
 De mutatione quid sit et ex quibus fiat
 ffo. XXXXII
 De triplici mutationum institutione et cau-
 sa. ffo. XXXXIII
 De ordine permutablem vocum et earum
 ascensu et descensu. ffo. XXXXIII
 De mutationibus que pro ascendendo tan-
 tum fiunt vel descendendo. ffo. XXXXIII
 De ordine permutablem vocum vel simpli-
 citer vel in permutationibus considera-
 darum. ffo. XXXXIII
 De primo registro cantus. ffo. XXXXIII
 De secundo registro cantus. ffo. XXXXIII
 De tertio et ultimo registro cantus ubi
 de clauibus cantus agitur. ffo. XXXXV

De notulis siue figuris cantus plani et earum officio. ffo. XXXXV

De supradictarum figurarum nominibus et eorum causa. ffo. XXXXV

De positae et posterioritate figurarum et ordine semibreuius in cantu plano. ffo. XXXXV

De numero semibreuium immediate in cantu plano describendarum. fo. XXXXVI

De figurarum duplici distributione. ffo. XXXXVI

De figurarum in cantu plano pronuntiatione et eorum nominis causa. ffo. XXXXVI

Liber sextus continet capitula XI

De puncti nomine. XXXXVI

De contrapuncti speciebus. ffo. XXXXVII

De specierum contrapuncti prima diuisione. ffo. XXXXVII

De secunda specierum contrapuncti diuisione. ffo. XXXXVII

De specierum contrapuncti assumptione. ffo. XXXXVII

De inceptioe contrapuncti atque fine. ffo. XXXXVII

De perfectarum contrapuncti specierum distributione. ffo. XXXXVII

De specierum perfectarum contrapuncti ascensu et descensu. ffo. XXXXVII

De imperfectarum contrapuncti specierum ordine. ffo. XXXXVII

De specierum contrapuncti imperfectarum ad se invicem peruersione. fo. XXXXVIII

De specierum contrapuncti multiplicatione. ffo. XXXXVIII

Liber septimus continet capitula XXXVII

De cantus mensurabilis nomine. ffo. XXXXVIII

De figuris cantus mensurabilis

et eius subsistentia. ffo. XXXXIX

De numeri binarii atque ternarii necessaria assumptione et huiusmodi cantus commensuratione. ffo. XXXXIX

De numero perfecto et imperfecto. fo. XXXXIX

De supradictarum figurarum duplici consideratione. ffo. XXXXIX

De relationum predictarum figurarum numero. ffo. XXXXIX

De relationum figurarum denominatione. ffo. XXXXIX

De proprietatibus cantus mensurabilis et earum nominis causa. ffo. XXXXIX

De maiori numero figurarum quam dictum est non assignando. ffo. L

De proprietatibus perfectis. ffo. L

De imperfectis proprietatibus. ffo. L

De proprietatum perfectarum et imperfectarum accidentibus in generali. ffo. L

De puncto quid sit et eius in cantu mensurabili quod tripartita denominatione. ffo. L

De proprietatum imperfectarum per puncti applicationem unicuique figure perfectione. ffo. LI

De alteratione. ffo. LI

De alterationis impedimento. ffo. LI

De alteratione per punctum non impedienda. fo. LI

De alteratione per sincopam secundum antiquos. ffo. LI

De proprietatum perfectarum inspectione. fo. LII

De imperfectione figurarum secundum partes. ffo. LII

De imperfectarum figurarum simulque perfectarum existentium imperfectione. ffo. LII

De falsa figurarum perfectarum imperfectione. ffo. LII

De sincopa prope sumpta. ffo. LII

De sincopa largo modo sumpta. ffo. LIII

De colore figurarum. ffo. LIII

De alpha. ffo. LIII

De plica vel figurarum tractu. ffo. LIII

De ligaturis in generali. ffo. LIII

De ligaturis in speciali ⁊ p̄io quadrā-
 gularium descendētium. ffo. LIIII
 De ligaturis quadrangulārū cum tra-
 ctu sinistro descendenti vel ascendenti:
 descendētium. ffo. LIIII
 De ligaturis quadrangulārū ⁊ alphe
 descendētium. ffo. LIIII
 De ligaturis quadrangulārū ascen-
 dentium. ffo. LIIII
 De ligaturis ascendētū ⁊ descendētū
 um q̄drangulārū figurarū. ffo. LIIII
 De ligaturis ascendētibus ⁊ descendēti-
 bus q̄drangulārū figurarū ⁊ alphe. fo LV
 De pausa in generali. ffo. LV
 De pausa in cātu mēsurabili. ffo. LV
 De signis p̄petatuz atq̄ superscriptio-
 nibus. ffo. LV
 De signis p̄petatū infiorib⁹. ffo. LVI

Liber octau⁹ continet capla XVII

De recta proportionum cantā
 di consideratione. ffo. LVI
 De triplici figurarum consi-

deratione. ffo. LVIII
 De scda figurarū cōsideratiōe. fo LVIII
 De dupla proportionē. ffo. LVIII
 De tripla proportionē. ffo. LIX
 De quadrupla proportionē. ffo. LIX
 De sextupla proportionē. ffo. LX
 De octupla proportionē. ffo. LX
 De sedecupla proportionē. ffo. LXI
 De sesquialtera p̄portionē. ffo. LXII
 De sesquialta s̄b p̄portiōe dupla LXII
 De sesquitercia p̄portiōe. ffo. LXIII
 De scda sesquitercie proportionis de-
 scriptione. ffo. LXIII
 De tertia ⁊ vltima sesquitercie propor-
 tionis descriptione. ffo. LXIII
 De signis proportionum ⁊ earum de-
 monstrationibus. ffo. LXIII
 De tertia ⁊ vltima figurarum conside-
 ratione que est scdm valoris augmen-
 tum. ffo. LXIII
 De canone. ffo. LXV

Finis

Finit opus preclarum dictū ars musicorum : editū
 per Reuerendum Guillelmū de podio presbyterū
 Sūma cum diligentia perlectum necnō correctum.
 Et impressum in inclita vrbe valentina. Impensis
 magnifici domini Jacobi de villa: p̄ ingeniosos ac
 artis impressorie expertos Petrum hagebach. ⁊ Le-
 onardū butz. alemanos. Anno incarnationis salua-
 toris domini nostri Iesu christi. MD. cccc. xc. die
 vñdecima mensis aprilis.

16 12 8 4

6 3 2

3 2 1

10 4

5 2

the end

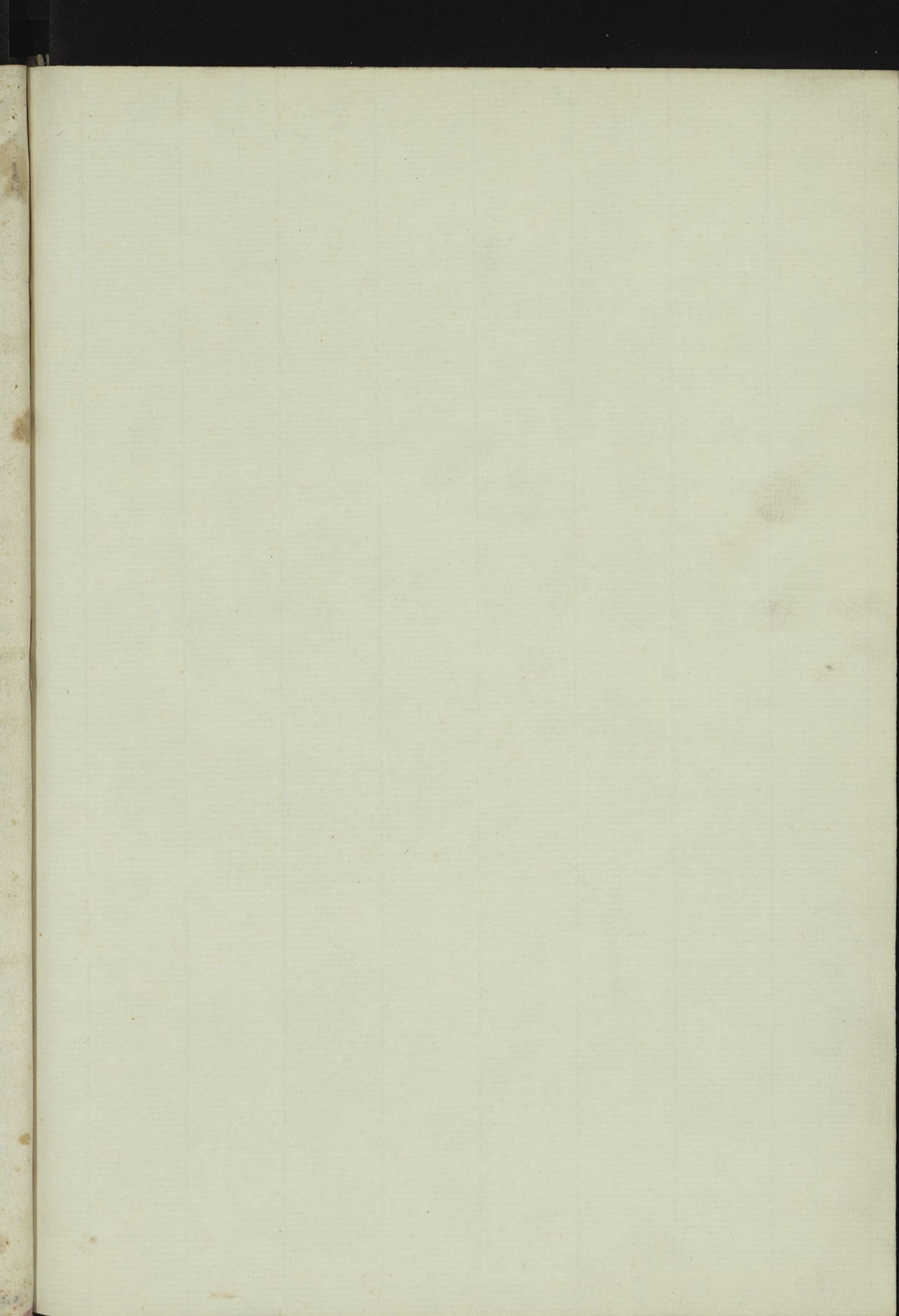
3005777

432

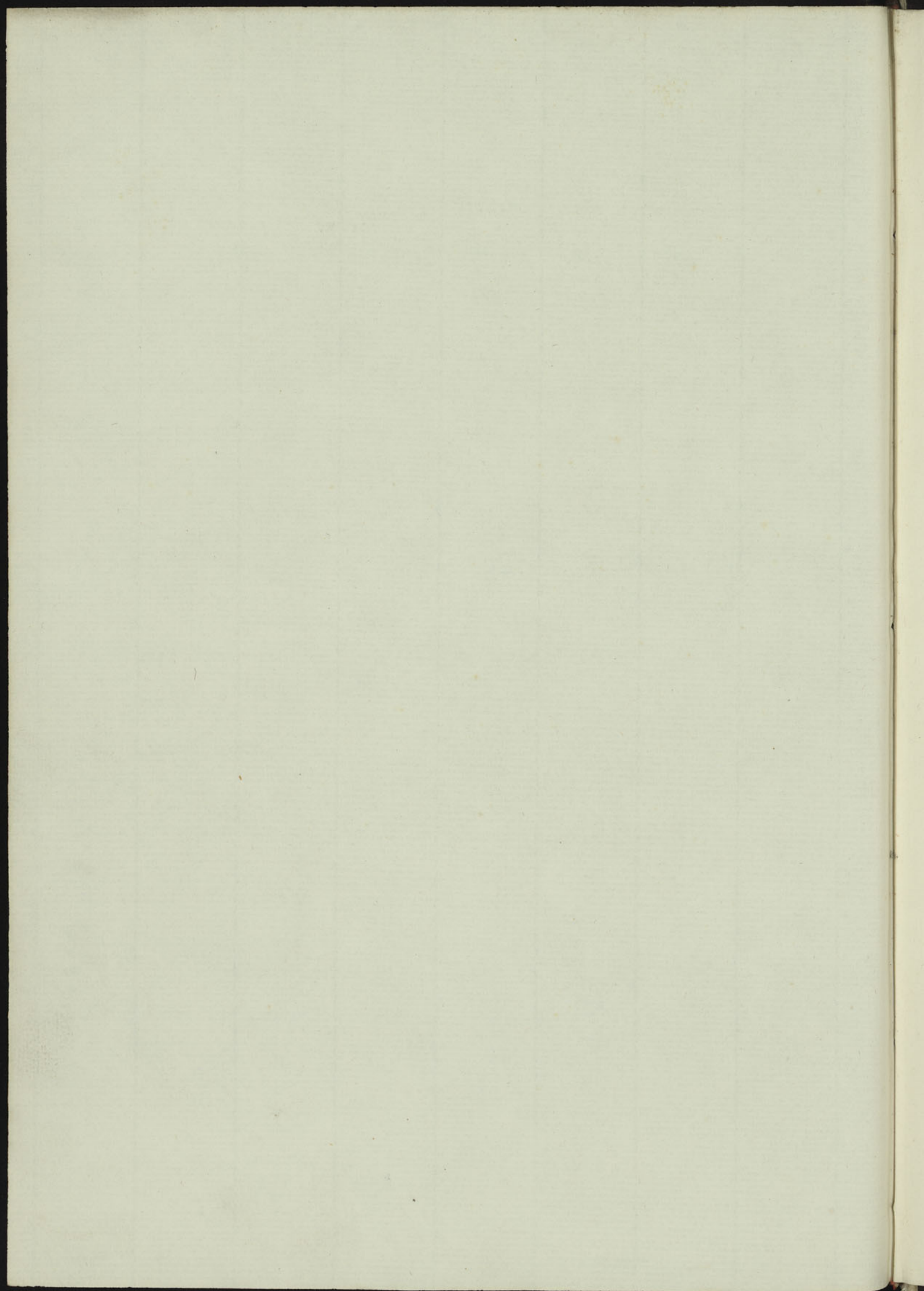
8 4 21

37.787

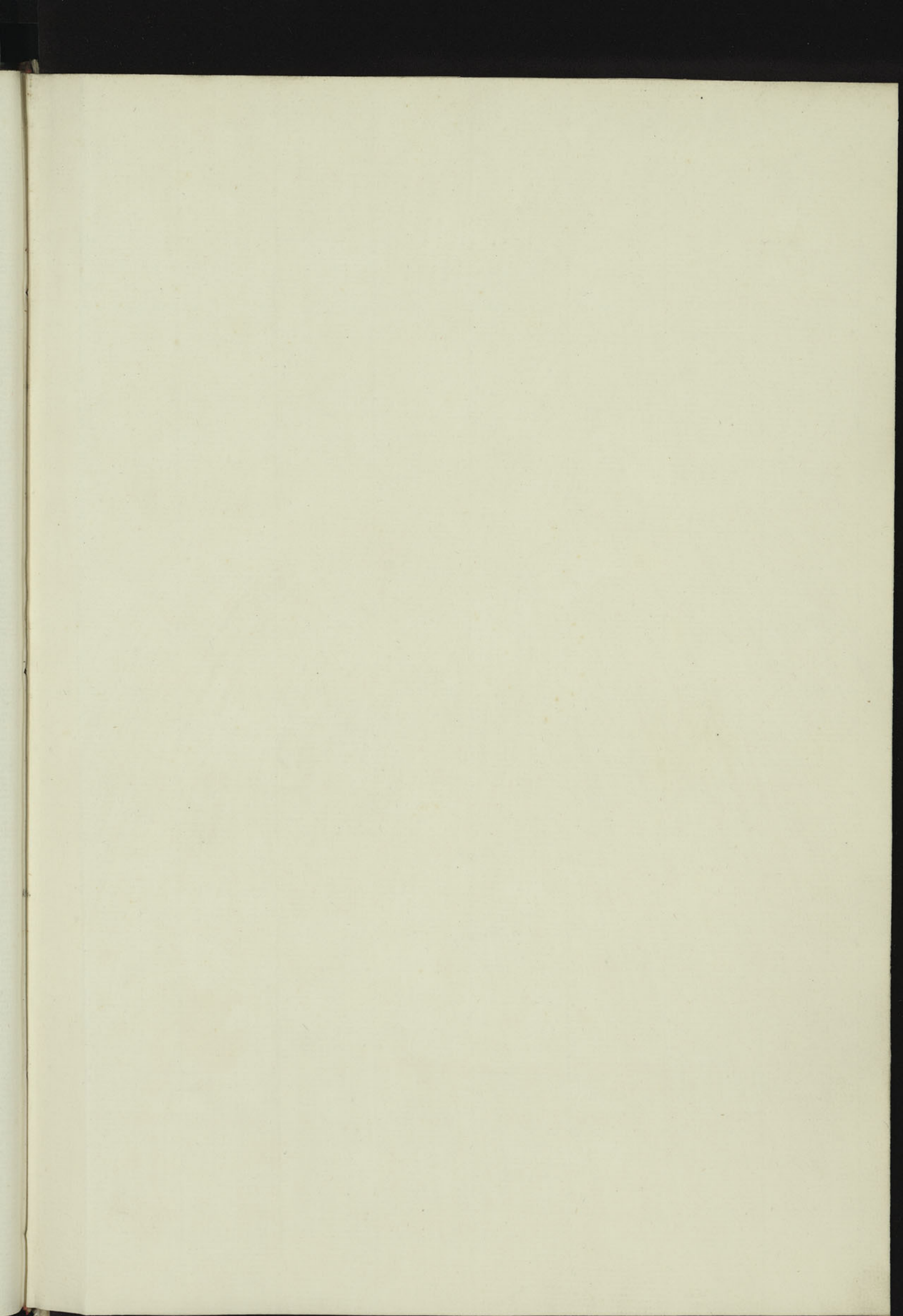

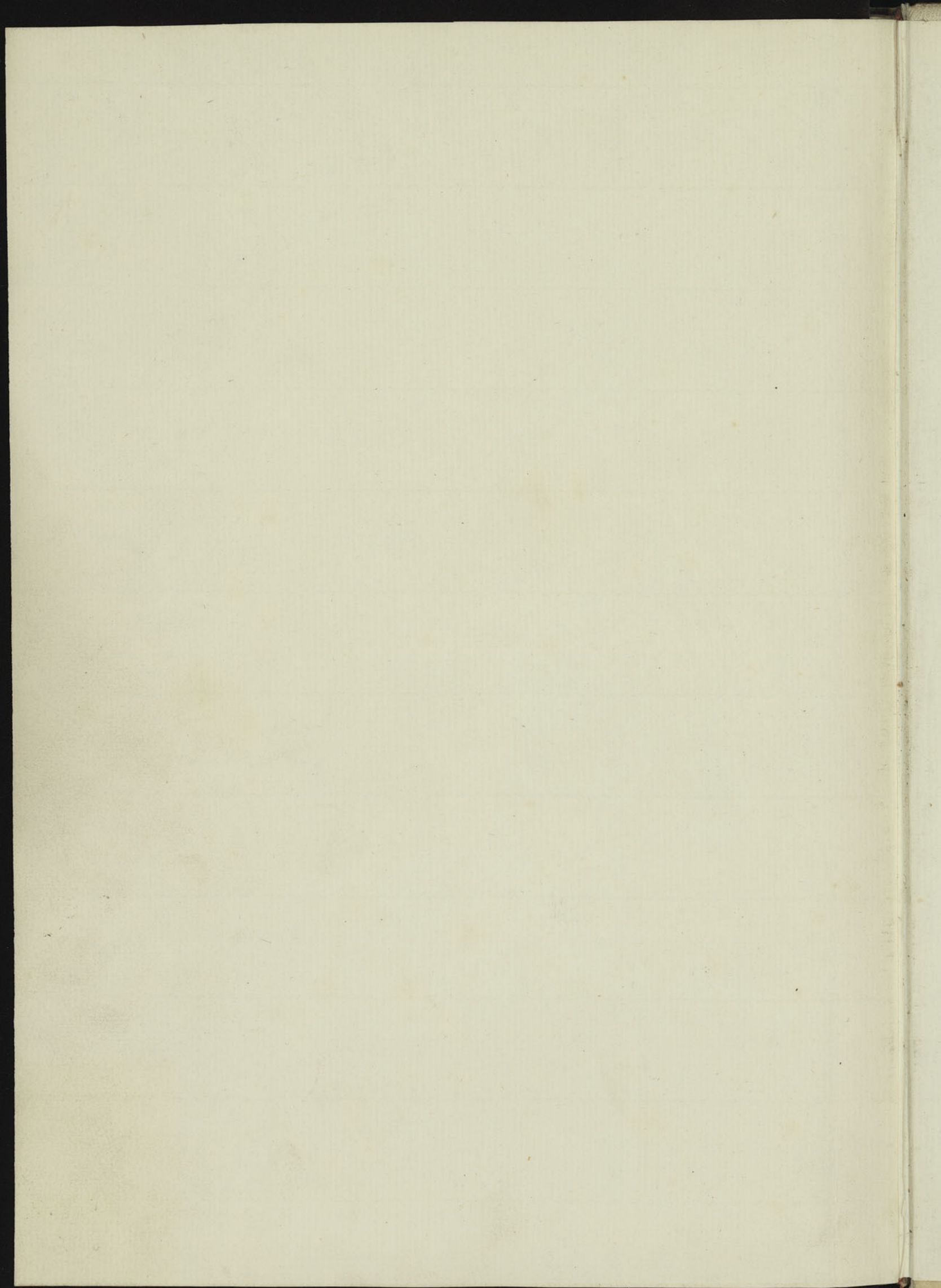

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1001783757

INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS
BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Núm. 37782
Armari 11-VII
Prestatge 4/5

